

S. Łuz.
XIV/3

P O L S K A   A K A D E M I A   N A U K
K O M I T E T   J Ę Z Y K O Z N A W S T W A

KAZIMIERZ POLAŃSKI

SŁOWNIK ETYMOLOGICZNY
JĘZYKA DRZEWIAN POŁABSKICH

ZESZYT 3

L'òdù — Perě

WROCLAW • WARSZAWA • KRAKÓW • GDAŃSK
ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO POLSKIEJ AKADEMII NAUK

1973

UNIwersytet warszawski
Instytut filologii słowiańskiej
BIBLIOTEKA
00-927/1 Warszawa, ul. Oboźna 3

B. 7956

Redaktor Wydawnictwa Anna Kosmulska

Printed in Poland

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław 1973.
Wyd. I. Nakład 600+140 egz. Ark. wyd. 8,70; ark. druk. 10,13. Pa-
pier druk. sat. kl. III 70 g, 61×86 z fabryki papieru w Kluczach.
Oddano do składania 15 V 1972. Podpisano do druku 19 II 1973.
Druk ukończono w marcu 1973. Zam. nr 417/72 O-19-1448. Cena zł 26.—
Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, ul. Czapskich 4.

DODATKOWE SKRÓTY POZYCJI BIBLIOGRAFICZNYCH

- Hujer, SDJ — O. Hujer, *Slovanská deklinace jmenná* (Rozprawy čes. Akademie věd a umění, III tř., č. 33, Praha 1910).
- MAGP — *Mały atlas gwar polskich*, opracowany przez Pracownię Dialektologiczną Zakładu Językoznawstwa PAN w Krakowie.
- Merkulova, Očerki — V. A. Merkulova, *Očerki po russkoj narodnoj nomenklature rastenij*, Moskva 1967.
- Olesch, Fontes — R. Olesch, *Fontes linguae dravaeno-polabicae minores et Chronica venedica J. P. Schultzi*, Slavistische Forschungen 7, Böhlau Verlag, Köln Graz 1967.
- Polański, Ze studiów — K. Polański, *Ze studiów nad etymologią połabską [w:] Symbolae polonicae in honorem Stanislai Jodłowski*, PAN — Oddz. w Krakowie, Prace Komisji Językoznawstwa 32, Wrocław — Warszawa — Kraków — Gdańsk 1972, s. 133—136.
- Polański — Sehnert, PED — K. Polański, J. A. Sehnert, *Polabian-English Dictionary*, Mouton & Co., The Hague—Paris 1967.
- RPTNO — „Rocznik Naukowy Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie”, Londyn.
- Schirmunski, Deutsche Mundartkunde — V. M. Schirmunski, *Deutsche Mundartkunde. Vergleichende Laut- und Formenlehre der deutschen Mundarten*. — Akademie-Verlag, Berlin 1962.
- SSA — *Sorbischer Sprachatlas*. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Institut für sorbische Volksforschung in Bautzen.
- ZNUJ — Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Lódü — s. nom. sg. n. 'ziemia uprawna, pole orne; ziemia, kraj': Lgundi 'Acker' Bauc; Lgundi, Lguntí, Lguntí 'Acker' H, Ljundi B₁; Lguntí, Lgundí 'Land' H, Ljundi B, Lgúndý B₁; Lgúndý B₁; plausena¹ Lguntí 'Gepflügt Land' H, Lguntí B₁B₂, Lgundí C; Woaróna² Lguntí 'Gehackt Land' H, Lgungtý B₁; Pösatzna³ Lguntí 'Sandicht Land' H, Lgundí B₁, Lgundi B₂C; Wiproite⁴ Lguntí 'Umgegraben Land' H, Lgundí B₂C; Lgúndý wa woagart⁵ 'Land im Garten' HB₁.

ténazě Lódü — nom. sg. 'królestwo': Gantz⁶ Tschenañgs liungdù 'Un Royaume' Pf; Tyenangs Lguntí 'Königreich, d. i. ein adelich Land' H, Ljuntý B₁.

Lódü — gen. sg. 'ziemi; kraju': Lijuhngdo 'Land' PS, Lijuhndo O; Wis⁷ Lgundó 'Aus dem Lande' H, Lgúndö B₁, Lgundo B₂; Lgundó 'Land' H, Ljundó B, Lgúndów B₁.

Tu też należy (zamiast loc. sg.) zapis: Wass zehm lijungdo⁸ 'in dieses Landt' PS, letzung do O.

*ledo, *konežeje ledo, *leđa: dł. lědo 'das unbebaute Land; die Lehde, die Lehdung', gł. lado 'pusta, nieuprawna ziemia, odłóg, ugór', cz. lado 'ts.', sła. dial. lado 'ts.', ukr. dial. lado 'wzniesione miejsce w lesie, porośnięte sosną budulcową', br. lada 'poręba, obszar w lesie, z którego wyrabano drzewa, obszar w lesie przeznaczony do wyrębu', por. także kasz. Łężëna 'ściernisko, rżysko', sła. leđina 'Brache, Brachfeld, Brachland, Lehde', sch. leđina || leđina 'błonie, szczere pole', bg. dial. leđa, leđuhá 'ziemia leżąca odłogiem, ugór', ros. lada 'niskie podmokłe miejsce, porośnięte lasem lub zagajnikiem; miejsce oczyszczone na łąkę, pastwisko; parów, wąwóz, jar'. — Poza połab. wyraz oznacza ziemię nieuprawną, odłogiem leżącą. Znaczenie połab. rozwinęło się pod wpływem niem. Land, por. Rost, s. 88, przyp. 15, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 30—31. Dokładną kalką niem. Königreich jest też połab. wyrażenie tenazě Lódü.

¹ plausena ≤ *pluženoje.   ² vārona ≤ *oranoje.   ³ posacna ≤ *pěszěnoje.   ⁴ vibráita ≤ *obrytoje.   ⁵ Lódü vā vāgard ≤ *leđo vž ogordō.   ⁶ ganc (z niem.).   ⁷ vész ≤ *jěsz.   ⁸ vā sem Lódü ≤ *vž sěmb leđo (gen. zamiast loc.).

M

madq — s. acc. sg. f. 'miód pitny': Madang 'Meht' H, Mada B₁, Madany B₂.

Z śrdn. *mede* m. 'Meth, Honigtrank', por. też szlez.-holszt. *mee*, *meed*, *mäh* 'ts.', holend. *mee* f. 'ts.'

Przypuszczenie Lehra (Zapoż., s. 283, przypis 1), że to może być wyraz rodzimy ($\leftarrow *medz$), nie jest prawdopodobne.

Rost, s. 136, przypis 1, Polański, MZ, s. 124. O końcówce acc. sg. *-q* $\leftarrow *-'o$ zamiast *-o* $\leftarrow *-'o$ zob. Polański, op. cit., s. 45.

made-dot — v. inf. 'dać komuś coś w drogę; wyposażyć, dać w posagu lub jako wyprawę': Madedôt 'Mitgeben' H, Madetôt B.

Prefiks *made-* z śrdn. *mede* 'mit'; co do samego infinitiwu zob. s. v. *dot* ($\leftarrow *dati$).

Lehr, Zapoż., s. 283, 293, Polański, MZ, s. 162.

Por. z tym samym prefiksem *made-jest*.

made-jest — v. inf. 'jeść z kimś': mohss¹ maade Jeest 'solt mit Essen' PS.

Co do prefiksu *made-* zob. s. v. *made-dot*; infinitivus *jest* $\leftarrow *jěsti$, por. *jest*.

Polański, MZ, s. 162.

¹ *mos* $\leftarrow *(j)bmašb$.

madgit — s. nom. sg. m. 'posag': Mâtgît 'Heyrath-Gut' H, Madgît B₁; Madgît 'Mitgiff't' H, Madgýt, Matgýt B₁, Madgît, Matgît B₂, Madgit, Matgit C.

Z śrdn. *medegift* 'posagf'; brak *f* przed wygłosowym *t* jest wynikiem albo jakiegoś zniekształcenia, albo kontaminacji z rzeczownikiem *gût* || *gôt* 'das Gute; Gut, Vermögen, Besitz', por. niem. *Heirat-Gut*. Lehr (Zapoż., s. 279) i Reczek (Z badań..., s. 189) niesłusznie wyprowadzają ten wyraz

z śrdn. *medgôd*, gdyż taka forma nie jest zaświadczona w tym języku. — Samogłoska *a* w miejsce śrdn. *e* jak w *madq* (zob. s. v.).

Rost, s. 121, przypis 24, Polański, MZ, s. 100—101: etymologię tę kwestionuje Hinze, ZfSl, IX, s. 689.

Maiχalevė (może też *Maiχalüvė*) — adi. nom. sg. m. 'Michała' (dosłownie 'Michałowy', z domyślnym dzień, tj. 'Michałowy dzień, dzień św. Michała'):

Maiχalevė: Maichaléwa 'La St. Michel' Pf; Meichalewe 'Michaelis' PS; Maychaléwa 'Michaelis' H.

Maiχalüvė: Maichaliwa 'Michelis Tag' Vand, Meichaliwa D.

Zapis tej ostatniej formy jest niepewny, ponieważ występuje w Vocabularium et Phraseologicum Vandalicum, a w za- bytku tym litera *i* może oddawać nie tylko *ü* (np. *bisa* = *büza* $\leftarrow *božaja$) ale także *e* (np. Mich 'Der Sack' = *mex* $\leftarrow *měχz$, difka 'Ein Mädgen' = *defka* $\leftarrow *děvzka$).

*Michal-evzjb: w odróżnieniu do pol. *Michał*, gł. *Michał* itd. w połab. w wygłosie występowało miękkie *-l*, stąd sufiks *-evė* $\leftarrow *evzjb$. W formie *Maiχalüvė* byłaby oboczna postać tego sufiksu *-üvė* $\leftarrow *ovzjb$. O kontynuacji pierwotnego sufiksu **-ov-* i jego obocznej postaci **-ev-* w połab. skim zob. Polański, StFPS IV, 1963, s. 103—112.

Rost, sl.; Polański, MZ, s. 70 i 143.

maiχo zob. *mauχo*.

mailaićə || *mailnaićə* — s. nom. sg. f. 'mączniak, grzybek pasożytniczy wywołujący na pędach, liściach i owocach roślin uprawnych tzw. rosę mączną': Meilneicia 'Mehl-Tau' H, Meileicia BB₂C, Meileitzia B₁.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *mel* 'mąka', *meldouwe* 'mączniak, grzybek pasożytniczy, aerugo'. Forma utworzona od zapożyczonego rdzenia za pomocą rodzimego sufiksu *-aićə* || *-naićə* $\leftarrow *ica$, **nica*, por. o podobnej budowie *dōpnaićə*,

klinkernaićə, malnaićə, šonaićə. Punktem wyjścia była tu prawdopodobnie dn. forma z dyftongiem w miejsce *e* (o dyftongizacji w gwarach dn. różnego pochodzenia *e* zob. np. Schirmunski, Deutsche Mundartkunde, s. 256—263).

maïlo — s. nom. sg. f. 'mila': Maillù 'Une lieüe' Pf; Mailù 'Eine Meile' Vand, Mülii¹ Do; Meilio 'Meile' H, Meiljo B₁.

maïlě — gen. sg. 'mili': Pül maïllan² 'Jusqu'ou' Pf; Pyl moilan?² 'Wie weit!' Vand.

Pożyczka z niem., por. śrdn. *mile* f. 'mila', śrwn. *mile* 'ts.' a to z lud.-łac. *milia* (z łac. pl. *milia passuum*). O dyftongizacji długiego *i* w zapożyczeniach z niem. zob. Lehr, Zapoż., s. 286—287. — Dwusylabowe pożyczki rodzaju żeńskiego z pierwszą sylabą długą otrzymywały w połab. w nominatywie sg. końcówkę nie zredukowaną *-o* $\Leftarrow$ **-a*, a spółgłoski *l, r* w wygłosie tematów traktowane były jako palatalne, zob. Polański, MZ, s. 28—33. Co do formy gen. sg. *maïlě* i całego wyrażenia zob. Polański, Polabica II, s. 187—188; inaczej, ale nieprzekonująco ten zapis objaśniali Rost (śl.) i Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 172—173, Zapoż., s. 307. — Wyraz zapożyczony także do innych języków słow.: pol. *mila*, kasz. *mila*, śli. *mjilă*, dł. *mila*, gł. *mila*, cz. *mile*, sła. *mila*, sło. *milja*, sch. *mîlja*, bg. *миля*, ros. *миля*, ukr. *міля*, br. *міля*.

¹ Zapis niedokładny. ² *pöl maïlě ja* $\Leftarrow$ **polə mil-i je(stə)*.

maïmü — adv. 'mimo, obok' (w niektórych wyrażeniach odpowiadało niem. 'vergangen, vorbei', tzn. występowało w znaczeniu mniej więcej 'przeszły, miniony'): Meimj 'Fürbey' HB; dolik¹ meimí 'lange vorbey' H, meymý B₁, meimi B₂C; Daugi² meimí 'lange vorbey' H, Daugý B₁, Daugí B₂, memý B₁; Meimí 'Vorbey' H, Meymý B₁.

*mimo: pol. *mimo* adv. 'obok, mijając', praep. 'obok, koło; pomimo, wbrew', kasz. *mimæ* 'mimo, poprzec; mimo, bez względu na', śli. *mjivə* adv. 'vorbei', praep. 'vorbei, vorüber an; ungeachtet, ohne Rücksicht auf', dł. *mimo* adv.

'vorbei, vorüber; daneben', praep. 'an, vorbei, ausser, ohne, abgesehen von', gł. *nimo* 'ts.', cz. *mimo* 'koło, mimo, obok; oprócz, poza', sła. *mimo* 'ts.', sło. *mîmo* adv. 'vorüber, vorbei', praep. 'ausser', sch. *mîmo* adv. i praep. 'mimo, obok, podle; pomimo, wbrew', scs. *mimo* adv. 'vorbei, vorüber', bg. *мимо* arch. 'wbrew, mimo', ros. *мимо* adv. 'obok', praep. 'obok, koło, mimo', ukr. *мимо* 'ts.', br. *міма* 'ts.'

¹ *dolěk* $\Leftarrow$ **daleko*. ² *dăud'ü* $\Leftarrow$ *dŕ'go*.

mainäk — s. nom. sg. m. 'wykastrowany samiec konia, walach': Meinäk 'verschnitten Pferd' HB₁.

Pożyczka z niemieckiego, por. śrdn. *meidem* 'verschnittenes männliches Pferd', śrwn. *meidem, meiden* 'ts.', szwab. *meiden, maiden* 'ts.'. Podstawą była zapewne forma ze zredukowanym *e* po spółgłosce *d*: *meidən* lub nawet *meid'n*, z czego przez dodanie rodzimego sufiksu *-äk* $\Leftarrow$ **-əkə* powstało *maidnäk* $\Leftarrow$ **mainäk* z uproszczeniem *d* przed *n*. Por. o podobnej budowie *laipäk*.

Brückner zestawiał z pol. *mnich* (ZfslPh, VII, s. 50), ale jest to niemożliwe ze względów fonetycznych.

maïrăn (*maïron*?) — s. nom. sg. m. 'majeranek': Máyron 'Majoran' H.

Z niem. *Méiran* || *Majorán* (a to z włos.) 'ts.' Zakończenie *-ăn* może być wynikiem wpływu formacji z sufiksem *-ăn*, por. *güldăn, rovăn, tūsăn*, ale możliwe jest także, że nie chodzi tu o sufiks *-ăn*, lecz *-on* = pol. *-an(ek)*, por. *majeranek*.

maiskə — s. nom. sg. f. 'targ; jarmark': Meiska 'Marckt' H; Meiska 'Jahr-Marckt' H.

no maiskə — acc. sg. 'na targ, na jarmark': Bringóy¹ no Meiskung 'Zu Markte bringen' H, no Meiska B₁.

Deminutivum utworzone za pomocą sufiksu *-kə* $\Leftarrow$ **-ika* od *maiso* (zob. s. v.) 'msza; kazanie, kościół'. Znaczenie 'targ, jarmark' pod wpływem niemieckiego *Messe*, które obok 'msza' znaczy także 'kościół; targ, jarmark'. Punktem wyj-

ścia dla tego znaczenia był fakt, że na targ się chodziło do tej samej zwykle miejscowości, w której był kościół. — Końcówki połab.: $-ə \Leftarrow *a$, $-\dot{o} \Leftarrow *-\dot{o}$. Przyimek $no \Leftarrow *na$.

¹ *brindoi* lub *bringoi* z niemieckiego *bringen* z zakończeniem połab. $-oi \Leftarrow *aji$.

maiso — s. nom. sg. f. 'msza; kazanie; kościół': Meissó 'Predigt' H.

kã maisə — dat. sg. 'na mszę; do kościoła': Heidien¹ kammeiss 'nach die Kirche gehen' PS; ka meysah 'zu Kirchen' PS, mejsoch H; Kameissa² 'Gottesdienst' HB₁.

Z śrdn. *misse* f. 'msza', por. też stsas. *missa* f. 'ts.' (z łac. *missa*). — Końcówki połab.: $-o \Leftarrow *a$, $-ə \Leftarrow *-\dot{e}$. Przyimek *kã \Leftarrow *kz*. — Zapis Parum Schultzego ka meysah i ka mejsoch Schleicher niesłusznie uważał za loc. plur. (Schleicher, s. 219), por. Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 5 i nast.

¹ *aidě en \Leftarrow *ide(tz)* (*en* z dn. *hen*). ² *kã maisə* ze znaczeniem podanym niezbyt dokładnie.

mal — s. nom. sg. m. 'żerdź, tyka, drażek': Mal 'Stange' H, Mál B₁.

Pożyczka z niemieckiego. Prawdopodobnie ten sam wyraz co *mol* 'cel, piętno, znak' (zob. s. v.). O wahaniach *o || a* w pożyczkach z śrdn. z długim *a* zob. Lehr, Zapoż., s. 275—276. Punktem wyjścia dla znaczenia 'żerdź, tyka, drażek' mogło być 'znak graniczny, tyka jako taki znak', por. szlez.-holszt. *maal* n. 'Mal, Merkzeichen, Grenzzeichen, Ziel'.

malnaićə — s. nom. sg. f. 'młyn': Malnéicia 'Un moulin' Pf, Malneizia Ec; Mahlneitz¹ 'Mühle' PS, Mahlneiz O; Mahlneicia 'Mühle' H, Málnéitzia B₁; Mahlneicia 'Mühle' H.

malnaićə no lüdə — 'młyn wodny' (dosłownie 'młyn na łodzi, młyn na statku'): Mahlneicia no Lüda 'Schiff-Mühle' H.

vádnə (lub może *vádenə*) *malnaićə* 'młyn wodny': Woádena mahlneicia 'Wasser-Mühle' H, málneitzia B₁.

vã malnaićə — loc. sg. 'w młynie': Wa mahlneicia 'In der Mühlen' H, malnéitzia B₁.

Derywat utworzony od śrdn. *malen* 'mleć' za pomocą sufiksu $-naićə \Leftarrow *nica$. Nie bez wpływu była tu też prawdopodobnie wyparta forma rodzimego pochodzenia, sprowadzająca się do pierwotnego **melnica*, por. np. pol. dial. *mielnica* 'młyn', bg. *мелница* 'ts.' Por. o podobnej budowie zapożyczenia *dõpnaićə*, *klinkernaićə*. Wyrażenie *malnaićə no lüdə* jest kalką niemieckiego *Schiff-Mühle*. (*no lüdə \Leftarrow *na oldiji*). W loc. sg. spodziewalibyśmy się formy *malnaićě \Leftarrow *nici*; forma *malnaićə* jest wynikiem błędnego użycia nom. sg. zamiast loc. Tego rodzaju przykłady nie należą do rzadkości w zabytkach połabskich, por. Heydzianka, SO, VI, s. 26—69. — Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 174, niesłusznie wyraz połab. wyprowadza z pierwotnego **melnica* (jest to fonetycznie niemożliwe).

¹ Jest to albo zapis niedokładny zamiast *Mahlneitzia*, albo forma wyrwana z wyrażenia *Wa Mahlneitz = vã malnaićě*. Byłaby to regularna forma loc. sg., por. niżej.

malnaitüv — adi. nom. sg. m. 'młynarski, młynarzowy':

malnaitüv knext 'pomocnik młynarski': Mahlneitgü Knöcht 'Mühlen-Knecht' H, Mahlneitjü B, Málneitgü B₁.

Derywat przymiotnikowy od *malněk* 'młynarz' utworzony za pomocą sufiksu $-üv- \Leftarrow *ov-$, który w połabskim występował też w obocznej formie $-ev- \Leftarrow *ev-$ po spółgłoskach miękkich. W wyrażeniach odpowiadających niemieckim złożeniom połabski przymiotnik może wystąpić w tzw. formie krótkiej, por. *šaprev stok* 'Schäfer-Stock'. — Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 68, niesłusznie uważa ten wyraz za formę gen. pl.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 194, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 93—94, Polański, MZ, s. 143. — O opuszczeniu w pisowni zabytków $-v$ na końcu sylaby zob. Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 58—70.

malněk — s. nom. sg. m. 'młynarz': Málnie 'Un Meunier' Pf; Malnie 'Der Müller' Vand; Mahlniek 'Müller' PS; Mahlnik 'Müller' H, Málnik B₁.

Nomen agentis utworzony od śrdn. czasownika *malen* 'mleć' za pomocą sufiksu *-něk* = **-nikā*. Nie bez wpływu mogła tu być także wyparta przez pożyczkę formacja rodzima sprowadzająca się do pierwotnego **melьnikā*, por. pol. dial. *mielnik* 'młynarz', ros. *мельник* 'ts.', bg. *мелничар* 'właściciel młyna; robotnik w młynie'. — Nieco inaczej formę połab. objaśniali Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 46, przypis 1, i Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 93. — Por. o podobnej budowie zapożyczenia *glozněk, maurněk, traivněk*. Zob. także s. v. *malnaičā*.

Polański, MZ, s. 61—62, 118.

mamə (*mama?*) — s. nom. sg. f. 'mama, matka': Mamma 'Une Mere' Pf, Mamma Ec; Mama 'Die Mutter' Vand; Mahmmah 'Mutter' PS, mahmmoch J, mahmach J; Mama 'Mutter, Möhme' H, Māma BB₁B₂C.

*mama: pol. *mama* 'poufale albo pieszczotliwie o matce', kasz. *mama* 'ts.', dł. *mama* 'ts.', gł. *mama* 'ts.', cz. *māma* 'ts.', śl. *mama* 'ts.', śle. *māma* 'ts.', sch. *māma* 'ts.', bg. *māma* 'ts.; brodawka sutkowa', strus. *mama* 'mamka, karmicielka', ros. *māma* 'mama; mamka', ukr. *māma* 'mama', brus. *māma* 'ts.'

Brak normalnego rozwoju **a* w *o* w pozycji nie zredukowanej w połabskim tłumaczy się przynależnością wyrazu do tzw. wyrażenń dziecięcych („Lallworte”), których fonetyka może wykazywać różne nieregularności, por. z podobnym wokalizmem *babə* 'babka, babcia'. — Rost (śl.) i Lehr (Zapoż., s. 296) niesłusznie uważali ten wyraz za zapożyczenie z niemieckiego.

Radłowski, StFPS, III, s. 289.

man — coni. 'ale, lecz': Mann 'Aber' H.

Z śrdn. *man* 'aber, nur'.

Rost, s. 87, przypis 10, Polański, MZ, s. 99 i 165.

manəj — adv. comp. 'mniej': lgeibach wile, kak mánach¹ 'Lieber viel, denn wenig' H, manoch B₂; Manach 'Weniger' H, Mánach B₁.

*maněje z zanikiem wygłosowego *-e*, por. w tym samym mniej więcej znaczeniu pol. *mniej*, kasz. *mńi*, śl. *mję*, dł. *měnej*, gł. *mjenje*, cz. *měně*, potoczne *míň*, śl. *menej*, śle. *mānj*, sch. *mānje*, scs. *manje*, ros. *ménee*, ukr. *мєниє*, br. *мени*. Formę prasłowiańską rekonstruuje się tu jako **manje*; forma **maněje* jest późniejsza i powstała pod wpływem produktywniejszego typu na **-ěj-*. — Pisownia przez *-ch* w wygłosie wskazuje na frykatywny charakter połabskiego *j* w tej pozycji.

¹ *lajbəj vilē kək manej* = **ljuběje velěje kako maněje*.

manesə (lub może *menesə*, a nawet *mnesə*) — adi. comp. f. 'mniejsza': *jist manesə* 'jeszcze mniejsza': Ist menēssa 'Kleiner' H, menneessa B₁.

*manějšaja, por. w tym samym mniej więcej znaczeniu pol. *mniejszy*, kasz. *měši*, *mńěši*, dł. *měńšy*, gł. *mjeńši*, cz. *menši*, śl. *menši*, śle. *mānjši*, sch. *mānjī*, scs. *maniji*, ros. *меньшій*, ukr. *мєнишій*, br. *менишы*. — Połabski, podobnie jak polski, kontynuuje nowszą postać, która była wynikiem wpływu form na *-ěj-*, por. *manəj*. — O możliwości odczytania zapisów połab. z redukcją samogłoski w pierwszej sylabie zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 17.

marě — 3. sg. praes. 'umiera': Maarre 'sterben' PS, Maarne O¹; Mahre 'sterben' PS; Mare 'Sterben' H, Máre B₁.

marəcə — pte. praes. act. 'umierająca (śmiertelna?)': Maranza 'sterbl'. HB₁.

maronə — pte. praet. pass. f. 'zmarła, nieżywa': Mariona 'Gestorben' H.

**mare(tə)*, **marotjaja*, **marěnaja*² do **merti*, **marə*: pol. *mrzeć*, *mrę* 'przestawać żyć, umierać', kasz. *mřec*, *mře* 'ts.', śl. *mřec*, *mřā* 'ts.', dł. *mřés*, *mru* 'ts.', gł. *mřéc*, *mřēju*, arch. *mru* 'ts.', cz. *mřiti*, *mru* 'ts., zamierać', śl. *mriet*, *mrie* 'ts.',

sł. *mrěti*, *mrēm* || *mrjēm* 'umierać', sch. *mrījēti*, *mrēm* 'ts.', scs. *mrěti*, *mrō* 'ts.', bg. *mpa* 'ts.', maced. poet. *mpēe* 'ts.', ros. dial. *мерѣть* 'ts., zamierać', ukr. *мерѣти*, *мрѣ* 'ts.', br. *мерѣти* 'ts.'

¹ Zapis niedokładny zamiast Maarre = *marē*. ² Co do pochodzenia *ě* zob. s. v. *mareňě*.

(kã) *mareňě* — subst. verb. dat. sg. 'na śmierć':

vân ja kã mareňě 'on ma umrzeć, on umrze, on jest skazany na śmierć': Wan gang ka Maréna 'Er ist zu sterben' H, Marrena B₁B₂C.

*kã mьrěnyju, **onã je(stã) kã mьrěnyju* — forma wtórna, powstała pod wpływem imiesłowów i rzeczowników odsłownych od tematów na *-ě-, przy czym wokalizm pierwszej sylaby został tu przeniesiony z tematu praes., por. podobne formy i w innych językach słow.: pol. przestarz. i dial. *mrzenie*, cz. *mření*, sł. *mrénje*, sch. *mrénje*. Pierwotną formę należy rekonstruować *mьrtьje*, por. pol. *umarcie*, cz. *umrtí* itd. — Nieoznaczenie palatalności *ň* w zapisie połab. może być wynikiem niedokładnego zapisu lub błędnej składni (= *kã mareňě* ⇐ *kã mьrěnyje).

markojě — 3. sg. praes. 'znaczy, oznacza, piętnuje' (lub 2. sg. imperat. *markoi* 'znacz, piętnuj'): Markóy 'Zeichnen' H.

Z śrdn. *marken* || *merken* 'merken, beachten; erkennen, verstehen; mit einer Marke, einem Merkmal versehen'. — Zakończenie połab. *-ojě* ⇐ **-aje(tã)*, ewentualnie *-oi* ⇐ **-aji*. Która z tych ewentualności zachodzi, rozstrzygnąć się nie da, ponieważ wygłosowe *-ě* w zabytkach połab. po *j*, *r*, *l*, *m*, *n* było często opuszczane, por. Polański, Polabica I, s. 115—123.

Rost, s. 172, przypis 6, Lehr, Zapoż., s. 275, Polański, MZ, s. 150.

marzena — adi. nom. sg. n. lub f. (pte. praet. pass.) 'zamarznięte, zmarznięte (zamarznięta, zmarznięta): Marséna 'Gefroren' H.

*mьrzenoje (**mьrzenaja?*) — derywat imiesłowowy od czasownika *marzně* jak *zomácenã* od *zomáknōt*, *darzenã* od *dargnōt*, *vástácenã* od *vástáknōt* (⇐ *zamãčenoje, *zamãknōti, *dřženoje, *dřgnōti, *vstãčenoje, *vstãknōti). Imiesłowy tego rodzaju tworzono w połab. zarówno od czasowników przechodnich, jak nieprzechodnich, por. *aipãdenã* ⇐ *upãdenoje. — Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 228, niesłusznie wyprowadza z **mьržen-*, ponieważ podstawą imiesłowów połab. był temat bez *j* (nawet u czasowników pierwotnej koniugacji na *-i-, por. *rüdeně*, *aiplatenã* ⇐ *rodenzjь, *uplatenoje).

marzə — 3. sg. praes. 'zamarza, marznie': Marse 'Es frieret' Vand, Masse [przekreślone] Do; mahrse 'frieret' PS.

**mьrzejə(tã)* do *mьrzejati, por. pol. *za-marzać* 'o cieczy: pod wpływem niskiej temperatury przejść ze stanu ciekłego w stały; pokryć się lodem; o ciałach stałych i organizmach żywych: stwardnieć, zesztynnieć wskutek mrozu', gł. *zamjierzować* 'zamarzać, marznąć', cz. *u-mrzati* 'zamarzać', sła. *za-mrzał* 'ts.', sch. *za-mrzávati* 'ts.', bg. *замръзвам* 'ts.', maced. *замръзва* 'ts.', strus. *мьрзати*, *мерзати* 'ts.' (XV w.), ros. *замерзать* 'ts.', ukr. *замерзати* 'ts.', br. *замярзць* 'ts.' — Dokładnym, bezprzedrostkowym odpowiednikiem czasownika połab. jest tylko forma strus. W połab. i poza tym spotyka się formacje czasownikowe bezprzedrostkowe odpowiadające przedrostkowym w innych językach, por. *vaisojě* ⇐ **visajə(tã)*, *prosojě* ⇐ **prašajə(tã)* wobec pol. *z-wisa*, *u-prasza*. Połab. forma *marzə* byłaby w takim wypadku odpowiednikiem imperfektywnym czasownika dokonanego *marzně* (zob. s. v.). Wobec wielu zbieżności połab.-sł. nie jest jednak wykluczone, że wyraz połabski stanowi dokładny odpowiednik sł. *mrzeti*, *mrzím* 'kalt sein, frieren' i że należy go rekonstruować *marzě* ⇐ *mьrzi.

marzně — 3. sg. praes. 'marznie, zamarza' (lub może ze znaczeniem perfektywnym w funkcji futurum 'zamarznie', zob. niżej): Mársne 'Frieren' H, Mársna B₁; Mársna 'Es frieret' H, marsna B₁.

**mǫzne(tə)* do *mǫznoti: pol. *marznąć, marznie* 'ścinać się, krzepnąć od mrozu, zamieniać się w lód; odczuwać zimno, cierpieć zimno; umierać, ginąć od mrozu', w podobnych znaczeniach w pozostałych językach słow.: kasz. *mařnoc, mařńe*, sli. *mjāřnōyc, mjāřńā*, dł. *marznuś, marznu*, gł. *mjerznyć, mjerznje*, cz. *mrznouti, mrznu*, śla. *mrznūt, mrzne*, śle. *mřzniti, mřznet*, sch. *mřznuti, mřznēm*, bg. *mržna, mržneu*, strus. *мързнути, мързнь*, ros. *мёрзнуть, мёрзну*, ukr. *мёрзнути, мерзну*, br. *мёрзнуць*, por. także scs. *potmržnōti, potmržno* 'gefrieren'.

Istnienie pokrewnego czasownika ze znaczeniem imperfektywnym (zob. s. v. *marzə*) zdaje się wskazywać, że forma *marzně* miała znaczenie perfektywne. Nie jest to jednak pewne, ponieważ zapisy *Marse, mahrse* można także interpretować inaczej (zob. l. c.).

mařonə zob. *marě*.

Mattiry(?) 'matka pszczela': *Mattiry* 'die Bienen-mutter' PS.

Mało prawdopodobne, aby chodziło tu o kontynuant pierwotnego **mater-*, raczej mamy tu do czynienia z jakimś zniekształceniem w zapisie, por. Rost, s. 79, przypis 6. W tym znaczeniu występuje w połab. wyraz *motaićə* (zob. s. v.).

Brückner, ZfslPh, VII, s. 40, zestawia z pol. *macierz*.

maŭdaikə — s. nom. sg. f. 'zatyczka w dyszlu u radła, klin, do którego zaczepiło się jarzmo': *Maudeika* 'das Pflöckchen, das durch den Haken-Baum gehet und in Haken oder Pflügen oft heraus fällt, durch deßen Wiedersuchung auf dem Acker mann sich im Haken oder pflügen versäumet' H.

*mudika — derywat od *muditi (zob. s. v. *maŭdi-sə*), utworzony za pomocą produktywnego w połab. sufiksu *-aikə* ← **-ika*, por. *braćaikə, laipaićə, lozaićə*. Nazwa według Henniga pochodzi stąd, że klin często wypada i gubi się w polu i na szukanie go rolnik opóźnia się w pracy, traci czas, po połabsku *maŭdi-sə*. — Brak dokładnych odpowied-

ników w innych językach słow., por. śle. *mūdek* 'das Säumnis', *mudnik* 'der Säumige'.

Por. w tym samym znaczeniu też *maŭdiauter* (*maŭdialter?*).

maŭdi-sə — 3. sg. praes. 'opóźnia się, zaniedbuje się': *Maudiesse* 'versäumen' H, *Maudíessa* C; *Maudissa* 'Versäumniß, Versäumen' H.

**mudi(tə)* *sě* do *muditi sě: stpol. *mudzić, mudzi* 'opóźniać, odwlekać, differre, tardare', kasz. *mużęc, mużi* (jako czasownik niezłożony mało używany) 'tracić, mitrężyć czas', sli. *mūžęc, mūžā* 'hindern, aufhalten, stören', *mūžęc sā* 'sich aufhalten, zögern, säumen', śle. *muditi, mudim* 'säumen machen, verzögern, aufhalten; säumen, zaudern; versäumen', *muditi se* 'sich aufhalten, verweilen', *mudi se* 'es hat Eile, es eilt', scs. *muditi, muždo* || *mođiti, moždo* 'zögern, verharren, verweilen', strus. *мудити, мужь* 'cunctari, tardare, zwlekać', por. też bg. *mýden* 'powolny, ociężały'.

maŭdiauter (*maŭdialter?*) — s. nom. sg. m. 'zatyczka w dyszlu u radła, klin, do którego zaczepiło się jarzmo': *Maudiauter* 'Nagel am Haken-Baume, daran man das Joch feste macht, wenn mann haken oder Pflügen will. Von Maudiesse¹, versaümen, weil mann sich manchmal damit versaümet im Haken, ehe mann ihn einklopfft, oder wenn er ausgefallen, auf dem Acker, wieder findet' H, *Maudiauter* 'das Pflöckchen, das durch den Haken-Baum gehet und in Haken oder Pflügen oft heraus fällt, durch deßen Wiedersuchung auf dem Acker mann sich im Haken oder pflügen versaümet' H.

Złożenie z rodzimego czasownika *maŭdi* (zob. s. v. *maŭdi-sə*) i zapożyczonego rzeczownika *alter* = niem. *Halter*, występującego też oddzielnie w postaci *olter* (zob. s. v.). Nie jest jednak jasne, dlaczego w miejsce *l* występuje tu *u*. Być może, że jest to tylko niedokładny zapis zamiast *maŭdialter*. Trudno się zgodzić z Rostem (s. 139, przypis 19), który

twierdzi, że zachodzi tu zmiana $l = u$ taka jak w formach $tāucē$, $vāuk \Leftarrow *tl̥ce(tz)$, $*vl'kz$, ponieważ w połabskim rozwój l w u niezgłoskotwórcze poza pozycją sonantyczną nie jest znany.

Szydłowska-Cegłowa, Lud, XLVIII, s. 36, Polański, MZ, s. 114.

¹ *maudi-sə* (zob. s. v.).

mauxo || *maiχo* — s. nom. sg. f. 'mucha': Maichū 'Une mouche' Pf; mäuch 'Fliege' PS; Mauchō 'Fliege' Bauc; Mauchō 'Fliege' H, Mauchō B₁.

būdqaə mauxo 'kłująca mucha, gryząca mucha': Pūdanza Mauchō 'Stechende Fliege' H, Pūdanza Mouchow¹ B₁.

mauxvoi — nom.-acc. pl. 'muchy': Maukwáy 'Fliege, plur.' H, Mauckwáy B₁, Mauchwáy C.

O oboczności *ai* || *au* w rozwoju $*u$ w połabskim zob. s. v. *žaudē* || *žaidē*.

$*mu\chi a$, pl. $*mu\chi zvy$ (typ produktywny w połab., wynik wpływu pierwotnej deklinacji na $*\bar{u}$, por. *blāχvoi*, *grausvoi*, *staukvoi* do *blāχə*, *grausāi*, *stauko*): pol. *mucha* 'owad dwuskrzydły z rodziny o tej samej nazwie obejmujący liczne gatunki; najczęściej: mucha domowa; musca', w tym samym znaczeniu kasz. *mu\chi a*, sli. *mū\chi ā*, dł. *mucha*, gł. *mucha*, cz. *moucha*, sła. *mucha*, sło. *múha*, sch. *múha*, scs. *mu\chi a*, bg. *my\chi á*, maced. *my\chi a*, strus. *mu\chi a*, ros. *mú\chi a*, ukr. *mý\chi a*, br. *mý\chi a*.

¹ Wygłosowe $-o$ w zabytkach połab. nieraz zapisywane jest za pomocą kombinacji $-ow$, $-ou$, np. *Lampoū = lampo*, *Pisslyōt trítik dangów = püslod tritēg daño \Leftarrow *poslēdz tretēgo dānja*.

maurněk — s. nom. sg. m. 'murarz': Maurnek 'Mäurer' H.

Nomen agentis utworzone od czasownika *maurojē* za pomocą sufiksu $-něk \Leftarrow *nikz$. Por. w tym samym znaczeniu z innym sufiksem pol. *murarz*, kasz. *mulář* (z dysymilacją r w l), dł. *muřar*, gł. *murjer* i z dysymilacją *muler*, sła. *murár*, ukr. *mýляр*, br. *mýляр*.

mauro — s. nom. sg. f. 'mur': Maurió 'Maure' H, Mauriów¹ B₁.
vā maurē — loc. sg. 'w murze': wammaure wimmauriona² 'Eine noch einmal üngemaurete Maure' H, wammaura B₂C.

Z śrdn. *mure* f. 'mur'. Wyraz połab. sprowadza się do pierwotnego $*mur-a$ z rozwojem końcówki $*-a$ w $-o$ po sylabie długiej, zob. Polański, MZ, s. 28—33; tamże, s. 24—28, o traktowaniu tematów na $-l$, $-r$ w wyrazach zapożyczonych jako palatalne. Kończówka loc. sg. $-ē$ sprowadza się do pierwotnego $*-i$, $vā \Leftarrow *vz$. — W tej samej postaci wyraz zapożyczono do języków łużyckich, por. dł. *muřa* 'mur', gł. *murja* 'ts.'

¹ Co do pisowni wygłosu zob. przypis 1 s. v. *mauxo*. ² *vi-mauronə \Leftarrow *o-mur(z niem.)-anoje*.

maurojē — 3. sg. praes. 'muruje': Mauryoye 'Mauren' H, Maurjoye B, Maurigóyge B₁, Mauryóyge B₂.

Z śrdn. *muren* 'mauern; bauen'. Zakończenie połab. $-ojē \Leftarrow *-aje(tz)$. O palatalności $ř$ zob. s. v. *mauro*.

mausaicə — s. nom. sg. f. 'położnica, sześćniedziątka': Mauseitzja 'Sechswöchnerin' PS, Mauseitzja J.

Brak pewnej etymologii. Może z śrdn. *múzen* 'linić się, zmieniać skórę' z sufiksem rodzimego pochodzenia $-aicə \Leftarrow *-ica$ (Rost, s. 67, przypis 5). Objasnienie Brücknera, ZfslPh, VII, s. 43, nie przekonuje.

mazě — 3. sg. praes. 'mży, siąpi, pada (o drobniutkim deszczu); znajduje się w półśnie, drzemie': Maase 'drünseln' PS, maiaise J.

Odpowiednik znaczeniowy dla wyrazu połab. podany jest w dialekcie dn., por. lünebur. *drüns'ln* 'drzemać, znajdować się w półśnie', szlez.-holszt. *drünseln* || *drünsen* 'ts.; pada (o drobnym deszczu), siąpi (o mżawce)', meklembur. *drusig* 'niepewny, pochmurny (o pogodzie)'.
25*

*měže (zamiast *měžitō, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 210—213) do *měžiti || *měžati: pol. *mżyć*, daw. też *mžec* 'o deszczu: padać gęsto drobnymi kropelkami; siąpić, rosić, kropić', daw. też 'śnieć; marzyć we śnie', dial. także 'drzemać, nie mogąc zasnąć', kasz. *mžec*, *mži*, *mžęje* 'mżyć, siąpić', cz. *mžiti*, *mži* 'ts.', rzadziej 'padać jako mgła, zachodzić mgłą', ros. dial. *мжать* 'drzemać', *мжуть* 'znajdować się w półśnie, mrużyć oczy, zamykać oczy', tambow. i tul. też 'mżyć, siąpić (o deszczu), padać (o chłodnej i mokrej mgle)', por. też *мжа* 'drzemka', ukr. dial. *мжити* 'mżyć, siąpić (o deszczu)', *мжа* 'drobny deszcz, mżawka', br. dial. *мжыць* 'mrużyć oczy', *мжыцца* 'zamykać się (o oczach), chceć spać; przewidywać się, majaczyć się' (Nosovič), z innym wokalizmem sch. *mžiti* 'mżyć (o deszczu)'.

Por. *mazi-mě*.

mazi-mě — 3. sg. praes. 'mruga na mnie, daje mi znak' (lub może 'mruga na niego, daje mu znak'): Masime 'Wincken' H, Másime C; Sa wizeima¹ masime 'Mit den Augen wincken' H.

*měže-mi lub *měže-mu (gdyż zarówno *-i jak *-u w pozycji zredukowanej rozwijały się w połabskim w -ě) zamiast **měži(tō)*, por. s. v. *mazě*. Brak redukcji w wygłosie czasownika tłumaczy się tutaj pozycją przed enklityką (zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 138—139). — Do ps. *měžiti || *měžati 'mrugać, zamykać oczy', por. pol. dial. *mżyć* i *mžec*, *mży* 'mrugać', cz. *mžiti*, *mži* 'mrugać (oczyma); migotać (o gwiazdach); migać', sło. *mežati*, *mežim* 'die Augen geschlossen halten', strus. *mžiti*, *mžiti* 'mrużyć oczy, zmrużać oczy', *mžanije* 'nictatio', ros. dial. *мжуть* 'mrużyć oczy', br. dial. *мжыць* 'ts.', *мжыцца* 'mrużyć się, zamykać się (o oczach), chceć spać; przewidywać się, majaczyć się' (Nosovič), por. także z rozmaitymi rozszerzeniami sło. *mežikati*, *mežikam* 'blinzeln; winken', gł. *žmrikać* 'mrugać' (chyba kontaminacja z *žmikać* = *mžikać* i czasownika odpowiadającego polskiemu *mrugać*), pol. przestarz. i dial. *žmurki* (z pierwotnego *mžurki*) 'zabawa dziecięca; ciuciubabka', sch. *žmúra* 'ts.', ros. *жмурь-*

журься 'mrużyć (oczy)', ukr. *жмуритися* 'ts.', br. *жмурыцца* 'ts.' — Zwykle wyróżnia się tutaj dla prasłowiańskiego dwie homonimiczne rodziny wyrazowe, przyjmując dla nich odrębne ie. nawiązania etymologiczne (zob. np. Machek, ES, s. 315, Vasmer, REW, II, s. 131 z dalszą bibliografią), nie jest jednak wykluczone, że punktem wyjścia był tu jeden wyraz, którego znaczenie uległo następnie różnicowaniu, por. paralelę znaczeniową w dn.: szlez.-holszt. *drisseln* 'mżyć, padać (o drobnym deszczu)' i 'zapadać w drzemkę, zdrzemać się, drzemać, leżeć w półśnie', podobnie *drünseln* (zob. s. v. *mazě*), meklembur. *drusen* 'zapadać w lekki sen, drzemać' wobec *drusig* 'pochmurny (o pogodzie)', por. też w pol. *zachmurzone niebo* i *zachmurzona twarz*, sło. *vreme meži* 'das Wetter is trübe'. W każdym razie jeśli nawet chodzi o dwa różne pierwotnie pierwiastki, to w dalszym rozwoju uległy one wzajemnym wpływom znaczeniowym i formalnym, tak że dziś trudno je od siebie wyraźnie oddzielić.

¹ *sā vicaīmā* ⇐ *sz očima.

māsvaičā — s. nom. sg. f. 'komar': Masweicia 'Un cousin' Pf, Masweicia Ec; Masweicia¹ 'Die Fliege'² Vand, Maswoia¹ Do; Masweitzia 'Mücke' Bauc; Wasweicia¹ 'Mücke' H, Masweicia BB₂, Másweitzia B₁; Massweicia 'Schnake, Mücke' H.

*māšvica — derywat deminutywny od *māža lub może *māša utworzony za pomocą sufiksu *-ica i rozszerzony następnie o -v- pod wpływem produktywnych w połabskim form na -vaičā, por. np. *ploxtvaičā*, *pūsvaičā*, *carkvaičā*. W innych językach słow. występują formy sprowadzające się do *māšica: pol. *mszyca* 'drobny owad z rodziny o tej samej nazwie (Aphidina), skrzydlaty lub bezskrzydły, mający narządy gębowe ssąco-klujące, ubarwienie zielone lub ciemne; szkodnik roślin', stpol. *mszyca* 'Aphis sp.', kasz. *mšęce* pl. 'mszycowate, Aphidina, rodzina drobnych owadów żerujących na roślinach', dł. *pšyca* 'die Mücke, die Schnalle; die grössere (langbeinige) Mücke', dial. *šmyca* (z pierwotnego *mšyca) 'die Mücke; die Schmeissfliege', gł. *šmica* (z *mšica)

‘komar’ (por. SSA, t. III, mapa 69), cz. *mšice* ‘mszyca’, dial. chodz. *šmice* (z *mšice*) ‘komar’, sła. *mšica* przestarz. ‘ts.’, sła. *mešica* ‘die Mücke; die Blattlaus’, ses. *mšica* ‘Mücke’ (σκνίψ, κώνωψ), strus. *mšica* ‘cynips, σκνίψ’, ros. dial. *муица* ‘komar, owad’, ukr. *муиця* ‘mszyca’. Por. też z sufiksem *-ka*: pol. *meszka*, zwykle w pl. *meszki* ‘owady z rzędu muchówek (Diptera) z rodziny Simulidae; rozpowszechnione na całej kuli ziemskiej; samice dotkliwie kłują zwierzęta i ludzi’, ros. *моука* ‘mały dwuskrzydły owad, komar’, ukr. *моука* ‘ts.’, br. *моука* ‘ts.’ — Bez sufiksu zaświadczone jest forma pl. w sła. dial. *mši* ‘mszyce’ (Kálal), która, jeśli nie jest jakimś wtórnym przekształceniem, świadczyłaby za rekonstrukcją **mšā*, por. też odpowiedniki pozasłowiańskie: lit. *musià* ‘mucha’, łot. *muša* ‘ts.’, grec. *μύια* ‘ts.’, łac. *musca* ‘ts.’, stwn. *mucka* ‘komar.’ — Z apofonią do **muχa* (zob. s. v. *mauχo*), por. Meillet, Ét., s. 208, 348 (za podstawę derywacji przyjmuje **mšχa*), Vasmer, REW, II, s. 167 i 183 (z dalszą bibliografią).

¹ Zapis niedokładny. ² Znaczenie chyba niedokładne.

māucqčě — adi. (ptc. praes. act.) m. ‘milczący’ (znaczenie to się rekonstruuje, gdyż wyraz zaświadczony jest tylko w wyrażeniu):

māucqčě skōpě ‘Wielki Piątek’: Mautzangsa Skumpe ‘Stille Freytag’ H, Mautzangza B₁, Maytzangsa B₂.

*ml’čētjzjz do **ml’čati*, **ml’čō*: pol. *milczeć*, *milczę* ‘nie mówić, nie odzywać się’, w tym samym znaczeniu w pozostałych językach słow.: sli. *mò-učęc*, *mò-uča*, dł. *melcaś*, *melcym*, gł. *mjelčéc*, *mjelčú*, cz. *mlčeti*, *mlčím*, sła. *mlčat*, *mlčí*, sła. *mólčati*, *mólčím*, sch. *múčati*, *múčím*, ses. *mlžčati*, *mlžčō*, bg. *мълчá*, *-iáu*, strus. *мълчати* || *mlžčati* || *molčati*, *-čú*, ros. *молчатъ*, ukr. *мовчати*, br. *маучачь*.

Por. *māuckō*.

māuckō — adv. ‘potajemnie, po kryjomu, po cichu, milezkiem’: Maukskung¹ ‘Heimlich’ H, Maukskuńg B₁.

Do **ml’čěti* (zob. s. v. *māucqčě*). Rost, s. 121, przypis 21, zestawia z ros. *молчком*, co jest fonetycznie niemożliwe. Może dokładnym odpowiednikiem wyrazu połab. jest pomor. *mołčkə* adv. ‘stillschweigend, in der Stille, verstohlen’, sli. *mò-učkə* ‘ts.’, por. też sli. *b^ooskə* ‘boso, na bosaka’, kasz. *b^ooskə* ‘ts.’ (o przysłówkach tego typu w dialektach pomorskich zob. Lorentz, Gramatyka pomorska, t. II, s. 862; ich budowa nie jest jeszcze całkowicie wyjaśniona). — Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 173, wyprowadza z **ml’čkojō* i uważa za pierwotny instr. sg. f. — W innych językach słow. w tym samym znaczeniu występują od tego czasownika derywaty o zbliżonej, ale nie identycznej budowie, por. pol. *milezkiem* ‘nie nie mówiąc, po cichu’, cz. *mlčky*, przestarz. też *mlčkem* ‘ts.’, sła. *mlčky* ‘ts.’, sła. *mołčěčki* ‘schweigend’, sch. *mûčkē* || *mûčki* ‘milczkiem, po kryjomu’, bg. *мълчеуком*, ros. *молчком*, ukr. *мóвчки*, br. *мóучки*.

¹ Zapis niezupełnie dokładny zamiast Mautskung.

māuńə — s. nom. sg. f. ‘błyskawica’, zaświadczone tylko w wyrażeniu:

māuńə svetě ‘błyska się’: mauna swetet¹ ‘Es blitzt’ H.

Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 16, widzi tu formę nom.-acc. pl. na **-ě*, za którą ma przemawiać niepalatalne *n* w zapisie Henniga. Przeciwno takiej interpretacji świadczy jednak forma czasownika, który występuje w sg. *svetě* = **světi(tz)*. Brak palatalności w zapisie jest prawdopodobnie wynikiem jego niedokładności.

*mlńa do ps. **mlńji*: kasz. *mělnó* (Ramult) ‘błyskawica’, sli. *mò-ųńăų* ‘ts.’, sła. dial. *mólnja* ‘puh od strele’, sch. *múnja* ‘błyskawica, piorun; elektryczność’, ses. *mlzni(ji)* ‘αστραπή’, bg. *мълния* ‘błyskawica, piorun’, strus. *мълнија* || *mlzniја* || *mlz-nija* || *molnija* || *molonija* ‘fulgur, αστραπή’, ros. *молния* ‘piorun, błyskawica’, ukr. dial. *молонія* ‘ts.’, br. dial. *молоння* ‘ts.’ (Nosovič).

¹ Zapis niedokładny: wygłosowe *-t* chyba pod wpływem końcówki niem.

mâuz — s. nom. sg. m. 'ślimak': Maus ou Mous 'Un colimaçon' Pf.

*młżǫ: pol. *małż*, zwykle w pl. *małże* 'Mamellibranchiata, gromada mięczaków, o klinowatej nodze, o ciele zamkniętym w skorupie, której połowy połączone są sprężystym wiązadłem; żyją w wodach mórz, jezior i rzek', stpol. *małż* 'ostryga jadalna, Ostrea edulis L.', cz. *młż* 'małż', sła. rząd. *młże* pl. 'małże', tu też z nagłosowym *s*- stpol. *smalżowe skorupy* 'skorupy małży', strus. *smolż* (Vasmer, REW, II, s. 675), br. *смоўж* 'ślimak'. Spoza słow. por. rumuń. *melc*, *melciu* 'ts.', arumuń. *zmelciu* 'ts.', z rum. bg. dial. *мелчев*, *мелчов*, *мелч* 'ślimak' (Weigand). O próbach dalszych nawiązań etymologicznych zob. Vasmer, l. c., Machek, ES, 302. Младенов, Sl, V, s. 157, Годишник на Софийския Унив., Ист.-фил., фак., XIII—XIV, s. 86—89.

mač — s. nom. sg. m. 'piłka, balon': Mangs 'Ball' H.

mač — acc. sg. 'piłkę, balon': Büje¹ mangs 'Ball schlagen' H.

sā mačam — instr. sg. 'piłką, balonem': sa Mantsang 'Mit dem Ball' H.

*męčǫ, *męčǫ, *sǫ męčǫ: cz. *míč* 'piłka', sła. *męč* 'das Abliegen des Obstes; der Ball', sch. dial. *méc* 'miękisz chleba' (w literackim f. *méča*), ros. *мяч* 'piłka', ukr. *м'яч* 'ts.', br. *мяч* 'ts.', strus. *mjačǫ* (МАУЛЬ) 'σφαῖρα'. — Derywat od *męčiti (a to od *męčǫ-kǫ) 'miękczyć; ugniatać', por. sła. *męčiti* 'weich, mürbe machen, aufweichen', strus. *mjačiti* 'robić miękkim; roztopiać, rozmiękczać'. Pierwotne znaczenie 'coś ugniecionego, kula'. Co do budowy por. *gord* I $\Leftarrow$ *gordǫ od *gorditi. Chodzi tu o pierwotne nomina actionis.

¹ *bějǫ* $\Leftarrow$ *bǫje(*ts*).

mačnǫ zob. *maqénǫ*.

maqǫ — 3. sg. praes. 'maca, dotyka': Mangsia 'Das Fühlen' H, Mańzia B₁.

*macaje(*ts*) do *macati: pol. *macać*, *macam* 'dotykając palcami, rękami, rozpoznawać, próbować czego, śledzić, szukać, obmacywać', stecz. *mácěti*, *omácěti* 'macać, obmacywać, dotykać', sła. *macat* 'obmacywać, macać, macając szukać (zwykle po ciemku)', ros. dial. pld.-zach. *мауать* 'macać, obmacywać', ukr. *мауати*, *мауаю* 'ts.', br. *мауауь* 'ts.' — Brak pewnej etymologii, por. w tych samych znaczeniach także z wygłosem tematu na *-k*, *-s*: cz. pot. *makat* 'macać, dotykać', sła. *makat* 'ts.', kasz. *maklac* 'ts.', sli. *māklāc* 'ts.', dł. *makaś* 'ts.', gł. *makać* 'ts.', gł. też *masać* 'macać, sięgać po co', *masać so* 'dotykać się, chodzić omackiem macając', por. Vasmer, REW, II, s. 107, Machek, ES, s. 281. — Nosowość w połabskim jest wtórna, por. Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 7 i nast., Gram. poł., s. 39—40. Wtórnych nosówek w połabskim jest więcej (por. np. *ja* $\Leftarrow$ *jestǫ, *tǫ* $\Leftarrow$ *tsǫ), tutaj może chodzi o wpływ przymiotnika *matě* 'miękki', por. znaczeniowo dł. *měkaś* 'fühlen bz. untersuchen, ob etwas weich ist', *poměkaś* 'oberflächlich etwas befühlen, ob es weich ist'.

Polański, Polabica IV, s. 210—211.

maqénǫ (*mačnǫ*?) — 3. sg. praes. 'dotknie, pomaca': Mangsien 'Fühlen, Betasten, begreifen' H, Mańgsyen B₁.

*mačnǫ — perfectivum do *maqǫ* (zob. s. v.; tam też o wtórnej nosowości w pierwszej sylabie), por. pol. *macnąć*, *macnę* — perfectivum do *macać*, cz. dial. moraw. *mācnul* 'uderzyć', ukr. *мацнѹти*, *мацнѹ*, *мацнѹи* — perfectivum do *мауати*, br. *мацнѹь* 'popróbować dotykaniem, dotknąć, pomacać; chwycić się'. — Rost, sl. i Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 40, 89, 230 niesłusznie uważają za subst. verb., nie pozwalają na to bowiem względy fonetyczne i morfologiczne. Rekonstrukcję Lehra-Splawińskiego *maqǫnǫ* $\Leftarrow$ *macanǫje z tego powodu kwestionował Trubetzkoy, Sl, IX, s. 163. — Co do pisowni ze wstawną samogłoską między *c* i *n* por. *eytinena* = *aĭtnena*, *Dillān* = *dlān*, no *Asillye* = *no aslě*.

mąse || *mąsi* — s. nom. sg. n. 'mięso'. Postać pierwsza występuje tylko w dialekcie reprezentowanym przez zabytek Pfeffingera i tzw. Vocabularium et Phraseologicum Vandalicum, druga — w pozostałych dialektach (o zróżnicowaniu dialektalnym języka połab. por. Polański, StFPS, V, s. 365—369).

mąse: Mangseeé 'De la viande' Pf, mangseeé Ec; Mangsei 'Ochsen-Fleisch' Vand, Mangsee Do.

mąsi: Mangsi 'Fleisch' An; Mangsü 'Fleisch' PS, Mangsei J, Mannngsi O; Mángsi 'Fleisch' Bauc; Mangsi 'Fleisch' H; Mangsi 'Fleisch' H, Mangsy B, Mańgsy B₁.

dikə mąse 'udziec, szynka': Dike mangseeé 'La cuisse' Pf, mangseeé Ec; Dike mansé 'Der Schenkel' Vand, Dikemansee Do; dicke mangsee 'Schenkel' Jugler.

picenə mąse || *mąsi* 'pieczeń, mięso pieczone': Pitsenmangsei 'Rotir' Pf; Picina mangseeé 'Du roty' Pf; Pitsen mangsei 'Braten' Vand; pitzena mangsi 'Gebraten Fleisch' H, pitzena mangsi B₁.

slepaicē mąsi 'drób, mięso z drobiu': Slépeitze mangsi 'Hüner-Fleisch' H, Schlépeitze mangsi B₁.

stütaĩnə mąsi 'wołowina, mięso wołowe': Styiteina Mangsi 'Rindfleisch' Bauc; Styíteina mangsi 'Rind-Fleisch' H, Stgiteina mangsi B₁.

svainē mąse || *mąsi* 'wieprzowina, mięso wieprzowe': Schweinemangseeé 'Du Cochon' Pf; Sweinamangseeé 'Schweinefleisch' Vand, Sweina mangsee Do; Schweine mangsi 'Schweinefleisch' Bauc; Sweine mangsi 'Schweine-Fleisch' H, Schweine mangsi B₁.

svainevə mąsi — acc. sg. n. 'wieprzowinę, mięso wieprzowe': wam¹ Schweinew Mangsie 'nim Schweinefleisch' PS.

tilacē mąse || *mąsi* 'mięso cielęce, cielęcina': Tilansemangseeé 'Du veau' Pf, Tilangsemangseeé Ec; Tilansemangseeé 'Kalbfleisch' Vand; Tilangse mangsi 'Kalbfleisch' Bauc; tilangse mangsi 'Kalb-Fleisch' H, mangsi B₁.

vivcenə mąsi 'baranina, mięso baranie': Wjtzena mangsi 'Schafffleisch' Bauc.

välüvə mąsi 'mięso wołowe, wołowina': Woaliwa Mangsi 'Rindfleisch' Bauc; Waliwa mangsi 'Ochsen-fleisch' HB₁.

väl-mąse 'wołowina': Woal mangseeé 'Du boeuf' Pf.

sülenə mąsi 'mięso solone': Silena mangsi 'Gesaltzen Fleisch' H.

vorenə mąse || *mąsi* 'mięso gotowane, mięso rosolowe': Wórina mangseeé 'Du bouilly' Pf; Worina mangseeé 'Gesotten Fleisch' Vand; Wórena mangsi 'Gesottenfleisch' H, Worena mangsi B₁.

viltə mąsi 'udo, udziec': Wiltge mángsy 'Dicke Fleisch, Dicke Bein' HB₁.

kős mąsi 'kawalek mięsa, sztuka mięsa': Kuńgs mangsi 'Stück Fleisch' H, Kűngs mangsi B₁.

*męsɔje (*dikə* z niem. *picenə* = *pečenoje, *slepaicē* = *slēpičeje, *stütaĩnə* = *skotinoje, *svainē* = *svinɔje, *svainevə* = *svinjevoje, *tilacē* = *teletjeje, *vivcenə* = *ovčenoje, *välüvə* = *volovoje, *väl* = *volɔ, *sülenə* = *soljenoje, *vorenə* = *varjenoje, *viltə* = *velikoje, *kős* = *kɔsɔ): derywat od *męso utworzony za pomocą sufiksu *-*ɔje*, por. pol. *mięso* 'część miękka organizmu zwierzęcego, złożona głównie z mięśni i tłuszczu', w podobnych znaczeniach kasz. *mąso*, dł. *męso*, gł. *mjaso*, cz. *maso*, śla. *mąso*, śle. *mesō*, sch. *męso*, ses. *męso*, bg. *mečó*, strus. *mjaso* (мясо) 'caro', ros. *мясо*, ukr. *м'ясо*, br. *мяса*. — Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 39, rekonstruuje *mąsü* = *męso, nie pozwalają na to jednak zapisy przez -*i*, -*ee* itp. w wygłosie i względy fonetyczne (*męso rozwinęłoby się w połabskim w *mōsü, por. *lōdü* = *lędo). Dokładnego odpowiednika słowotwórczego dla wyrazu połab. w innych językach słow. wprowadzić brak, ale por. inne derywaty: pol. *mięsiwo* 'mięso, potrawy mięsne', *mięsko* 'deminutivum do *mięso*', śla. *mąsko* 'ts.', cz. *masičko* 'ts.', śle. *mescè* 'ts.', ros. dial. *мяцѳ*, *мяциуко*, *мяциуе* 'mięso'. — Wyrażenia *dike mąse* i *viltə mąsi* są kalkami niem. *Dickbein*. Wyrażenia

vál-mąse i *křs masi* są złożeniami utworzonymi na wzór złożeniń niem.

Polański, Polabica I, s. 111—113. Inaczej Trubetzkoy, Sl, IV, s. 228, przypis 1, ale chyba niesłusznie.

¹ *vám* ⇐ **vzjъmi* (zamiast **vzъmi*).

mąsneně — adi. nom. sg. 'mięsny, z mięsa', zaświadczone w wyrażeniach:

mąsneně vorst 'kielbasa smażona, kielbasa do smażenia': Mangsnena Worst 'Brat-Wurst; d. i. Fleisch-Wurst von Mangsi Fleisch und dem teutschen Wurst' H.

mąsnenā pąskā 'metka, rodzaj surowej kielbasy do pieczenia': Mangstnena Pąska 'Met-wurst' Bauc; Mangsnéna Pąska 'Mettwurst' H, Mangstnéna AB₁C.

*męsnenъjъ, **męsnenaja* (*vorst* i *pąskā* z śrdn., oba wyrazy w znaczeniu 'kielbasa'): derywat od **męso* (w połabskim tylko *mąse*, *mąsi* ⇐ **męsъje*) utworzony za pomocą produktywnego w połabskim sufiksu **-ъnen-*, por. w podobnej funkcji *plátneně*, *vivasneně*, *porsneně* ⇐ **poltъnenъjъ*, **ovъsnenъjъ*, **porsъnenъjъ*. Sufiks *-nen-* powstał z *-en-* przez absorpcję morfologiczną tematycznego *-n-* z takich formacji jak *vąsneně*, *plátneně* ⇐ **usnenъjъ*, **poltъnenъjъ*. — W innych językach słow. występuje tu przymiotnik sprowadzający się do **męsnъ*: pol. *mięsny*, kasz. *mjasny*, sli. *mjasnī*, dł. *měsnny*, gł. *mjasny*, cz. *masný*, sła. *mesēn*, sch. *měsnī*, bg. *месен*, strus. *mjasъnyjъ* (МАСЪНЫИ), ros. *мясной*, ukr. *м'ясний*, br. *мясны*.

mątlě (*mątlě?*) — adi. nom. sg. m. 'miękki': ni jang¹ mangje 'ist nicht weich' PS, manje J.

*mękъkъ(jъ): pol. *miękki* 'uginający się przy naciskaniu, nietwardy; rzadkawy, zawierający mało części stałych', w tym samym podstawowym znaczeniu pomor. *mitki*, dł. *měkki*, gł. *mječki*, cz. *měkký*, sła. *măkký*, sła. *měhek*, sch. *měk* (*měkī*), ses. *mękъkъ*, bg. *мек*, strus. *mjakъkyjъ*

(МАКЪКЪИ), ros. *мяккий*, ukr. *м'який*, br. *мяккі*. — Nie jest wykluczone, że zapis jest niedokładny i że należy go czytać raczej jako *mątlě* ⇐ **mętk-ě* z dysymilacją *kk* ⇒ *tk* jak w pol. dial. *miotki*, pomor. *mitki*.

¹ *ni ja* ⇐ **ne je(sta)*.

med — s. nom. sg. 'miód': Meede 'Honig' Bauc; Mēd 'Honig, der noch in Scheiben ist' H.

klorě med 'oczyszczony miód, wyciśnięty miód': Klore mēd 'Gesehmter Honig' H.

medaj — gen. sg. 'miodu': Meda¹ 'Du Miel' Pf; Medäu 'Honig' PS, Medän² O.

*medъ, **medu*: pol. *miód* 'produkt wytwarzany przez pszczoły, osy itp. z soku kwiatów; sok kwiatów', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *mód*, dł. *mjod*, gł. *měd*, cz. *med*, sła. *med*, sła. *mēd*, sch. *mēd*, ses. *medъ*, strus. *medъ*, ros. *мёд*, ukr. *мід* br. *měd*.

¹ Mniej prawdopodobne wydaje się odczytanie Rosta (sl.), który widzi w tym zapisie gen. sg. na **-a* (tj. *medo* ⇐ **meda*).

² Błąd zamiast Medäu.

meχ — s. nom. sg. m. 'worek, torba': Mīch 'Un sac' Pf; Mīch 'Der Sack' Vand; Mech 'großer Sack' PS; Mēch 'Sack' H.

slāmeně meχ 'siennik': Slaména mēch 'Stroh-Sack' H, meech A.

vā meχ — acc. sg. 'do worka, do torby': Seiti wa mēch sseipe¹ 'Korn in den Sack schütteln oder eingießen' H.

*meχъ, **vъ meχъ*: pol. *miech* 'worek; przyrząd do wytwarzania silnego prądu powietrza tam, gdzie naturalny dopływ jego jest niedostateczny, narzędzie z desek i skóry do wpychania powietrza', kasz. *męχ* 'ts.', dł. *měch* 'Sack, Schlauch; Sackpfeife, Dudelsack; Balg vom Dudelsack; Blasebalg; Hočensack; Sack bei der Wate', gł. *měch* 'Sack; Hodensack; Blasebalg', cz. *měch* 'urządzenie do wpychania powietrza do piszczałek różnych instrumentów muzycznych; miech

kowalski', przestarz. 'worek', sła. *mech* 'urządzenie do wtłaczania powietrza do piszczałek różnych instrumentów muzycznych; miech kowalski; worek, torba', sła. *mêh* 'Balg; Blasebalg; ein lederner Sack oder Schlauch; Dudelsack; Blase, Urinblase', sch. *mîjeh* 'miech (kowalski); bukłak (na wino)', scs. *měχo* 'abgezogene Haut; Schlauch', bg. *мях* 'miech (organowy, kowalski); worek ze skóry; brzuch', w pl. 'płuca', maced. *mes* 'worek ze skóry, bukłak; miech (kowalski)', strus. *měχo* 'pellis; skóra na ciele ludzkim; skóra do pisania; άσκόζ, bukłak, πήρα, worek, torba; miech do nadymania', ros. *мех* 'futro; bukłak, worek ze skóry zwierzęcej służący do przewozu ciał ciekłych i sypkich; miech (kowalski, organowy); skóra zwierzęca jako przedmiot produkcji i handlu', ukr. *mix* 'worek; worek ze skóry zwierzęcej, bukłak; miech (kowalski)', br. *mex* 'wór, worek (też jako miara); miech (np. kowalski)'. Z odpowiedników pozasłow. por. wsch.-lit. *maišas* 'wór, duży worek', dial. *máišas* 'Heusack', łot. *māiss* 'wór, worek', stprus. *moasis* 'Blasebalg'. — Połab. *slāmenē meχ* 'siennik' jest kalką niemieckiego *Stroh-Sack*.

¹ *zaitü vā meχ sāipē* = **žito vō měχo sypitō*.

mejēr — s. nom. sg. m. 'kosiarz': Meyirr 'Mejer' Bauc.

mejēro — gen. sg. 'kosiarza': Meirió 'Mäder, Meiher' H, Meiryô B₁.

Z śrdn. *meier* m. 'Mäher; Grossknecht'. Samogłoska *e* w sufiksie *-er* w zapożyczeniach traktowana była jak kontynuant pierwotnego **o*, stąd po *j*, a przed *r* występuje tu *-ēr*, por. Polański, MZ, s. 54. — W gen. sg. końcówka *-o* = **-a*.

Rost, s. 84, przypis 16 i 134, przypis 26.

menā — l. sg. praes. 'mniemam, myślę': Johss¹ mehnang 'Ich meine' PS, menang O.

menās — 2, sg. praes. 'mniemasz, myślisz': Teu nie² mehnass 'Du nicht meinste' PS.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 215, uważa za pożyczkę z śrdn. *menen* 'meinen' z powodu zakończenia 2. osoby *-as* = **-aš*, które jest typowe dla czasowników zapożyczonych, odmienianych w połab. w większości według tematów na **-ati*, **-ajō*. Tutaj jednak pierwsza osoba wskazuje na pierwotne **-o* po miękkiej, a więc daje się wyprowadzić z **mēnjō* do **mēniti*, por. pol. *mienić*, *mienie* 'wymieniać, wymawiać, wspominać; nazywać, mianować, podawać za', stpol. *mienić*, *mienie* 'nazywać po imieniu, nazywać czymś, wymieniać; wypowiadać swoje zdanie, coś mówić, twierdzić, mniemać; myśleć o czymś, mieć coś na myśli, chcieć czegoś', sli. *mjiēñic*, *mjiēñā* 'nazywać', dł. *mēniš*, *mēnim*, także *mēñaš*, *mēñam* 'meinen, dafürhalten, glauben', gł. *mēnić*, *mēnju* 'mniemać, sądzić, myśleć, mieć na myśli, mieć na uwadze; przypuszczać, domyslać się, spodziewać się', cz. książkowe *míniti* 'mieć zamiar, zamierzać; mieć na myśli, rozumieć; sądzić, przypuszczać', sła. *mienit* 'ts.', sła. *mēniti*, *mēnim* 'meinen, glauben, dafürhalten', scs. *mēniti*, *mēñō* 'meinen, glauben, erwähnen, halten für, gedenken', strus. *mēniti*, *mēnju* 'cogitare, putare, dicere', por. też ukr. reg. *nominiúmu* 'obiecać, zamierzać'. — Zapis Parum Schultzego w drugiej osobie sg. jest może niedokładny zamiast mehniss = *meněš* = **mēniš* lub może czasownik ten w połab. wykazuje wahania w koniugacji podobnie jak w dł., zob. wyżej.

¹ *joz* = **jazō*.   ² *tāi ni* = **ty ne*.

merē — 3. sg. praes. 'mierzy': mehre 'messen' PS; Mére 'Meßen' H, Mère B₁, Mere B₂C.

merācē — ptc. praes. act. w wyrażeniu:

merāce klac 'tyka do mierzenia, kij do mierzenia': Meranse klätz 'Meß-Stab' H, Meransse BB₂C, Merántze B₁.

*mēre (zamiast **mēritō*, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 210—213): do **mēriti*: pol. *mierzyć*, *mierzę* 'dokonywać pomiarów, wymierzać; przymierzać; godzić w kogo, celować', przestarz. 'kierować się ku czemu', kasz. *mēřec*,

měři 'mierzyć, dokonywać pomiarów, przymierzać', sli. *mjèřec* 'messen', dł. *měriš*, *měrim* 'messen; zielen', gł. *měrić*, *měřju* 'ts.', cz. *měřiti*, *měřim* 'dokonywać pomiarów; wynosić, mierzyć; oceniać, przestarz. 'zmierzać, podążać', sła. *mierit* 'celować; zmierzać, kierować się ku czemu', sle. *měriti*, *měri* 'messen; ein Mass haben; zielen', sch. *mjèriti*, *mjèrim* 'dokonywać pomiarów; oceniać; ważyć, odważać', scs. *měriti*, *měřo* 'messen; nachrechnen', bg. *měря* 'mierzyć, ważyć; celować; zmierzać', maced. *mepu* 'ts.', strus. *měriti*, *měřju* 'μετρεῖν', ros. *měpumb* 'mierzyć, przymierzać; przemierzać (np. ulice, chodząc)', por. też br. *měpauč* 'dokonywać pomiarów, przymierzać'. — Pierwotne denominativum od **měra*, zob. s. v. *moro* — Wyrażenie *meracě klac* (*klac* z niem., zob. s. v.) jest kalką niemieckiego *Meß-Stab*: niem. złożenia są często w połabskim oddawane za pomocą wyrażen, których pierwszy człon jest ptc. praes. act., por. *codacě pulver* 'Räucher-Pulver', *sāpacě komār* 'Schlaf-Kammer' itp. (zob. Heydzianka, SO III/IV, s. 232—240).

merěk — s. nom. sg. m. 'dziki chrzan': Merrik 'Meerrettig' H.

Pożyczka, por. dn. *marreik*, *marāk*, śrdn. *mer-reddik*, szlez.-holszt. *meerreddig*, *marredi* 'ts.' — Wyraz podciągnięto pod rodzime formacje z sufiksem *-ěk* ← **-ikz*, por. Polański, MZ, s. 58—59.

Rost, s. 135, przypis 37.

mesaistě — s. nom. sg. n. 'wór, worek': Meêseist 'Sack' An.

*měšišće: derywat od **měχz* (zob. s. v. *mex*) utworzony za pomocą sufiksu **-išće*, użytego tu chyba w funkcji augmentatywnej, por. z pokrewnym sufiksem pol. rzad. *mieszysko* 'duży miech.' Dokładnym odpowiednikiem formalnym wyrazu połab. jest może ros. dial. *meuiūye* 'пазцоха y coxi' (Dal).

Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 151.

mesək — s. nom. sg. m. 'torba, worek, mały worek, torba pasterska': Mesack 'kleiner Sack' PS; Meesack 'Beutel' PS, Mehsack H; Mesak 'Beutel' H; Mesak 'Hirten-Tasche' H.

trāsě dör mesək 'pytluje (mąkę, ziarno)', dosłownie 'przetrzęsa worek': Trangsa dār Mesak 'Beuteln, Korn Bäuteln' H, Mésak B₁.

paistacě mesək 'dudy': Peistansa Me-Mesak¹ 'Sack-Pfeiffe' H, Mésak B₁, Mésak B₂C.

*měšbkz — deminutivum do **měχz* (zob. s. v. *mex*), por. pol. *mieszek* deminutivum od *miech* ('mały miech, woreczek, sakiewka', przen. 'pieniądze'), kasz. *měšk* 'woreczek, woreczek na pieniądze, sakiewka', dł. *měšk* 'der Beutel, Geldbeutel, Klingelbeutel; der kleine Hodensack; das Wespenest; die gedörrte (und dadurch hohl gewordene) Wasserrübe', gł. *měšk* 'worek, woreczek, torba, sakiewka', sle. *měšek* 'deminutivum od *meh*, kleiner Balg', ros. *meuók* 'worek, wór', ukr. *miuok* 'ts.', br. *myuók* 'ts.' — Co do wyrażenia *trāsě dör mesək* (dosłownie 'przetrzęsa worek' lub 'trzęsie przez worek', zob. s. v. *dör* II), por. pol. *pytlować* od *pytel* 'worek młyński', niem. *beuteln* od *Beutel*. Chodzi prawdopodobnie o pytlowanie mąki; znaczenie podane przez Henniga jako drugie (Korn Bäuteln) uznać chyba trzeba za niedokładne. Inaczej znaczenie tego wyrażenia objaśnia Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 50—51. — Wyrażenie *paistacě mesək* (← **pišcētjbjz* *měšbkz*) jest kalką niemieckiego *Sack-Pfeiffe*, por. o podobnej strukturze *meracě klac* (zob. s. v. *merě*).

¹ Błąd zamiast Peistansa Mesak.

mesət — inf. 'mieszać': Měssat 'Rühren' H, Meessat B₁.

vākorst mesət 'zamieszać, przemieszać': wakoarst *měssat* 'Umrühren' H, meessat B₁, messat B₂.

*měšati, **okrštz* *měšati*, por. pol. *mieszać* 'łączyć ze sobą substancje beltając je; dodawać, dokładać, dolewać, dosy-

pywać; wprowadzać nieład, zamieszanie', w tym samym mniej więcej znaczeniu kasz. *měšac*, sli. *mjěšac*, dl. *měšaš*, gł. *měšec*, stecz. *miešeti*, sła. *miešat'*, sło. *měšati*, sch. *mijěšati*, bg. dial. *měuam*, maced. *meua*, ros. *měuamь*, ukr. *miuámu*, br. *мяуáуь*. — Z pochodzenia było to nowe, wtórne iterativum do **měsiti*, por. pol. *miesić* 'mieszać ugniatając, rozrabiać, rozczyiniać (ciasto lub masę przypominającą ciasto)', w tym samym znaczeniu dl. *měsyš*, gł. *měsyé*, sła. *miesit'*, sło. *měsiti*, sch. *mijěsiti*, bg. *měcъ*, *měcuu*, strus. *měsiti* (także 'mieszać'), ros. *mecúmbь*, ukr. *micúmu*, br. *мяцúьь*, cz. *mísiti* 'mieszać', scs. *měsiti* 'ts.' (zob. Vaillant, GC, III, s. 413, Vasmer, REW, II, s. 129). — Połab. wyrażenia czasownikowe z *vakorst* odpowiadały niemieckim czasownikom złożonym z *um-*, *herum-*, por. np. *bezě vâkorst* 'Umfließen', *aidě vâkorst* 'Herumgehen'.

meste — loc. sg. n. 'miejsce' (wyrwane zapewne sztucznie z wyrażeniami typu *vâ meste*, zob. niżej): *Mésté* 'Ort' H, *Mesté* B₁; *Dibbre*¹ *Mésté* 'Guter Ort, gute Stelle' H; *Mésté* 'Statt' H, *Méstê* BB₁.

vâ meste 'zamiast': wa *mésté* 'Anstatt' H, *méstê* B₁; wa *mésté* 'Anstatt' HB₂C, *méstê* B₁.

vâ mijēm meste 'na moim miejscu': wa *myim mésté* 'An meine statt' H, wa *myim meeste* B₁, wa *mie*² *mésté* 'An meiner statt' H, *méstê* B₁.

*městě, **vō městě*, **vō mojimь městě* do **město*: pol. *miasto* 'urbs', stpol. *miasto* 'miejsce, locus; miasto, jego mieszkańcy, urbs, oppidum, item: urbis incolae', kasz. *másto* 'miasto', dl. *město* 'der Ort, die Stelle, der Platz, die Stätte; die Stadt', gł. *město* 'ts.', cz. *místo* 'miejsce, plac', jako adv. 'zamiast', *město* 'miasto', sła. *miesto* 'miejsce, plac; zamiast', *mesto* 'miasto', sło. *město* 'die Stelle, der Platz; die Stadt', por. też *na mojem mestu* 'an meiner Statt', sch. *mjěsto* 'miejscowość, miejsce; stanowisko; zamiast', scs. *město* 'Ort, Platz, Stelle', bg. *мáсто* 'miejsce; stanowisko, posada', maced. *место* 'miejsce; miasto', strus. *město* 'miejsce, stanowisko;

plac, teren', ros. *měcno* 'miejsce, miejscowość; posada, stanowisko', ukr. *mícno* 'miasto', przestarz. 'miejsce; rynek', jako praep. pot. 'zamiast', br. *měcma* 'miasto'.

¹ *dübrə* ⇐ **dobroje* (składnia zniekształcona). ² Błąd zamiast *miem*.

mestâr — s. nom. sg. m. 'mistrz' (może też 'cieśla'): *Méstgâr* 'Meister' H, *Mestjâr* B, *Mestgâr* B₁; *Mestgâr* 'Zimmermann' H, *Mestjaâr* B.

mestro — gen.-acc. sg. 'mistrza', w wyrażeniu:

d'olü cholē mestro (⇐ **dělo xvale* zamiast **xvalitō*...): *Tgolí chole Mēstró* 'Das Werk lobet den Meister' H, *Mēstrô* B₁, *Mēstro* B₂.

Z śrdn. *mēster* 'Meister, jeder Vorsteher, Herr, Aufseher (erst später Handwerkmeister)'. Palatalność *t* tłumaczy się wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej *e* podobnie jak w *kled'at*, *šelpo*, por. Lehr, Zapoż., s. 304—306. Sufiks *-er* w zapożyczeniach niem. do połab. zachowywał się jak gdyby zawierał przed *-r* kontynuans pierwotnego **ō*, stąd w nom. sg. *-âr*, w gen.-acc. natomiast *-r-o* (*-o* ⇐ **-a*), por. Polański, MZ, s. 51—55. — Znaczenie 'cieśla' nie jest pewne: prawdopodobnie na zapytanie o 'cieśle' odpowiedziano określeniem 'mistrz', por. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 142.

met — inf. 'mieć': *Täu siess laa wiel Jeldt meht*¹ 'Du wilt nuhr viel geldt haben' PS; *pirtü Tibbe nitzang*² meht 'Darumb dier nicht haben willen' PS; *Toy nemas mêt drautsig bütgîw likoam mane*²¹ 'Du solt nicht haben andere Götter neben mir' H, *met* B₁.

râdo met 'lubieć, kochać': *Johss tech tiebe*³ rado meht 'Ich wolte Dich gerne haben' PS.

tedone met 'mieć do czynienia' (kalka; *tedone* z dn.): *Sanem*⁴ *tedóne mêt* 'Mit einem zuthun haben' H; *Sa mone*⁵ *tedone met* 'Mit mir zuthun haben' H.

mom — 1. sg. praes. 'mam, muszę': *Mom* 'Haben' H, *Môm* BB₁; *Môm* 'Müssen' H.

joz mom — 1. sg. praes. '(ja) mam, (ja) muszę'; Jose môm 'Ich habe' H; Jose môm Ssyôt⁶ 'Ich muß säen' H, môm B₁, môm C; Jose môm 'Ich muß' H; Johss mohm hist zittir kreyw⁷ 'Ich habe noch vier groschen' PS; ninna Johss mohm Tüh Brüdt Bät⁸ 'nuhn ich sol Dein Braut sein' PS; Johss mohm tjessey heidt⁹ 'Ich muß heim gehen' PS; Mohm johss wlassa, tidje mohm tock kack dräuje läudey¹⁰ 'Habe ich Hare, so habe ich so wie andere Leute' PS.

ne-mam — 1. sg. praes. 'nie mam': Ne mam nitz kavoi-dógnie¹¹ 'Je suis avare' Pf; Ne mam nits Kaweidónye¹¹ 'Ich habe nichts auszugeben' H; Jose nemam sanam tedôn¹² 'Ich habe nichts mit ihm zuthun' H, ne mam B₁; Ne mang pangsia¹³ 'ich habe kein Geld' H, Nemang C.

mos — 2. sg. praes. 'masz, musisz': mohss maade Jeest¹⁴ 'solt mit Essen' PS; mohss Tibe wessdjat¹⁵ 'must Dir anziehen' PS; Cik môs ssoü?¹⁶ 'Was hast du dafür?' H; môs pangsia?¹³ 'Hast Du Geld?' H; Cik môs ssoü?¹⁶ 'Was hast du dafür?' HC; cik môs wit stridia¹⁷ 'Was hast du für einen Streit' H, môs B₂;

täu mos — 2. sg. praes. '(ty) masz, (ty) musisz': Täu mohss wiltje wungs zaa wiel wlassa¹⁸ 'Du hast großen bart mit viel haren' PS; täu mühss pjungsat¹⁹ 'Du solt tantzen' PS; täu mohss mäute²⁰ 'du solt Lohn' PS; tay môs 'Du hast' H.

täu ne-mas || ni-mas — 2. sg. praes. '(ty) nie masz, (ty) nie powinienes': Toy nemas mêt drautsig bütgîw likoam mane²¹ 'Du solt nicht haben andere Götter neben mir' H; Tay nimas eybit no dô²² 'Du solt nicht tödten' H, ni môs B₂.

mo — 3. sg. praes. 'ma, musi': Mosasásdad²³ 'Voulez vous deshabiller' Pf, Mosa sásdad Ec; tua willia mossa schjnot²⁴ Mit; Sioneta mowardot tüi seimang²⁵ Mit; mowardôt Eywiungsóna²⁶ 'angebunden werden' HB₁.

vân mo — 3. sg. praes. '(on) ma, (on) musi': wan mo eyssibe²⁷ 'Er hat an sich' H; wan mo 'er hat' H, mô B₁; wan mo seimionung²⁸ 'Er hat das Fieber' H, mô B₁; wan mo dibbrung glawung²⁹ 'Er hat einen guten Kopff' H.

ne-mə — 3. sg. praes. 'nie ma': Nemalikó 'Unglückselig' H, Nemalicó³⁰ B₁.

momě — 1. pl. praes. 'mamy': Momeneutschenang³¹ 'Neumon' Vand; Mommeng erste Vartin³² 'Das erste Vierthel' Vand; Mome gimm³³ 'Habt ihr ihn' H; cik mome ssoü?³⁴ 'Was habe ich dafür?' H, móme B₂C; cik mome ssoü?³⁴ 'Was hab ich dafür?' HC.

moi momě — 1. pl. praes.: 'my mamy': Mäu mohm wissie waa nohss Wiessa³⁵ 'wier haben alles in unser Hausse' PS.

moi ne momě — 1. pl. praes. 'my nie mamy': tüh mäu neh mom³⁶ 'die haben wir nicht' PS, tuh män mehmon³⁷ O.

motə — 2. dual. praes. 'macie': Johss Täu wissey mohta kummoh³⁸ 'Ich du alzusammen solt kommen' PS.

mes — 3. sg. imperf. 'miał, miała, miało': Katü mēs Santik bayt? Stresik mēs Santik bayt³⁹ 'Wer soll Bräutigam sein? Der Zaunkönig soll Bräutigam seyn' H.

ni-məl — 3. sg. praet. 'nie miał': Nimial glüco⁴⁰ 'Malheureux' Pf.

Czasownik *met* służył w połabskim także do tworzenia czasu przeszłego złożonego na wzór niem. form typu *ich habe gegeben*:

mos pirdoně 'sprzedałeś (sprzedałaś)': mohss pirdohn 'hast verkauft' PS.

mos aistraizoně 'ostrzygłeś (ostrzygłaś)': moss eystreysohn 'hast geschoren' PS, mohss J.

mo vojědoně 'wyjadł (wyjadła, wyjadło)': mo wäujaddon 'hat ausgegessen' PS.

mo nodéno 'znalazł': wan⁴¹ mo nodéna 'Er hat gewonnen' H.

*jьměti, *rada jьměti, (*tedone z dn.) jьměti, *jьmamь, *jazь jьmamь, *ne-jьmamь, *jьmašь, *ty jьmašь, *ty ne-jьmašь, *jьma(tь), *onь jьma(tь), *ne-jьma(tь), *jьmamy, *my jьmamy, *my ne jьmamy, *jьmata (lub może 2. pl. praes. *jьmate), *jьměše, *ne-jьmělь, *jьmašь perdanьjь, *jьmašь ustrižanьjь, *jьma(tь) vyjědanoje, *jьma(tь) na(jь)denoje, do ps. *iměti, *imamь: pol. mieć, mam, stpol. też imieć, imam, kasz. mieć,

móm, dl. *měš*, *mam*, gl. *měc*, *mam*, cz. *míti*, *mám*, stcz. *jmięti*, *jmám*, sła. *mat*, *mám*, sła. *imęti*, *imám*, sch. *imati*, *imām* (też *imām*), scs. *imęti*, *imamь*, bg. *úmam*, maced. *uma*, strus. *imęti*, ros. *umémь*, ukr. *mámu*, *máju*, dial. *mímu*, br. *meуь*. — O redukcji **jьma-*, **ima-*, **jьmě-*, **imě-* w *ma-*, *mě-* w językach zach.-słow., ukr. i br. zob. Vaillant, GC, I, s. 140, III, s. 450—451, por. też Lehr-Splawiński, RS, VIII, s. 155, przypis 2. — O zapisie Henniga *Ne mang dla 1. sg. praes.* zob. Heydzianka, SO, VI, s. 34. Zapis Henniga *Nemalikó*, który tutaj został odczytany jako *ne-mə lüko*, Rost nieśluszenie objaśnia jako praet. (tj. uważa za błąd zamiast *Nemal likó*, zob. Rost, s. 165, przypis 22): nie pozwala na to twarde *m*, por. wyżej praet. *ni-məl*. — Formy czasu przeszłego złożonego typu *məs pirdoně* były wynikiem wpływu niem. (por. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 235). Podobne formy znane są także z innych dialektów narażonych na wpływy niem., por. np. sli. *jáu móum zbudóuně* 'ich habe gebaut' (Lorentz, Slovinzische Gr., s. 302—303). Zapisy Henniga *Mome gimm* oraz *cik mome ssoťu* Rost uważa za formę 1. sg. praes. *mom* ze względu na znaczenie podane w zabytku przy tym ostatnim (Was habe ich dafür); łatwiej jednak tu przyjąć niedokładność w podaniu znaczenia przez zapisywacza (por. przy pierwszym zapisie 'Habt ihr ihn') niż pomyłkowe dodanie litery *-e* w wygłosie, ponieważ w zabytkach polab. po spółgłoskach *m*, *n*, *l*, *r*, *j* notujemy raczej opuszczanie samogłoski wygłosowej *-ě* aniżeli dopisywanie „niemego” *e* (stąd u Parum Schultzego zapisy *mom dla momě*), por. Polański, Polabica I, s. 113—123.

¹ *tāi cis lə vilě jelt met* = **ty χotješb lě velbje* (*jelt* z niem.) *jьmęti*. ² *pir tū tibě ni-ca* = **per to tebe ne χotjə*. ³ *joz teχ tibě* = **jazə χotjěχə tebe*. ⁴ *sā nēm* = **sə njimь*. ⁵ *sā manə* = **sə mənəjə*. ⁶ *sijot* = **sějati*. ⁷ *jist citēr graibě* = **ješče četyre grubyjě*. ⁸ *ninə joz mom tūjə brüt boit* = **nyně jazə jьmamь tvoja* (*brüt* z niem.) *byti*. ⁹ *tasāi ait* = **(tasāi z niem.) iti*. ¹⁰ *mom joz vlāsě, tūđě mom tok kək draidě laidai* = **jьmamь jazə volsy, togy jьmamь tako kako drugyji ljudi*. Wpływ składni niem. ¹¹ *nečьso kə vydanyju*. ¹² *sā nēm tedone*, por. wyżej,

przypis 4. ¹³ *pažə* = **peža*. ¹⁴ *made jest* = **(made z niem.) jęsti*. ¹⁵ *tibě vārdət* = **tebe vārdęti*. ¹⁶ *cig mos zo tū* = **čęgo jьmašb za to*. ¹⁷ *cig mos vit stridə* = **čęgo jьmašb otə* (*stridə* z niem.). ¹⁸ *viltě vəs sā vilě vlāsě* = **velikəjb vəsə sə velbje volsy*. Składnia zniekształcona. ¹⁹ *plōsət* = **plęsati*. ²⁰ *moitě* = **myto*. ²¹ *tāi ne-məs met drauzěχ būđiv likām maně* = **ty ne-jьmašb jьmęti družijijχə* (zamiast **drugyjijχə*) *bogovə* (*likām* z niem.) *mьne*. ²² *aibět no dot* = **ubiti na* (*dot* z niem.). ²³ *mo-sə sārdət* = **jьma(tə)-sě sārdęti*. ²⁴ *tūjə vilə mo-sə šińot* = **tvoja volja jьma(tə)-sě* (*šińot* z niem.). ²⁵ *sjoťə mo vārdot tūjě jaiimə* = **svętoje jьma(tə)* (*vārdot* z niem.) *tvoje imę*. ²⁶ *mo vārdot aivōzənə* = **jьma(tə)* (*vārdot* z niem.) *uvęzənoje*. ²⁷ *ai sibě* = **u sebe*. ²⁸ *zaińonə* = **ziměno*. ²⁹ *dūbrə glāvə* = **dobrojə golvə*. ³⁰ *ne-mə lüko* (zob. s. v. *lük*). ³¹ *momě nūvē* (lub może *neu* wzięte z niem.) *tēnəz* = **jьmamь novəjb kənęzь*. ³² *momě nenə erste vartin* = **jьmamь nyně* (*erste vartin* z niem.). ³³ *momě jim* = **jьmamь jemu* (dat. zamiast acc. pod wpływem dialektów niem., w których te dwa przypadki uległy zmieszaniu). ³⁴ *cig momě zo tū*, por. wyżej, przypis 16. ³⁵ *vəsi vā vizě* = **všě və veži*. ³⁶ *tū moi ne momě* = **to ...* ³⁷ Błąd zamiast *māu nehmom*. ³⁸ *joz, tāi, vėsai motə komot* = **jazə, ty, všši jьmata* (*komot* z niem.). Zapis *mohta* można także interpretować jako niedokładny zamiast *mohte* = *motě* = **jьmate* (tak czyta Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 214). ³⁹ *kātū mes zātěk boit? strezěk mes zātěk boit* = **kəto jьměšb zętikə byti? stręžikə jьměšb zętikə byti*. Forma powtarza się wiele razy w pieśni weselnej zapisanej przez Henniga. ⁴⁰ *glüko* (z niem., zob. s. v. *glük*). ⁴¹ *vān* = **onə*.

metla — s. nom. sg. f. 'miotła': Metla 'Un balay' Pf, Métla Pf; Metla 'Der besen' Vand, Metta¹ Do; Meetla 'Besem' Bauc; Mětla 'Besen' H.

*metьla: pol. *miotła*, dial. też *mietla* 'pełk związanych różeg, piór itp. służący do zamiętania lub czyszczenia czego', kasz. *motla* 'ts.', dl. *mětla* 'der Windhalm; die grosse Acker-schmiele', gl. *mjetla* 'pręt, różga, gałąź, gałązka', cz. *metla* 'różga lub pełk różeg do bicia', dial. też 'miotła', sła. *metla* 'miotła', sła. *mětla* 'ts.', sch. *mětla* 'ts.', es. *metьla* 'miotła, virga', bg. *метла* 'miotła', ros. *метла* 'ts.', ukr. *мітла* 'ts.', br. *мятла* 'ts.' — Derywat od **mesti*, **metə* utworzony za pomocą sufiksu **-ьla*; o tym, że chodzi tu o sufiks **-ьla*,

nie zaś *-la, świadczy zachowanie grupy -tl- w językach wsch.-słow. oraz rozwój $e \Rightarrow i$ w ukr. *mimlā*, por. Vasmer, REW, II, s. 126 (w przeciwieństwie do Vaillanta, RES, XII, s. 235).

¹ Błąd w zapisie zamiast Metla.

mərāi — loc. sg. n. w wyrażeniu:

no mərāi 'na morzu': Nomaráy 'Meer' H, Nomaráy B₂; Nomaráy 'See' HB₁.

*na morju do *morje: pol. *morze*, kasz. *moře*, sli. *mùrĕ*, dl. *móro*, gł. *morjo*, cz. *moře*, sła. *more*, sło. *morjē*, sch. *möre*, scs. *morje*, bg. *морé*, maced. *more*, ros. *море*, ukr. *море*, br. *mópa*.

mic — s. nom. sg. m. 'miecz': zob. *jormic*.

micē — 3. sg. praes. 'rzuca, ciska': Mitze 'Schmeißen, Werfen' H.

*metje(tə) do *metati: pol. *miotać, miotam*, stpol. *miotać, miece* 'rzucać, ciskać', w tym samym podstawowym znaczeniu pomor. *motac, motajo*, dl. *mjataś, mjacu* i *mjatam*, gł. *mjetać, mjecu* i *mjetam*, cz. *metati, metám*, stcz. *mecu*, sła. *metat, metá* i *mece*, sło. *métati, méćem*, sch. *mětati, mēćēm*, scs. *metati, meštō*, strus. *metati, mešču* (МЕШУ), *metaju*, ros. *метать, меты́, мечеуь*, ukr. *метати, метати́* i *меты́*.

mižə — s. nom. sg. f. 'miedza': Mūcra¹ *midsa* 'nasse fuhre' PS, Mycrarindsa O, Mūcraneidsa H²; Bawen³ *mūcramidsa*⁴ 'unten die Stücken heißen mūcramidsen⁵ oder naße Führen' PS, mi Cra *midsa*, Mi Cra *widsa*⁶ O.

*medja: pol. *miedza* 'pasek graniczny ziemi nie zoranej między dwiema rolami', przen. 'granica, kresy', kasz. *meża* 'miedza', dl. *mjaza* 'die Grenze, die Grenzscheide, Markscheide; die Ackergrenze, der Rain', gł. *mjeza* 'ts.', cz. *mez* 'miedza; granica', sła. *medza* 'ts.', sło. *méja* 'die Grenze; ein lebendiger Zaun, die Hecke; das Gebüsch, das Gehölz, nie-

derer Wald, der Hain', sch. *mēda* 'miedza; granica; kres', scs. *mežda* 'Strasse', bg. *междá* 'miedza; granica', maced. *meža*, strus. *meža* 'granica, miedza', ros. *межá* 'ts., przedział', ukr. *межá* 'miedza; granica', br. *мяжá* 'ts.'

¹ *mūkrə* $\Leftarrow$ *mokraja. ² Zapisy zniekształcone zamiast Micra *midsa* = *mūkrə mižə*. ³ *bawen* = dn. *bawen* 'oben', por. Rost, s. 78, przypis 2. ⁴ *mūkrə mižə*, por. wyżej, przypis 1. ⁵ *mūkrə mižə* (zob. wyżej, przypis 4) z niem. końcówką *-en*. ⁶ Zapisy zniekształcone zamiast micra *midsa*, Micramidsa, zob. wyżej, przypis 2.

Mizelkə — s. nom. sg. m. 'Michał; Michaś, Michałek': Michélka 'Michael' H.

Deminutivum (hypocoristicum) utworzone za pomocą sufiksu *-kə* od nie zaświadczonego *Mizel* jak *Ánskə* 'Janek' od *Áns* 'Jan' (zob. s. v. v.).

Polański, MZ, s. 59, 119, Hinze, ZfSl, IX, s. 689 (z niezrozumieniem jednak sensu sformułowania Polańskiego, l. c.).

mildižě — adi. nom. sg. m. 'łagodny': Mildíche 'Milde' HB₁.

Z śrdn. *mildich* 'freigebig'. Końcówka *-ě* sprowadza się do *-*zjь* z palatalizacją poprzedzających spółgłosek tylnojęzykowych, por. w rodzimych *saužě* $\Leftarrow$ *sužjь, *matě* $\Leftarrow$ *mekzjь.

miltə — s. nom. sg. f. 'śledziona': Milta 'Miltz' Bauc; Milta 'Miltz' H.

Z śrdn. *milte* f. 'ts.' Niem. rzeczowniki na *-e* były z reguły zapożyczane do połab. jako feminina na *-*a*, stąd w nom. sg. *-ə* $\Leftarrow$ *-*a*, zob. Polański, MZ, s. 20—23.

mlāceně — adi. nom. sg. m. 'mleczny, dotyczący mleka', w wyrażeniu:

mlāceně vōborək 'skopiec, skopek, naczynie używane przy dojeniu': Mlātzena Wumberak 'Milch-Eimer' H, Mlātzena B₂.

*melčenzjь, **melčenzjь vōborəkə*, w innych językach słow. występuje tu przymiotnik sprowadzający się do *melčenzjь,

por. pol. *mleczny*, kasz. *mlečný*, sli. *mlóučnī*, dł. *mlocny*, gł. *mlóčny*, cz. *mléčný*, częściej *mlíčný*, sła. *mliečny*, sło. *mléčen*, sch. *mlīječan*, scs. *mlěčъnъ*, bg. *млечен*, maced. *млечен*, strus. *molóčnyjъ*, ros. *молóчный*, ukr. *молóчний*, br. *малóчны*. — Derywat przymiotnikowy od *melko (zob. s. v. *mlākə*), utworzony za pomocą produktywnego w połabskim w tej funkcji sufiksu *-en-*, por. Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 10.

mlāceněk — s. nom. sg. m. 'płyn nasienny u ryb samców, mlecz': Mlaatenick 'Milch im Fische' Bauc.

Derywat rzeczownikowy od *mlāceně* utworzony za pomocą sufiksu *-ěk* = **-ikz* jak *rōcneěk* od *rōcneě*, *jačāneěk* od *jačāneě*. Spodziewalibyśmy się tutaj raczej formy *mlāciněk* z przejściem *e* w *i* przed pierwotną miękka, forma *mlāceněk* jest wynikiem wpływu przymiotnika *mlāceně*, por. podobny wpływ w *jačāneěk*. Najbliższymi odpowiednikami formalnymi i znaczeniowymi są cz. *mléčnik* 'mlecz', także 'samiec-ryba', sch. *mlīječac* 'mlecz', por. także pol. *mlecz* 'płyn nasienny u ryb samców', *mlecznik* 'mleczarz; roślina z rodziny pierwiosnkowatych', dł. *mlocnik* 'der Milchner (Fisch); der Milchtopf', gł. *mlóčnik* 'garnek na mleko; ząb mleczny', sła. *mliečnik* 'garnek na mleko; rodzaj rośliny', sło. *mlěčnik* 'ząb mleczny; garnek na mleko; samiec-ryba', bg. *млечник* 'po-trawa z mleka i jaj', maced. *млечник* 'ts.; ząb mleczny', ros. *молóчник* 'dzbanek na mleko; mleczarz', ukr. *молóчник* 'ts.', br. *малóчник* 'ts.'

mlādě — adi. nom. sg. m. 'młody; mały': Mladde 'kleine' PS; Mlada 'Jung. Wird sowol von Vieh, als Menschen gebraucht, wenss noch zart und jung ist' H, Mloáde B₁; Mlade Rodnik¹ 'Junger Rathsherr' H, Mláde B₁, Mlada C.

mlādě dan 'sąd ostateczny': Wloada dân 'Jüngste Tag' H, Wlade B₁.

Wyrażenie *mlādě dan* jest kalką niemieckiego *der jüngste Tag* 'sąd ostateczny'. Zapis Henniga Wloada dân z literą W

zamiast *M* na początku wyrazu jest z pewnością jednym z przykładów niedokładności graficznej, w jakie obfitują wszystkie zabytki połab. Brückner niesłusznie wiązał go z rdzeniem **vold-*, tj. tym, który występuje w stpol. *włodaé*, sła. *vládat*, cz. *vláda* itd. (ZfslPh, VII, s. 51).

*moldzъ: pol. *młody*, kasz. *młodi*, sli. *mlodī*, dł. *młody*, gł. *młody*, cz. *mladý*, sła. *mladý*, sło. *mlād*, f. *mláda*, sch. *mlād*, f. *mláda*, scs. *mladzъ*, bg. *млад*, maced. *млад*, ros. *молодóй*, *мóлод*, ukr. *молодúй*, br. *маладý*.

¹ *rodneěk* = *(*rod* z niem.)-*nikz*.

mlākə — s. gen. sg. n. (używane w funkcji partytywnej jak. podmiot lub dopełnienie z przydawką w formie nom.-acc. sg.) 'mleko': Melauca 'Du laict' Pf, Meláuca Ec; Mlaka 'Milch' An; Malauca 'Milch' Vand, Malanca¹ Do; Mlaeka, Mlauke 'Milch' Bauc; Mlauka, Mlaka 'Milch' H, Mláka B₁.

dübrə mlākə 'dobre mleko, dobry pokarm (o mleku kobiet)': To Sena mo² dibbra Mlaka 'Die Frau hat guten Sog' H.

gōstə mlākə 'gęste mleko, tłuste mleko': Gungsta Mlaka 'Dicke milch' Bauc.

pātincě mlākə 'ptasie mleko': Pattinze Mlakaa 'Vogel Milch' PS.

vivcě mlākə 'owcze mleko': Wüz melaúca 'Du laict de brebis' Pf; Wütze mlauka 'Schaf-Milch' H.

mostlenə mlākə 'maślanka': Moslena mlauka 'Butter-Milch' H.

mostě-mlākə 'maślanka': Móstie meláuca 'Du laict beurré' Pf.

*melka, *dobroje melka, *gostoje melka, *рѣтенъчеje melka, *овъчеje melka, *maslenoje melka, *maslako-melka do *melko, por. pol. *mleko*, pomor. *mlék^o*, dł. *mloko*, gł. *mloko*, cz. *mléko*, sła. *mlieko*, sło. *mléko*, sch. *mlījeko*, scs. *mlěko*, bg. *мляко*, maced. *млеко*, ros. *молоко*, ukr. *молоко*, br. *малакó*. — O partytywnym użyciu tej formy i podobnych zob. Heydzianka SO, VI, s. 33—34, Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 160—161,

Polański, MZ, s. 12—13. Por. też Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 33, przypis 3. Wyrażenia *moslenə mlākə* i *mostě-mlākə* są kalkami niemieckiego *Butter-Milch* (*mostě mlākə* także pod względem formy przypomina niem. złożenie), por. rodzime połab. *sāvartlainə*.

¹ Błąd zamiast *Malauca = mlākə*. ² *to zenə mo* ⇐ **ta žena jьma(tə)*.

mlāt — inf. 'mleć': Mlaht 'malen' PS, Mlacht O.

*melti: pol. *mleć* 'rozcierać na mąkę, na proszek, w młyńcu, w młynku', w tym samym podstawowym znaczeniu pomor. *mloc*, dl. *młaś*, gl. *mléc*, cz. *mlíti*, śl. *mleć*, sło. *mléti*, sch. *mljěti*, scs. *mlěti*, bg. *меля*, ros. *молоть*, ukr. *молоту*, br. *малóуь*.

modāi — s. nom. sg. f. 'czerw, robak; mól': Moday 'Made' Bauc; Modáy wa ssára¹ 'Käse-Made' H; Moday wa seita² 'Korn-Wurm' H, Modáy BB₁; Modáy 'Made' H.

modvoi — nom.-acc. pl. 'czerwie, robaki; mole': Motteway 'Motte' Bauc; Motteway 'Müte' Bauc; Motteway wa ssára¹ 'Käse-Müte' H, Motteway BB₁B₂C; Motteway 'Motte. Ist ein General-Wort, so von Mülben, Müten, Korn- u. a. Würmen gebraucht wird, nur daß mann darbey setzt, worin sie sich befinden, s. Käse-Müte, Korn-Wurm usw.' H, Motteway BB₁B₂C.

Z śrdn. *made* 'czerw, robak'. Wyraz podciągnięto pod rodzimą deklinację kontynuującą pierwotne tematy na **-ū*, stąd w nom. sg. *-āi* ⇐ **-y*, w nom.-acc. pl. *-voi* ⇐ **-vy*. Litera *e* w zapisach dla formy pl. oddaje dźwięczność poprzedzającej spółgłoski, por. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 97, Polański, Polabica I, s. 116—118.

Rost, s. 127, przypis 10, Lehr, Zapoż., s. 275, 300, 309, Polański, MZ, s. 48—50, 132.

¹ *vā sārə* ⇐ **və syrě*. ² *vā zaitə* ⇐ **və žitě*.

moděk — s. nom. sg. m. 'robak': Modeck 'regenwurm' Bauc; Modek 'Wurm' H, Módek B₁.

modaicě — nom. pl. 'robaki': Modeitze 'Wurm, plur.' H, Módeitze B₁.

Pożyczka z dn., por. oldenbur. *madik* || *meddik* || *moddik* 'Regenwurm', śrdn. *maddik* || *moddik* || *meddik* (|| *medeke*) 'Regenwurm'. Wyraz podciągnięto pod rodzime formacje z sufiksem *-ěk* ⇐ **-ikə*, stąd w nom. pl. *-aicě* ⇐ **-ici*.

Polański, MZ, s. 58—59, 117.

moχt — s. nom. sg. m. 'moc, siła, potęga': Môcht Müll; Môcht 'Macht' H; Büse Moagt gang Wiltge¹ 'Gottes Macht ist groß' H.

moχt — acc. sg. m. 'moc, siłę, potęgę': wan mo wiltge² Môcht 'Er hat große Macht' H.

Z śrdn. *macht* f. 'Vermögen, Kraft; Ansehen, Autorität'. Wyraz otrzymał w połabskim rodz. m. jak większość zapożyczeń rzeczownikowych zakończonych na spółgłoskę, zob. Polański, MZ, s. 20—23. Świadczą o tym formy przymiotników (*büzě*, *viltě*). Heydzianka (SO, VI, s. 29) niesłusznie uważa *moχt* za fem.

Rost, s. 117, przypis 1, Lehr, Zapoż., s. 292—293, Polański, MZ, s. 101.

¹ *büzě moχt ja viltě* ⇐ **božьb ... je(stə) velikьb*. ² *onə jьma(tə) velikьb*.

moi — pron. pers. nom. pl. 'my': moy wittodüjeme¹ Mit; Mäu mohm² 'wier haben' PS; mäu neh mom³ 'haben wir nicht' PS; mäu zieme⁴ 'wir wollen' PS; mäu jissme⁵ 'wir sind' PS; Mogis may⁶ 'wir sind' H, Mogismáy B₁; Moy tgautláy radíst⁷ 'Wir haben Hochzeit gemacht' H; moy wittedoyime⁸ 'wir vergeben' H.

nos || *nəs* — gen.-acc. sg. 'nas':

nos: bringoye⁹ nos Müll; die sölva¹⁰ nös Müll; ni bringoy¹¹ nös 'nicht führe uns' H, Ny bring goy nös Ec; Tay lösoáy¹² Nös 'Du erlöse Uns' H, Tay lösoáy nös Ec; my Būsaz nibas

‘mysz’ i ‘muskul na przedramieniu’, grec. $\mu\upsilon\varsigma$ ‘mysz’ i ‘muskul’, łac. *mūsculus* ‘muskul, mięsień’ od *mūs* ‘mysz’ (por. np. Vasmer, REW, II, s. 186, z dalszą bibliografią).

moit — inf. ‘myć’: Runzéi¹ moÿd ‘Laver les mains’ Pf.

mojë — 3. sg. praes. ‘myje’: Moye ‘Waschen (Hände, Angesicht, und dergleichen)’ H.

moji-sə — 3. sg. praes. reflex. ‘myje się’: móyssa ‘Sich waschen’ H, móyssa i Móyissa B₁, Móyissa C.

moil-sə — praet. reflex. ‘mył się, myłem się itd.’: Jose² móylsa ‘Ich habe mich gewaschen’ H, môylsa B₁.

*myti, **myje(tə)*, **myje(tə)-sě*, **myl̥-sě*: pol. *myć*, *myje*, *myję się*, kasz. *męc*, *mēja*, *męc są*, sli. *māc*, *māja*, *māc są*, dł. *mys*, *myju* || *myjom*, *mys se*, gł. *myć*, *myju*, *myć so*, cz. *mýti*, *myji*, *mýti se*, sła. *myt*, *myje*, *myt sa*, sło. *míti*, *mîjem*, sch. *mīti*, *mîjēm*, *mīti se*, scs. *myti*, *myjō*, bg. *мия*, *мия се*, maced. *mie*, *mie се*, ros. *мыть*, *мою*, *мыться*, ukr. *mīti*, *mīto*, *mītisja*, br. *мыць*, *мыца*. — Zapisy Henniga móyssa, Móyissa itd. Rost (sł.) niesłusznie odczytuje jako formę zwrotną inf.: redakcje B₁ i C wyraźnie wskazują na formę 3. sg. praes. z rozwojem pełnym *-e w -i przed enklitycznym sə. — W praet. spodziewalibyśmy się *māl-sə (por. *tāl* = **tyl̥ə*, *bāl* = **byl̥ə*); dyftong *oi* tłumaczy się tutaj wpływem wokalizmu praes. Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 234, por. zwłaszcza przypis 2) transkrybuje jednak *māl-sə*, a zapis Henniga uważa za niedokładny.

¹ *rōce* = *rōcě. ² *joz* = *jazə.

mojë-del — 3. sg. praes. ‘zmywa, umywa’: Moyedél ‘Abwaschen’ H, Mâye dël B₁C, móye dël B₂.

Zob. s. v. *dal* || *del* || *dol*.

moitě — s. nom. sg. n. ‘wynagrodzenie, zapłata’: mohss¹ mäute ‘solt Lohn’ PS; Moite ‘Lohn’ H, Móite BB₂C, Móyte B₁.
*myto: pol. *myto* hist. ‘opłata pobierana za przejazd albo przejście drogą, mostem, groblą, przez roгатkę itp.: opłata

pobierana od kupców za przewóz towarów i handlowanie nimi; cło’, arch. ‘zapłata, wynagrodzenie za pracę, za usługi’, stpol. *myto* ‘zapłata za rzecz lub pracę, wynagrodzenie, cena, wartość; różnego rodzaju daniny i opłaty’, kasz. *myto* ‘zapłata, płaca czeladzi, robotników’, sli. *mīto* ‘zapłata za służbę; służba, służenie’, dł. *myto* ‘der Lohn, der Preis; die Prämie’, gł. *myto* ‘ts.’, cz. *mýto* arch. ‘opłata pobierana za użytkowanie dróg; miejsce, gdzie się taką opłatę pobiera’, sła. *mýto* ‘ts.; opłata w naturze za mielenie zboża’, sło. *mīto* ‘die Bestechungsgabe; der Lehenzins, das Mietgeld; das Lehen; der Zins’, sch. *mīto* ‘łapówka’, scs. *myto* ‘Lohn, Geschenk’, bg. *mimo* ‘cło’, maced. *mimo* ‘łapówka; cło’, strus. *myto* ‘wynagrodzenie, zapłata; pogłównne; rodzaj cła; miejsce pobierania opłat’, ros. *mimo*, także *мым* hist. ‘cło; opłata za użytkowanie mostu’, ukr. *mimo* ‘cło, opłata za sprzedaż towarów na targu’, br. *мым* ‘cło’. — Prasłow. pożyczka ze stwn. *mūta*, zob. Kiparsky, GLG, s. 250, Janko, Sl, IX, s. 348 i n., Vasmer, REW, II, s. 185 (z dalszą bibliografią).

¹ *mos* = *jьmašь.

mol — s. nom. sg. m. ‘cel; znak, piętno’: Mól ‘Ziel’ H.

zazoně mol ‘oparzelina; cecha wypalona, znamię’: Zassóna mól ‘Brandt-Mal’ H.

Z śrdn. *māl* n. ‘punkt, znak, plamka; punkt graniczny, znak graniczny; cel; punkt w czasie’; *zazoně* = *žžanžjь (zamiast *žganžjь pod wpływem tematu praes.).

Por. *mal*.

Rost, s. 172, przypis 20, Lehr, Zapoż., s. 276, 291, Polański, MZ, s. 101.

molainə — s. nom. sg. f. ‘malina’: Móleina ‘Himbeer’ H, Móleina B₁, Moleina C.

molaině — nom.-acc. pl. ‘maliny’ (też ‘poziomki?’): Moleýne ‘Des framboises’ Pf, Moleyné Ec; Moleýne ‘Erdbeer’ Vand.

*malina, *maliny, por. pol. malina 'Rubus, roślina (i owoc) z rodziny różowatych, zwłaszcza Rubus idaeus (malina właściwa, malina pospolita)', stpol. malina 'malina właściwa, Rubus idaeus L.', kasz. malëna 'ts.', sli. mālänä 'ts.', dł. malina 'ts.', gł. malena 'ts.', cz. malina 'ts.', sła. malina 'ts.', sle. malina 'ts.', sch. mālina 'ts.', bg. малина 'ts.', ros. малина 'ts.', dial. też 'jeżyna', ukr. малина 'malina', br. малина 'ts.'

molě — adi. nom. sg. m. 'mały, wąski': Mola 'Aeng, Eng' H; Mola 'Eng' H; Mola, Mole 'Klein' H, Mola B₁, Mole B₁; Mélo¹ Tschelumb² 'Des pigeonneaux'¹⁸ Pf, Melo Ec; mohle leihb³ 'klein Wispel' PS; mola Klawrik⁴ 'Kleiner Knabe' H; mola Klawrik⁴ 'Kleiner Sohn' HB₁; mole tgaarl⁵ 'kleiner Kerl' H.

molə — nom. sg. f. 'mała': Molaréka⁶ 'Une Riviere' Pf; Mola vóda⁷ 'Un Ruisseau; c'est à dire: Petite eau' Pf; Mola vornò⁸ 'Une corneille' Pf; Mola reka⁹ 'Ein Bach' Vand; Mohla wa djuhl¹⁰ 'der kleine in heide' PS; Mola Deiwa Tyeska¹¹ 'Rehkalb' Bauc; Mole tyeeska¹² 'Zickelcken' Bauc; Mola Strotka¹³ 'Klein Gäßgen' H; mola reka⁹ 'Kleine Jetze'¹⁴ H; Mola Dêwka¹⁵ 'Klein Tochterchen' H; mola Dêfka¹⁵ 'Kleine Tochter' HB₁; Mola Tôrnka¹⁶ 'Thürnlein' H.

molə — nom.-acc. sg. n.: Mola tscheirań¹⁷ 'Des petits poulets'¹⁸ Pf; Mola tscheiran¹⁷ 'Junge Hüner'¹⁸ Vand; Mola Sjungti¹⁹ 'Kleiner Fest-Tag' H.

molə — nom.-acc. pl. m.: Mola pólza²⁰ 'Kleineste Finger' H, Mola B₁, Mole C.

molə — nom.-acc. pl. f.: Mola Bückwói²¹ 'Un livre des Chansons. Cela veut dire: Le petit livre' Pf; Mohle Tjötwe²² 'kleine Katze' PS, molei J.

viltě molě 'bardzo mały': wiltge mola 'Gar klein, sehr klein' H; Wiltge Mola 'Gar klein' HB₁.

*malzjь, *malaja, *maloje, *malyjě, *malyjě, *veliko malzjь, por. pol. mały 'niewielki, nieduży', w tym samym podstawowym znaczeniu sli. māyli, dł. mały, gł. mały, cz.

malý, sła. malý, sle. māli, sch. māo, f. māla, por. też formę długą mālī, mālā, scs. malə, ros. малый, ukr. малий, br. малы.

¹ Błąd zamiast Móle. ² dōlōb ⇐ *golōbь. ³ laīb ⇐ *lubь. ⁴ klavrēk (z niem., zob. s. v.). ⁵ tarl (z niem., zob. s. v.). ⁶ molə rekə ⇐ *malaja rēka. ⁷ vādə ⇐ *voda. ⁸ vorno ⇐ *vorna. ⁹ rekə, zob. wyżej, przypis 6. ¹⁰ molə vādūl ⇐ *malaja ogolь. ¹¹ dai̯və tōskə ⇐ *divaja kozьka. ¹² tōskə, zob. wyżej, przypis 11. ¹³ strotkə (z niem., zob. s. v.). ¹⁴ Nazwa rzeki płynącej przez tereny zamieszkałe pierwotnie przez Drzewian połab. ¹⁵ defkə ⇐ *dēvьka. ¹⁶ tornkə (z niem., zob. s. v.). ¹⁷ tairə ⇐ *kurę. ¹⁸ Znaczenie podano błędnie w pl. zamiast w sg. ¹⁹ sjōtū ⇐ *světo. ²⁰ polcə ⇐ *palьcě. ²¹ būkvoī (z niem., zob. s. v.). ²² tōtvě (z niem., zob. s. v.).

moltit — s. nom. sg. m. 'posilek, obiad': Mólhtit 'Mahlzeit' H, Mólhtyt B₁;

püđ moltitām — instr. sg. 'podczas obiadu': Pit mohltitgam 'Unter der Mahlzeit' H, mahltitgam B₁.

Z śrdn. māl-tīt m. i f. 'obiad, posilek'. — W instr. sg. püđ ⇐ *podz, końcówka -ām ⇐ *-amь; palatalność *t* spowodowana samogłoską przednią poprzedzającą tę spółgłoskę.

Rost, s. 135, przypis 6, Lehr, Zapoż., s. 286, 287, 294, 300, Polański, MZ, s. 101.

molə — 3. sg. praes. 'maluje': Mólya 'Mahlen (pingere)' H, Mólja B, Mólga B₁.

molonə — ptc. praet. pass., nom. sg. n.: 'malowane, namalowane': molyóna 'Gemahlt' H, mohlgona B₁; molyona Būsang¹ 'Gemahlt Bild' H.

Z śrdn. malen 'malować'. — Zakończenia połab.: -ə ⇐ *-aje (tə), -onə ⇐ *-anoje; o palatalności *t* zob. Polański, MZ, s. 25—26.

Rost, s. 135, przypis 3, Lehr, Zapoż., s. 275, 291, 294, 306, Polański, op. cit., s. 150.

¹ būzə ⇐ *božę.

mon — s. nom. sg. m. 'księżyc': Moniapōun¹ 'La Pleine lune' Pf; Neu monia néna² 'La Nouvelle lune' Pf; Moniavol³ 'Vollmond' Vand, Monia vol Do; Monian paun¹ 'Vollmond' H. *pāunē mon* 'pełnia księżyca': Pauna Mon 'Vollmond' H, Mōn B₁B₂C.

Z śrdn. *mān* m. 'księżyc'. — Por. *mond*.

¹ *mon jā pāun* = *...*je(stā) pānā*. Jest to niedokładne, opisowe określenie znaczenia wyrazu fr. i niem.; pełnia po połab. nazywała się *pāunē mon*, zob. niżej. ² *neu mon jā nenā* = *(*neu* z niem.) ...*je(stā) nynē*. ³ *mon jā vol* = *...*je(stā) (vol* z niem., zob. s. v.).

mond — s. nom. sg. m. 'miesiąc', zaświadczone w nazwach miesięcy:

sūr-mond 'marzec': Sūrman¹ 'Mars' Pf, Sūrman Ec; Sūrmond 'Martius' H, Sūr-Mond B₂C.

laistnē mond 'maj': Leisten mōn² 'Maÿ' Pf; Leistenmond 'Majus' H, Leisten-Mond B₂C.

patlūstnē mond (też *patlūste mond* na wzór złożeni niem.) 'czerwiec': Pangustne Mond 'Junius' H; Pancjusté mōn² 'Juin. C'est à dire: le mois de Pentecote' Pf, Pancjuste-mōn Ec.

sredūletnē mond 'czerwiec': Sredilētne Mond 'Junius' H.

zanaisnē mond 'sierpień': Saneizna Mond 'Augustus' H.

preñā zaijmā mond 'wrzesień': Pregnia Seine mōn² 'Septembre' Pf, Prégnia Seine mōn Ec.

jisin-mond 'wrzesień': Gissinmond 'September' H, Gissin Mond B₂C.

vainā-mond 'październik': Weiniamōn³ 'Octobre' Pf.

zaijmā-mond 'listopad': Seymemond 'November' H, Seyme Mond B₂C; Seymemōn⁴ 'Novembre' Pf.

tribnē mond 'grudzień': Trübnemōn 'Decembre' Pf, Trübne mōn Ec; Trübnemond 'December' H, Trübne Mond B₂C.

Z śrdn. *mānd* (|| *mānde*, *manet*) m. 'miesiąc'. Lehr, Zapoż. i Reczek, Z badań..., s. 179, 185, nie wyróżniali w połab.

jako dwóch oddzielnych wyrazów zapożyczonych na oznaczenie miesiąca i księżyca, obie rekonstruowali *mond*. Pierwotnie był to w germańskim jeden wyraz, ale już bardzo wcześnie, zapewne jeszcze w pragerm., różnice tematyczne w deklinacji tego wyrazu wykorzystano do dyferencjacji znaczeniowej: stary temat na *t* zaczął oznaczać 'miesiąc', formacja nowsza, analogiczna do tematów samogłoskowych, ustaliła znaczenie 'księżyc', por. stsas. *māno* 'księżyc' || *mānod* 'miesiąc', goc. *mēna* || *mēnōps*, stang. *mōna* || *mōnaþ* itd. — Pierwsze człony nazw: *sūr* z dn. (zob. s. v.), *laistnē* = *listnēzjь, *patlūstnē* = *peṭkostnēzjь, *sredūletnē* = *serdolētēzjь, *zanaisnē* = *zanišēzjь, *preñā zaijmā* = *perdnjaja zima, *jisin* = *jesenь, *vainā* = *vina, *zaijmā* = *zima, *tribnē* = *terbnēzjь.

Polanski, MZ, s. 101—102. O nazwach miesięcy i pór roku w połabskim zob. Heydzianka, RPTNO, VIII, s. 60—67.

¹ Zapis niedokładny zamiast Sūrmond. ² Zapis niedokładny zamiast mōnd. ³ Prawdopodobnie zapis niedokładny zamiast Weinamōnd. ⁴ Zapis niedokładny zamiast Seymemōnd = *zaijmā mond*.

Moraikə — s. nom. sg. f. (nomen proprium) 'Maria; Marysia': Moroika 'Maria' Mit; Moreika 'Maria Gottes Mutter. Das Deminutivum' H.

Deminutivum od *Morajə* (zob. s. v.), utworzone za pomocą sufiksu *-kə* = **-ka*. Formy tej używano także w odniesieniu do Matki Boskiej, por. u Mithoffa: *coquile wargne Būsaz copcung caroi aipoistas toquile Moroika slase a[i]poistas 'wie viel Tropfen Bluth Gott dem H. von seinen Backen fließen, so viel thränen Maria auß ihren augen fließen'* (= *kok vilē varxnē būzəc kopkə kārāi aipaistəs, tok vilē Moraikə slāz aipaistəs* = **kako veljje vřxnējь božьcь kapəkə křry upuščaše, tako veljje ... sləzə upuščaše*). — Por. też w innych językach słow.: pol. rzad. *Maryjka*, dł. *Marijka*.

morajěn — adi. nom. sg. m. 'maryjny, Marii, dotyczący Najświętszej Marii'; zaświadczone w następujących wyrażeniach:

Morajēn danæc '(dzień) Marii, święto Matki Boskiej':
Moroin daanaaz 'Marien tag' Mit.

Morainə — nom. sg. f.:

Morainə žaipə 'tęcza': Moreinscheip 'Regenbogen' H.
Wyrażenie *Morainə žaipə* znaczyło dosłownie 'szata (Najświętszej) Marii' lub 'chustka (Najświętszej) Marii', zob. s. v. *žaipə*.

Derywat przymiotnikowy od *Morajə* (zob. s. v.), utworzony za pomocą sufiksu *-nə* $\Leftarrow$ **-n-əjb*, w formie żeńskiej *-nə* $\Leftarrow$ **-n-aja*, por. także w pol. *maryjny*, dł. *Marijny* || *Marijiny*, gł. *Marijny*, scs. *marijinə*, ros. *мариин*; *danæc* $\Leftarrow$ **d-ńььь*, *žaipə* $\Leftarrow$ **župa*.

Morajə — s. nom. sg. f. (nomen proprium) 'Maria': Moroia 'Maria' Mit; Moreya 'Maria' H, Moreja BB₁, Moréya C; Sjunta Moreya¹ 'H. Jungfrau Maria' H, Sgûnta Moróya B₁, Sjunta Moréya C; Moreya Bûsa Motay² 'Maria Gottes Mutter' H, Moróya, B₁, Moréya C.

Wyraz międzynarodowy, por. pol. *Maria*, dł. *Marija*, niem. *Maria* itd. Forma połab. sprowadza się do pierwotnego *Marija* z dyftongizacją *i* w *aj* i uproszczeniem *j* przed *j*.

¹ *sjôtə* $\Leftarrow$ **svętaja*. ² *büzə motaj* $\Leftarrow$ **božbjaja mati*.

mord — s. nom. sg. m. 'mord, morderstwo': Mord 'Morden' H, Môrd B₁.

Pożyczka z niem., por. śrdn. *mort* 'morderstwo, mord', dn. *môrd* 'ts.', niem. *Mord* 'ts.'

Rost, s. 137, przypis 18, Lehr, Zapoż., s. 277, 292.

morvě — s. nom. sg. m. 'mrówka': Morwe 'Une fourmi' Pf; Moorwe 'Ameise' Bauc; Môrwe 'Ameise' H.

*morvьь: słu. dial. *mrāv* m. i *mrāv*, *mravî* f. (wtórne), sch. *mrāv*, res. *mraviji*, strus. *morovij*, ros. *муравей*, ukr. *муравель*, *-вля*, por. także słu. *mravec*, cz. *mravenec*, dł. *mroja*, stare i dial. *mrowja*, gł. *mrowja*, bg. *мравка*, dial. *мрава*, pol. *mrówka*, słu. *mrávlja*, br. *мураўка*. — Zapisy połab. oddają

dokładnie wygłosowe *-ě* $\Leftarrow$ **-bjь*, por. z podobnym rozwojem wygłosu *korvě* $\Leftarrow$ **korvьь*.

Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 22.

morz — s. nom. sg. m. 'mróz': Mòrs 'Frost' H.

*morzь: pol. *mróz*, kasz. *morz* || *mróz*, sli. *mróuz*, dł. *mroz*, gł. *mróz*, cz. *mráz*, słu. *mráz*, słu. *mráz*, sch. *mráz*, scs. *mrazь*, bg. *мраз*, maced. *мраз*, strus. *morozь*, ros. *мороз*, ukr. *мороз*, br. *мапóз*.

mosketer || *musketir* — s. nom. sg. m. 'żołnierz'.

mosketer: Mosketëer 'Un soldat' Pf, Mosketéer Ec; Maske-teer 'Der Soldat' Vand.

musketir: Mussketier 'Soldat' H, Musketyer B₁.

musketri — nom.-acc. pl. 'żołnierze, żołnierzy': werwyó-ley¹ *Mussketerí* 'Soldaten werben' H, *Musketerý* B₁.

Pożyczka z niem., por. także pol. *muszkietier*, cz. *mušketýr*, słu. *mušketier*, słu. *mušketír*, sch. *mušketír*, ros. *мушкетёр* i *мушкетёр*, br. *мушкеуёр*, z tym, że w pozostałych językach słów. wyraz ma znaczenie historyczne w przeciwieństwie do połabskiego, gdzie oznaczał po prostu żołnierza. — Źródłem dla niem. było fr. *musquetaire*, a to od nazwy broni *mousquet* 'muszkiet', por. też włos. *moschetto* (Vasmer, REW, II, s. 181).

¹ *varvólaĭ* (z niem.).

moslenə — adi. nom.-acc. sg. n. 'maślane', zaświadczone w wyrażeniu:

moslenə mlākə 'maślanka': Mosléna mlauka 'Butter-Milch' H, Moslena B, Môsléna B₁.

*maslenoje, **maslenoje melka* (przymiotnik w nom sg., rzeczownik w gen. sg., zob. s. v. *mlākə*) — derywat przymiotnikowy od **maslo* (zob. s. v. *moslo*, *mostě*), utworzony za pomocą sufiksu *-en-*, który w tej funkcji był w połabskim bardzo produktywny, por. Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 10 i n.

W innych językach słow. występuje tu sufiks *-en-*, *-ěn-*, *-jan-*, por. pol. *maślany*, gł. *maslenka* 'jaskier', cz. *máslenka* 'blatouch n. pryskiyńnik; (houba) klouzek, máselník', sło. *maslên*, sch. *mäslen*, bg. *ма́слен*, ros. *ма́сленый* || *ма́сляный*, ukr. *ма́сляний*, br. *ма́слены*.

moslo (?) — s. gen. sg. (partitivus) 'masło': mohsslo 'Butter' PSO.

Niepewne, ponieważ zapis pochodzi z tej kopii zapisków Parum Schultzego, która jest najmniej wierna i zawiera dużo pomyłek. Tutaj może chodzić o pomyłkę zamiast mohssco lub mohssko. Gdyby to nie był błąd, to mogłaby to być forma gen. sg. użyta w funkcji partytywnej podobnie jak *mosko* (zob. s. v. *mostě*), a sprowadzająca się do **masła*.

mostě — s. nom.-acc. sg. n. 'masło': Móstie 'Du beurre' Pf; Moostge 'Butter' Bauc; Móstge 'Butter' H, Móstye A.

mosko || *moskə* — gen. sg. (partitivus).

mosko: mohssco 'Butter' PS; tu też prawdopodobnie należą zapisy mohsslo 'Butter' PSO; Mooskum 'Butter' An.

moskə: Moska 'Die Butter' Vand, Mosca Do.

*masłzko, **masłzka* — pierwotne deminutivum od **masło*, por. pol. *masło* 'tłuszcz otrzymywany ze śmietany, butyrum', dem. *maselko*, w tym samym podstawowym znaczeniu sli. *māslo*, cz. *máslo*, sła. *máslo*, dem. *masielko*, sło. *máslo*, sch. *mäslo* 'smalec, oliwa', scs. *maslo* 'Öl, Salbe', bg. *ма́сло* 'masło, oliwa, tłuszcz', strus. *maslo* 'masło, oliwa', ros. *ма́сло* 'masło, olej', ukr. *масло* 'ts.', br. *ма́сла* 'ts.' — O używaniu form gen. sg. w funkcji partytywnej w połabskim zob. s. v. *mlākə*.

Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 25, Polański, Ze studiów... s. 133—134. — Leskien, AfslPh, XXII, s. 141, a za nim Rost, s. 52, przypis 18, i Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 30, 74, 171—172, niesłusznie formy połab. wyprowadzali z **mastzka*, **mastzky*.

Por. *moslenə*, *moslo* (?).

mostě-mlākə — s. gen. sg. (partitivus) 'maślanka': Móstie meláuca 'Du laiet beurre' Pf.

Zob. s. v. *mlākə*.

motaj — s. nom. sg. f. 'matka': Müh Lohlja un mohtey¹ 'mein Vater und Mutter' PS; Motáy 'Mutter, Möhme' H, Motay B₁.

vizenə motaj 'gospodyni, matka, pani domu': Wísenə Motay 'Hauß-Mutter' H.

büzə motaj 'Matka Boska': Büsa Motay 'Gottes Mutter' H, Motáy B₁B₂C.

vātrüca motaj 'matka syna (matka Syna Bożego, tj. Matka Boska?)': Woatritza motay 'Sohns-Mutter' H, motáy B₁².

*mati, **veženaja mati*, **božbjaja mati*, **otročaja mati*, por. stpol. *mac* 'matka', sli. *māc* 'ts.', stdl. *maš* 'die Mutter; die Gebärmutter; die Gebärmutterschmerzen', gł. *mac* 'matka', cz. arch. *māti* 'matka', sła. *mat* 'ts.', sło. *māti* 'ts.', sch. *māti* 'ts.', scs. *mati* 'ts.', bg. dial. *mámu* 'ts.', strus. *mati* 'ts.', ros. *мамь* 'ts.', ukr. *ма́му* 'ts.', br. *майи* 'ts.' — Wyrażenie *vizenə motaj* jest kalką niemieckiego *Hausmutter*, por. podobną kalkę w sło. *hišna mati*.

¹ *müj lola un motaj* = **mojə lala* (un z niem.). ² Por. w sąsiedztwie zapisane Büse Woatrik 'Gottes Sohn' H = *büzə vātrük* = **božbjə otrokə*.

motajéə — s. nom. sg. f. 'królowa, matka (pszczól)': Mohteitz 'Immen Wiesel' PS, Mohteiz H; Mönitzia¹ 'Weiser' Bauc; Moteicia 'Bienen-König' H, Móteitzia B₁.

*matica — pierwotne deminutivum od **mati* (zob. s. v. *motaj*), por. pol. *macica* 'narząd gruszkowaty, wydrążony, leżący w miednicy mniejszej samicy, w którym odbywa się rozwój płodu', dial. też 'matka, matka pszczól', kasz. *marozwój płodu*, dial. też 'matka, matka pszczól', kasz. *macica* 'macica; worek środkowy w niewodzie, w który ryby wpadają', sli. *macācā* 'Netzsack', stpol. *macica* 'matka; macica; winna latorośl; główny korzeń, główny pień jako podstawa rozgałęzień; matnia, worek u sieci', dl. *mašica* 'der

Mutterstock, Wurzelstock', dial. także 'die Mutterplage, die alte Frau als Vertreterin der Brautmutter bz. die Hüterin des Brautwagens', gł. *macica* 'macica; pniak, pień', cz. *matice* 'mutterka, nakrętka; macierz (nazwa towarzystw społecznych)', sła. *matica* 'ts.; macica', sło. *matica* 'die Bienenkönigin, der Weisel; das Stammeapital, der Fonds; die Matrize; die Schraubenmutter', sch. *mätica* 'królowa pszczół; łożysko doliny; nurt, prąd rzeki', ses. *огньнаја matica* 'Hölle', bg. dial. *mámuca* 'królowa pszczół', maced. *مامуца* 'ts.; prąd, nurt rzeki', strus. *matica* 'matka; początek, źródło, podstawa', ros. *мамуца* 'belka stropowa'; dial. 'matnia', ukr. *мамуця* 'macica; królowa pszczół', br. *мауіца* 'macica'.

¹ Błąd zamiast Moteitzia.

moteχə — s. nom. sg. f. 'macocha': Motêchga 'Stieff-Mutter' H, Matêchga C.

*matjeχa: pol. *macocha*, stpol. też *macecha*, kasz. *macęχa*, sli. *macëχă*, dł. *macocha*, gł. *macocha*, cz. *macecha*, sła. *macocha*, sło. *máčeha*, sch. *mäceha*, cs. *mašteχa*, bg. *мауеχа*, maced. *маумеа*, strus. *mačeχa*, ros. *мáчуха*, ukr. *мáчуха*, br. *мáчаха*. — W połabskim *t* zamiast spodziewanego *c* pod wpływem *motaj*. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 79, rekonstruuje *moteχə* z palatalnym *ž*, zaznaczając, że w tej pozycji palatalność ta nie jest niczym uzasadniona. Pisownia przez *chg* nie musi jednak oznaczać palatalnego *ž*; *χ* twarde oddawane jest w zabytkach połab. przez *ch*, *g*, *chg*, por. np. Chlade H, Glâde B₁ — *χlâd*; wa chlade H, wâchgladê B₁ = *vâ χlâde*; Wicechglêf H = *viveč χlev* itp.

O dalszej etymologii *matjeχa zob. Brückner SE, s. 317, Machek, ES, s. 281, Vasmer, REW, II, s. 108.

moterĕn — adi. nom. sg. m. 'mieczyny': Motéren Brot¹ 'Mutter-Bruder' H, Motéren B₁, Motéran B₁.

motərainə — nom. sg. f. 'mieczyna': Motarreina Sêstra² 'Mutter-Schwester' H.

*materinə, *materina — derywat przymiotnikowy od *mati, *matere utworzony za pomocą sufiksu *-in-*; w innych językach słow. występuje tu też sufiks *-en-*, por. stpol. *macierzyn*, *macierzyny* 'związany z matką, do matki należący, będący własnością matki, mierzyn, też otrzymany, pochodzący od matki', w podobnych znaczeniach sli. *macieřin*, dł. *mašeriny* i *mašeriny*, gł. *mašeriny* i *mašeriny*, cz. *mateřin*, sła. *materný*, por. też *materina dúška* 'macierzanka', sło. *māterin*, też *māternji*, sch. *mäterin*, też *mätērnjī*, ses. *materьнѣ*, bg. *ма̀терен*, *ма̀терна*, strus. *materinəjə*, też *materьниі*, *materьнѣjь*, ros. *мáтерин*, ukr. *мáтерин*, br. *ма̀церын*. — O budowie słowotwórczej tego wyrazu na tle słow. zob. van Wijk, ZfslPh, XVIII, cz. 1, s. 32—35.

¹ *brot* = *bratə. ² *sestra* = *sestra.

motkə — s. nom. sg. f. 'suka': Mutka 'Tiffe'¹ Bauc; Mutka 'Tiffe¹ oder Petze' H.

*matzka — pierwotne demin. do *mati (zob. s. v. *motaj*) utworzone za pomocą sufiksu **-zka*, por. pol. *matka* 'kobieta mająca własne dziecko (dzieci), w stosunku do tego dziecka lub ze względu na nie, mater; samica zwierząt w stosunku do swego potomstwa; królowa u niektórych owadów', pomor. *matka* 'ts.', dł. przestarz. *matka* 'ts.; macocha', gł. *matka* 'królowa pszczół; muterka, naśrubek', cz. *matka* 'mater; starsza kobieta w ogóle; samica zwierząt w stosunku do swego potomstwa; naśrubek', sła. *matka* 'ts.; matka pszczół', sło. *mātka* 'Mütterchen', bg. *ма̀мка* 'macica', lud. '(u pszczół) matka, królowa; łożysko, koryto rzeki', maced. *мамка* 'ts.', ros. *ма̀мка* 'samica, matka u zwierząt; maciora; macica', dial. także 'matka; starsza kobieta; belka w poprzek izby', strus. *matzka* 'matka; matka pszczół', ukr. *ма̀мка* 'samica, matka u zwierząt; macica', pot. 'matka, mama', br. *ма̀мка* 'ts.' — W połabskim nastąpiło zwięźnienie znaczeniowe z 'samica, matka u zwierząt' na 'samica psów, suka', por. podobne zwięźnienie w ros. ('maciora'). — Brückner, ZfslPh, VII, s. 50 niesłusznie kwestionuje tę etymologię.

¹ Co do niem. odpowiednika znaczeniowego podanego przez Henniga i w liście do p. de Baucoeur, por. lünebur. *Tiffe* 'Hündin'.

motō — s. acc. sg. f. 'miarę, wymiar': *mohtung* 'Maß' PS, *mahtung* O.

Z śrdn. *mate* f. 'Maß; Art und Weise; Angemessenheit, Passlichkeit'. — Wyraz podciągnięto pod rodzime tematy na *-a, stąd w acc. sg. końcówka -ō.

Rost, s. 74, przypis 16, Lehr, Zapoż., s. 276, Polański, MZ, s. 124.

mozě — 3. sg. praes. 'smaruje': *Mose* 'Schmier' H; *Mose* *tgela*¹ 'Wagen-Schmier' H, *Móse* A, *Môse* B₁.

*maže(tō) do *mazati: pol. *mazać*, *mażę* 'smarować, namaszczać, brudzić; ścierać to, co napisane lub namalowane', stpol. *mazać* 'namaszczać, smarować; kalać, plamić', sli. *māžac* 'schmieren, beschmieren; schlecht schreiben', dl. *mazaś*, *mažu* || *mažom* 'schmieren, streichen, kleben, kleistern, mit einer Flüssigkeit bestreichen bz. überziehen', gł. *mazać*, *mažu* 'smarować, omaszczać; brudzić', cz. *mazati*, *maži* 'ts.', sła. *mazat*, *mažem* 'ts.', sło. *mázati*, *māžem* 'schmieren', sch. *māzati*, *māžēm* 'ts.', scs. *mazati*, *mažo* 'ts., salben', bg. *мажа* 'mazać, smarować', strus. *mazati*, *mažu* (МАЖУ) 'ungere', ros. *мазать*, *мажу* 'smarować, malować, brudzić, bazgrać', ukr. *мазати*, *мажу* 'ts.', br. *мазаць* 'ts.'

¹ *mozě tōla* = *... *kola*. — Rost, s. 167, przypis 3, niesłusznie ten zapis interpretuje jako rzeczownik złożony i wyprowadza z *mazkola, por. Lorentz, ZfslPh, I, s. 62. W zabytkach połab. znaczenia nierzadko podawane są niedokładnie, por. np. s. v. *mon*, przypis 1.

mōdě — adi. nom. sg. m. 'zmęczony': *Möde* 'Müde' H.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *mode* 'zmęczony', dn. *mōd*, *mōde* 'ts.' Zakończenie połab. -ě = *-ejb.

Rost, s. 137, przypis 26, Polański, MZ, s. 140.

mördäl — s. nom. sg. 'morderca': *Mördal* 'Mörder' H.

Z śrdn. *morder* m. 'morderca', por. też szlez.-holszt. *mörder* 'ts.' Forma *mördäl* powstała z *mördâr przez dysymilację *r*, por. podobną dysymilację w *tohlâr* z *tobrâr. O sufiksie -âr w zapożyczeniach zob. s. v. *mestâr*.

Polański, MZ, s. 14 i 110.

möst — s. nom. sg. m. 'droga na grobli': *Möhist* 'Damstrasse' PS, *möst* J.

*mostō: pol. *most* 'budowla łącząca brzegi rzeki, jeziora itp. umożliwiająca ich przebycie', stpol. *most* 'drewniany pomost nad wodą, prawdopodobnie także i bród umocniony na stałe kamieniami, jak też i usypana przez wodę czy bagna grobla', kasz. *moest* 'most', sli. *mùst* 'ts.', dl. *móst* 'die Brücke, insb. die Brücke aus Bohlenhölzern im Spreewald', gł. *móst* 'most', cz. *most* 'ts.', sła. *most* 'ts.', sło. *mōst* 'ts.', także 'Laufgerüst beim Bau', sch. *mōst* 'most', scs. *mostō* 'Damm, Erdwall, Brücke', bg. *мост* 'most', strus. *mostō* 'Brücke, Damm, Straßenpflaster, Schiffsdeck' (Vasmer, REW, II, s. 163), ros. *мост* 'most', dial. też 'podłoga', ukr. *міст* 'most', dial. też 'drewniana podłoga', br. *мост* 'most', reg. 'podłoga'. — O rozwoju znaczeniowym wyrazu połab. zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 195 (*möst* pierwotnie oznaczał prawdopodobnie i most, i groblę, potem już tylko groblę, a w znaczeniu 'most' przyjęto termin niem. *brügə* || *brükə*).

mötojě — 3. sg. praes. 'mota (przędzę)': *Mötóye* 'Haspeln' H.

*motaje(tō) do *motati: pol. *motać*, *motam* 'nawijać (nici, przędzę itp.) na co, zwijać w motek', kasz. *moetac* 'motać, kręcić, skręcać', sli. *mùptac*, *mùptā* 'haspeln, zwirnen', dl. *motas*, *motam* 'weifen, aufhaspeln', *motas se* 'wanken, taumeln', gł. *motać*, *motam* 'zwijać, motać', *motać so* 'zataczać się', cz. *motati*, *motám* 'motać, nawijać; wiklać', *motati se* 'zataczać się', sła. *motat*, *motám* i *motat sa* 'ts.', sło. *motáti*, *motám* 'weifen, abwinden, aufwinden', *motáti se* 'sich hin

und her bewegen', sch. *mōtati*, *mōtām* 'motać, zwijać, nawijać', ros. *момать*, *момáю* 'ts.', nieosob. 'kołysać, rzucać', ukr. *момáти*, *момáю* 'motać, nawijać; machać, kołysać', br. *мамáць* 'ts.' — Pierwotnie z apofonią do **metati* (zob. s. v. *micě*), por. Vasmer, REW, II, s. 164 (z dalszą bibliografią).

mōtūvaidlě — s. nom. sg. n. 'motowidło': Motiveidle 'Haspel' Bauc; Mötiweidele 'Haspel' H, Mötiweidle A, Motiweidele B, Mötyweidle B₁, Mötiweidele B₂.

*motovidlo — pierwotne nomen instrumenti utworzone od **motati* (zob. s. v. *mōtojě*) za pomocą rozszerzonego sufiksu **-ovidlo*: pol. *motowidło* 'przyrząd do zwijania i odmierzania w motki nici, przędzy, szpagatu itp.', stpol. *motowidło* 'ts.', kasz. *moetovidlo* 'ts.', shi. *mùtəvjídlo* 'ts.', dł. *mótejdlo*, dial. stare *mótowidło* 'ts.', gł. *motedlo* 'ts.', cz. *motovidlo* 'ts.; niezgraba; czeski taniec ludowy', dial. 'motyl', sła. *motovidlo* 'motowidło; niezgraba', sła. *motovílo* 'motowidło', sch. *motòvilo* 'ts.', bg. *мотовíла* 'ts.', strus. *motovilo* 'знак в бортном знамени', ros. *мотовíло* 'motowidło', ukr. *мотовíло* 'ts.', br. *мамасíла* 'ts.'

mōcānə — adi. nom. sg. n. 'mączne, dotyczące mąki', w wyrażeniu:

mōcānə risetě 'sito do przesiewania mąki': mungsona Rissete 'Mehl-Sieb' H, mungzena B₁, mungsenā B₂C.

*mōcynoje, **mōcynoje rešeto* — do **mōcynz*, por. pol. *mączny* 'dotyczący mąki; zrobiony z mąki', w podobnych znaczeniach kasz. *mōcny*, shi. *mōcni*, dł. *mucny*, gł. *mučny*, cz. *moučný*, sła. *múčny*, sła. *mōčēn*, ros. *мучной*, br. *мучні*. — Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 10—12, opierając się na redakcjach B₁ i B₂C Henniga przyjmuje obok *mōcānə* także *mōcēnə* = **mōcenoje* ze różnicowaniem znaczeniowym dla pierwszego 'mączny' i dla drugiego 'zrobiony z mąki'. Różnicowanie takie nie ma jednak uzasadnienia, ponieważ

we wszystkich zapisach przymiotnik występuje jako określenie dla *risetě* 'sito, rzeszoto'. Być może, iż w połabskim znane były obie formacje, ale bez różnicowania znaczeniowego. — Jeszcze inaczej Brückner, ZfslPh, VI, s. 515.

mōdə — s. nom.-acc. dual. n. 'jądra (anat.)': Mungdah 'Patermonien' PS, Nüngdah¹ H.

*mōdě do **mōdo*: stpol. *mādo* czy *mēdo* 'testiculus', w tym samym podstawowym znaczeniu sli. *mōydä* m. pl., dł. *mud*, gł. *mudo* i *mud*, cz. przestarz. *moudi* 'moszna z jądrami', sła. dial. *múdie* 'ts.' (Kálal), sła. *mōdo*, sch. *múdo*, es. *mōdo*, dual. *mōdě*, bg. *мэдó*, ukr. dial. *mýdo*, ros. dial. *мыдó*, zwykle *мыдэ* (dawne dual.) i *mýdu* pl. — Dalsze nawiązania niepewne, por. Vasmer, REW, II, s. 169. — Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 167, rekonstruuje *mōdə* = **mōda* nom.-acc. pl., natomiast Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 15, przypis 1, i s. 17, uważa za nom.-acc. dual. f.

¹ Błąd zamiast Mungdah.

mōkə — s. nom. sg. f. 'mąka; zupa z mąki': Mooke 'Mehl' An; Munca 'Die Mühle' Vand; Munkaa 'Mehl' PS, Munka O; Muncka 'Mehl' Bauc; Munka 'Mehl' H; Muńca 'De la boulie' Pf; Munka 'Brey' H.

vorenə mōkə 'zupa z mąki': Worena munka 'Mueß, Brey' H.

mōkə — acc. sg. 'mąkę; zupę z mąki': Munkung ssüē¹ 'Mehl-sieben' H, Muncung B₁; Muhnkung 'Mehlbrey' PS, Mustekung O.

*mōka, **varjenaja mōka*, **mōkə*: pol. *mąka* 'zmielone, roztarte ziarno zboża', kasz. *mōka* 'ts.', shi. *mōykä* 'ts.', dł. *muka* 'ts.', por. także *na muku zvaris* 'zu Brei zerkothen', *wařona muka* 'die Mehlsuppe, der Mehlbrei', gł. *muka* 'mąka', cz. *mouka* 'ts.', sła. *múka* 'ts.', sła. *mōka* 'ts.', sch. *múka* 'ts.', ses. *mōka* 'ts.', ros. *мыка* 'ts.', ukr. *мыка* 'ts.', br. *мыка* 'ts.', *mōka* 'ts.', ros. *мыка* 'ts.', ukr. *мыка* 'ts.', br. *мыка* 'ts.' — Co do znaczenia 'zupa z mąki' w połabskim por. pol. 'ts.' — Co do znaczenia 'zupa z mąki' w połabskim por. pol. paralelę *kasza* 'krupy' i 'potrawa z krup', podobnie ros. *каша*,

sł. *káša*, sch. *káša* (Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 103).

¹ *sijě* = *sěje(tə).

musketir zob. *mosketer*.

mūcajdlě — s. nom. sg. n. 'moczydło (do moczenia lnu)': Müzeidle 'Röthen, Flachs röthen' H, Müzeidle B₁.

*močidlo — nomen instrumenti (loci?) utworzone od *močiti (zob. s. v. *mūcě*) za pomocą sufiksu *-dlo* (por. o podobnej budowie *vortajdlě*, *stovajdlě*), por. pol. *moczydło* 'stawek, kałuża albo dół z wodą do moczenia lnu i konopi; zbiornik wody w ogóle', stpol. *moczydło* 'ts.', dł. *mócydlo* 'die Röstlache, die Flachs-, Hanfröste', gł. *močidlo*, zwykle w pl. *močidla* 'mokradła', cz. *močidlo* 'moczydło (na len, konopie); mokradło', śl. *močidlo* 'ts.', sł. *močilo* 'das Netzen, die Befeuchtung, das Einweichen; die Röste; die Lache', pl. *močila* 'der Morast', sch. *mòčilo* 'moczydło', ros. *моуило* (Dal) 'moczydło (na len, konopie)', ukr. *моуило* 'ts.'

mūcě — 3. sg. praes. 'moczy': Micě 'Eintunken' H, Mýtze B₁.

mūcālə — praet. sg. f. 'moczyła': Müzola 'Geröthet' H, Müzola B₁.

*moče (zamiast *močitə, zob. Lehr-Splawiński, Gram. pol., sl. 212), *močila do *močiti: pol. *moczyć*, *moczyć* 'czynić mokrym, zwilżać; trzymać w płynie, zwykle w celu zmiękczenia czego, nasycenia wodą itp.', stpol. *moczyć* '(o konopiach i lnieniu) trzymać w wodzie aż do zagnicia celem łatwiejszego oddzielenia włókna przy międleniu', kasz. *moečéc*, *moečą* 'moczyć', sli. *mòčic* 'ts.', dł. *mócyś*, *mócyśm* 'nass machen, benetzen; nassen, netzen; ins Wasser tauchen, eintauchen; wässern, einwässern', lan *mócyś* 'flachs einweichen, rösten', gł. *močić*, *moču* 'oddawać mocz, siusiać', w użyciu z przedrostkami też 'moczyć (np. pranie)', cz. *močiti*, *močím* 'trzymać w wodzie wystawiając na jej działanie (len, konopie, groch itp.); zwilżać', śl. *močit'*, *močl'* 'trzymać

w wodzie (len, konopie, bieliznę)', sł. *móčiti*, *móčim* 'nass machen, nassen; feucht sein; harnen', sch. *mòčiti*, *mòčim* 'moczyć, maczać, zwilżać', scs. *močiti*, *močə* 'nass machen, benetzen', bg. dial. *móča* 'pissen, harnen' (Weigand), maced. *моча* (*ce*) 'ts.', strus. *močiti*, *moču* (*моуш*) 'mađefacere', ros. *моуить*, *моуы* 'moczyć (też len, nasiona)', ukr. *моуити*, *моуы*, br. *мачыць* 'ts.' — Czasownik utworzony od tego samego pierwiastka co przymiotnik *mūkrě* (zob. s. v.). Na tę interpretację zwrócił mi uwagę w recenzji wydawniczej F. Sławski. W pierwszej wersji *močiti wyprowadzałem wprost z *mokrə jako denominativum na *-iti i porównywałem z takimi parami jak *měčiti — *měkəkə, *těžiti — *těžəkə.

mūcə I. — s. nom. sg. f. 'suczka': Mühtzja 'Tache oder Terde' ¹ PS, mutzja J.

Z niem. *Mutz* 'ein Hund mit beschnittenen Ohren und zugestutztem Schwanz', por. pol. *muc*, *mucek*; por. też westfal. *muts* 'gestutzt, verkürzt, kurz'.

Rost, s. 66, przypis 13, Polański, MZ, s. 125, Szydłowska-Ceglowa, Lud XLVIII, s. 75.

¹ Tę che w dialekcie hannover. znaczy 'suka' ('Tiffe, Petze').

mūcə II. || *mūco* — s. nom. sg. f. 'nietoperz';

mūcə: Mützia 'Fledermauß' H.

mūco: Meyziù 'Une chauve souris' Pf.

Pożyczka, por. śrdn. *mús* f. 'mysz', *vledder-mús* 'nietoperz'.

mūđālə — s. nom. sg. f. 'mogila, grób (ze zwłokami)': Migkóla 'Grab, darin ein Körper liegt' H, Miggóla B₁, Migkóla C.

*mogyla: pol. *mogila* 'grób, dół, w którym grzebią umarłego; pagórek ziemi, szczególnie usypany nad grobem, kopiec; kurhan, pagórek', dial. 'dół na ziemniaki, jama', stpol. *mogila* 'naturalna lub sztucznie usypana kupa ziemi, kamieni, kopiec (graniczny albo nagrobny), kurhan, pagórek',

kasz. *moeżila* 'grób', cz. *mohyla* 'grób (zwłaszcza przedhistoryczny); kopiec', sła. *mohyla* 'ts.', sła. *gomila* 'der Erdhügel, der Erdhaufen; der Grabhügel, der Hufen, bes. der Misthaufen', sch. *gomila* 'kupa; mnóstwo; tłum', *mògila* 'mogila, grób; pagórek nad grobem, kopiec', bg. *mozíla* 'wzgórze, kurhan, kopiec', maced. *mozila* 'ts.', strus. *mogyla*, *mogila* 'ts., tumulus; nasyp nad grobem', ros. *моги́ла* 'grób', ukr. *моги́ла* 'nasyp nad grobem; kurhan, kopiec', br. *mozíla* 'grób'. — Znaczenie pierwotne 'kupa ziemi lub kamieni, pagórek, kopiec'.

müg — 1. sg. praes. 'moge': Mük 'Können' ¹ H; Je, jose ² mük Ja, ich kan H.

ne-müg 'nie moge': Nemik Santik bayt ³ 'ich kan nicht Bräutigam seyn' H.

müzēs — 2. sg. praes. 'możesz': Müses wénske góren ⁴ 'Sçavez Vous parler Vandale' Pf; Müsis? 'Kanst Du?' H, Müsis B₁.

müzē — 3. sg. praes. 'może': Noh tühe wungss mühse hist drehn rühst ⁵ 'Auf Deinem bart kann noch Dorn wachsen' PS; Mise bayt ⁶ 'Kans seyn?' H, Mýse B₁.

ni müzē || *ne-mězē* (lub może nawet *ne-mzē*): ni müsse gornt oder wan nie müsse gornt ⁷ 'er kann nicht reden' PS; ni müse jest ⁸ 'kan nicht essen' PS; Némse sseite wardóte ⁹ 'Kan nicht satt werden' H.

ne-mězalo (lub może *ne-mzalo*) — 3. sg. praet. f. 'nie mogła': Moroia ... nem salojick nit jidde noocht ¹⁰ 'Maria konte ihn nicht finden' Mit.

*mogo, *ne mogo, *možeš, **može(ta)*, **ne može(ta)*, *ne možala (zamiast *ne mogla) do *mogti: pol. *móc*, *mogę*, *możesz*, kasz. *moeż*, *moega*, *mòżeś*, sli. *mùec*, *mùega*, *mòužěš*, dł. *móc*, *mogu*, *móžoś*, gł. *móc*, *móžu*, *możeś*, cz. *moci*, *mohu*, *můžeš*, sła. *môct'*, *môžem*, *môžeš*, sła. *móci*, *mórem* (*mórem*), sch. *mòci*, *mògu*, *možeś*, scs. *mošti*, *mogo možeši*, bg. *móga*, *можеш*, maced. *могам*, *можеш*, ros. *мочь*, *могý*,

можеши, ukr. *могти* || *мочу*, *можу*, *можеш*, br. *магчы*, *магý*. — Formę 1. sg. *müg* Schleicher, Rost (sł.) i Lehr-Splawinski, Gram. pol., s. 231, uważali za aor., a Brückner, ZfslPh, VI, s. 514 za praet. z *mogla, jednak podane znaczenia i konteksty, w jakich tę formę notują zabytki, wyraźnie wskazują na praes.: Müsis? Je, jose mük 'Kanst Du? Ja, ich kan' H; Jôs gis wiltga mole tgarl — Nemik Santik bayt ¹¹ Ich bin ein sehr kleiner Kerl; ich kan nicht Bräutigam seyn' H, por. Lorentz, ZfslPh, III, s. 319—321. Co do redukcji wygłosowego *o* por. formę 1. sg. praes. *ni-cə*, chyba też *ni-c* 'nie chcę' (zob. s. v. *ca*). — O formie praet. *ne-mězalo* por. Tomaszewski, SO, II, s. 150, Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 27.

¹ Znaczenie podane niedokładnie. ² *je, joz* = *(*je* z śrdn. *je*), *jazs*. ³ *ne-müg zətək bojt* = *... *zətikz byti*. ⁴ *müzēs venstē gornēt* = *... *vendšsky gorniti*. ⁵ *no tūj vps müzē jist dren rüst* = **na tvojb ps može(ta) ješče dernz orsti*. ⁶ *bojt* = *byti. ⁷ *ni müzē gornēt, vān ni müzē gornēt* = **ne može(ta) gorniti, onz...* ⁸ *jest* = *jěsti. ⁹ *sājtē vārdot* = **sytzjz (vārdot z niem.)*. ¹⁰ *Moraja ne-mězalo-jēg nitēdē nojt* = **Marija ne možala-jego nekzde najiti*. ¹¹ Co do pierwszego kontekstu por. wyżej formę 2. sg. praes. *müzēs* oraz przypis 2. Drugi kontekst pochodzi z pieśni weselnej: *joz jis viltē molē tarl* — *ne-müg zətək bojt* = **jazs jemb veliko malzjz (tarl z niem.)*, co do dalszej partii por. wyżej, przypis 3. Zdań podobnych z *ne-müg* jest w tej pieśni weselnej 12. Pierwsze zdanie w tych układach wskazuje na jakąś przeszkodę, dla której poszczególne zwierzęta wymieniane w pieśni nie mogą pełnić odpowiednich ról w czasie wesela. Całą pieśń przytacza Rost na s. 175—176.

müi — pron. poss. 1. pers. sg., nom. sg. m. 'mój': my Būsaz ¹ 'Mein Gott' Mit; Müh Lohlja ² 'mein Vater' PS, Mih O; My tgarl ³ 'mein Kerl, mein Mann' H, Mya B₁; mia Brot ⁴ 'Er ist mein Bruder' H; Mia, Mie 'Mein' H, Mýe B₁, Myi, Mie C. *müja* — nom. sg. f. 'moja': Mia Sokó ⁵ 'Meine Sache' H. *müja* — acc. sg. f. 'moją'; Lgôs Bringól miang Klogung ⁶ 'Ich bringe meine Klage an' H, myańg B₁; Rísplasteite miang Peisong ⁷ 'Schlagt von einander meinen Hintersten' H.

müji — nom.-acc. sg. n. 'moje': Migí 'das Meinige' H, Mygý B₁; Migí 'Das Meinige' H, Megí B₁, Migí B₂C; Myí tyolí⁸ 'Meine Arbeit' H, Myí B₁.

müjëm — loc. sg. m. i n. 'moim': wa myim mēsté⁹ 'An meine statt' H; wa mie¹⁰ mēsté⁹ 'An meiner statt' H, Mýe B, mie B₂C.

müjai — nom. pl. m. 'moi': Míey Store¹¹ 'Meine Alten' H, Myey B₁, miéy B₂, miéy C.

müje — acc. pl. m. 'moje': wittödume doch tamüje Greichje¹² 'vergib mir doch meine Sünde' Mit.

*mojb, *moja, *mojo, *moje, *mojem, *moji, *mojë, por. pol. *mój*, *moja*, *moje*, kasz. *mój*, *moeja*, *moeja*, shi. *mōj*, *māu*, *mě*, dł. *mój*, *mója*, *mójo*, gł. *mój*, *moja*, *moje*, cz. *můj*, *moje*, *moje*, sła. *mój*, *moja*, *moje*, sła. *mój*, *mója*, sch. *mōj*, *mōja*, *mōje*, scs. *mojb*, *moja*, *moje*, bg. *moj*, *moja*, *moje*, maced. *moj*, *moja*, *moje*, ros. *moj*, *moja*, *moë*, ukr. *mij*, *moja*, *moë*, br. *moj*, *moja*, *moë*.

¹ *büzæc* = *božьць. ² *lola* = *lala. ³ *tarl* (z niem.). ⁴ *brot* = *bratə. ⁵ *soko* (z niem.). ⁶ *joz bringol müja klogō* = **jazə (bringol z niem.) ... (klogō z niem.)*. ⁷ *rüspləstaitē müja paizō* = **orzplašćite ... (paizō z niem.)*. ⁸ *dolü* = *dělo. ⁹ *vā müjëm meste* = *və mojem mēstē. ¹⁰ Błąd zamiast niem. = *müjëm*, zob. wyżej, przypis 9. ¹¹ *storē* = *stariji. ¹² *vitē-düi-mē doχ tə müje greχē* = **otzdaji-mi (doχ z niem.) tyjē mojë greχy*.

mükrë — adi. nom. sg. (trudno ustalić rodzaj) 'mokry': mückra 'nasse' PS; mücra 'naß' PS; Mikra 'Fruchtbar'¹ H; Mikra 'Naß' H, Míkra B₁; Mikra woarda² 'Naß werden' H.

mükrə — nom. sg. f. 'mokra': Mücra midsa³ 'das heist nasse fuhre' PS (nazwa terenowa); 'Bawen mücramidsa⁴ unten die Stücken heißen mücramidsen⁵ oder naße fuhren' PS (nazwa terenowa).

*mokr(*zj*?), *mokraja, por. pol. *mokry* 'wilgotny, udus, madidus', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *moekri*, shi. *müəkrī*, dł. *mokšy*, gł. *mokry*, cz. *mokrý*, sła.

mokrý, sła. *móker*, sch. *mōkar*, scs. *mokrə*, bg. *mókəp*, maced. *мокар*, ros. *мокр*, *mókrый*, ukr. *mókrый*, br. *móкры*.

¹ Znaczenie podane przez Henniga to nie dokładny połącz. odpowiednik semantyczny niem. przymiotnika, ale właściwość urodzajnej ziemi, por. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 42. ² *vårdə* (z niem.). ³ *mižə* = *medja. ⁴ *baven mükrə mižə* (zob. s. v. *mižə*). ⁵ *mükrə mižə* = *mokraja medja (z niem. końcówką *-en*).

mükrët — inf. 'czynić mokrym, zwilżać': Mükrit 'Feuchten' H, Mikrit B₂.

*mokriti: pol. przestarz. i dial. *mokrzyć* 'czynić mokrym; zwilżać', dziś tylko w języku łowieckim '(o grubej zwierzyźnie) oddawać mocz', shi. *müəkrēc* 'nass machen', dł. *mokšiš* 'ts., netzen, feuchten; pissen', gł. *mokrić* 'moczyć', cz. *mokřiti* 'czynić mokrym, moczyć', sła. *mokrit* 'ts.', sła. *mokřiti* 'nässen, netzen; harnen', sch. *mōkriti* 'ts.', bg. *mókря* 'moczyć, zwilżać', maced. *мокри* 'ts.', pot. 'oddawać mocz', ros. dial. *мокрүть* 'nalewać, rozlewać, brudzić, być przy czyną mokości' (Dal). — Denominativum od *mokrə (zob. s. v. *mükrë*), późniejsze od *močiti (zob. s. v. *müčē*).

mükrü — adv. 'mokro': Mükri 'Feucht' H, Mükry B₁.

*mokro: pol. *mokro* 'wilgotno, pełno wody', w tym samym znaczeniu kasz. *moekro*, shi. *müəkrə*, gł. *mokro*, cz. *mokro*, sła. *mokro*, sch. *mōkro*, bg. *mókro*, ros. *mókro*, ukr. *móкро*, br. *móкра*.

mümaistü — s. nom. sg. n. 'korale (koral?)': Mimeístia 'Corall' H, Mimeístia B, Miméistyga B₁.

Zapis Henniga należy czytać *mümaistü ja* '(to) są korale', por. podobne Pül maillan = *pöl mailē ja* 'jest pół mili', Okéidia = *otai tü ja* 'to jest haftka' itp., por. Polański, *Этимология*, 1964, s. 101—102; inaczej objaśniają ten zapis Rost (sł.), Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 100, 143, 159, Brückner, *ZfslPh*, VI, s. 519, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 173, Polański — Sehnert, PED, s. 98.

*momisto do *monisto z asymilacją *n* w *m*, por. scs. *monisto* 'Schmuck, Halsband', bg. dial. *монисто* 'Perle, Halschmuck' (Weigand), maced. *монисто* 'paciorek, koralik', strus. *monisto* 'monile', ros. *монисто* 'naszyjnik z monet; korale, paciorki', ukr. dial. *монисто*, *намисто* 'naszyjnik, korale', br. *маніста* 'ts.; sznur z czymś nanizanym', z odpowiedników pozasłow. por. łac. *monile* 'naszyjnik; grzywa końska', stwn. *mana* 'grzywa', stind. *manyā* 'kark, szyja' (por. Berneker, SEW, II, s. 76, Vasmer, REW, II, s. 154—155 z dalszą bibliografią).

müzdin — s. nom. sg. m. 'mózg': Missedjn 'Gehirn' Bauc; Missdîn 'Gehirn' H, Misdîn B₁.

müzdině || *müzděne* || *müzděni* — pl. 'mózgi':

müzdině: Mühssdiene 'Bremme' PS, Mühs dine O.

müzděne: Missdené 'Gehirn, plur.', H, Müsdenê B₁.

müzděni: Müsdenüy 'Le cerveau' Pf, Müsdenüý Ec; Müsdenuy 'Das Gehirn' Vand; Missdení 'Gehirn, plur.' H, müsdenü B₁.

*možženě, *možženěje, może też *možženě (= *müzděne*) z pierwotnego **mozgen-*, także **mozgěn-*, por. pol. *możdzeń* 'wyrostek kostny kości czołowej u zwierząt pasterogich, będący podstawą pochwy rogowej', dł. *móržony* m. pl. 'das Gehirn' (= **možžon-*, a to z **možžen-*), strus. *moždeni* 'mózg', słu. *možgāni*, też *moždžāni*, *moždāni* m. pl. 'ts.', sch. *möždāni* 'mózgowie', scs. *moždaně* 'mit Mark, Fett angefüllt oder versehen', z odpowiedników pozasłow. por. strus. *muzgeno* f. 'szpik kostny', lit. *smāgens* (z **mazgen-*) m. pl. 'Gehirn', *smāgenės* f. pl. 'ts.', stind. *majján-* m. 'Mark'. — Stosunek **mozgen-* do *mozgě (zob. s. v. *müzdě*) jest taki sam, jak *střženě do *střža 'szpik kostny', *střžě 'ts.' (cz. *stržen*, ros. *стерженě*, cs. *stržža*, sch. *střž*), por. też stind. *majján-* wobec awest. *mazga-* 'mózg; szpik kostny'. Formacje prowadzące się do **mozgěn-* robią wrażenie substantywizowanych przymiotników. — Dla połabskiego Lorentz, ZfslPh, III, s. 322, przyjmował jeszcze formę *müzdenü*, do której sprowadzał

zapis Pfeffingera i z Vocabularium et Phraseologicum Vandalicum; jest jednak bardziej prawdopodobne, że zapisy te reprezentują formę pl. *müzděni*, w zabytkach tych bowiem litera *ü* często oddaje samogłoskę *i*, por. u Pfeffingera Sazüt = *sācit*, Pöglü = *püli*. O oboczności w rozwoju **-tje* w *-i* || *-e* w połabskim zob. Polański, Polabica I, s. 111—113. Nie jest też wykluczone, że forma pl. *müzděne* ma końcówkę *-e* = **-ě*, por. Lehr-Splawiński, Gram poł., s. 177.

Rost, s. 113, przypis 13, Lorentz, l. c. O sufiksie **-en-* w podobnych formacjach zob. Meillet, Et., s. 431—433; por. też Trautmann, BSW, s. 172.

müzdě — s. pl. 'szpik kostny': Misdya 'Marck, in den Knochen' HB₁.

*mozgy do *mozgě: pol. *mózg*, reg. *mozgi* 'część układu nerwowego znajdująca się wewnątrz czaszki u człowieka i zwierząt kręgowych, cerebrum; umysł, rozum', dial. 'szpik kostny, medulla', stpol. *móžg* 'cerebrum; medulla', słu. *mšsk* 'Hirn', dł. *móžgi* m. pl., dial. *móžgi* 'das Gehirn; das Mark in den Gebeinen; der Verstand', gł. *mozhy* || *mozy* pl. 'ts.', też w sg. *moz* 'szpik kostny', cz. *mozek* 'cerebrum; rozum; mózdzek', słu. *mozog*, *mozgu*, dial. też w pl. *mozgy* 'ts.', słu. *mōžg* 'szpik kostny', w pl. *mozgi* 'mózg', sch. *mōžak*, *mōžga* 'ts.', bg. *мóзък* 'mózg; szpik; mózdzek', strus. *mozgě* 'cerebrum, medulla', ros. *мозг* 'ts.', pl. *mozgu* 'mózdżek', ukr. *мізок* || *мóзок* 'mózg; szpik', br. *mozg* 'ts.'

Lorentz, ZfslPh, III, s. 322. — Por. *müzdin*.

M

máglə — s. nom. sg. f. 'mgła; para, opary': Miógla 'Le Broüillard' Pf, Miócla Ec; Neagla¹ 'Dampff, der von Feuchtigkeit entstehet, als der Dampff aus dem Wasser und dergleichen' H, Meákula B₁; Meagla, Miogla 'Nebel' H, Meágla, Miógla B₁.

*męgla: pol. *mgła* 'zgęszczona para wodna unosząca się nisko nad ziemią w postaci lekkiego obłoku', stpol. *mgła* 'ts.; opary', pomor. *mgła* 'mgła', dł. *mła* 'der Nebel, der Dunst, der Dampf, das Dunkel', gł. *mħła*, *mła* 'mgła', cz. *mha*, *mħla*, *mlha* 'ts.', sła. *hmla*, przestarz. *mlha* 'ts.', sło. *meglà* 'der Nebel; die Wolke', sch. *màgla* 'mgła', es. *męgla* 'ts.', ros. *мгла* 'ts.; tuman; mrok', ukr. *мгла* 'mgła', bg. *мъгла* 'ts.; tuman, tumany', maced. *магла* 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. lit. *miglà*, łot. *migla* 'mgła', grec. *ομίχλη* 'ts.' (zob. Trautmann, BSN, s. 184, Vasmer, REW, II, s. 109 z dalszą bibliografią).

¹ Błąd zamiast *Meagla* = *māglā*.

māgojě — 3. sg. praes. 'mruga': Sawitzeima¹ mieggóye 'Plinckern mit den Augen' H, mjeggóje B, myeggóye B₂; Myeckoge Sa witzeima¹ 'Plinckern mit den Augen' HB₁, Myeggóye C.

*męgaje(t_z) do *migati; wokalizm ь prawdopodobnie pod wpływem perfektywnego *męgnoti, por. pol. *migać*, *migam* 'ukazywać się na chwilę w ruchu, świecić, błyszczać lub odcinając się wyraźnie od tła; błyskać; poruszać czym szybko', stpol. *migać* 'szybko poruszać oczami czy powiekami, dając tym jakieś znaki', *mgnąć* 'mrugnąć, poruszyć okiem', pomor. *mīgac*, *migaiā* 'blinzeln, blitzen, funkeln, sich schnell bewegen, flattern', *mignoc* 'aufblitzen', dł. *migaś se*, *migam se*, perf. *mignuś se* 'schimmern, flimmern; flackern; blitzen, wetterleuchten', cz. *míhati*, *míhām* 'poruszać czym szybko tam i z powrotem, migać', perfekt. *mihnouti*, dial. też *meh-nouti*, sła. *mihat'*, *mihām*, perfekt. *mihnút* 'ts.', sło. *mígati*, *mīgam* 'kleine Bewegungen machen: mit den Augen winken; funkeln, wimmeln', perfekt. *mígniti*, *mígnem*, także *megníti*, *mágnem* (*mégnem*), por. też *megetáti* 'flimmern, blinzeln', sch. *mīgati*, *mīgām* 'migać, mrugać', perfekt. *māgnuti*, *māgnēm*, strus. *męgnuti* || *megnuti*, *męgni* (*мѣгнѣти*, *мѣгнѣти*, *мѣгнѣ*) 'мигать', ros. *мигáть*, *мигáю* 'mrugać; migotać', perfekt. *мигнѣть*, *мигнѣ* (Vasmer, REW, II, s. 109, przytacza też formę *мгнѣть*), ukr. *мигáти*, *мигáю* 'ts.', perfekt. *мигнѣти*,

мигнѣ, br. *мигáць* 'ts.', perfekt. *мигнѣць*. — W innych językach słow. występują przykłady przeniesienia wokalizmu z formy imperfektywnej na perfektywną. — Lehr-Splawinski, Gram. poł., s. 210 (zob. zwłaszcza przypis 1), rekonstruuje *maigojě* = *migaje(t_z), uważając zapisy Henniga za niedokładne z przestawieniem liter *ie* zamiast *ei*; mało prawdopodobne wobec systematycznej pisowni przez *ie*, *ye*, *je*, por. zwłaszcza zapis w redakcji B: *mjeggóje*.

¹ *sā vicaimə* = *s_z očima.

mólě — adi. acc. pl. m. 'małe': Mijohle Pyessi¹ 'kleine Hunde' PS, pjessi J.

*mělyjě do *mělz, por. ukr. dial. *mílo* adv. 'drobno', pol. dial. *mialszy* || *mielszy* 'bardziej mialki', stpol. *najmielszy* 'roztarty na najmniejsze cząstki', poza tym tylko z sufiksami: pol. *mialki* 'drobno pokruszony, drobno roztarty, drobny, sypki', przestarz. i reg. 'niegłęboki, płytki', pomor. *mialkī* 'drobny, drobno pokruszony; płytki', dł. *měłki* i *mjalcki* 'seicht, nicht tief, flach', *měłny* 'fein, zart, klar', gł. *niłki*, dial. też *měłki*, *niłki* 'płytki', *měłny* || *mjelny* 'mialki, sypki, pulchny', cz. *mělký* 'płytki', stcz. *mělný* 'drobny, sypki', sła. *melký* 'ts.', lud. też 'płytki', sło. *mětek* 'zerreiblich, milde', stsch. *mioki* 'płytki', es. *měłkə* 'klein, seicht', strus. *měłkyjě* 'płytki, niegłęboki', ros. *мелкуй* 'drobny; płytki; błahy', dial. też 'mały, nieduży', ukr. *милкуй* 'płytki', br. *méłki* 'ts.' — Rdzeń prawdopodobnie ten sam co w *melti (zob. s. v. *mlāt*), por. Vasmer, REW, II, s. 115 (z dalszą bibliografią). — Brückner, ZfslPh, VII, s. 35, formę połab. niesłusznie wiąże z *malyjě: jest to fonetycznie niemożliwe.

¹ *pasě* = *pəsi (zob. s. v. *pās*).

mōro — s. nom. sg. f. 'miara': Miorō 'Maas' HB₁; Warchiwóta¹ mioró 'Gehäufft Maas' H, miorów B₁, morów B₂.
priz mōr — gen. pl. 'bez miar, bez miary': Prise myōr 'Unermāßlich' H, Prise mjōr B, Prise myōr B₁.

*měra, *perzō mērō, por. pol. *miara* 'wielkość przyjęta za jednostkę do oceny innych wielkości tegoż samego rodzaju', sli. *mjārā* 'ts.', dł. *měra* 'ts.', por. też *psez mēru* 'zu groß', gł. *měra* 'miara', cz. *míra* 'ts.', sła. *miera* 'ts.; środek, cel', sło. *měra* 'miara', sch. *mjēra* 'ts.; miarka; zabieg', scs. *měra* 'Mass; λεπτόν', bg. *мяра* 'miara', maced. *мера* 'ts.', ros. *мѣра* 'ts.; środek, zabieg; miarka', ukr. *міра* 'miara; wymiar', br. *měpa* 'miara'.

¹ *varχūvotā* ⇐ **vj'χovataja*.

mört — s. nom. sg. m. 'szpik kostny': Mioort 'Marek' Bauc; Miört 'Marck, in den Knochen' H, Myört A.

Z dn. *mark* 'ts.'; palatalność *m* i wygłosowe *t* zamiast *k* nie wyjaśnione — może w wyniku jakiejś kontaminacji.

Rost, s. 135, przypis 13, Reczek, Z badań..., s. 180, Połański, MZ, s. 102.

N

na- — prefiks służący do tworzenia superlatiwów od comparatiwów (por. np. *nabest*, *nadolaj*, *nadēbresā*, *nastaresě*). — Fonecznie prefiks ten nastęrcza pewne trudności, ponieważ w pozycji nie zredukowanej pierwotne *a rozwijało się w połabskim w *o*, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 29—31. Litera *a* może wprawdzie reprezentować samogłoskę zredukowaną *ə* ⇐ *a, ale względy akcentuacyjne na taką interpretację nie pozwalają. W językach słow. w tej funkcji występuje obok *na-* także postać *naj-*, por. pol. *naj-*, stpol. także *na-*, dł. *nej-*, dawne też *naj-*, gł. *naj-*, cz. *nej-*, stecz. też *ná-*, sła. *naj-*, sło. *nāj-*, sch. *nāj-*, scs. *nai-*, bg. *най-*, maced. *naj-*, ros. dial. *на-*, literackie *наи-*, ukr. *най-*, br. *най-*. Tomaszewski, SO, II, s. 156—157, wysunął przypuszczenie, że połab. kontynuuje postać *naj-*, której końcowe *-j* przeszkodziło rozwojowi *a w bardziej tylne *o*, por. wpływ *j* na uprzednienie samogłoski *a w dł. *nej-*, cz. *nej-*.

nabest — adv. superl. 'najlepiej': Nabest 'Allerbest' H.

Formacja utworzona z rodzimego prefiksu *na-* (zob. s. v.) i zapożyczonego z niemieckiego *best*.

nactaj — s. nom.-acc. pl. tantum 'niecki; opałka': Natztgay 'Molde' H, Natztgáy BB₁C; Natztigáy 'Schwinge, Molde' H, Natztijáy B, Natztygáy B₁, nütigáy¹ B₂.

*nyktky — z sufiksem **-k-y* do *nyktjy, *nyktjve, por. pol. *niecka*, także pl. tantum *niecki* 'drewniane, podłużne naczynie, półkolisto wydrążone w jednym kawałku drewna, używane do zarabiania ciasta, kąpienia dzieci itp.', pomor. *ńecka* 'Schüssel, aus der mit dem Löffel gegessen wird', *ńecki* pl. 'Mulde', stpol. *niecki* 'płaskie naczynie drewniane; kosz na chleb', dł. *ńacki* pl. f. 'die Mulde, der Baktrog; der Trog', gł. *mjecki* 'Mulde', cz. *necky* 'podłużne drewniane naczynie do ręcznego prania lub też zarabiania ciasta', dial. też *necvičky* 'ts.', sło. *nečvè* || *nāčve* f. pl. 'der Baktrog', sch. *näčve* f. pl. 'ts.', strus. *nāštvy* 'navia, vas', ros. dial. *ночва* lub pl. tantum *ночвы* 'niecki (używane do siania ziarna przez podrzucanie, zarabiania ciasta itp.)', ukr. *ночви* 'koryto (używane do prania)', br. *ночвы* 'ts.' — Dalsza etymologia niepewna, por. np. Vasmer, REW, II, s. 229, z bibliografią, Zierhoffer, Nazwy niecek w polszczyźnie z uwzględnieniem tła słow., UAM, Fil. Pol. 9, Poznań 1967.

¹ Błąd zamiast *natztigáy*.

nadēbresā — adi. superl. 'najlepszy': Nadebrēssa 'Beste, Allerbeste' H, Nadebreessa B₁.

**nadobrějš-* (rodzaj trudno ustalić) — formacja złożona z prefiksu *na-* (zob. s. v.) i comparatiwu **dobrějš-* do *dobrā (zob. s. v. *dübrě*), por. też w scs. *dobrěji*, *dobrějš-*.

nadolaj — adv. superl. 'najdalej': Nadolach 'Am weitesten' H, Nádolach B₁, no dolach B₂.

Zob. s. v. *dolěk*.

naistě — adi. nom. sg. m. 'niski, znajdujący się nisko': Neistge 'Unten an' H, Neistje B.

*nizəkəjb: pol. *niski* 'taki, u którego odległość podstawy od wierzchołka jest niewielka; mający niewielki wzrost; położony stosunkowo niewysoko; mający małą wartość; niewielki, mały (np. o cenach); nieszlachetny, nikczemny, podły', w podobnych znaczeniach pomor. *ńiskī*, dł. *nizki*, gł. *nizki*, cz. *nizký*, śl. *nizky*, śle. *nizek*, sch. *nizak*, es. *nizəkə*, bg. *низък*, maced. *низок*, ros. *низкий*, ukr. *низький*, br. *ńizki*. — Derywat przymiotnikowy na *-ək- od *nizə, występującego w językach słow. jako rzeczownik, przysłówek i przyimek, por. scs. *nizə* 'nieder, hinab, unten', śle. *niz* praep. 'von — herab', por. też *v niz* 'abwärts, nach unten', sch. *niz* adv. 'w dół', bg. lud. *niz* praep. 'w kierunku na dół, w dół; po, przez; z (czegoś)', maced. *niz* 'ts.', cz. rzad. *niz* 'nizina', strus. *nizə* 'miejsce znajdujące się niżej od innych; niższy prąd rzeki, miejsce na nim', jako praep. oznacza kierunek z góry na dół, ros. *niz* 'dół, spód', jako prefiks oznacza kierunek z góry na dół, ukr. *niz* 'dół, spód; nizina, dolina', br. *niz* 'dół, spód'. — Por. Vasmer, REW, II, s. 220, Machek, ES, s. 327.

Rost (śl.) niesłusznie identyfikował z *naistü* (zob. s. v.); Lehr-Splawiński w Gram. poł. przytacza też tylko formę przysłówka (zob. indeks na s. 258).

naistü — adv. 'nisko': Neistgí 'Niederig' H, Neistjī B, Neistgī B₁.

*nizəkə — derywat przysłówkowy na *-o od *nizəkə (zob. s. v. *naistě*), pierwotnie forma nom.-acc. sg. n. od tego przymiotnika, por. pol. *nisko*, pomor. *ńisk^o*, dł. *nizko*, gł. *nizko*, cz. *nizko*, śl. *nizko*, śle. *nizko*, sch. *nisko*, es. *nizəkə*, bg. *низко*, ros. *низко*, ukr. *низько*, br. *ńizka*.

nait — s. nom. sg. (m.?) 'nić, nitka': neidt 'Faden' PS; tjan-tige¹ neidt 'Kleinfaden' PS, T Jantige nüdt² O; tust³ neidt 'dick faden' PS, tauste⁴ neidt J; Neit 'Faden' H.

nait — acc. sg. 'nić, nitkę': Neit eyprangst⁵ 'Faden spinnen' H.

*nity: pol. *nić* f. 'rodzaj cienkiego sznureczka ze skręconych włókien, używanego do szycia, tkania itp.', kasz. *ńic* f. 'ts.', śli. *ńic* f. 'ts.', dł. *ńis* f. 'ts.', gł. *ńic* f. 'ts.', cz. *nit* f. 'ts.', śl. *nit* f. 'ts.', śle. *nīt*, *nīti* f. 'ts.', sch. *nīt* m., *nīt* f. 'ts.', por. też pl. *nīti* 'krosna tkackie', bg. dial. *ńūmu* 'Litzen am Schaft (Webstuhl), Schaft; Kiemen' (Weigand), w literackim *ńūmka* 'nitka, nić', strus. *nity* 'ts.', ros. *ńum* f. 'ts.', por. też dial. *ńum* m. 'nicielnice (część warsztatu tkackiego)', ukr. *ńum* f. 'nić, nitka', br. *ńiuy* f. 'ts.', *ńim* m. 'nicielnice', z odpowiedników pozasłow. por. lit. *ńytis* f. 'Hevelte, Weberkamm', lot. *nīts* 'Teil des Webstuhls'. — W języku połab. na rodzaj m. zdaje się wskazywać forma przymiotników przytoczonych przez Parum Schultzego przy rzeczowniku: *tāntě*, *tustě* || *tāustě* (por. przypisy 1, 3, 4; o opuszczaniu w pisowni zabytków połab. wygłosowego -ě zob. Polański, Polabica I, s. 113—123); poza połabskim rodzaj m. ma tylko sch. *nīt* oraz ros. dial. i br. *ńum*, *ńim*, z tym, że te ostatnie sprowadzają się do pierwotnego *nityə, natomiast w sch. i połab. rodzaj m. jest wtórny: mógł się on tu rozwinąć w wyniku stwardnienia wygłosowego *t*, co doprowadziło do identyfikacji formalnej tego rzeczownika z maskulinami na spółgłoski twarde. — W języku połab. rodzaj m. tego rzeczownika nie jest jednak pewny, ponieważ w zabytkach zdarzają się przykłady błędnego użycia przymiotników w rodzaju m. z rzeczownikami w rodzaju ż., por. np. u Henniga *wiltgereka* = *viltě reka* = *velikəjb rēka.

¹ *tāntě* = *tənəkəjb. ² Błąd zamiast neidt. ³ *tustě* = *tłstəjb. Por. przypis 4. ⁴ *tāustě* = *tłstəjb; formy *tustě* i *tāustě* są obocznymi postaciami dialektalnymi w rozwoju pierwotnego *l. ⁵ *aiprast* = *uprēsti.

naitaidlə — s. nom.-acc. pl. n. 'nicielnice (część krosien)': Neitėidla 'Kamm, Weber-Kamm, dieses Orts Effeln genannt, woran die Tritte hangen' H, Neiteidla B.

Co do tak ustalonego znaczenia zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 134—135. Na formę pl. wskazuje wygłos-

sowe *-a ⇒ -ə; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 97 i 152, nieśluszenie traktował jako nom.-acc. sg.

*nitidla — derywat od *nait* (zob. s. v.), utworzony za pomocą sufiksu *-idl-, por. od tego samego rdzenia w tym samym znaczeniu z innymi sufiksami pol. *nicielnice*, śle. *nîčnice*, też *nitečnice*, cz. dial. *nitěnice*, śla. *nitelnice*, ros. dial. *нітяницы, ніченицы, нітченки, нит*, br. *nit*.

naiwə — s. nom. sg. f. 'pole, rola, prawdopodobnie określonej wielkości': Neyw 'Stück' PS, Neyw 'Stück, neml. wenn von Acker die Rede ist' J.

*njiva: pol. książkowe *niwa* 'ziemia uprawna; pole, rola, łąn', stpol. *niwa* 'pole uprawne, rola, niekiedy zapewne określonej wielkości, też pole świeżo po wykarczowaniu', pomor. *ńiva* 'Feld, Flur', dl. przestarz. *niwa* 'das fruchtbare Ackerland; das Feld; die Flur', cz. książkowe i dial. *niva* 'ts.', śla. książkowe *niva* 'ts.', także 'łąka', śle. *njiva* 'der Acker', sch. *njiva* 'ts.', ses. *ńiva*, też *niva* 'ts.', bg. *ніва* 'ts.', maced. *нива* 'ts.', ros. *ніва* 'ts.', ukr. *ніва* 'zorane pole', br. *ніва* 'pole, rola'.

namanəj — adv. superl. 'najmniej': Namánach 'Am allerwenigsten' H, Namanach B₂, Namanách C.

Forma złożona z przedrostka *na-* i comparatiwu *manəj* (zob. s. v. v.).

namənesə — adi. superl., nom. sg. (rodzaj trudno ustalić) 'najmniejszy': Namanéssa 'Allerkleinst' H, Na meneessa B₁.

Forma złożona z przedrostka *na-* i comparatiwu *manesə* (zob. s. v. v.).

napařəd — adv. 'najprzód, najpierw': na parat 'Am ersten, allerersten' H, Ná parat¹ B₁; Na párat 'Am ersten' HB₁.

Formacja utworzona z przedrostka *na-*, tego samego, który występuje w superlatywach (zob. s. v. *na-*), oraz *pařəd* ⇐ *pařədz, poprzez pośrednie *pařədz. Samogłoska *a* po *p*

jest wtórna, por. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 56—57. Jednak rekonstrukcja przez Lehra-Splawińskiego *pařəd* nie jest uzasadniona w tej pozycji: redukcja *e* w *ə* w ostatniej sylabie wiąże się z położeniem tej formy po przedrostku, por. Kuryłowicz, StFPS, I, s. 352 (nie ma podstaw do przyjmowania tu przyimka *na, jak to czyni Lehr-Splawiński za Rostem: przyimek ten rozwinął się w połabskim w *no*, zob. s. v.; przytoczony w Gram. poł., s. 56, zapis *no pařat* w rzeczywistości w zabytkach połab. nie występuje i wzięty chyba został z indeksu Rosta). — Por. o podobnej budowie pol. *najprzód* 'w pierwszej kolejności, wyprzedzając (najczęściej w czasie) co innego; najpierw, przede wszystkim', por. też *naprzód* 'przed siebie, wprzód, do przodu; najpierw, na początek', stpol. tylko *naprzód* 'najpierw, na samym początku; wcześniej, uprzednio, z góry', gł. *najprjedy* 'najprzód, najpierw', cz. *napřed* 'na przodzie; do przodu; najpierw', śla. *napred* 'ts.', śle. *naprêd*, częściej *naprêj* 'vorwärts; künftighin; voraus, vorher', ses. *naprêžď* 'vorwärts', bg. *напřed* 'naprzód, wprzód, wpierw; na przodzie', maced. *напед* 'ts.', strus. *naprêžď* 'przed', *naprêžď* 'dalej, naprzód; uprzednio', ros. dial. *напед* 'ts.', ukr. *напед* 'naprzód, wprzód; najpierw; przede wszystkim', br. *напед* 'ts.' — Formą pierwotną było *naperdz obok *naperdjь, formacja z przedrostkiem superlatywnym rozwinęła się wtórnie pod wpływem superlatywów, przede wszystkim typu *najbprjěje; wpływ ten ułatwiały niektóre znaczenia *naperdz.

¹ Dla Rosta zapis Ná ze znakiem akcentowym na przyimku stał się podstawą do rekonstrukcji obok *na párad* obocznej formy *nó pařad*; nie jest to jednak przekonujące, zob. s. v. *na-*.

nara — s. nom. sg. m. 'głupiec': Narra 'Narr' H, Nárra B₁. Z śrdn. *narre* m. 'ts.', por. z niem. też dl. *nara* 'ts.', gł. *nora* 'ts.' Rzeczownik zaliczony do rodzimej deklinacji kontynuującej dawne tematy na *-a, z maskulinów tego typu por. *aítə, doro, profetə*.

Rost, s. 139, 140, przypis 1, Polański, MZ, s. 119.

nastoresě — adi. superl., nom. sg. m. 'najstarszy': Nastarésse 'Aeltester' H, Nâstarésse BC, Nastarrésse B₁.

Forma utworzona z superlatywnego prefiksu *na-* (zob. s. v.) i comparatiwu od *storě* (zob. s. v.), który bez przedrostka w połabskim brzmiałby **storesě* $\Leftarrow$ **starějššjь*, ale w zabytkach nie został zaświadczony.

navac — adv. superl. 'najwięcej': Na wangs 'Am meisten' HB₁; Nawans bidyôl¹ 'Das meiste bieten' H, Na wans B₁; Nawans 'Das Meiste' H; Nawangs 'Am meisten' H.

Forma utworzona z superlatywnego prefiksu *na-* (zob. s. v.) i comparatiwu **vac* ($\Leftarrow$ **vetje*), oddzielnie w zabytkach nie zaświadczony, por. pol. *więcej*, superl. *najwięcej*, stare *wiece* (z czego spójnik *wieć*) i w tych samych podstawowych znaczeniach dł. *wěcej*, superl. *nejwěcej* || *nejžwěcej*, dial. też *wěce*, *wjace*, *wjacej*, gł. *wjac*, *wjace*, superl. *najwjace*, *najwjac*, cz. *více*, *víc*, superl. *nejvíce*, *nejvíc*, sła. *viacej*, *viac*, superl. *najviacej*, *najviac*, sła. *věč*, *věče*, superl. *nâjvěč*, sch. *věc*, *věče* 'już', scs. *vešte* 'mehr', superl. *naivešte*, bg. *сече* 'już; już więcej, więcej', maced. *секе* 'ts.'

O dalszej etymologii słow. **vetj-* zob. Vaillant, GC, I, s. 83, II, s. 580, Vasmer, REW, I, s. 247 (z bibliografią).

¹ *bidol* (z niem.).

navacə — adi. superl., nom. sg. (rodzaj trudno ustalić) 'największy': Nawanza 'Am größten' H, Nâwanza (bezw. ze) B₁.

Forma utworzona z superlatywnego prefiksu *na-* (zob. s. v.) i comparatiwu **vace* (prawdopodobnie f. $\Leftarrow$ **vetjaja*), por. pol. *większy*, stare *wietsy*, superl. *największy*, dł. *wěšy*, *nejwěšy*, gł. *wjetši*, *najwjetši*, cz. *větši*, *největši*, sła. *váčši*, *najváčši*, sła. *věči*, *najvěči*, sch. *věči*, *nâjveči*, scs. *veštii*.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 198, nie odróżnia tej formy od przysłowka *navac* (zob. s. v.) i obie transkrybuje *navacə* $\Leftarrow$ **navetje*. Przeciwno takiej interpretacji świadczą jednak z jednej strony znaczenia podane w zabytkach, z drugiej paralelny rozwój innych przysłówek z zanikiem pier-

wotnej samogłoski wygłosowej wobec utrzymania jej w formach przymiotnikowych, por. np. *navoīs* i *navoīsě*.

navoīs — adv. superl. 'najwyżej': Nawoys 'am Höchsten' H, Nawôis B₁, Nawóys C.

Forma utworzona z superlatywnego prefiksu *na-* (zob. s. v.) i comparatiwu *voīs* (zob. s. v.), por. pol. *najwyżej*, pierwotnie *najwysze*, dł. *nejhušej*, gł. *najwyše*, cz. *nejvýše*, sła. *najvyššie*, *najvýš*, sch. *nâjviše*.

Por. *navoīsě*.

navoīsě — adi. superl., nom. sg. m. 'najwyższy': Nawóysse 'Der Obriste, der Höchste', H, Na wóisse B₁.

navoīsě (lub może *navoīsə* pod wpływem tematów twar-dych) — nom.-acc. sg. n. 'najwyższe': Naweissa Dibbra¹ 'Das höchste Gut' H.

Forma utworzona z superlatywnego prefiksu *na-* (zob. s. v.) i comparatiwu *voīsě* ($\Leftarrow$ **vyšjь*), poza tym w zabytkach nie zaświadczony, por. pol. *najwyższy*, dł. *hušy*, *hušy*, gł. *najwyšši*, cz. *nejvyšši*, sła. *najvyšši*, sła. *višji*, sch. *nâjviši*.

Por. *navoīs*, *voīs*.

¹ *dübrə* $\Leftarrow$ **dobra* (gen. partitivus?) lub może *dübrě* $\Leftarrow$ **dobro*.

navoīsne — adi., nom. sg. m. 'zwierzchni, najwyższy, naczelny' zaświadczony w wyrażeniu:

navoīsne rodněk 'burmistrz' (dosłownie 'zwierzchni radny'): Naweissne Rodenek 'Bürgermeister, d. i. der Obriste vom Rathe' H, Na weissne B₁C.

Pierwotnie prawdopodobnie było tu samo *voīsne* $\Leftarrow$ **vyšnjь* ze znaczeniem superlatywnym, por. dł. dial. *hušny* 'übriggeblieben, überschüssig, übrig', cz. dial. *vyšní* i *vyšný* 'górný', sła. *vyšný* 'ts.', sła. *višnji* 'der höchste', sch. *višnji* 'najwyższy (zwykle o Bogu)', scs. *vyšňь* 'höchst, in der Höhe befindlich', ros. *вышній* 'górný, podniebny; najwyższy'; prefiks *na-* pod wpływem superlatiwów.

nazdük — s. nom. sg. m. 'chusteczka do nosa': Nastüè 'Un mouchoir' Pf; Nastie 'Ein Halstuch'¹ Vand; Nosedick 'Halstuch'¹, ist so viel als ein Naseduch' Bauc; Nasedik 'Nase-Tuch, Schnuptuch' H, Nasedik BB₁B₂C; Nasedik 'Schnuptuch' HB₁.

Z śrdn. *nase-dök* 'ts.'; może w połab. istniała też oboczna forma *nozduk*, por. wyżej zapis Bauc Nosedick, por. w śrdn. także *nose-dök*, *nese-dök* 'ts.'

Rost, s. 56, przypis 2, Lehr, Zapoż., s. 277, 279, 283, 291, 302, Polański, MZ, s. 102, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 162, 167, 191.

¹ Znaczenia podane w Vand i Bauc są błędne, por. Szydłowska-Ceglowa, op. cit., s. 162.

nānə zob. *ninə*.

ne — partykuła przecząca. Zob. *ni*.

nebü — s. nom. sg. n. 'niebo; podniebienie': Nebúy 'Le Ciel' Pf; Nepù 'Le Monde'¹ Pf; Neby Müll; Nebü 'Gaum' Bauc; Nebü 'Himmell' Bauc; Nebí 'Himmell' H, Nebý BB₁.

niběšo — gen. sg. 'nieba': ssa² Nibesgo 'Vom Himmel' H, Nibesgow B₁.

no nəbü — acc. sg. 'na niebo, w kierunku nieba, do nieba': tyunge³ no nabí 'Gen Himmel fahren' H, nabí B₁, nabi C.

püđ niběšām (*nibisām*) — instr. sg. 'pod niebem' ('pod gołym niebem'): Pitt nebisgoâm 'Unter freyem Himmel' H, Pitt nýbisgoâm B₁.

vā nēbisai || *nēbisau*, nie bezpośrednio po przyimku też *niběsau* (zapewne też i oboczne *niběsai*, ale w zabytkach nie zaświadczone):

vā nēbüsai: toy giss⁴ wa Nebisgáy 'Du bist im Himmel' H; wa nebisgáy Ec; kak wa Nebisgáy, tok kak no Sime⁵ 'wie im Himmel, also auch auf Erden' H, koke nebisgáy⁶ Ec.

vā nēbisau: tua willia mossa schjmiot wan nibisjeu⁷ Mit.

niběsau: tōjis wattuem nibisien⁸ Mit.

*nebo, *nebeša, *na nebo, *podō nebešamь, *(*və*) *nebešu*, por. pol. *niebo* 'pozorne sklepienie nad ziemią, caelum', także w pl. *niebiosa* 'ts.; zwłaszcza jako wyobrażana siedziba Boga', pomor. *ńeb^o* 'ts.; podniebienie', dł. *ńebjo* 'ts.', gł. *njebjo* 'caelum', cz. *nebe* 'ts.', śla. *nebo*, przestarz. *nebe* 'ts.', śle. *nebō* 'ts.; podniebienie', sch. *něbo* 'caelum', ses. *nebo* 'ts.', bg. *небѣ*, także *небѣо* 'ts.', maced. *небо* 'ts.', strus. *nebo* 'ts.', ros. *небо* 'ts.', *небо* 'podniebienie', ukr. *небо* 'caelum', br. *неба* 'ts.', dial. *небо* 'podniebienie' (Nosovič), z odpowiedników pozasłow. por. lit. *debesis* 'Wolke', łot. *debesis* 'ts.', *debess* 'Himmel' (*d* wtórne), stind. *nábhas* 'Nebel, Dunst, Himmel', grec. *νέφος* 'Wolke', het. *nepiš*, gen. *nepišaš* 'Himmel'. — Dawny temat na *-es-*, w połabskim widać go w przypadkach zależnych, końcówki deklinacyjne jednak zapożyczone z pierwotnych tematów na **-o-* i **-u-*; palatalność *ś* jest starsza niż przeniesienie końcówek, por. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 182—184. Oboczność w końcówce lokatywnej *-ai* || *-au* jest wynikiem zróżnicowania dialektalnego, por. Polański, StFPS, V, s. 366—369.

¹ Znaczenie niedokładne. ² *sā* = *sə. ³ *tōg* = *tēgə. ⁴ *tāi jis* = *ty jesə. ⁵ *kək vā nēbisai, tok kək no zimě* = **kako və nebešu, tako kako na zemi*. ⁶ Błąd zamiast *kək vā nebisgáy*. ⁷ *tūjə vīlə mo-sə šińot vā nēbisau* = **twoja volja jmajə(tə) sě* (*šińot* z niem.)... ⁸ *tāi jis vā tūjēm nēbisau* = **ty jesə və tvojemə nebešu*.

nebüžár (może też *nebüd'ár*) — s. nom. sg. m. 'świder': Nebóizier 'Un foret' Pf; Neboizier 'Une hachette'¹ Ec; Nebütgárr, Nebützgárr, Nebizgárr 'Borer' H, Nebütjárr B, Nebützigárr B, Nebützigárr, Nebizzgárr B₁.

Pożyczka z niem., por. śrdn. *nebegēr*, też *nabagēr*, *nevegēr* 'świder; duży świder', stwn. *nabagēr* 'ts.', por. też w innych językach słow.: sli. *ńeb^oozwř*, dł. *ńabozac*, także *ńabozec*, gł. *njeboz*, cz. *nebozez*, stcz. *nebozěz*, *neboziez*, pol. dial. *niebozas*, śle. *nabōzec*, także *nabōžec*. Podstawą dla zapożyczenia było zapewne *nebagēr, dla innych języków słow. także *nabagēr*, przy czym *a* w drugiej sylabie zostało przejęte do języków

słow. jako *o*, w połabskim regularnie *ü*; zmiana *g* w *ǰ* i *z* świadczy o dawności pożyczki, por. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 118—119.

Lorentz, ZfslPh, III, s. 323, Polański, MZ, s. 114.

¹ Pomyłka, por. Rost, s. 40, przypis 6.

nedānür — adi. nom. sg. m. 'bezdenny': Nedannú 'Unergründlich' H, Nedannû B₁, Nedannu B₂.

*nedānovz — derywat od *dānū* (zob. s. v.), utworzony za pomocą sufiksu *-ov- i negacji *ne*. Brak dokładnych odpowiedników słow., ale por. pol. *bezdenny*, cz. *bezedný*, *bezdný*, daw. *nedný* (Jungmann), ros. *бездонный*. — O opuszczaniu w pisowni zabytków spółgłoski *v* zob. Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 66—70.

Polański, StFPS, IV, s. 106.

nednozə — s. nom. sg. f. 'pończocha': Netnúsa 'Des bas' ¹ Pf; Netnusa 'Strümpfe' ¹ Vand; Nednohss ¹ 'Strümpfe' PS, Nednohs O; Netnosa 'Strumpff' Bauc; Netnósa 'Strumpff' H, Nétnosa AB₁.

Z *śrdn.* *nedden-hase 'der untere — der Waden- und Fußstrumpf', por. *śrdn.* *hose*, *hase* 'Bekleidung der Beine und Füße; bes. Strumpf', *ned(d)en* praep. 'unterhalb', *nedde(e)* adv. 'unten, niederwärts', *lünebur.* *Hās* 'der in älterer Zeit gewöhnlich aus Heidschnuckenwolle gestrickte Strumpf', por. u *Kücka* pod tym hasłem uwagę: „[...] es ist dasselbe Wort wie *hd.* *Hose*, *mnd.* *hose*, *håse* 'Beinkleid, unterhalb der *Brouk* (= Kniehose) beginnend und bis zu den Fußspitzen reichend'. Als die *Brouk* verlängert wurde, nahm das Wort die Bedeutung an, die es besonders bei den Alten noch an manchen Stellen bewahrt hat, 'bis zu dem Knie reichender Strumpf' (cytuje za Oleschem, ZfslPh, XXXV, s. 262). Podstawą dla zapożyczenia połab. była zapewne forma ze zredukowaną samogłoską po *d* i *z* zanikiem *h*, tj. *nedn-ase*, co zarówno fonetycznie jak morfologicznie musiało zostać przejęte jako *nednozə* (o zmianie *śrdn.* *a* w *o*

w zapożyczeniach połab. zob. Lehr, Zapoż., s. 275—276; o zapożyczaniu niem. rzeczowników zakończonych na *-e* jako femininów kontynuujących dawne tematy na *-a zob. Polański, MZ, s. 20—23).

Hinze, ZfSl, IX, s. 689, Olesch, ZfslPh, XXXV, s. 261—262. Z dn. *hās* wiązał ten wyraz już Leskien, AfslPh, XXII, s. 141, ale źródło dla pierwszego członu niesłusznie upatrywał w dn. *knütt*. Etymologia Rosta (s. 37, przypis 9) wyprowadzająca wyraz połab. z *nad-nožvje nie przekonuje ze względów fonetycznych.

¹ Znaczenie pluralne niedokładnie zamiast singularnego, por. podobną pomyłkę s. v. *molě*, przypis 18.

negelkə — s. nom. sg. f. 'goździk': Negelka 'Nelcke' Bauc; Negelka 'Nelcke' H.

Pożyczka z dn., por. szlez.-holszt. *negelke* 'Nelke', *śrdn.* *negelken* pl. 'goździki do przyprawy', stsas. *negelika* f. 'Nelke'. Wyraz zaliczono do deklinacji kontynuującej dawne tematy na *-a a niem. *-ke* zidentyfikowano z sufiksem rodzimego pochodzenia *-kə*, zob. Polański, MZ, s. 55, 59, 129.

Rost, s. 140, przypis 11, Lehr, Zapoż., s. 282 (jego transkrypcja *naǰelkə* jednak nie przekonuje).

nex (*nek?*) — partykuła służąca do tworzenia form 3. osoby imperat. 'niech': Neeg Tiebbe Tüh Schmacojie ¹ 'laß Dier wol schmecken' PS; nek 'Es', e. g. nek gang tok ² 'es sey alß' Hb₁.

*nexaji — pierwotnie forma imperat. do *nexati (zob. s. v. *nexat*), por. w tej samej funkcji pol. *niech*, także *niechaj*, kasz. *ńex*, dł. *ńech*, gł. *njech*, cz. *nech* rzad., także *necht*, sła. *nech*, sła. *nāj* (z *nehaj*), dial. też *nèk*, sch. *nèka*, *nèka*, *nèk*, bg. *něka*, *nek*, maced. *нека*, ros. dial. *nexaj*, ukr. *nexaj*, *xaj*, dial. też *nex*, *naj*, br. *xaj*. — Jako *nek* czyta oba zapisy Lorentz, ZfslPh, III, s. 323, natomiast Rost (sł.), Brückner, ZfslPh VII, s. 45, Mucke AfslPh XXX, s. 272 i Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 219, transkrybują

nex, względnie *nech*. Rost zresztą tylko zapis PS rekonstruuje jako *nech*, natomiast zapis H wiąże z **nego*. Gdyby przyjąć wygłos z *-k*, forma połab. stanowiłaby jedno z wielu nawiązań do pld. słowiańszczyzny (o formach pld.-słow. zob. np. Vaillant, GC, III, s. 42). Dla rekonstrukcji z *-χ* pewną trudność stanowi zapis Henniga *nek*, ponieważ brak w tym zabytku przykładów oddawania spółgłoski *χ* przez *k*, ale jest sporo zapisów z literą *g* dla *χ*, por. np. Grime = *χrümē*, Gergaud = *χraud*, Glünt = *χlōd*, por. także s. v. *motexə*.

¹ *nex tibē tü šmakojě* = **... tebe to (šmakojě z niem.)*. ² *nex jə tok* = **... je(stə) tako*.

nexət — inf. 'zostawić, zaniechać': Jotzang ¹ *nechat* 'Ich wills laßen' H; Jose nits ² *nechat* 'Ich wills nicht laßen' H; Junítza *négat* ³ 'Je feray cela' Pf.

nexəm — 1. sg. praes. 'zostawiam': Nêcham 'Laßen' H; Jose *necham holyónya* ⁴ 'Ich laße holen' H.

nexol — praet., sg. m. 'zostawił, zaniechał': *Nechólme* ⁵ 'Überlaßen' H.

*nexati, **nexamь* (zamiast **nexajə*), **nexalz*: pol. dial. *niechać*, *niecham* 'zaprzestawać czego, pozostawiać kogoś lub coś w spokoju; pozbywać się', stpol. *niechać* 'nie ruszać, zostawić w spokoju, przestać coś czynić, zaniechać, zaniebować; pozwolić, dopuścić; zostawić, opuścić, ominąć, porzucić', pomor. *ńexac*, *ńexajə* 'lassen, unterlassen, aufgeben, vermeiden', dł. *ńechaś*, *ńecham* 'nicht wollen, keine Lust haben', por. też *ńecham* 'ich mag nicht, ich habe genug', gł. *njechać*, *njecham* 'nie chcieć; zostawiać', cz. *nehati*, *nechám* 'zostawić, zaniechać; nie ruszać; zaprzestać coś robić; zostawić przez zapomnienie', sła. *nehat*, *nechám* 'ts.', sła. *neháti*, *nehām* || *nēhati*, *nēham* 'aufhören; lassen', ros. dial. *nexáŭ* 'niech; nie przeszkadzaj, zostaw', ukr. *nexáti*, *nexáto* 'nie ruszać', por. także *nexájti*, *nexájto* 'nie troszczyć się o coś; lekceważyć coś', br. dial. *nexáć*, *nexáć* 'odkładać coś z lenistwa lub beztroski', bg. *nexáj*, *nexájem* 'nie dbać, nie troszczyć się, nie zwracać uwagi', dial. 'żyć beztrosko, spo-

kojnie'. — Z negacją do **χajati*, por. sła. *hájati*, *hájam* 'sich kümmern', sch. *hájati*, *hájēm*, bg. *xáj*, *xáem* 'ts.' (zwykle z przeczeniem, zob. wyżej), por. Berneker, SEW, I, s. 382, Vasmer, REW, II, s. 217 (są też inne etymologie, zob. Vasmer, l. c. z bibliografią).

Zob. także s. v. *nex*.

¹ *jo ca* = **ja χətjə*. ² *joz ni-c* = **jazə ne-χətjə*. ³ *jo ni-cə* *nexət* = **ja ne-χətjə nexati*. Zapis Pf odpowiada znaczeniowo zapisowi H: 'ja to zrobię', czyli 'ja tego nie zaniedbam, ja tego nie zaniecham'. Rost, s. 46, przypis 13, niesłusznie wiąże z dn. *hēgen*, chyba z powodu *g*; o oddawaniu *χ* za pomocą *g*, *gch* w zabytkach połab. zob. s. v. *motexə*. Na możliwość odczytania tego zapisu jako *jo ni-cə nexət* zwrócił uwagę Lorentz, ZfslPh, III, s. 323—324. ⁴ *joz nexəm olońə* = **jazə ... (olońə z niem.)*. Co do znaczenia por. Lorentz, l. c.: „Verlegenheitsprodukt des befragten Wenden: er konnte mit H.'s Satze *ich lasse holen*, der ihm zudem wohl noch Wort für Wort zur sofortigen Übersetzung vorgespochen wurde, nichts rechtes anfangen und übersetzte 'ich unterlasse das Holen'“. ⁵ *nexol-mě* = **nexalz-mi* lub **-mu*, ponieważ zarówno **i* jak **u* w pozycji zredukowanej rozwijało się w połabskim w *ě*.

nek zob. s. v. *nex*.

nekátü (*nekətü*) zob. *někátü*.

nemac — s. nom sg. m. 'chłopiec, młodzieniec (należący do stanu wyższego niż chłopski)': *Nematz* 'Junger Bursch. So wird genannt, der mehr, als Bauren-Standes ist; gleichwie auch das Wort *Nēmtgeímka* so gebraucht wird' H, *Nēmatz* B₁, *Nématz* B₂.

*němьсь: pol. *Niemiec* 'człowiek narodowości niemieckiej', kasz. *Meme*, także *Mńeme*, *Němc* 'ts.', dł. *Nime* 'ts.', gł. *Němc* 'ts.', cz. *Němec* 'ts.', sła. *Nemec* 'ts.', sła. *němec* 'der Stumme; der Nordwind; eine Art Hafer', sch. *Nijəmac* 'Niemiec', dial. *nijəmac* też 'niemy, głuchoniemy', bg. *немец* 'Niemiec', dial. *немéц* 'niemy, głuchoniemy', maced. *немец*, częściej *немак* 'niemy, głuchoniemy', strus. *němьсь* 'człowiek, który mówi niejasno, niezrozumiale', *Němьсьci* 'cudzoziemcy,

nazwa wszelkiego obcego narodu, którego język jest niezrozumiały; Niemcy', ros. *немец* 'Niemiec', ukr. *Німець* 'ts.', br. *Немец* 'ts.', pot. też 'niemy'. — Derywat z sufiksem *-ьць od *němъ (por. o podobnej budowie *jaunъc*, *žörъc*, *slēpъc*). Znaczenie pierwotne 'niemy', następnie poprzez 'człowiek mówiący niewyraźnie, niezrozumiale' → 'cudzoziemiec', por. ros. dial. *говорить нѣмо* 'mówić niewyraźnie; mówić w obcym języku', *нѣмчик* 'dziecko, które jeszcze nie zaczęło mówić, niemowlę' (Ułaszyn, ZfslPh, VI, s. 368—372, Grunenthal, ibid., XIII, s. 342, Vasmer, REW, II, s. 211 z dalszą bibliografią). — Znaczenie wyrazu w połabskim rozwinęło się stąd, że dla Drzewian połab. z Niemcami jako ludźmi reprezentującymi zwykle wyższą klasę łączyło się pojęcie wyższości, pańskości.

Radłowski, StFPS, III, s. 301.

nemtainkə — s. nom. sg. f. 'dziewczyna, panna (należąca do klasy wyższej niż chłopska)': Neemtgeimka 'Jungfer' Bauc; Nēmtgeimka 'Jungfer' H, Neemtgeimka A, Nēmtjeimka B, Nēmtgeymka B₁, Neintgeincka C; w redakcjach B₁B₂C z dopiskiem: Wird gebraucht von Persohnen, die mehr als Bauren-Standes sind.

*němъkynьka — pierwotnie demin. od *němъkyni, *němъkynja, por. cz. przestarz. *Němkyně* 'Niemka', sła. *Nemkyňa* 'ts.', bg. *немкѣня* 'ts.' O rozwoju znaczeniowym zob. s. v. *nemъc*.

Radłowski, StFPS, III, s. 301.

nenə zob. *ninə*.

nenkə || *ninkə* — s. nom. sg. f. 'panna; panna młoda; synowa': Nehnea 'Jungfrau' PS; Neenka 'Braut' An; Nēnka und Ninka 'Braut' H, Nēmka B₁, Neenka A₁, Neicka¹ C; Katü mēs Ninka bayt² 'Wer soll Braut seyn?' H; Jos nemik Ninka bayt³ 'ich kan die Braut nicht sein' H; Nēnka 'Schwieger-Tochter, wenn sie zu dem Sohne ins Hauß freyet' HB₁.

*nenzka || *nenьka — oboczność *e* || *i* spowodowana prawdopodobnie różnicowaniem położenia przed pierwotnie twardą spółgłoską w pierwszym wypadku i palatalną w drugim, chociaż nie wykluczone też, że wahania w zakresie samogłoski w tym wyrazie tłumaczą się jego pierwotną przynależnością do słownictwa dziecięcego, por. o podobnej budowie pol. *niania*, *nianka* 'służąca do piastowania dzieci, opiekunka dziecka; osoba niancząca kogo; opiekująca się kim; piastunka', pomor. *nana* 'Mutter', *nēna* 'ts.; Anrede des Mannes an die Frau', demin. *nēnka*, dł. *nan* 'Vater', gł. *nan* 'ts.', cz. *nána* 'głupia kobieta', dial. i dziec. *niania*, sła. *ňaña*, demin. *ňaña* 'o zameężnej kobiecie; ciocia, ciotka', sch. *nána*, *nēna* 'matka; starsza siostra; babcia', bg. dial. *нѣня* 'ciotka', maced. *нѣна* 'mama, matka', ros. *няня*, *нянька* 'nianka, piastunka', ukr. *няня*, *нянька* 'ts.', br. *нянька* 'ts.', spoza słowiańszczyzny stind. *naná* 'matka', grec. *νέννα*, *νάννη* 'ciocia'.

¹ Błąd zamiast Nencka. ² *Katü mes ninkə bojt* = **kъto jьmѣaše ... byti*. ³ *jos ne-müg ninkə bojt* = **jazъ ne mogo ... byti*.

nerezac — s. nom. sg. m. 'nie trzebiony samiec świni, kierz; dzik': Nereesatz 'Kempen' Bauc; Nerésatz 'Eber, ein Kempe' H, Nerêsatz B₁.

dajvĕ nerezac 'dzik': Deiwa Nereesatz 'Wilde Eber' Bauc.

*nerĕзьць — derywat od *rĕzati (zob. s. v. *reza*), utworzony za pomocą sufiksu -ьць i negacji *ne-*, por. o nieco innej budowie ros. dial. *нѣрезь* 'kiernoz' (Zubatý, AfslPh, XVI, s. 404, Vasmer, REW, II, s. 213). Bliską paralelę strukturalną dla połab. *nerezac* stanowi słow. *skopьць od *skopiti, por. np. sła. *skópec* 'geschnittener Schafbock, Schöps', ses. *skopьць* 'eunuch, kastrat', ros. *сконѣцъ* 'ts.' (por. Meillet, Et., s. 345). — Rost, s. 103, przypis 5, wiąże ze sła. *nerĕsec* 'Eber'; taką możliwość obok wyprowadzania z *nerĕзьць widzi też Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 65—66; chodziłoby tu o rdzeń **ners-*. Taka interpretacja jednak

następuje trudności fonetyczne, ponieważ *nersьcь powinno by się rozwinąć w połabskim w *nrisac, ewentualnie *nerisac z wtórną samogłoską po nagłosowym n (o rozwoju pierwotnej grupy *terī w połabskim zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 65—66).

neról-sə — praet. sg. m., reflex. 'karmił się, żywił się': Neryôlsa 'Nehren' H, Nerjôlsa B; Sibe¹ neryôlsa 'Sich nehren' H.

Z śrdn. neren 'ratować; karmić, żywić', por. też stsas. nerian, nerion 'ts.' — O palatalności tematów zakończonych na -r, -l w wyrazach zapożyczonych zob. Polański, MZ, s. 24—28. — Zakończenie połab. -ol-sə ⇐ *-al₂ sě.

Rost, s. 140, przypis 18, Polański, op. cit., s. 82, 150.

¹ sibě ⇐ *sebe. Składnia zniekształcona, ponieważ na reflexivum wskazuje już -sə.

netüpard — s. nom. sg. m. 'motyl, zwłaszcza kapustnik': Netjpar 'Sommer Vogel' Bauc; Netipart 'Zweyfalter' HB₁; Nétiparr 'Sommer-Vogel, Butter-Vogel die den Kohl verderben und die Raupen zeugen' H, Netiparr C.

bolě netüpard 'biały motyl, bielinek': Bióla netiparr 'weißer Sommer-Vogel' H, nétiparr C.

carveně netüpard 'czerwony motyl': Tzerwena netiparr 'rother Sommer-Vogel' H, nétiparr C; Tzerwena Netiparr 'Butter-Vogel' HB.

netüporde — nom.-acc. pl. 'motyle': Netipôrde 'Sommer-Vogel, Butter-Vogel, plur'. H, Netipordé J.

Ps. *netopyrь 'nietoperz', ale w różnych językach słow. występują także rozmaite zniekształcenia, por. pol. nietoperz, dial. także niedoperz, metoperz, miętoperz, latoperz, gacoperz, szętoperz, niedopierz i in. (Nitsch, Wybór pism polonistycznych, II, 1955, s. 30—37), dł. ňetopyr', dial. także ňetopur', njedopar', gł. njetopyr, dial. też pur njedupjel i in. (luż. formy zob. SSA, 3, m. 14), cz. netopýr, sła. netopier, sła. netopír, także natopír, nadopér, topír, dupír, cs. netopyrь, no-

potyrь, nerytyrь, bg. dial. nemonír (Weigand), ros. nemonírь, dial. także lémonырь, nastonырь, namonырь, ukr. nemonír — wszędzie w tym samym znaczeniu 'nietoperz', ale por. sch. læptír 'motyl', læpír 'ts.' Nazwy nietoperza często są przenieszone na motyle, zwłaszcza wieczorne motyle, émy (zob. Vážný, O jménech motýlů v slovenských nářečích, Bratislava, 1955, s. 148—152). O dalszych nawiązaniach etymologicznych zob. Vasmer, REW, II, s. 216 z bibliografią. — Formę połab. rekonstruowano do tej pory netüpar (Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 48, 79, Polański-Sehnert, PED, s. 101), jednak zapisy z literą a po p dla sg. i literą o w tej pozycji dla pl. wyraźnie wskazują na alternację ə || o ⇐ *a. Ponadto zapis HB₁ Netipart oraz forma pl. netüporde wobec systematycznie notowanego podwójnego r w wygłosie w pozostałych wypadkach świadczą, że chodzi w nich o pomyłkowe użycie tej litery zamiast innej, d, i że wyraz połab. trzeba rekonstruować netüpard. Forma ta powstała w wyniku jakiejś kontaminacji, może z wyrazem, który bezpośrednio w połabskim nie został zaświadczony, ale który znany jest z innych języków słow. i oznacza gatunek ptaka: pol. pardwa 'gatunek łownego ptaka, Lagopus', gł. pardwa 'ts.', cz. daw. pardva 'Totanus' (Jungmann), ros. dial. nápdva 'Scolopax gallinago' (Dal).

někatü (někätü?, nekätü?, nekätü?) — pron. nom. sg. 'nikt': Nekatü 'Niemand' H, Nekatý B₁.

nitüg — gen.-acc. 'nikogo': Nitgik 'Niemand' H; Nitgýik 'Jemand' ¹ HB₁; Nitgík 'Keiner, Keine, Keines' G, Nitgik C; Ni weidial² nitgik, 'Hast Du niemand gesehen' H.

*nikzto, gen. *nikogo: pol. nikt, nikogo, pomor. ñixt, ñik²og²o, dł. nicht, także nichten, gen. nikogo, gł. nichtó, nikoho, cz. nikdo, nikoho, sła. nikto, także nik, gen. nikoho, sła. nīkdo, nīkoga, sch. nīko (nītko), nīkoga, scs. nikztože, nikogože, bg. w przypadkach zależnych nīkogo (w nom. wtórnice nīkoj), maced. podobnie nīkoj, nīkogo, ros. никтó, никогó, ukr. ñixtó, nīkógo, br. ñixtó, nīkóga. — Lehr-Splawi-

wiński w Gram. poł., s. 191—192 dla nom. sg. transkrybuje *někatū*, dla gen. sg. — *niťúg*; w takim wypadku jednak nie jest wyjaśniona oboczność *ne-* || *ni-*. Bardziej prawdopodobna wydaje się transkrypcja *někatü* lub *někätü* z samogłoską *ě*, która występowała w połabskim jako wariant samogłoski *i* w pozycjach zredukowanych. Połab. formy zresztą nie sprowadzają się fonetycznie do **nikato*, **nikogo*, zob. s. v. *nie*.

¹ Znaczenie podano niedokładnie. ² *ni vaidēl* ⇐ **ne vidēlō*.

napüvodě — 3. sg. praes. 'zaprzęga': Napüvode 'Aufspannen' HB₁, Napüwóde B₂C.

*napovade (zamiast **napovaditō*, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 210—213) — z przedrostkiem **na-* do **povaditi* (zob. s. v. *püvodě*). Dokładnym odpowiednikiem formalnym jest ros. dial. *наповáдитъ, наповáживать* 'изноравливать, приучать к чему дурному' (Dal).

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 204—205.

ni (w niektórych pozycjach także *ne*, zob. niżej) — partykuła przecząca 'nie': Ni 'Nicht' H, Ný B₁; Jose ni tzaga nits¹ 'Ich fühle nichts' H, nytzága B₁; ni bringoy nōs 'nicht führe uns' H, Ny bringoy nōs² Ec; Ti ni bedidya Dibbra³ 'Es bedeutet nichts gutes' H; Ni tgola⁴ 'Arbeite nicht' H, Ny B₁; ni farforūnas⁵ Mit; Täu nie prosal⁶ 'Du nicht gefraget' PS; Teu nie mehnass⁷ 'Du nicht meinste' PS; Ni püglic mne nütz⁸ 'Je me porte bien' Pf; Ni būlim nīts⁸ 'Es thut mir ganz nichts Weh' H. — Poza tym por. zaprzeczone formy czasowników s. v. v. *boit*, *ca*, *ganəm*, *müg* (*ni müzē*), *met* (*ni-məl*).

ne: występuje tylko z niektórymi formami następujących czasowników: *met* (*ne-məm*, *ne-məs*, *ne-momě*, *ne-mə*, zob. s. v.), *müg* (*ne-müg*, *ne-mězalo*, zob. s. v.), *dogə* (*ne dogə* 'nie jest warte', zob. s. v.).

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 244, oboczne zapisy na *ne* i *ni* wiązał ze zjawiskami prozodycznymi i odpowiednio

rekonstruował *ni* || *ně*, np. *ni ganos-mě* wobec *moj ně momě* (w Gram. poł.: *ní ganós-mə*, *móĵ ně móm*), przyjmując dla *ně* wokalizm zredukowany. Wydaje się jednak, że postać ta nie zależała od pozycji zredukowanej, por. w podobnych pozycjach jak *moj ne momě* negację z samogłoską *i*: *joz ni cajo nie* (zob. przypis 1), *tü ni bedüdə dübrə* (zob. przypis 3), *täi ni prosəl* (zob. przypis 6). Dlatego jako zasadniczą postać tej partykuły należy przyjąć *ni*. Tylko w często używanych, skostniałych wyrażeniach czasownikowych **ne* zrosło się z czasownikiem w jedną całość, która rozwijała się fonetycznie jak samodzielny wyraz: przed pierwotnie twardą **e* ⇒ *e*, przed pierwotnie palatalną **e* ⇒ *i*, stąd *ne-məm*, ale *ni-məl*. Chodziło głównie o czasowniki posiłkowo-modalne 'mieć', 'móc'. Również w pomor. partykuła przecząca rozwinęła się inaczej w połączeniu z czasownikami modalnymi *mec*, *m^ooc* i *m^uušac* niż w innych położeniach, zob. Lorentz, Pomoranisches Wörterbuch, I, s. 595. Podobne zróżnicowanie w rozwoju tej partykuły występuje też w innych językach słow., głównie w połączeniu z czasownikiem 'mieć', zob. niżej, przy odpowiednikach słow. — Pewne wahania wykazują w połabskim połączenia z czasownikiem **mogti*, por. *ne-müg*, *ne-mězalo* ⇐ **ne mogo*, **ne možala*, ale *ni müzē* ⇐ **ne možetō*. Tego typu wahania znane są także z innych języków słow. — Tomaszewski, SO, II, s. 149—151 niesłusznie upatruje w *ni* wpływ niem.

*ne: pol. *nie*, por. też dial. *ni ma*, pomor. *ńe*, *ńä*, *ńe*, *ńi*, dl. *ńe*, rzadziej *ńa*, *ńo*, gł. *nje*, por. też *njeměć*, praes. *nimam*, *nimaš* itd., cz. *ne*, sła. *ne*, sle. *nè*, por. też *nēmam*, *nīmam* (wobec *imām*), sch. *nè*, por. też *nēmām* (wobec *imām*), maced. *ne*, por. *ne*, bg. *ne*, por. też *нѣмам* (wobec *ѣмам*), maced. *ne*, por. też *немам* (wobec *имам*), ros. *ne*, ukr. *ne*, br. *ne*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *nė* 'nein', *ne-* 'nicht', lot. *ne*, *ne-*, stind. *na*, łac. *ne-* (np. *nesciō*), zob. Trautmann, BS W, s. 194—195, Vasmer, REW, II, s. 204 (z bibliografią).

¹ *joz ni cajo nie* ⇐ **jazə ne čujə ničəso*. ² *ni bringoĵ nos* ⇐ **ne* (*bring-* z niem.)-*aji nasō*. ³ *tü ni bedüdə dübrə* ⇐ **to ne*

(bedüda z niem.) *dobrajego*. ⁴ *ni dola* = *ne dělajetə. ⁵ *ni varvorüi-nas* = *ne (varvor- z niem.)-*aji nasə*. ⁶ *tai ni pro-sal* = *ty ne prašalə. ⁷ *tai ni menas* = *ty ne (co do *menas* zob. s. v. *menə*). ⁸ *ni büli-mě nic* = **ne boli(tə) me ničəso*.

nic I. (*ni-c*) zob. s. v. *ca*.

nic II. — a. pron. 'nie'; b. partykuła przecząca 'nie, wcale nie' (występuje wtedy, jeśli negacja nie odnosi się bezpośrednio do czasownika, np. przy zaprzeczonych przymiotnikach).

a. 'nie' — pron.: Tujannütz¹ 'Rien' Pf, Tujannütz Ec; Ni püglic mne nütz² 'Je me porte bien' Pf; Ne dóga nütz³ 'Il est malade' Pf; Nícha nósme⁴ nütz 'Tu es mon ennemy' Pf; Ne mam nitz kavoiđógnie⁵ 'Je suis avare' Pf, nitz Ec; Tujannütz¹ 'Nichts' Vand, Tuiannütz Do; Ne mam nits Kaweidónye⁵ 'Ich habe nichts auszugeben' H; Jose nitzaga nits⁶ 'Ich fühle nichts' H; Nítz 'Nichts' HB, Nitts B₁; Ty gang nits¹ 'Es ist nichts' HB₁; Ni dogá nits³ 'Er taugt nichts' H, nitz B₁.

b. partykuła przecząca: Peiwò nitz daigna⁷ 'Das Linnen taugét nicht' Vand. — Prawdopodobnie tu też należy zapis Pf Peiwò nitz dóga (zamiast degna względnie daigna) 'La bierre ne vaut rien'.

nic nic 'wcale nie, w ogóle nie': Nits nits 'Gar nicht, durchaus nicht' H, Nits niks B₂; Nits Nits 'Gar nicht' HB₁.

Połab. *nic* jako partykuła przecząca ma dokładną paralelę w językach łużyckich, por. gł. *nic chory* 'nie chory', *nic wšitko* 'nie wszystko', dł. *nic junó* 'nie tylko'.

*ničь lub może *ničəso do ps. *ničь oraz z partykułami wzmacniającymi *ničəže, *ničəto, *ničətože, gen. **ničəso(že)*, **ničəso(že)* używane później także w funkcji nom.-acc., por. pol. *nie* 'żadna rzecz, nihil; wyraz wzmacniający charakter zaprzeczony orzeczenia; wcale, w najmniejszym stopniu', stpol. także chyba *nicz*, *niczə*, *niczso* (*nicə*, *niczə*, *nicə*, *niczə*, *niczso*, *nicəso*), pomor. *ńic* 'ts.', dł. *nico* || *nic* 'nichts', *nic* 'gar nicht, nicht', gł. *ničo* 'nie', *nic* 'nie; ani; ani jeden, żaden; wcale, w ogóle; wcale nie', cz. *nic* 'nie, nihil;

w ogóle, wcale nie', por. też *ničəho nic*, *ničəhož nic* 'w ogóle nie', sła. *nič* 'nie, nihil', rzad. 'wcale, w ogóle', sła. *nič* 'nichts; gar nicht', także *ništer*, sch. *ništa* 'nihil', scs. *ničəto*, *ničəže*, *ničətože* 'ts.', bg. *ničo* 'ts.', maced. *ničo* 'ts.', strus. *ničь*, *ničə*, *ničəto* 'ts.', ros. *ničo* 'ts.', ukr. *ničo* 'ts.', br. *ničo* 'ts.' — O rozwoju tego zaimka w językach słow. zob. Vailant, GC, II, s. 406—417.

Fonetycznie połab. *nic* nie może kontynuować **ničə(so)*, ponieważ *i w pozycji nie zredukowanej rozwijało się w połabskim w *ai*. Dlatego Lehr-Splawinski, Gram. poł., s. 192, rekonstruował **ne-čs(o)*, podobnie dla innych zaimków przeczących *nekəto, *nekəgo, *nekəde (zob. s. v. v. *nekəti*, *ničədě*). Tu trzeba też zaliczyć *nijadān* 'żaden', którego u Lehra-Splawinskiego nie ma. Bardziej prawdopodobne jednak wydaje się, że i połab. podobnie jak wszystkie pozostałe języki słow. kontynuuje tu formy z **ni-*, z tym że samogłoskę *i* zamiast spodziewanego dyftongu *ai* wprowadzono tu wtórnie pod wpływem partykuły przeczącej *ni* (zob. s. v.). Wpływ ten mógł być ułatwiony przez fakt, że w połab. systemie alternacji zarówno *i jak *e wymieniają się w pozycjach zredukowanych z *ě*. — Tomaszewski, SO, II, s. 150—151 negację występującą w tych formach wyprowadza z pierwotnego *ně: jest to niemożliwe nie tylko z przyczyn fonetycznych, ale i znaczeniowych, ponieważ słow. formacje z **ně-* tworzą zaimki nieokreślone (pol. *nieco*, *niekiedy*, ros. *ničo*, scs. *ničəto* itd.).

¹ *tü ja nic* = **to je(stə)*... ² *ni büli-mě nic* = **ne boli(tə) me*... ³ *ne dogə nic* = *ne (*dogə* z niem.)... ⁴ *ni ganos-mě* = *ne (*gan-* z niem.)-*aš mi*... ⁵ *ne-məm nic kə voidoňě* = *ne-jətamь... *kə vydənyju*. ⁶ *joz ni cajə nic* = *jəzə ne čujə... ⁷ *paivo nic degnə* = *piva (gen. partitivus) ... (*degnə* adi. z niem., zob. s. v.).

nidelə — s. nom. sg. f. 'niedziela; tydzień': Nidiglia 'Dimanche' Pf; Janidiglia¹ 'Morgen' Vand; Nidiglia 'Sonntag' Vand; Nidehl 'Woche' PS; jautra gang² *nidelia* 'Morgen ist Sonntag' H, *nidelia* B₁, *nidelya* B₂, *Nidelya* C; *Nidelia*

'Sontag' H, Nidélga B₁, Nidelya B₂C; nidelya 'Sonntag' HB₂; Nidelia 'Woche' H, Nidelja B₁, Nidelya B₂, Nidelye C.

draugga nidela 'ubiegłego tygodnia': draugga niddélia 'Die ander Woche' H, niddélga B₁, niddélia C.

nidela (może też z redukcją samogłoski końcówkowej *nidele*) — acc. sg. w wyrażeniach:

vib nidela chyba 'w ciągu tygodnia': Wippe niedehl 'Vorrige Woche' PS.

zo nidela 'za tydzień': Sonidélang 'Il y a huit jours' Pf; So nidela 'Ueber 8 Tage' H, Sonidela B₁C, Sonidelya B₂.

prid nidela — instr. sg. 'przed tygodniem': Prüt nidela 'Vor 8 Tagen' H, nidelya B₂, Prütnidela B₂.

nidela — nom.-acc. pl. 'tygodnie': przykłady zob. s. v. *citër*.

Dla wyrażenia *vib nidela* Parum Schultze podał prawdopodobnie znaczenie niedokładne 'ubiegłego tygodnia' zamiast 'w ciągu tygodnia', zob. s. v. *vib*; również znaczenie podane przez Pfeffingera dla *zo nidela* jest błędne, por. dla tego wyrażenia zapis Henniga ze znaczeniem podanym poprawnie.

*nedělja, *drugaja nedělja (nom. zamiast przypadku zależnego), *neděljo, *obz neděljo, *za neděljo, *nedělě, por. pol. *niedziela* 'ostatni dzień tygodnia wolny od pracy, dies dominica', dial. i stpol. także 'tydzień, septimana', pomor. *ńezéla* 'dies dominica', w pl. i dual. 'septimana', dł. *ńezéla* 'dies dominica', gł. *njedźela* 'ts.', w pl. i dual. 'septimana', cz. *neděle* 'ts.', sła. *nedela* 'dies dominica', sła. *nedělja* 'ts.; septimana', sch. *nèdjelja* 'ts.', scs. *nedělja* 'ts.', bg. *nedélya* 'ts.', maced. *nedela* 'ts.', strus. *nedělja* 'ts.', ros. *nedélya* 'septimana', ukr. *nedílya* 'dies dominica; septimana', br. *nydzélya* 'ts.' — Derywat od *dělo (zob. s. v. *d'olü*) utworzony za pomocą sufiksu *-ja i negacji *ne (Meillet, Et., s. 398). Kalka z łac., por. Vasmer, REW, II, s. 208 z bibliografią.

¹ *ja nidela* = **je(stz)*. ² *jautra ja* = **jutřě je(stz)*.

nid'oně — subst. verb. (?) 'nienawiść (?)', 'zawiść (?)' lub może pte. praet. pass. 'znieawidzony': Nyoana 'Neid' HB₁.

Z śrdn. *niden* 'nienawidzić; zazdrościć'. Połab. zakończenie *-oně* lub *-onə* może kontynuować *-*anŷje* lub *-*anoje*, *-*anaja* itd.

Rost, s. 140, przypis 20, Lehr, Zapoż., s. 286 (opowiada się za subst. verb.), Polański, MZ, s. 85 i 150.

nijađan — pron. 'żaden': nie Jang nie Jaddahn Deffca¹ 'ist nicht eine Dirne' PS.

*ni-jedzŋz: stpol. *nijeden* 'żaden, ani jeden, nijaki; nikt', por. też pol. *ani jeden* 'ts.', scs. *nijedinz* 'ts.', strus. *ni odinz* 'żaden', ros. *ni odin* 'ts.', stokr. *ni odinz* 'ts.', br. *ni adžin* 'ts.' — Podobnego pochodzenia jest też pol. *żaden*, stpol. *nizadny*, cz. *žádný*, stecz. *nižádný*, dł. *žeden*, gł. *žadyn*, ukr. *жоднуї* (z *niže-jedzŋz, obocznego do *ni-jedzŋz, por. Trubačev, VJa, VIII, s. 28—33, z bibliografią). — O wokalizmie negacji *ni-* w połabskim zob. s. v. *nie*.

¹ *ni ja nijadān defka* = **ne je(stz) ni jedzŋz dēvka* (składnia zniekształcona).

nin zob. *nincera*, *ninjautra*.

nincera — adv. 'przedwczoraj': Nintzera 'ehgestern' PS, Nintzere J.

Złożenie z *nin* (pochodzenia dn., por. szlez.-holszt. *nin* 'kein', śrdn. *nēn* 'adv. der Verneinung') 'nie' i *cerə* 'wczoraj' (zob. s. v.). Co do sposobu wyrażenia por. pomor. *ńěvčero* 'przedwczoraj'. Por. też *ninjautra*.

Kalina, I, s. 52, Rost, s. 163, przypis 4, Polański, MZ, s. 164.

ninə || *nenə* || *nānə* — adv. 'teraz':

ninə: Ninnheit snéec¹ 'La Neige' Pf, ninnheid Ec; Ninna Swéte² 'Il eclaire' Pf, Niinna Ec; Ninnátsi sneig haid³ 'Il veut neiger' Pf, Niinna Ec; Ninna swete² 'Es blitzet' Vand;

Ninn heit sneec¹ 'Der Schnee' Vand; Ninnat si sneig heyt³ 'Es wil schneyen' Vand; Jus pola ninna?⁴ 'Habt ihr getruncken?' Vand; Ninna Täu kummas kam mahn⁵ 'Nun Du kommest nach mier' PS; Pinna O⁶; ninna teu wid wissiem Tung Tjetzehr kriejohl⁷ 'nun Du von allen den Korb gekricht hast' PS; ninna Johss mohm Tüh Brüdt Bäut⁸ 'nuhn ich sol Dein Braut sein' PS; Täu Jiss ninna stohr kaw wrijohn⁹ 'Du bist nun halt zu Freyen' PS; Ninna marsna¹⁰ 'es frieret' HB₁; Ninna 'Nun' H.

nənə: Neu monia néna¹¹ 'La Nouvelle lune' Pf, nenna Ec; Mommeng erste Vartin¹² 'Das erste Vierthel' Vand; Nenna 'Kehren, Wenden, Sich kehren'¹³ H, Néna B₁, Nema¹⁴ C; nenna ka togól¹⁵ 'Sich zur Arbeit wenden' H, neńna B₁.

nānə: Nonnátsi doost haíd¹⁶ 'Il veut pleuvoir' Pf; Nonna tsi doost heyd¹⁶ 'Es wil regenen' Vand.

Dla ps. rekonstruuje się *nyně i *nəně, por. pol. przestarz. *ninie* 'teraz, obecnie' i w tym samym podstawowym znaczeniu stpol. *ninie* lub może *nynie*, pomor. *nińa* i *nińa*, dł. *něnto*, także *něnt*, *něto*, *nět*, gł. *nětko*, (z *něntko*), także *nětk*, cz. *nyní*, także *neničko*, *neničky*, stcz. *nynie*, także *nenie*, sło. dial. *nèn*, bg. przestarz. i dial. *нине*, strus. *nyně*, *nynja*, także *noně*, *poni*, ros. *нине* i *ноне*, ukr. *ніни*, scs. *nyně*, *nəně*, *nyńa*, spoza Słowiańszczyzny por. lit. *nunaĩ* 'ts.', stind. *nūnám* 'ts.', łac. *nunc*, gr. *νῦν*, *νόν* (Trautmann, BSW, s. 201, Vasmer, REW, II, s. 232—233 z bibliografią). — Połab. *nānə* może pochodzić z *nəně, natomiast *ninə* i *nənə* fonetycznie nie mogą kontynuować ani *nyně, ani *nəně — może wokalizm pierwszej sylaby pod wpływem partykuły przeczącej *ni* || *ne*, zresztą i w innych językach występują tu odstępstwa od spodziewanego rozwoju fonetycznego. Rost, sł., chyba niesłusznie przypuszcza wpływ niem. *nun* (s. 405).

¹ *ninə aídě sneg* ⇐ *... *ide(tə) sněgə*. ² *svetě* ⇐ *světito.
³ *ninə ci sneg aít* ⇐ *... *χətje(tə) sněgə iti*. ⁴ *joz pālə* ⇐ *jazə pila
⁵ *tāj koməs ká manə* ⇐ *... *ty (kom- z niem.)-aš kə məně*.
⁶ Błąd zamiast Ninna. ⁷ *tāj vit vēsem tō ticer krijol* ⇐ *... *ty otə všěmə* (dat. zamiast gen. błędnie pod wpływem dialektów

dn., w których te dwa przypadki mieszają się) *tənə* (*ticer* i *krijol* z niem.) ⁸ *joz mom tūjə brüt boít* ⇐ *... *jazə jəmamə tvoja* (*brüt* z niem.) *byti*. ⁹ *tāj jis ... storě ká vrijońě* ⇐ **ty jesə ... starəjb kə* (*vrijońě* z niem.). ¹⁰ *marzně* ⇐ *... *mǫzne(tə)*. ¹¹ *neu mon ja* ⇐ *... (*neu mon* z niem.) *je(stə)* ¹² *momě nənə erste vartin* ⇐ **jəmamy ...* (*erste vartin* z niem.). ¹³ Znaczenie Hennig podał błędnie, wyrywając *nənə* z następnego przykładu i nie rozumiejąc poszczególnych wyrazów całego wyrażenia, por. Rost, s. 127, przypis 29. ¹⁴ Błąd zamiast Nenna. ¹⁵ *ká dolě* ⇐ *... *kə dēlu*. ¹⁶ *nānə ci dāzd aít* ⇐ *... *χətje(tə) dəžžə iti*.

ninjautrə — adv. 'pojutrze': Ninjäutra 'übermorgen' PS, Nin Jäutra O; Nien jautra 'Übermorgen' H.

Złożenie z *nin* (pożyczka z niem., zob. s. v. *nincərə*) i *jautrə* (zob. s. v.), por. podobne złożenie też w pomor. *ńěvitro* 'pojutrze'.

nisle — s. nom.-acc. pl. tantum 'nosze; nosze do przenoszenia zwłok, mary': Nisle 'Todten-Bahre' H, Nislē BB₂C, Nūsle B₁, Nÿsle B¹; Nÿslé 'Trage-Bahre' HB₁.

no nislə — acc. pl. 'na nosze': Pistówe no nislə¹ 'Auf die Bahre setzen' H, nó nūsle B₁.

*neslě: cz. *nesle* f. pl. 'lektyka' ('Sänfte'), por. też pol. daw. *niosło* 'brzemie, narecze, wiązka' (Mrongowiusz). — Budowa jak *greblo (zob. s. v. *greblü*) lub *veslo (zob. s. v. *veslü*; o deverbatiwach na *-lo i *-slo zob. Meillet, Ét., s. 414—417). — Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 163 niesłusznie za Rostem rekonstruował *nūsle* ⇐ *noslě.

Lorentz, ZfslPh, III, s. 325—326.

¹ *püstově no nislə* ⇐ *postave (zamiast *postavitsə) *na...* Redukcja końcówki po przyimku jak w *naparəd* po prefiksie (zob. s. v.).

nitědě || *nitěd* — adv. 'nigdzie': Moroaia ... nem salojick nit jidde noocht¹ 'Maria ... konte ihn nicht finden' Mit; Nitgitt 'Nirgends' H, Nitgit B₁.

*nikãde: pol. *nigdzie*, pomor. *nĩže*, dl. *nižer* (= *nikãdeže) || *niži*, stdl. *nigže*, gł. *nihdže*, cz. *nikde*, sła. *nikde*, sła. *nikjēr* (= *nikãdeže), dial. także *nikde*, sch. *nĩgdje*, scs. *nikãde*, *nikãdeže*, bg. *nĩkãde*, maced. *nikade*, *nũde*, strus. *nikãde*, *nikdē*, *nigdē*, ros. *nũdē*, ukr. *ni(z)dē*, br. *nĩdzē*. — Samo-
głoska *i* w nagłosowej sylabie w połabskim wtórna, zob. s. v. *nic*. — Trubetzkoy, *Polabische Studien*, s. 29 i 44 nie-
szlusznie wyprowadzał z *nekãde.

¹ *Moraja ne-mězalo-jěg niťedě noit* = *Marija ne moźala (za-
miast *mogla) *jego ... najiti*.

nivõzonã — part. praet. pass. (adi.), prawdopodobnie nom. sg. f. 'niewiązana': Ni wiungsona 'Ungebunden' H, Ny Wyungsona B₁, Niwiungsona B₂ (Hennig zapewne wyrwał ten przymiotnik z następującego wyrażenia, zanotowanego przez niego na innym miejscu):

nivõzonã rec 'niewiązana mowa, proza': Niwiungsona Rêtz 'Ungebundene Rede' H, Nywyungsona B₁, Ni wiungsona C.

*nevezanaja, *nevezanaja řeč — z negacją do *võzonã* (zob. s. v.); jeśli chodzi o wyrażenie *nivõzonã rec*, por. także w innych językach słow.: pol. *niewiązana mowa*, gł. *njewjazana řeč*, cz. *nevázaná řeč*, sła. *neviazaná řeč*, sła. *nevězana beseda*, sch. *něvėzan rãzgovõr*.

nizaít — s. nom. sg. m. 'ropień, wrzód': nieseit 'Eiterbeule' PS.

*nežitõ: pol. *nieżyt* 'zapalenie błony śluzowej jakiegoś narządu (np. nosa, jelit, żołądka) połączone ze wzmożonym wydzielaniem śluzu, katar', stpol. też 'pęcherz, bąbel, krosta, wrzód', cz. *nežit*, także *nežid* 'wrzód, ropień' (wygłosowe *d* przez kontaminację z wyrazem *žid*, zob. Machek, ES, s. 325), sch. dial. *nežid* 'neka bolest u glavi', daw. sporad. *nežit* 'bolest plamenik', strus. *nežidõ*, także *neždõ* 'wrzód, ropień', bg. *нежѣм* 'schorzenie dziąseł i zębów; upiór', ros. dial. *нежѣд* 'katar', ukr. *нежѣд* 'ts.' — Derywat od *žiti, w połabskim nie zaświadczonego. Pierwotne znaczenie może 'rana nie gojąca się', por. ten sam rdzeń w *gojiti (zob. s. v. *d'üjě*).

no — praep. 'na': No 'Auf' H. — Występuje z rzeczownikami lub zaimkami w acc. i loc. oraz z przysłówkami i przymiotnikami.

Z acc.: Plötüs ... suitsj wargnũme Búsje nosũje prowa tsilesoi¹ 'Pilatus schlug Gott dem Herrn auff seine Backen' Mit; tua willia mossa schjniot wan nibisjeu cack wissei soquoi noossime² Mit; No Jüllang³ 'auf der großen Heide' PS; No blan⁴ 'auf der Wiesen' PS; Johss saarang ... noh Tiebe⁵ 'Ich sehe ... auf dich' PS; jong al no zartjũ⁶ 'er ist schon auf dem Kirchhofe' PS; dirse no tgołĩ⁷ 'Auf Arbeit halten' H; tyunge no nabĩ⁸ 'Gen Himmel fahren' H; Krangs no Gla- wung wassõdet⁹ 'Den Krantz auf den Kopff setzen' H; Den- kóye no Bũg¹⁰ 'Denck an Gott' H; No tyang Waschetung¹¹ 'Auf Deine Gesundheit' H; no Bãn¹² 'Auf dem Boden' H; Bũe no Rat¹³ 'schlage (ihm) auf das Maul' H; Seitĩ no bãn sseipe¹⁴ 'Korn auf den Boden schütten' H; no rump sseipe¹⁵ 'auf den Rumpff schütten' H; Plise plõchtang no teiskung¹⁶ 'Den Tisch decken, d. i. das Tisch-Laken auf den Tisch legen' H; eybit no dõt¹⁷ 'tõdten' H; Bie no Bumbãn¹⁸ 'Trommeln, d. i. auf der Trommel schlagen' H; wan sagle no mang¹⁹ 'Er ist böse auf mich' H; Notý²⁰ 'Darauf' HB₁; Noh tũhe wungss mũhse hist drehn rũhst²¹ 'Auf Deinem bart kann noch Dorn wachsen' PS; Wartisa no glawung²² 'Wirbel, auf dem Haupte' H.

Z loc.: No Bãne²³ 'Auf dem Boden' H; no Sime²⁴ 'Auf der Erden' H; no pũntyeytatzichik²⁵ 'Auf dem Wege be- gegnen' H; No chardé komõt²⁶ 'Auf dem Amte erscheinen' H; no grensa Komóy²⁷ 'Grenz-stein' H; No Dõna 'Auf dem Grunde' H; no sreda²⁸ 'In der Mitte' H; no gana stãrna²⁹ 'Auf einer Seiten (treten)' H; gang no gik stãrna³⁰ 'Er ist auf seiner Seiten' H; wan sterisse sa lichtgõm no Deista³¹ 'Er steurt sich mit dem Ellbogen auf dem Tisch' H; Wẽchwe no wateinye³² 'Zaun-Wasen, d. i. Wasen auf dem Zaune' H; kak wa Nebisgãy, tok kak no Sime³³ 'wie im Himmel, also auch auf Erden' H.

Z przymiotnikami i przysłówkami:

no jautra 'na jutro': *no jautra aggoj*³⁴ 'Auf morgen spa-
ren' H; *No jautra* 'Auf Morgen' H.

no levai 'na lewo': *no loway* 'Zur Lincken' H.

no provai 'na prawo': *no proway* 'Zur rechten' H.

no törē 'innym razem, na drugi raz': *Notére* 'Andermal' H.

*na (*na jutřě, *na lěvěji, *na pravěji, *na vřtorě lub može
*na vřtorzjě z domyślnym jakimś rzeczownikiem w znaczeniu
'raz'): pol. *na*, kasz. *na*, sli. *nā*, dl. *na*, gl. *na*, cz. *na*. sła.
na, sle. *nā*, sch. *na*, scs. *na*, bg. *на*, maced. *на*, ros. *на*, ukr. *на*,
br. *на*; z odpowiedników pozasłow. por. lit. *nuõ* z gen. 'von
herab, fort von', lot. *nũo* 'von aus; vor', stprus. *no*, *na*,
grec. *ἀνά*.

¹ *Plötüs svici varχnümē büzcē no süje provā cilēsai* = *... (svici
z niem.) *vřχnomu božycu na svojē česi*. ² *tüjā vilā mo-sā šiñot*
vā nēbišai kāk vēsai sokvoī no zimē = **tvoja volja jěmaje(tō) sě*
(*šiñot* z niem.) *vō nebešu kako vēši (sokvoī z niem.) na zemi*.
³ *no dūlq* = *na goljo. ⁴ *no blān* = *na bolnā. ⁵ *joz zara*
no tibē = **jazō zřjō na tebe*. ⁶ *jā al no cartēv* = **je(stō) (al*
z niem.) na cřkřv. ⁷ *dirzē no dolū* = **dřži(tō) na dēlo*. ⁸ *tōg*
no nābū = *tēgō na nebo. ⁹ *kras no glāvō vāsodēt* = *(*kras*
z niem.) na golvō vřsadi. ¹⁰ *denkojē no būg* = *(*denk-* z niem.)
-aje(tō) na bogō. ¹¹ *no tüjā vāχtōtō* = *na tvojo oxotō ¹² *ban*
(z niem.). ¹³ *bějē no rāt* = **bje(tō) na rātō*. ¹⁴ *zaitū no ban*
sāipē = **žito na (ban z niem.) sypje(tō)*. ¹⁵ *no rump sāipē* = *na
(*rump z niem.) sypje(tō)*. ¹⁶ *pělüzē ploχtō no daiškō* = **polo-*
ži(tō) plaxstō na (daiškō z niem.). ¹⁷ *aībēt no dot* = *ubiti na
(*dot z niem.)*. ¹⁸ *bějē no bobān* = **bje(tō) na bobānō*. ¹⁹ *vān*
zāglē no mā = **onō žēglzjē na mē*. ²⁰ *no tü* = *na to. ²¹ *no tüi*
vōs müzē jist dren rüst = *na tvojb ošō (składnia zniekształcona)
može(tō) ješče dērno orsti. ²² *varti-sā no glāvō* = *vřte (zamiast
vř'titō) sě na golvō (składnia zniekształcona). ²³ *banē* (z niem.,
z końcówką rodzimā -ē = *-u). ²⁴ *no zimē* = *na zemi. ²⁵ *no pōtē*
aitāciχ-jēg = **na pōtu utzēχō jego*. ²⁶ *no gārde komot* = *na
gordē (kom- z niem.)-ati. ²⁷ *no grensā komoī* = **na (grensā*
z niem.) kamy. ²⁸ *no sredā* = *na serdē. ²⁹ *no janā stornā* =
*na jedně stornē. ³⁰ *jā no jig stornā* = **je(stō) na jego stornē*.
³¹ *vān stōri-sā sā lūχtām no daištā* = **onō (stōr- z niem.) -e sě*
sō lokzēm na (daištā z niem., z końcówką rodzimā -ō = *-ě).
³² *vexvē no vātāiñē* = **vēχvvy na otynbju*. ³³ *kāk vā nēbišai*

tok kāk no zimē = **kako vō nebešu tako kako na zemi*. ³⁴ *agojē* =
*(*ag-* z niem.)-*aje(tō)*.

nobār || *nober* — s. nom. sg. m. 'sąsiad': *Nobār*, *Nober* 'Nach-
bar' H, *Nóbar* B₁, *Nober* B₂, *Nobār*, *Nober* B₂C; *Nóber* 'Un
voicin' Pf; *Nober* 'Der Nachbar' Vand.

Z śrdn. *naber* m. 'ts.' — O sufiksie -*ār* w zapożyczeniach
zob. s. v. *mesār*; oboczna postać *nober* jest nowsza i ma
sufiks -*er* na wzór niem.

Rost, s. 37, przypis 2, Lehr, *Zapoż.*, s. 275, 280—281,
Polański, *MZ*, s. 114, Hinze, *ZfSl*, IX, s. 689.

nobōrttē — s. nom. sg. n. 'rama z przybijaczką (w krosnach)':
Nobiōrtge 'Weber-Lade' H, *Nobiōrtje* B, *Nobyōrtge*
B₁B₂C.

*nabřdžko — podstawą słowotwórczą było tu wyrażenie
przyimkowe *na břdē do *břdo (zob. s. v. *bordü*). Por. o po-
dobnej budowie cz. dial. *naručko* 'narecze'. — Brückner,
ZfslPh, VII, s. 35, niesłusznie kwestionuje tę etymologię,
wyprowadzając formę połab. za Rostem z *nabřdžje, to
ostatnie bowiem musiałyby się rozwinać w połab. w **no-*
bardē.

Lorentz, *ZfslPh*, III, s. 324—325, Szydłowska-Ceglowa,
Lud, XLVIII, s. 135.

nocōl — praet. sg. m. 'zaczął': *Nōtzungl* 'Anfang; tz ganz
lispelnd zwischen den Zähnen ausgesprochen' H.

*načēlō — do *načēti: stpol. *nacząc*, *naczał* 'zacząć, roz-
począc', dl. *naceš*, dial. także *nacaš* 'napocząc' (np. chleb,
piwo, wino), gl. *načēc* 'ts.; zacząć', cz. *načiti* 'ts.', sła. *načat*
'ts.', sle. *načēti* 'napocząc', sch. *nāčēti* 'ts.', scs. *načēti* 'an-
fangen, beginnen', bg. *начéвам* 'zaczynam', strus. *načati* 'za-
czać, rozpocząc; napašć', ros. *начáть* 'zacząć, rozpocząc; na-
począc', ukr. *начáму* 'ts.' — Tak interpretuje ten zapis Lo-
rentz, *ZfslPh*, III, 325. Interpretacji Lorentza nie stoi na
przeszkodzie znaczenie podane przez Henniga, ponieważ w za-

bytkach połab. tego typu niedokładności w określaniu znaczeń można znaleźć sporo, por. np. Ninn heit sneec 'Der Schnee' = *ninā aīdē sneg* = **nyně ide(tō) sněgō* czy Müzeidle 'Röthen, Flachs röthen' (zob. s. v. *mūcaīdlē*). — Mniej prawdopodobna jest lekcja Rosta (śl. s. v. *nocōlō*), który widzi tu formę sprowadzającą się do *načēlo, por. śl. *načēlo* 'das Prinzip, der Grundsatz', sch. *načēlo* 'ts.', scs. *načēlo* 'Anfang, Beginn', ros. *начало* 'ts.' Wyraz ten bowiem nie jest notowany w językach zach.-słow., a ponadto istnieje przypuszczenie, że w cytowanych formach występuje sufix **-dlo* (Meillet, Ét., s. 317). Wykluczyć jednak tej interpretacji się nie da, ponieważ w zabytkach połab. wygłosowe *-ě* po spółgłoskach *l, r, m, n* bywa bardzo często opuszczane, zob. Polański, Polabica I, s. 116—121, a sufix **-dlo* nie jest tu pewny, zob. Meillet, l. c. — Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 39 rekonstruuje *nocōl*, natomiast na s. 151 *nocōlō* (tj. według naszej transkrypcji *nocōlē* = *načēlo).

nodâmě — 3. sg. praes. 'nadmie, nadmucha': *nodâm* 'Aufblasen' H.

**nadžme(tō)* do *nadžti: pol. *nadać, nadmę, nadmie* 'dmąć napęlić powietrzem, nadmuchać', przestarz. 'wydobyć głos z odpowiedniego instrumentu przez dmuchanie', stpol. *nadać się, nadmie się* 'napęcznić, nabrzmić', dł. *naduś, naduju* 'aufblasen, anblasen' gł. *naduć, naduju* 'ts.', cz. *nadouti, naduji* 'ts.', śl. *nadut', naduje* 'ts.', śl. *nadžti se, nadmēm se* 'aufschwellen, sich aufblähen', sch. *nāduti, nādmēm* 'nadać, wydać', scs. *nadžti, nadžmo* 'aufblasen, anschwellen machen', ros. *надуть, надую* 'nadmuchać, napompować; nawiać', ukr. *надутьми, надмý* 'ts.'

Por. bez prefiksu *dâmě*.

nodix — adi. 'potrzebny': *Nodich* 'Nöthig' H, *Nódich* B₁.

Z śrdn. *nodich* 'ts.' Pożyczka zadomowiona, ale morfologicznie nie zasymilowana, zob. Polański, MZ, s. 67.

Rost, s. 141, przypis 9, Lehr, Zapoż., s. 279.

no d'ə — adi. nom. sg. n. 'nagie, gołe': *Nodia* 'Nacket' H, *Nôdia* B₁; *Nodia tetang*¹ 'Nackend Kind' H, *nodya* B₂.
*nagoje do **nagz(jb)*: pol. *nagi*, pomor. *naǰi*, dł. *nagi*, gł. *nahi*, cz. *nahý*, śl. *nahý*, śl. *nāg*, f. *nāga*, sch. *nāg*, f. *nāga*, por. też *nāgī*, scs. *nagz*, ros. *наг, нагоў*, ukr. *назіў*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *nūogas* 'nagi', lot. dial. *nuōgs* 'ts.'

deta = *dēte.

noi — adi. 'nowy': *Neu monia nēna*¹ 'La Nouvelle lune' Pf; *Momeneutschenang*² 'Neumon' Vand.

Wyraz obcy, nie przyswojony, z niem. *neu*.

¹ *noi mon ja nēnō* = *... (*mon* z niem., zob. s. v.) *je(stō) nyně*. ² *momě noi tēnagz* = *jēmamy ... kōnēzē*, por. Leskien, AfslPh, XXII, s. 142.

nojt — inf. 'znaleźć; wygrać, zwyciężyć (w grze, zabawie)': *nem salojick ... noocht*¹ 'konte ihn nicht finden' Mit;

nodāl — praet. 'znalazł; wygrał': *noddahl* 'funden' PS, *Moddahl*² O; *Nodāl* 'Finden' H; *Nodāl* 'Gewinnen, im Spielen' H.

nodenō — part. praet. pass. (prawdopodobnie nom. sg. n.) 'znalezione; wygrane': *nodēna* 'Gefunden' H; *Nodēna* 'Gewonnen' H, *Nódēna* B₁.

mo nodenō — perf. (na wzór niem.) 'znalazł; wygrał': *wan*³ *mo nodēna* 'Er hat gewonnen' H.

*naiti, *naidzē z *naidlō (zamiast *našēdlō, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 235), *naidenōje, **jēmaje(tō) naidenōje*, por. pol. *najśé*, *naszedł* 'pojawić się niespodzianie, odwieźć kogo wbrew jego życzeniu; napaść, zaatakować', przestarz. i dial. 'natknąć się na co, znaleźć', stpol. *najé* || *nać*, *naszedł*, part. praet. pass. *najdzion* 'odszukać, odkryć miejsce pobytu; stwierdzić pewien stan, właściwość, ilość; zastać, przyłapać; zdobyć, zyskać sobie; napaść', dł. *najś* 'jemanden bz. etwas auf dem Wege treffen, antreffen, über jemanden

kommen', gl. *nańc*, *našol*, *nańdženy* 'znaleźć; spotkać; wygrać', cz. *najiti*, *našel* 'natknąć się na kogoś lub na coś; zastać, przyłapać, spotkać; znaleźć', sła. *nájst*, *našiel*, *nájdenj* 'ts.', sła. *nájti* 'finden', sch. *náci* 'ts.', zastać, napotkać, odkryć', scs. *naiti* 'herankommen, überkommen, gegen jem. gehen, zurückkommen auf etwas (in der Rede)', bg. lud. *naída*, *naǐdeu*, *naǐden* 'znaleźć', maced. *naude* 'ts.; natknąć się, spotkać', strus. *naiti* 'zbliżyć się; spotkać; znaleźć, napasać', ros. *найти*, *нашел*, *найденный* 'znaleźć; zastać; natknąć się', ukr. *найти* 'ts.', br. *найци* 'ts.'

Zdaniem Kuraszkiewicza, SO, VIII, s. 59, zanik *j* w formach *nodāl*, *nodenā* jest pozorny: chodzi tu raczej o starą kontrakcję $a + j\bar{y} = a$; natomiast *i* czy może *j* w bezokoliczniku *noit* jest wtórne pod wpływem czasownika *ait*. Kuraszkiewicz wyprowadza połabskie formy *noit*, *nodāl*, *nodenā* z pierwotnych *najyti*, *najydlz*, *najyden-*.

¹ *ne mēzalo-jěg noit* = **ne moźala* (zamiast **mogla*) *jego naiti*

² Błąd zamiast Noddahl. ³ *vān* = **onā*.

nolějě — 3. sg. praes. 'naleje': Nolie 'Aufgießen' H.

nolaitā — ptc. praet. pass. (prawdopodobnie nom. sg. n.) 'nalane': Noleita 'Aufgegoßen' H, Naleyta B₁.

*nalbyje(tā), **nalitoje* do **naliti*: (obok **nalbyjati*; o koniugacji czasownika **lbyje*, **liti* || **lěje*, **lbyjati* zob. Vaillant, GC, III, s. 291—292), por. pol. *nalać*, *naleje* 'lejąc wprowadzić coś do czegoś; napęlnić płynem; rozlać na kogo, na coś', dł. *nalaś*, *nalěju* || *naleju* 'vollgießen, füllen; eingießen, einschicken; in Menge gießen', gl. *nalec*, *nalije*, *nalaty* 'ts.', cz. *naliti*, *naliji*, *nalit* 'ts.', sła. *naliat*, *naleje* 'ts.', sła. *naliti*, *nalijem* 'in einer gewissen Menge hineingießen; voll gießen', sch. *naliti*, *nalijem* 'ts.', scs. *nalijati*, *nalějō* 'eingießen, einschicken', bg. *наля* 'ts.; vollgießen; ausgießen, vergießen', maced. *нале* 'ts.', ros. *налить*, *налью*, *налит* 'ts.', ukr. *налити*, *налью* 'ts.', br. *налиць* 'ts.'

Por. bez prefiksu *lějě*.

nolūzeně — subst. verb. 'przyzwyczajenie, nawyk': Nolyšene, Nolyšene 'Gewohnen' HB₁, nolisene B₂, nolisene C; Wisse Döst nolisena 'Gewiß genug'¹ H.

*naloženbyje — derywat od **naložiti*, por. pol. *nałożyć* 'umieścić coś na czymś; rozsmarować cienką warstwę; obciążyć kogo czym, np. obowiązkiem płacenia podatków; ubrać się w coś', przestarz. 'dodać, dołożyć', daw. *nałożyć się* 'przyzwyczaić się, przywyknąć', kasz. *nałożec* 'przyzwyczaić, ośmielić kogo', *nałożec są* 'przywyknąć, wpaść w nałóg', dł. *nałożenie* 'das Aufwenden, der Aufwand; die Gewohnheit, die Sitte, der Brauch, die Weise', gl. *nałożenje* 'ts.', cz. *nałożyć* 'umieścić coś na czymś; wydać, wyłożyć (np. pieniądze); zachować się jakoś w stosunku do kogoś; wprowadzić kogoś w jakiś nastrój', sła. *nałožiti* 'ts.', sła. *nałožiti* 'auflegen, aufladen; anlegen', sch. *nałožiti* 'wydać (rozkaz, polecenie)', scs. *nałožiti* 'darauflegen, beladen', bg. *наложка* 'nałożyć, przyłożyć; narzucić; zobowiązać', maced. *наложу* 'ts.', ros. *наложити* 'nałożyć, przyłożyć, obłożyć, nakłaść', ukr. *наложити* 'ts.', br. *наложыць* 'ts.', por. też deverbativa pol. *nałóg* 'nawyk, zakorzenione przyzwyczajenie', dziś zwykle 'szkodliwy nawyk', dł. *nałog* 'die Gewohnheit, der Brauch, die Sitte; die Art und Weise; der Stil, der Baustil', ukr. *налога* 'przyzwyczajenie, nawyk'.

¹ Wisse Döst (= *vise* z dn., *döst* = **dosti*) dostało się tu przez pomyłkę, por. poprawną wersję w redakcji B₁: Wisse Dös 'Gewiß genug'; Nolyšene 'Gewohnen' (Rost, s. 115, przypis 31).

nonisě zob. *nonūsě*.

nonūsě — 3. sg. praes. 'nanosi' lub może 'naniesie': Nonüsse 'Auftragen' H, Nonüsse B₁.

*nanose (zamiast **nanositz*, zob. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 210—213) do **nanositi* — iterativum do **nanesti* lub derywat z prefiksem **na-* od **nositi* (w tym drugim wypadku czasownik byłby dokonany; na podstawie niem. odpowiednika znaczeniowego nie da się rozstrzygnąć, o którą z tych

formacji chodzi), por. pol. *nanosić, nanoszę* dok. (rzadziej niedok.) 'nosząc zgromadzić dużą ilość czego; osadzić co na czym', pomor. *nanosæc* niedok. 'viel herbeibringen, zusammentragen', dł. *nanosyś, nanosym* niedok. 'genugtragen, in Fülle eintragen', gł. *nanosyć, nanošu* dok. 'nanieść, namulić (o wodzie)', cz. *nanositi, nanosím* dok. 'nosząc nagromadzić', sła. *nanositi, nanosím* dok. 'ts.', sle. *nanósiti, nanósim* dok. 'eine gewisse Menge durch wiederholtes Tragen hinschaffen, zusammentragen', sch. *nanòsiti, nànosím* dok. i niedok. 'nanosić, naznosić; zadawać (klęskę); wyrządzać (szkodę, przykrość itp.)', ses. *nanositi, nanošō* 'bereiten, zu etw. zufügen', bg. dial. *nanóсям* 'herbeitragen, anhäufen' (Weigand), strus. *nanositi, nanošu* niedok. 'przynosić, inferre; wkładać, nakładać (broń); zadawać (rany)', ros. *наносить, наноси́ть, наноси́ть* dok. i niedok. 'nanosić, naznosić (oddzielne przedmioty); znosić, przynosić, przenosić; zadawać, wyrządzać', ukr. *наносити, наноси́ти, наноси́ти* niedok. 'nanosić, znosić, przynosić' oraz *наносити, наноси́ти, наноси́ти* dok. 'nanosić, naznosić', br. *наносиць* niedok. 'nanosić, znosić, przynosić; zadawać, wyrządzać' oraz *нанасиць* dok. 'naznosić, nanosić'. — Lehr-Splawiński, op. cit., s. 237, przyjmował tu aspekt niedok., opierając się na tym, że dla niem. inf. w zabytku przytoczono formę osobową praes., jednak w zabytkach przez inf. tłumaczy się najczęściej zarówno połab. formy dokonane, jak niedokonane i niezależnie od tego, czy są przytoczone w inf., czy w praes.

Zapisy Nonüsse, Nonisse można też odczytać jako *nonisě* = **nanese(tō)* do **nanesti*, por. pol. *nanieść* 'nosząc zgromadzić dużą ilość czego; osadzić co na czym', w podobnych znaczeniach pomor. *nañese*, dł. *nañasé*, gł. *nanjesé*, cz. *naněsti*, sła. *naniest'*, sle. *naněsti*, bg. *нанесá, нанесéи*, maced. *нанесе*, strus. *nanesti, nanesu*, ros. *нанести́, нанесу́*, ukr. *нанести́, нанесу́*, br. *нанеси́ць*. — Interpretacja ta jest jednak nieco mniej prawdopodobna niż poprzednia, ponieważ samogłoska *i* w zabytkach połab. bardzo rzadko jest oddawana przez *ü* (por. np. u Henniga Prüt = *prid* = **perdō*), na-

tomiast *ü* oddawane jest często zarówno przez *ü* jak przez *i*.

nopäläi zob. *pöl*.

nopälni zob. *pölni*.

nopět — inf. 'napoić': Nópit 'Träncken' H, Nôpit B₁.

*napiti: w znaczeniu kauzatywnym i bez refleksywnego *sę* tylko sch. *nàpiti, nàpijēm* 'napoić; upić', także 'wypić do kogoś, wypić na czyjeś zdrowie', bg. *напíя* 'upić, spoić; napoić', także 'nadpić', maced. *напие* 'napoić', por. też sle. *napíti, napíjem (komu)* 'zutrinken', *napit* 'berauscht'. Też inne prefiksy mogą nadawać charakter kauzatywny temu czasownikowi, por. pol. *upić* 'doprowadzić kogo do stanu zamroczenia pojąc go napojami alkoholowymi', *spić* 'upoić kogo alkoholem', cz. *upíti* 'upić kogo', *opíti* 'ts.', sle. *upíti* 'berauschen'.

nopücat — inf. 'zacząć': nopítzangt 'Anfangen' H, Nopitzangt C.

nopücně — 3. sg. praes. 'zacznie': nopítsen 'Anfangen' HB₁.

nopücōl — praet. sg. m. 'zaczął': Nopitzungl 'Anfang' HB₁.

nopücōts — ptc. praet. pass. (prawdopodobnie nom. sg. n.) 'zaczęte': nopitzunta 'Anfangen' H, nopitsunta B₁.

**napočęti, *napočęne(tō), *napočęłz, *napočętoje*: pol. *napocząć, napoczną* 'wziąć, ująć trochę czego z jakiej całości, naruszyć ją', rzad. 'zaczynać, rozpoczynać', pomor. *nap^oočę* 'den Anfang machen', dł. *napóceś, napocnu* 'anfangen, beginnen', sła. *napočat', napočne* rzad. 'zacząć; napocząć'. — O pisowni *nopítsen* w 3. sg. praes. zob. Polański, Polabica I, s. 122; Rost, sl., niesłusznie uważa tę formę za ptc. praet. act. zestawiając ją ze stecz. *napočēn*. — Zapis Henniga Nopitzungl Rost, sl., a za nim Lehr-Splawiński, Gram. pol.,

s. 151, niesłusznie interpretują jako rzeczownik z sufiksem *-lo, zob. Lorentz, ZfslPh, III, s. 325. Przykłady niedokładności w określaniu znaczeń form połab. w zabytkach zob. s. v. *nocpl*.

nordě zob. *citěrnordě*.

nos — pron. poss., nom. sg. m. 'nasz': Noos Wader¹ Mit; noos Jesus 'unser Herr Jesus' Mit; Nos lgôlga² 'Gott, unser uralter Vater' H, Nôs B₁C; Nôs 'Unser' H; Nôsse Wader¹ 'Unser Vater' H, Nôs hôlya³ wader Ec.

nosi — nom. sg. n. 'nasze': Nôssi 'Unser' H, Nôssy C.

nosə — nom. sg. f. 'nasza': tu prawdopodobnie: waa nohss Wiesaa⁴ 'in unser Hausse' PS, noss O; Püd zehm kaa nohss Deisso⁵ 'Kom mit bey unsern Tisch' PS.

nosij — gen. sg. f. 'naszej': noossi daglitia Sjeibe dūnam⁶ Mit; nôssi wisse danneisna Stgeiba doy nam⁷ 'unser täglich Brodt gib uns' H, nôssi C, Nôessi Ec.

nosēm — dat. pl. m. 'naszym': cook moy wittodūjeme noossūme Greichynarim⁸ Mit; kak moy wittedoyime nōsem grēsmarim⁹ 'als wir vergeben unsern Schuldigern' H, nossem Ec.

nose — acc. pl. m. 'nasze': Wittodūman noosse Greichje¹⁰ Mit; wittedoy nam nōsse Ggrêch¹¹ 'Vergib uns unsere Schuld' H.

*našb, *naše, *naša, *našėje, *našimz, *našē: pol. *nasz*, *nasza*, *nasze*, pomor. *naš*, *naša*, *naše*, dł. *naš*, *naša*, *našo*, gł. *naš*, *naša*, *naše*, cz. *náš*, *naše*, *naše*, sła. *náš*, *naša*, *naše*, sła. *náš*, *náša*, *náše*, sch. *năš*, *năša*, *năše*, scs. *našb*, *naša*, *naše*, bg. *наш*, *наша*, *наше*, maced. *наш*, *наша*, *наше*, ros. *наш*, *наша*, *наше*, ukr. *наш*, *наша*, *наше*, br. *наш*, *наша*, *наша*.

¹ *vader* (z niem.). ² *lolə* ≡ *lala. ³ *olē* (z niem.). ⁴ *vā nosə vizə* ≡ *vō naša veža (składnia zniekształcona, nom. zamiast loc.). ⁵ *püd sem kã nosə daisko* ≡ **poidi sēmo kō naša* (*daisko* z niem.; składnia zniekształcona, nom. zamiast dat.). ⁶ *daglitə stajbē dūj-nəm* ≡ *... (*daglitə* z niem.) *skuby daji namz*.

⁷ *vēsedanesne stajbē doj-nəm* ≡ *... *všednēšnyjē skyby daji namz*. ⁸ *kok moi vitēdūjimē nosēm gresnarim* ≡ **kako my otzdajemy našimz grēšnaromz*. ⁹ *kak moi vitēdojimē nosēm gresnarim*, por. wyżej, przypis 8; rozbieżności w brzmieniu tłumaczą się tutaj zróżnicowaniem dialektalnym. ¹⁰ *vitēdūj-nəm nose grežē* ≡ **otzdaji namz našē grēžy*. ¹¹ *vitēdoj-nəm nose grežē*, por. wyżej, przypis 10 i 9.

nosarət — inf. 'nasrać': sant nozarath¹ 'Ich will Dir was etc.' An.

Użyte w wyrażeniu o charakterze obraźliwym i w znaczeniu futuralnym (o funkcji tworzenia futurum przez czasownik *χstēti w połab. zob. s. v. *ca*); w podobnych wyrażeniach wyraz ten bywa używany także w innych językach słow.

*nasrati: pol. *nasrać*, dł. *nasraś*, por. też *wón śi něčo naseŕo* 'er wird dir was scheissen, d. h. er wird sich wohl hüten', gł. *nasrać*, por. też *na głowu nasrać*, cz. *nasrat*, por. też *naser mu!* 'nedávej mu nic, nedbej na něj', sła. *nasrať*, w wyrażeniu *nasrať na něčo* (*na niekoho*) 'hrubý výraz nevšimavosti, nezájmu o něčo (o niekoho)', sch. *nàsrati*, bg. *насѣра*, *насрѣх*, ros. *насрѣтъ*, ukr. *насрѣти*.

¹ *ca tē nosarət* ≡ *χstijō ti ...

notüčě — 3. sg. praes. 'natoczy (o winie lub piwie)': Notitze 'Anzapffen' H.

*natoče (zamiast *natočitz, zob. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 210—213) do *natočiti: pol. *natoczyć*, *natoczyć* 'ulać czego wiele lub pewną ilość, utoczyć, wytoczyć; nalać (zwłaszcza o winie lub piwie)', dł. *natocys*, *natocym* 'anzapfen, vollzapfen', gł. *natočić*, *natoču* 'ts.', cz. *natočiti*, *natočím* 'ts.', sła. *natočít*, *natočím* 'ts.', sła. *natóčiti*, *natóčím* 'einschenken; voll schenken', sch. *natóčiti*, *natóčím* 'napelnić, nalać (szklanke, beczkę)', bg. *наточа*, *наточуи* 'natoczyć (np. wina)', ros. dial. *наточить* 'natoczyć, ulać strugą (zwłaszcza z beczki); насыраć czego sypkiego (np. mąkę)', ukr. *наточити*, *наточу́*, *наточуи* 'natoczyć (z beczki); przesiać przez rze-

szoto (zboże)', br. dial. *намачыць* 'nalać (np. wódki)' —
 Forma dokonana z prefiksem *no-* do *tüčě* (zob. s. v.).

novaucə (*novaucě?*) — 3. sg. praes. 'przyzwyczajają, przyucza'
 ('przyzwyczajai, przyuczycy?'): Nowautza 'Gewehnen' H, No
 wautza C.

novaucənə — ptc. praet. pass. (rodzaj trudno ustalić)
 'przyzwyczajony, przyuczony': Nowautzena 'Gewehnt' H,
 Nowautzena B₁, No wautzena C.

**naučaje(tə)* lub może **nauči(tə)* do *naučati, *naučiti:
 pol. *nauczyć*, niedok. *nauczać* 'przekazywać komu pewien za-
 sób wiedzy, udzielać wiadomości; uczyć, wdrażać do czegoś,
 przyzwyczajając; przyuczać', dl. *nahucyś*, niedok. *nahucowaś*
 'auslehren, lehren; instruieren, angewöhnen', gł. *nawučić*,
 niedok. *nawučec*, *nawučam* 'ts.', cz. *naučiti*, niedok. rzad.
naučovati 'ts.', śl. *naučit*, niedok. *naučat* 'ts.', śl. *naučiti*,
 niedok. *naučati* 'lehren, unterrichten', sch. *naučiti* 'nauczyć;
 przywyknąć', niedok. *naučávati* 'nauczać', ses. *naučiti* 'unter-
 richten, lehren, unterweisen', *naučati* 'lehren', bg. *науча*,
научиши 'nauczyć; nauczyć się; dowiedzieć się', niedok.
научавам, maced. *научи* 'ts.', strus. *naučiti* 'nauczyć; na-
 mówić, nakłonić; nauczyć się, dowiedzieć się', niedok. *na-
 učati* 'nauczać; namawiać', ros. *научить*, niedok. pot. *на-
 учать* 'nauczać', ukr. *навчити*, niedok. *навчати* 'ts.; nama-
 wiać', br. *навучыць*, niedok. *навучаць* 'nauczać; doradzać'. —
 Dla 3. sg. praes. nie da się rozstrzygnąć, czy chodzi o formę
 niedokonaną *novaucə*, czy może o dokonaną *novaucě*, po-
 nieważ Hennig przez *a* oznaczał nie tylko wygłosowe *-ə*, ale
 dość często także *-ě*. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 239,
 wyprowadza z *nauče (zamiast *naučitz).

Por. bez przedrostka *vaucēt*.

novět — inf. 'nawinać (nici na nawój w warsztacie tkackim)':
 Nówit 'Aufziehen, das Garn auf den Baum bringen; die
 Tuchmacher sprechen, Bömen oder Bäumen' H, Nô-
 wit B₁.

*naviti: pol. *nawinać* 'okręcić co na czym, namotać na co',
 dial. *nawić* 'nasplatać, naskręcać' (o stosunku formy **-vinoti*
 do *viti zob. Vaillant, GC, III, s. 231—232), śl. *nāvjie* 'na-
 winać', dl. *nawiś* || *nawinuś* 'drauf-, aufwinden, anwickeln,
 dran-, anflechten, aufflechten', gł. *nawić* 'nawinać', cz. *na-
 viti*, także *navinouti* 'nawinać', śl. *navit*, także *navinút* 'ts.',
 śl. *navíti* 'aufwinden, aufwickeln; aufziehen', sch. *nāviti* 'na-
 kręcić, nawinać; skręcić, naciągnąć; uwić (gniazdo, wieniec)',
 bg. *навія* 'nawinać, namotać, zwinąć (w kłębek); nakręcić
 (zegarek); zakręcić (śrubę)', lud. 'zwichnąć', maced. *навие*
 'nawinać, namotać; naciągnąć, nakręcić (mechanizm)', ros.
навить 'nawinać, namotać (np. nitki na motek); naskręcać,
 uwić', lud. 'zakręcić (włosy)', ukr. *навіти* i *навинути* 'na-
 winać, namotać', br. *навіць* 'ts.'

Szydłowska-Ceglowa, Lud XLVIII, s. 134.

novərtaj-sə — 2. sg. imperat. 'wróć, wróć się': Nowarteissa
 'Wieder kehren' H, Nowoartéissa B₁.

*navorti-sě do *navortiti sě (*sě*): pol. *nawrócić się*, *nawróce*
się 'udać się z powrotem, wrócić', *nawrócić* 'ts.; skierować na
 poprzednie miejsce, do poprzedniego położenia, zawrócić',
 stpol. *nawrócić* tylko w znaczeniu kauzatywnym, dl. *na-
 wrośis se* 'sich umdrehen, einlenken, wieder auf den rechten
 Weg einlenken; sich neigen; kippen', gł. *nawrócić so* 'na-
 chylić się, nawrócić (z drogi), powrócić', cz. *navrátiti se*
 'wrócić, powrócić', śl. *navrátit sa* 'ts.', śl. *navrátiti se*
 'einlenken; einkehren (im Gasthaus)', sch. *navrátiti*, *nāvra-
 tīm* 'skręcić', *navrátiti se* 'wstąpić', bg. dial. *навратам се*, *навпа-
 тух се* 'sich zur Seite neigen, zusammenfallen' (Weigand),
 strus. *navorotitise* (*наворотитиса*) 'obrócić się, zwrócić się', ros.
наворотить, *наворочу*, *наворотить* 'nawalić, nazwalać czego,
 napakować czego', dial. także 'zawrócić, wrócić'.

nozduk — zob. *nazduk*.

nös — s. nom. sg. m. 'nos': Nös 'Nase' An; Nöhss 'die Nase'
 PS, Nöhss H; Nöss 'Naße' Bauc; Nös 'Nase' H.

vã nüse — loc. sg. 'w nosie': Wa nüsse Dare¹ 'Nabelöcher' Bauc; Wa nüsse dáre¹ 'Nasse-Löcher, d. i. in der Nasen die Löcher' H.

*nos̄, *v̄ nos̄: pol. nos, dł. nos, gł. nós, cz. nos, sła. nos, sle. nôs, gen. nosâ || nôsa, sch. nôs, gen. nõsa, bg. нос, maced. нос, ros. нос, ukr. ніс, нóса, br. нос. — O dalszych nawiązaniach etymologicznych zob. Trautmann, BSW, s. 193, Meillet, Et., s. 206, Vasmer, REW, II, s. 228 (z bibliografią).

¹ dar̄ = *dir̄y.

nõt̄ar — s. nom. sg. m. 'pasterz bydła rogatego': Nungtaar 'Kuhhirt' PS, Nungtar J; Nuntar 'Kuhhirte' Bauc; Nũntar 'Kuh-Hirte' H; Nũntar trumba rik¹ 'Der Hirte bläset' H.

*nõt̄arj̄b — derywat od *nõt̄a (zob. s. v. nõt̄o) utworzony za pomocą sufiksu *-arj̄b tworzącego pierwotnie nazwy zawodów od rzeczowników (por. Meillet, Et., s. 211—213), por. z innym sufiksem strus. nut̄nik̄o 'handlarz bydłem rogatym'.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 79—80.

¹ nõt̄ar tr̄ob̄e rüg = *nõt̄arj̄b tr̄obe (zamiast *tr̄obit̄o) roḡo; o składni tego wyrażenia zob. Heydzianka, SO, VI, s. 28, przypis 8.

nõt̄o — s. acc. sg. f. 'stado bydła': Nũntung 'Heerde-Vieh' H.

*nõt̄o — do *nõt̄a z wtórną nosowością, por. sle. nũta 'Rinderherde', dł. nuta 'Viehherde', strus. nuta 'bydło rogate'. — Stara pożyczka, z pragerm. *nauta-, por. stwn. nôž n. 'animal; jumentum', stnord. naut n. 'Rindvieh'.

Kiparsky, GLG, s. 183—184, Endzelin, RFV, LXVIII, s. 371, Vasmer, REW, II, s. 232 (z dalszą bibliografią).

nüc — s. nom. sg. f. 'noc': Nüts 'La Nüit' Pf; nuûx¹ 'Nacht, nox' An; Nüts 'Die Nacht' Vand; nühtz 'Nacht' PS; Nütz 'Nacht' H, Nütz BB₁B₂C; Dibbre² Nüz 'Gute Nacht' Bauc; Dibbre² Nütz 'Gute Nacht' HA.

nüci — gen. sg. w wyrażeniu:

pöl nüci 'połowa nocy, północ': Pël nützi 'Halbe Nacht' H, nützi B₁, nützi B₂.

vi nüc || v̄ nüc — acc. sg. 'w nocy, nocą': winnütz 'Desachte(n)s' PS, Vin nühtz O, winnuütz H; Wennütz 'Bey der Nacht' H, Wennütz B₁B₂C; Wen nütz, Wennüts 'bey der Nacht' HB₁.

nüc̄e — nom.-acc. pl. 'noce': Nühtze 'Nächte' PS.

*nokt̄, *nokte (pod wpływem dawnych tematów na *-ũ zamiast *nokti, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 178), *pol̄o nokte, *o nokt̄, *nokti: pol. noc, dł. noc, gł. nóc, cz. noc, sła. noc, sle. nôč, gen. noči, sch. nôč, nõci, scs. nošt̄, bg. нощ, maced. ноќ, ros. ночь, ukr. ніч, br. noch, spoza słowiańszczyzny por. lit. naktis, łot. nakts, stprus. naktin acc. sg., stind. nák, nánktis pl., łac. nox, noctis, goc. nahts. — Zapisy PS i H winnütz, Wennütz itd. Rost (sl.) i Lehr-Splawiński, Gram. poł. s. 241, wiążą z wyrażeniem przyimkowym z *v̄, jednak pisownia na to nie pozwalała. Przyimek *v̄ rozwinął się w połabskim w v̄ i jest oddawany w zabytkach systematycznie przez wa, va itp., natomiast zapisy przez wi, we itp. wskazują na przyimek *o, który podobnie jak prefiks *o rozwinął się w połabskim w vi || v̄, por. Polański, RS, XX, s. 100—101. Z tym samym przyimkiem (w obocznej postaci ob) por. dł. hob noc 'die Nacht über', gł. wob nóc 'innerhalb einer Nacht, die Nacht über, innerhalb der Nacht', sła. o noc 'za noc', sle. ob noč 'bei der Nacht, über Nacht', ros. dial. одночь 'через ночь, завтра утром; всю ночь и в одну ночь' (Dal). — Zapis H Pël nützi Schleicher, s. 177, interpretował niesłusznie jako collectivum na *-sje, por. Lehr-Splawiński, l. c.

¹ Błąd zamiast nuûz lub nuüz. ² dübr̄o = *dobraja.

nücãñe I. — s. nom. sg. m. 'wartownik, stróż (nocny)': Nitziõna 'Wächter' H, Nitziõne BB₁B₂C.

Substantywizowany przymiotnik, zob. s. v. nücãñe II.

nüćăně II. — adi. nom. sg. m. 'nocny': Nütziona Klit¹ 'Nachttopf' H, Nützyona B₁.

nüćănə — nom. sg. f. 'nocna': Nütziona Breitka² 'Nacht-Mütze' H, Nützyona B₁.

*noktyńajb, *noktyńaja — derywat przymiotnikowy na *-yn- od *nokty (zob. s. v. nüć; o sufiksie -yn- w tej funkeji zob. Meillet, Ét., s. 438—440), por. pol. nocny, dl. nocny, gl. nócnny, cz. noční, sla. nočný, sle. nóčen, nočna, sch. nõcnī, ses. noštyńə, bg. nóцен, nóчна, maced. nóкен, nóчна, ros. ночной, ukr. ночний, br. nachny.

Brückner, ZfslPh, VI, s. 515, niesłusznie rekonstruuje nüćăně, tłumacząc literę o po spółgłosce e jako samogłoskę wsuniętą na wzór niemiecki, a więc sprawę czysto graficzną, bez pokrycia w wymowie.

¹ zob. s. v. klit. ² zob. s. v. braйтka.

nüďět — s. nom. sg. m. 'paznokieć': Nütchit 'Les ongles'¹ Pf; Nütshit 'Der Nägel' Vand, Nütchit Do; Nütgid 'Nagel. Am Finger oder Zehe' H, Nütgid C.

nüχto (?) — gen. sg. 'paznokcia': Niedgio 'Nagel am finger' Bauc.

nüχte — nom.-acc. pl. 'paznokcie': Nichdé 'Nagel. Am Finger oder Zehe, plur'. H, Nichdê B₁.

Forma gen. sg. niepewna, bo zapis Niedgio może być pomyłką zamiast Niedgit lub Niedgid, por. Rost, s. 81, przypis 4.

*nogəty: stpol. nogieć 'choroba oczna koni i bydła', por. też sowi nogieć 'różne cierniste krzewy; ostrężyna, głóg itp.' (znaczenia wtórne, por. Brückner, SE, s. 365), dial. małopol. nochcie pl. 'paznokcie' (MAGP, VIII, m. 392), kasz. nokie 'paznokieć', nokce pl. 'kocanki piaskowe, Helichrysum arenarium; nagietek lekarski, Calendula officinalis L.', dl. nokś 'paznokieć', gl. noché 'ts.', cz. nehet, stcz. nohet 'ts.', sla. necht, dial. też nehet, nechet 'ts.' sle. nõhet, dial. też nõget 'ts.', sch. nõkat 'ts.', ses. nogəty 'ts.; Klaue, Kralle', bg. nóкът 'ts.', maced. nokom 'ts.', strus. nogəty, nõgoty 'ts.;

narzędzie tortur', ros. nóготь 'paznokieć', ukr. nõготь 'ts.', br. nóгауь 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. lit. nagūtis 'paznokieć, pazur, szpon', stprus. nagutis 'paznokieć'. — Rdzeń ten sam co w *noga (zob. s. v. nügə), o sufiksie *-ətə zob. Meillet, Ét., s. 288, Vaillant, GC, II, s. 227, por. też Trautmann, BSW, s. 192—193, Vasmer, REW, II, s. 224—225 (z bibliografią).

Por. nüχtai.

¹ Znaczenie w pl. przez pomyłkę zamiast w sg., por. podobną pomyłkę w tym samym zabytku s. v. joji.

nügə — s. nom. sg. f. 'noga; stopa': Nücka 'La jambe' Pf; Nika 'Das Bein' Vand; Nügga 'Fuß' PS, Nigga O; Njgga 'Bein oder Fuß' Bauc; Nika 'Bein' H; Nigga 'Fuß', Nigga B₁; Günse nigga¹ 'Gänse-Fuß' H, Gunse nigga C.

nüďě — gen. sg. 'nogi, stopy': Pitgeine prütge² Nidige 'Ueber den Fuß stoßen' H, Nüďige B₁, Nüďige B₂C.

nügə — acc. sg. 'nogę, stopę': Nikung wibbit³ 'Bein unterschlagen' H; Dirse nikung gegen⁴ 'Bein entgegen halten' H; Stoweime niggung wör⁵ 'Den Fuß fürsetzen, wenn mann will zu fallen machen' H.

nüze — nom.-acc. dual.: Nützé 'Bein, Dual' H.

nüďai — nom.-acc. pl. 'nogi': Nidyáy 'Bein, plur' H.

*noga, *nogy, *noge, *nožě, *nogy: pol. noga 'kończyna dolna u ludzi, u zwierząt, pes; stopa; część sprzętu, przyrządu stanowiąca jego podpore', kasz. noga 'ts.', dl. noga 'ts.', gl. noha 'ts.', cz. noha 'pes; podpora (noga) jakiegoś sprzętu', sla. noha 'ts.', sle. nóga 'ts.; stopa', sch. nõga 'ts.', ses. noga 'Fuß', bg. dial. nóга 'ts., Bein', maced. nóга 'ts.', strus. noga 'pes; podnóże góry', ros. nóга 'pes; podpora (noga) jakiegoś sprzętu', ukr. nóга 'pes', br. názá 'ts.', spoza słowiańszczyzny por. lit. nagà 'Huf', lot. nagas 'beide Hände; Hände und Füße', stprus. nage 'Fuß' (Trautmann, BSW, s. 192—193, Vasmer, REW, II, s. 224 z dalszą bibliografią).

¹ gəsa nügə ⇐ *gəsbjaja ... ² pütaině pritě ⇐ *pokyne(tə) perky. ³ nügə vibět ⇐ *... obiti. ⁴ dirzě nügə gegen ⇐ *džže

(zamiast *džžitə) *nogə* (gegen z niem). ⁵ *stovai-mě nügə vör* ←
*stavi-mu *nogə* (vör z niem.).

nügötě — adi. nom. sg. m. 'zaopatrzony w nogi, posiadający nogi (o naczyniach)': Niggôte Klit¹ 'Dreyfüßiger Topff' H, Niggôte B₁.

*nogatɔjɔ: pomor. *nogatī* adi. do *noga*, dł. *nogaty* 'mit grossen bz. vielen Füßen begabt, mit langen Beinen versehen, großfüßig, langbeinig', gł. *nohaty* 'ts.', cz. *nohatý* 'długonogi', sła. *nohatý* 'ts.', sła. *nogāt* 'mit Füßen versehen; vielfüßig; langfüßig, langbeinig', sch. *nògat* 'posiadający wielkie nogi', por. też ros. dial. *нога́тмы́* 'długonogi' (Dal.) — Derywat od *noga (zob. s. v. *nügə*) utworzony za pomocą sufiksu *-at-, por. o podobnej budowie *krajdlotə* (o sufiksie *-at- w tej funkcji zob. Meillet, Ét., s. 290—292).

¹ *klüt* (z niem., zob. s. v.).

nüχtai — s. nom.-acc. pl. 'paznokcie': Nüchtjey 'Nägel' PS, Juchtneyh H, Nuchjey O.

*nogətɔky do *nogətɔkɔ: pol. *nogietek* 'Calendula, roślina ozdobna z rodziny złożonych o żółtych lub pomarańczowych kwiatach, liściach lancetowatych' (znaczenie wtórne, zob. Brückner, SE, s. 365), stpol. *nogietek*, *nogtek* 'Calendula officinalis L.', cz. *nehýtek* (z wtórnym ý) 'demin. do nehet' (zob. s. v. *nüd'ět*), ros. *ноготок* 'paznokietek, demin.-hypocor.; Calendula L.', por. też o zbliżonej budowie dł. *nochatk* demin. 'paznokietek', gł. *nochóik* 'ts.', cz. *nehtík* 'ts.', sła. *nechtík* 'ts.', sła. *nòhtec* 'ts.', ukr. *нігтик* 'ts.', sch. *nòkatac* 'nozdrzyk, Melilotus officinalis'. — Deminutivum na *-ɔk- od *nogətɔ (zob. s. v. *nüd'ět*).

nüse — s. nom.-acc. pl. 'orzechy': Nüse 'Nüße' Vand.

Pożyczka z niem., morfologicznie nie zasymilowana, zob. Polański, MZ, s. 20, 134.

nüsět — inf. 'nosić': Nüsset 'Tragen' H, Nÿssett B₁.

nüsě — 3. sg. praes. 'nosi': Nüsse 'Tragen' H, Nÿsse B₁.

nüsa vā janü — 1. sg. lub 3. pl. praes. 'gromadzę, znoszę na kupe' ('gromadzą, znoszą?'): Nüssang Wayganí 'Zusamentragen, auf einen Hauffen tragen' H, Nÿssang B₁.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 213 i 217 opowiada się za formą 3. pl. dla ostatniego zapisu Henniga, ale nie można tu także wykluczyć możliwości, że chodzi o 1. sg., ponieważ niem. odpowiednik znaczeniowy przytoczony jest w inf., a względy fonetyczne pozwalają na obie interpretacje.

*nositi, *nose (zamiast *nositə, zob. Lehr-Splawiński, op. cit., s. 211), *nošə lub **nosę(tə)*: pol. *nosić*, *noszę* 'trzymając coś w rękach, na plecach lub w inny sposób na sobie, chodzić z tym, czyniąc to długo lub wielokrotnie, ferre, portare; mieć przy sobie, z sobą, na sobie, secum portare, secum ferre, habere', w tych samych podstawowych znaczeniach kasz. *nosěc*, *nosi*, dł. *nosyś*, *nosym*, gł. *nosyc*, *nošu*, cz. *nositi*, *nosím*, sła. *nosit*, *nosím*, sła. *nóstiti*, *nósim*, sch. *nòsiti*, *nòsīm*, scs. *nositi*, *nošə*, bg. *нося*, *носиу*, maced. *носи*, ros. *но́сѣть*, *но́сѣть*, *но́сиу*, ukr. *но́сѣти*, *но́сѣть*, *но́сиу*, br. *насіць*. — Iterativum do *nesti (Vaillant, GC, III, s. 411). — O wyrażeniu *vā janü* zob. s. v. *jadān*.

nüvaina — s. nom. sg. f. 'ugór zorany, nowa ziemia uprawna': Nuwein ist neu Land, welches vor diesem verkauffet worden auf Jahren (1699) vor Bier ists geteilet, (1706) ist das Land gegen den hohen Berg zu Acker gemachet PS.

*novina: pol. *nowina* 'nowa wiadomość, coś nowego', dial. i stpol. także 'rola uprawiana po raz pierwszy lub od niedawna', kasz. *n^oovina* w obu znaczeniach, dł. *nowina* 'ts.', gł. *nowina* 'ts.', cz. *novina* 'ts.', sła. *novina* 'nowa wiadomość', sła. *novina* 'das Neue, neue Dinge; die Neuerung; neue Früchte, neue Fechsung; das Neuland; die Neuigkeit', sch. *novina* 'nowość; nowa wiadomość; rzecz nowa', bg. *новина* 'ts.', lud. 'nów; ziemia dotychczas nie orana', maced. *новина* 'ts.', lud. 'nów; ziemia dotychczas nie orana', ros. *новина́* dial. 'ziemia uprawiana po raz pierwszy lub od niedawna; nowe zbiory', ukr. *новина́* 'ts.', br. *навіна́* 'ts.' — Derywat od *novə

(zob. s. v. *nūvē*) utworzony za pomocą sufiksu **-ina*, zapewne pierwotne abstractum (o sufiksie tym zob. Meillet, Ét., s. 450—452). — Por. *lāisainə*.

nūvē — adi. nom. sg. m. 'nowy': Niwe Môn¹ 'Neue Mond' H; Nýwa Môn 'Neumond' HB₁.

nūvə — nom.-acc. sg. n. 'nowe': Nivaglutūf² 'La Nouvelle année' Pf; Niwa Lgotí² 'Neue Jahr' H, Niwe C; neúwa widdíne³ 'Un habit neuf' Pf; Niwa widdena³ 'Neu Kleid' H; Niwa 'Neu' H, Nýwa B₁.

*novzjь, *novoje: pol. *nowy*, kasz. *novi*, dł. *nowy*, gł. *nowy*, cz. *nový*, sła. *nový*, sło. *nòv, nòva*, sch. *nòv, nòva, nòvo*, ses. *novz*, bg. *нов*, maced. *нов*, ros. *новый*, por. też *нов, nova, novo*, ukr. *новий*, br. *novy*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *naũjas* 'nowy', stind. *návas-*, łac. *novus* (Trautmann, BSW, s. 194, Vasmer, REW, II, s. 223 z dalszą bibliografią).

¹ *mon* (z niem., zob. s. v.). ² *nūvə lotü* ← **novoje ləto*.
³ *videně* ← **oděnyje*.

nūvo — s. nom. sg. f. 'nów': Niwó 'Neue Mond' H, Niwô B₁.

*nova — pierwotnie nie złożona forma nom. sg. f. do **novz* (zob. s. v. *nūvē*) z elizją rzeczownika *launə* 'księżyc' (zob. s. v.), por. z podobną elizją *storo* obok *storo launə*. Również w pol. w tym znaczeniu występuje przymiotnik w formie pierwotnie nie złożonej *nów* z elizją rzeczownika *księżyc*, por. stpol. *nowy księżyc* 'nów'.

nūz — s. nom. sg. m. 'nóż': Nūs 'Un couteau' Pf; Nūs 'Ein Meßer' Vand; Nūs 'Der Mist'¹ Vand; Njs 'Meßer' Bauc; Nis 'Meßer' H, Nýs B₁; Nýs wa Radely² 'Hackeisen' HB₁.

nūze — nom.-acc. pl. 'noże': Nisé 'Meßer, plur.' H, Nysé B₁.

*nožь, *nožě (pierwotny acc. pl., zob. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 167): pol. *nóż*, kasz. *nóž*, dł. *nož*, gł. *nóž*, cz. *nůž*, sła. *nóž*, sło. *nòž, nóža*, sch. *nòž, nóža*, ses. *nožь*, bg. *нож*, ros. *нож, ножá*, ukr. *ніж, ножá*, br. *нож, ножá*. — O dalszych

nawiązaniach etymologicznych zob. Vasmer, REW, II, s. 225 (z bibliografią).

¹ Pomyłka w wyniku pomieszania dn. *mess* 'Mist' i *mess* 'Messer', por. Leskien, AfslPh, XXII, s. 143. ² *vā rádlū* ← **vz ordlo* (ze zniekształconą składnią).

nūzaice — s. nom.-acc. pl. 'nożyce': Nūsaitse 'Des Ciseaux' Pf; Nūsaitse 'Die Scheere' Vand, Nūseitse Do; Nūseitze 'Schere' HB₁.

*nožicě: pol. *nożyce* 'narzędzie do cięcia papieru, tkanin itp. oraz do strzyżenia, krajania itp., składające się z dwóch ruchomych połączonych ostrzy', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *nóžice*, dł. *nożyce*, gł. *nożicy*, cz. dial. *nožice*, sła. dial. *nožice* (w znaczeniu 'brzytwa' ze znakiem zapytania u Kálala), sło. dial. *nožice*, sch. reg. *nòžice*, bg. *ножици*, także w sg. *ножица*, maced. *ножица, ножици*, strus. *nožici*, ukr. *ножици*, por. w tym znaczeniu też ros. *ножицы*. — Derywat od **nožь* (zob. s. v. *nūz*) utworzony za pomocą sufiksu **-ic-a* (o sufiksie tym zob. Meillet, Ét., s. 345—350).

nūznāi — s. nom.-acc. pl. 'pochwa na nóż': Nisenáy 'Scheide' H, Nisenay B₂.

*nožьny: dł. *nožna*, zwykle w pl. *nožny* 'die Scheide, Messerscheide, das Besteck; die Degenscheide, Säbelscheide, cz. przestarz. *nožny* 'pochwa na nóż, na miecz' (Jungmann), sło. *nóžna*, także w pl. *nožne* 'die Messerscheide, die Scheide', strus. *nožьny* 'pochwa na noże, miecze, szable, vagina', ros. *ножны*, także *ножны́* 'ts.', ukr. dial. *ніжна* pl. n. 'нож и су-гак, в кожаных ножнах, привешиваемые гуцулом к поясу' (Hrinčenko), br. *ножны* 'pochwa na nóż'. — Substantywizowana forma przymiotnika **nožьny* derywowanego od **nožь* (zob. s. v. *nūz*), por. w tym samym znaczeniu także **nožьnica*: sło. *nóžnica*, sch. *nòžnica*, także w pl. *nóžnice*, ses. *nožьnica*, bg. *ножица*, maced. *ножица*, cz. *nožnice* (Jungmann) (Meillet, Ét., s. 348, 460).

Milewski, SO, VIII, s. 229.

O

oberhaid — s. nom. sg. m. 'zarządca dóbr państwowych': Abercheid 'Un Baillif' Pf.

Pisownia przez *a*- prawdopodobnie przez pomyłkę. — Pożyczka, por. śrdn. *overheit*, śrwn. *oberec-heit*, *ober-keit* 'die herrschaftliche Gewalt, Obrigkeit'.

ofkə — s. nom. sg. f. 'jastrząb': Oofka 'Tauben- oder kleiner Habicht' Bauc.

Pożyczka z dn., por. bremeń. *haafke* f. 'Habicht', lünebur. *hāfk* f. 'ts.', prus.-niem. *hāfke* || *hawke* m. 'ts.' — Wyraz zaliczono do kategorii rodzimych tematów z sufiksem **-ka*.

Rost, s. 82, przypis 16, Lehr, Zapoż., s. 293, 307, Polański, MZ, s. 129.

ogəji-sə — 3. sg. praes. reflex. 'podoba się': Ogaïssa 'Gefallen, behagen' H, Hogayssa B₁.

Z śrdn. *hagen* 'behagen, gefallen'. Jak większość czasowników zapożyczonych wyraz podciągnięto pod rodzime tematy na **-ati*, **-ajə*, stąd zakończenie *-əji-sə* $\Leftarrow$ **-aje(tə) sē*.

Rost, s. 112, przypis 29, Lehr, Zapoż., s. 275, 307, 308, Polański, MZ, s. 78, 150.

olajə — s. nom. sg. f. 'olej': Olāja 'De l'huile' Pf; Olaja 'Oel' Vand; Holeija 'Öhl' PS; Oleya 'Öl' H, Olja B.

Z śrdn. *olie* m. (|| *olige*) 'olej'. Wyraz zaliczono (jak większość pożyczek rzeczownikowych z końcówką *-e* w niem.) do rodzimych tematów na **-a*, stąd w nom sg. *-ə* $\Leftarrow$ **-a*.

Rost, s. 141, przypis 24, Polański, MZ, s. 125.

olant — s. nom. sg. m. 'głowacz (gatunek ryby)': Olandt 'Alandt' Bauc.

Z śrdn. *ālant* 'Alander (cyprinus capito)'. Polański, MZ, s. 102.

olijě — adi. nom. sg. m. 'święty': Nôs hôlya wader¹ 'Unser Vater' Ec.

Pożyczka z dn., por. stsas. *hēlag*, anglosas. *hālig* 'święty'. Zakończenie połab. *-ě* $\Leftarrow$ **-əjə*.

Rost, s. 178, przypis 8, Lehr, Zapoż., s. 291, 308; nieco inaczej transkrybuje ten wyraz Polański, MZ, s. 140 oraz Polański-Sehnert, PED, s. 104.

¹ *nos ... vader* $\Leftarrow$ **našə* (*vader* z niem., zob. s. v.).

olter — s. nom. sg. m. 'uzda': Olter 'Halffter' H.

Pożyczka nowsza, nie zaadaptowana słowotwórczo (spodziewany byłby wtedy sufiks w postaci *-ār*, por. s. v. *me-stār*), por. lünebur. *halt'r* m. 'Halfter, Zaun ohne Gebis, aus Gurten hergestellt, mit dem das Pferd angebunden'.

Rost, s. 119, przypis 4, Lehr, Zapoż., s. 307, Polański, MZ, s. 115.

olə — 3. sg. praes. 'idzie po coś', w tej osobie zaświadczone tylko w zwrocie:

olə dausə 'zaczepuje tchu': Olia taussang 'Athem holen' H, Olya C; Olea taussang 'Odem holen' H.

oloi — 2. sg. imperat. 'idź po coś, idź przynieś': Deffca holjo Talleer Dannäu¹ 'Dirne hol teller Erhein' PS; Holigóy 'Holen lassen' HB₁.

oloňə — subst. verb., gen. sg.: Holyónya 'Holen lassen' H, Holyônja B, Holyônja B₂C; Jose necham holyónya² 'Ich laße holen' H, Holigônga B₁, Holyônja B₂C.

Z śrdn. *halen* 'holen'. Pożyczkę podciągnięto pod rodzime tematy na **-ati*, **-ajə*, stąd zakończenia połab.: *-ə* $\Leftarrow$ **-aje(tə)*, *-oi* $\Leftarrow$ **-aji*, *-oňə* $\Leftarrow$ **-anəja*. Zwrot *olə dausə* ($\Leftarrow$ **dušə*) jest kalką niem. *Athem holen*, dn. *Odem halen*.

Rost, s. 90, przypis 20, s. 141, przypis 21, Lehr, Zapoż., s. 275, 306, 307, 308, Polański, MZ, s. 25, 79, 150.

¹ *defkə oloi taler dānai* $\Leftarrow$ **dēvka ... (taler z niem., zob. s. v.) dānu*. ² *joz nexəm oloňə* $\Leftarrow$ **jazə nexamə ...* — Co do podanego przez Henniga niem. odpowiednika znaczeniowego zob. s. v. *nexət*.

omār — s. nom. sg. m. 'młot': Omār 'Un marteau' Pf, Omaár Ec; Homār 'Un rabot' Pf; Omār 'Der Hammer' Vand, Omar Do; Omār 'Hammer' H, Omárr B; Homār 'Hobel' HB₁.

sā omārām (lub może *omārām*) — instr. sg. 'młotem': Bie² ssa omarjam 'Schlagen mit dem Hammer, wird auch von einem Böttcher-Hammer gebraucht' H, omoriaṁ B₁.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *hamer* m. 'Hammer', lünebur. *homm'r* 'ts.' — O sposobie adaptowania sufiksu *-er* w zapożyczeniach z niem. zob. s. v. *mestār*. — W instr. sg. końcówka *-ām* ⇐ **-am̄*, o palatalności tematycznego *r* zob. Polański, MZ, s. 24—25.

¹ Znaczenie podane nieściśle. ² *bějě* ⇐ **bje(tō)*.

omel — s. nom. sg. m. 'skop': Omel 'Der Hamel' Vand. Z śrdn. *hamel* 'verschnittener Schafbock'. Lehr, Zapoż., s. 307, Polański, MZ, s. 110.

openbor — adi. 'jawny': Openbór 'Offentlich' H, Openbôr B₂, Openbar C. Pożyczka z dn., por. śrdn. *openbar* 'offenbar, sichtlich, bekannt'.

Rost, s. 141, przypis 30, Lehr, Zapoż., s. 275, 277, 291, Polański, MZ, s. 140.

opəm — 1. sg. praes. 'ufam, mam nadzieję': Ópam 'Hoffen' H, Ópamm B₁, Ôpam B₂.

Z śrdn. *hopen* || *hapen* 'hoffen'; pożyczkę zaliczono do rodzimych tematów na **-ati*, **-ajə*, stąd końcówka *-əm* ⇐ **-am̄*.

Rost, s. 123, przypis 38, Lehr, Zapoż., s. 277, 292, 293, 307, 309, Polański, MZ, s. 77, 150.

opo — s. nom. sg. f. 'małpa': Opó 'Affe' H, Opov B₁. Z śrdn. *āpe* f. i m. 'małpa'; wyraz zaliczono do rodzimych

tematów na **-a*; w nom. sg. końcówka występuje w postaci nie zredukowanej *-o* ⇐ **-a*, ponieważ pierwsza sylaba jest długa, zob. Polański, MZ, s. 30.

Rost, s. 88, przypis 19, Lehr, Zapoż., s. 275, 297, Polański, op. cit., s. 125.

orō — s. acc. sg. f. ' prostytutkę, nierządnicę': orōng 'Hure' An. Z śrdn. *hore* f. 'Hure'. — Kończówka rodzima: *-ō* ⇐ **-o*. Rost, s. 53, przypis 18, Lehr, Zapoż., s. 277, Polański, MZ, s. 45, 125.

oso — s. gen. sg. m. (w funkcji partytywnej) 'padlina, ścierwo' (może też 'przynęta, żer'): Ôsso, ôesso 'Aas' H, Oossow B₁. Lehr, Zapoż., s. 291, 293 i indeks, uważa za nom. sg. na *-o* ⇐ **-a*. O względach przemawiających za gen. zob. Polański, MZ, s. 16. — Rost, s. l., bliżej formy tej nie określa, ale też chyba uważa za nom. sg. f.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *ās* n. 'Aas', lünebur. *as* n. 'ts.'

Rost, s. 87, przypis 3, Polański, op. cit., s. 11, 16, 35, 107, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 86.

otəji-mě — 3. sg. praes. 'nienawidzi mnie': Otagîm, Hotegîm 'Haßen' H, Hotagîm B, Hategîm C.

Z śrdn. *haten* 'hassen'. Pożyczkę podciągnięto pod rodzime tematy na **-ati*, **-ajə*, stąd w 3. sg. praes. zakończenie *-əji-(mě)* ⇐ **-aje(tō) me*.

Rost, s. 120, przypis 11, Lehr, Zapoż., s. 275, 307, Polański, MZ, s. 78, 150.

otai — s. nom. sg. f. 'haczyk (od haftki)': Okéidia¹ 'Un crochet' Pf, Okeidia Ec; Ôtgáy 'Haken an einem Kleide' H, Hotgáy B₁, Ôtgáy B₁.

Z śrdn. *hake* m. 'Haken, uncus'; pożyczkę zaliczono do rodzimych tematów na **-ū*, które w polab. były dość produktywne, stąd końcówka nom. sg. *-ai* ⇐ **-y*.

Rost, s. 118, przypis 26, Lehr, Zapoż., s. 275, 303, Polański, MZ, s. 132, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 170.

¹ *otai tü ja* = *... to je(sta).

ozãi — s. nom. sg. f. 'uszek, eska (do haczyka)': Ózey 'Une agraffe' Pf.

Ponadto Hennig notuje: Asé 'Öhre, oder Öse, die zum Haken an einem Kleide und sonst gehöret, daßelbe, damit zuzuhaken', Asê B₁. Jest to prawdopodobnie forma nom.-acc. pl. na *-e* = **-ě*, por. Polański, MZ, s. 133; Rost, sl., uważa ją za gen. sg., Lehr, Zapoż., s. 302 i 316, transkrybuje *ozó* i interpretuje jako nom. sg., Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 170, widzi tu formę nie przyswojoną fleksyjnie o końcówce przejętej z śrdn. źródła.

Z śrdn. *ose* f. 'Öse'. Wyraz zaliczony do rodzimej deklinacji kontynuującej pierwotne tematy na *ũ, stąd końcówka nom. sg. *-ãi* = **-y*.

Ö

õpãk — s. nom. sg. m. 'pocałunek': Hépoak 'Kuß' H, Hepoak C, Hepõak B₂; doy mené Hepoak¹ 'gib mir einen Kus' H, Hepõak B₂.

Formacja utworzona od zapożyczonego z śrdn. *open* 'küssen' za pomocą sufiksu *-ãk* = **-zkb*, zob. Olesch, ZfslPh, XXXV, s. 258—259. Transkrypcja Olescha *hëpãk* jednak nie przekonuje ze względów fonetycznych, ponieważ w zapożyczeniach nie notuje się redukcji samogłosek w pierwszej sylabie, nic natomiast nie stoi na przeszkodzie rekonstruować przez *õ-* w nagłosie, powstałe w wyniku przegłosu dn. (o oddawaniu tej samogłoski za pomocą litery *e* zob. Lehr, Zapoż., s. 278). Por. też niżej s. v. *õvãl*. Do tej pory uważane było za niejasne i jako takie zostało przytoczone wyżej, s. 190, s. v. *hepoak*.

¹ zob. s. v. *hepoak*.

õvãl — s. nom. sg. m. 'strug, hebel': Ewwãl 'Hobel' H, Ewwãl B₁.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *hovel* m. 'Hobel', dn. *höww'l* 'ts.' — Zredukowaną samogłoskę *e* w niem. sufiksie *-el* skojarzono w połabskim z rodzimymi kontynuantami jeru twardego, stąd *-ãl*, zob. Polański, MZ, s. 51—55.

Rost, s. 123, przypis 27, Lehr, Zapoż., s. 278, 280, 301, 308, Polański, MZ, s. 110, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 120, Hinze, Zfsl, IX, s. 688.

P

paden — s. nom. sg. 'ropucha': Pãtten 'Un crapant' Pf; Patten 'Die Kröte' Vand.

Pożyczka, por. śrdn. *padde* f. 'ropucha'. Forma morfologicznie nie zasymilowana, przytoczona z dn. *padden*. Por. *padõ*.

padõ — s. nom. sg. f. 'ropucha': Pudda 'Kröte' PS.

Z śrdn. *padde* f. 'ropucha'; wyraz podejgnięto pod rodzime tematy na **-a*, stąd końcówka nom. sg. *-õ* = **-a*.

Rost, s. 73, przypis 12, Polański, MZ, s. 30 i 125.

paĩlã — s. nom. sg. n. 'mała gęś, pisklę gęsie, gąsie; mała kaczka, kaczątko': Poilum 'Gänse Küchlein (anserum pulli)' An; Peilan 'Gänße-Kücken' Bauc; Paglan 'Kleine Endte (eine allein)' H, pagglãn B₁.

paĩlõta — nom.-acc. pl. 'gąsięta': Pagelunta 'Junge Endte' Bauc; Pagliunta 'Kleine Endte' H, Paggliunta B₁C.

pëłãtai — nom.-acc. dual. '(dwa) gąsięta'; Pilahngtey 'Gößcken' PS, Pyjahngtey¹ O.

*pilë, *pilëta, *pilëti (|| *pyle), por. pol. dial. *pyle*, *pylusia* 'gąsie' (Kaszuby, Malopolska), sli. *pĩlã*, *pĩlãcã* 'ts.', dl. *pilë*, *pilësa* 'Entchen, Gänschen', gl. *pilo*, *pilëca* 'ts.', cz. dial. moraw. *pilë* 'gąska', sch. *pĩlë*, *pĩlëta* 'kureczę, pisklę',

bg. *níle* 'ts.; ptaszek', ros. dial. *пыля, пылюшка* 'indyczka', *пылюк* 'gatunek małej sowy', z odpowiedników pozasłow. por. lit. *pỹlė* 'Ente', lot. *pīle* 'ts.', dn. szlez.-holszt. *Piele* 'junge Gans oder Ente (Kindersprache, bes. als Lockruf)', prus. *Pīle* 'Rufname der Ente', wsch.-fryz. *pīlke* 'junge Ente'. — Pierwotnie dźwiękonaśladowcze (Trautmann, BS W, s. 217—218, Vasmer, REW, II, s. 357 i 473 z bibliografią). — Dla połab. nie ma podstaw do przyjmowania obocznej postaci *poilə* = *pyle (jak Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 222—225), zob. Polański, SO, XX, s. 117—119. Nawiązując do zapisów przez *g, gg* Bielfeldt, ZfslPh, XX, s. 372—376, proponuje inną transkrypcję, która jednak nie przekonuje, por. Polański, RS, XX, s. 112—113.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 70—73.

Por. *pailə*.

¹ Błąd zamiast *Pylahngtey*. — Pierwotna forma nom.-acc. dual. w tym typie deklinacyjnym kończyła się na *-i, por. Hujer, SDJ, § 80, Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 183, przypis 1, Vaillant, GC, II, s. 189—190. Formy na *-ě powstały wtórnie pod wpływem form deklinacji na *-o.

pailə — s. nom. sg. f. 'kaczka': *Pogla* 'Endte' An; *pogla* 'Die Endte' Vand; *Paglaa* 'Ente' PS; *Pagla* 'Endte' Bauc; *Pagla* 'Endte' H, *Págla* B₁.

Pożyczka z dn., por. szlez.-holszt. *Piele* 'junge Gans oder Ente', często demin. *Pielken*, prus. *Pīle* 'Rufname der Ente', wsch.-fryz. *pīlke* 'junge Ente', *pīle* 'pierwsze, delikatne piórka u młodych ptaków, puch', pñ.-fryz. *pīle! pīle!* 'Lockruf für Enten', *pīl* 'unreife Vogelfeder; Weidenkätzchen'. — Pożyczkę podciągnięto pod rodzime tematy na *-a, stąd w nom. sg. końcówka -ə = *-a. Nastąpiła tu prawdopodobnie kontaminacja z rodzimym *pailə* (zob. s. v.), w przeciwnym wypadku bowiem w nom. sg. byłaby oczekiwana końcówka w postaci nie zredukowanej -o jak we wszystkich rzeczownikach zapożyczonych rodz. żeń. z pierwszą sylabą

długą, por. np. *mailo, mauřo, staiño* (Polański, MZ, s. 28—33). Na zapożyczenie wskazuje znaczenie zgodne z dn. oraz rodzaj żeń. charakterystyczny dla rzeczowników zapożyczonych posiadających w niem. końcówkę -e (Polański, MZ, s. 20—23). Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 71, nie odróżnia tej pożyczki od rodzimego demin. *pailə*. — Wyraz zapożyczono także do pomor. *pīla* f. 'Gans' (znaczenie pod wpływem *pīla?*), gł. *pīla* f. 'młoda kaczka'.

Co do pisowni por. s. v. *pailə*.

pailə — s. nom. sg. f. 'pożyteczność, użyteczność, korzyść': *Peilga* 'Nützlich' H, *Peilja* B, *Peýlga* B₁.

*pilja: cz. *pīle* 'pilność, wytrwałość, pracowitość', przestarz. także 'troska, dbałość', por. też *pīliti* 'śpieszyć się, pilnie coś robić; troszczyć się o coś gorliwie', *pīlný* 'pracowity, gorliwy, staranny; wymagający natychmiastowego wykonania, niezwłoczny, nagły, palący', pol. *pilny* 'ts.', kasz. *pīlni* 'ts.', dł. *pilny* 'fleissig, sorgfältig, emsig, regsam, munter', gł. *pilny* 'ts.', sła. *pīlný* 'ts.; niezwłoczny, wymagający natychmiastowego wykonania', ros. dial. *пиль* 'pora gorączkowej roboty, letnie roboty, wysilek', *пильный* 'pracowity, gorliwy, staranny', ukr. *пильний* 'baczny, uważny, czujny, badawczy (o wzroku); niezwłoczny, wymagający natychmiastowego wykonania; nagły, palący, konieczny, ogromnie potrzebny', br. *пильны* 'ts.', strus. *pīlnyj* 'wybitny, wyróżniający się', może tu też pol. dial. *pīli* 'krewny', stpol. *niepīli* 'obcy, nie należący do korporacji, rodziny' (Brückner, SE, s. 413). — Brak pewnej etymologii, por. Vasmer, REW, II, s. 357. Trudno też ustalić znaczenie pierwotne i jego rozwój w połab., może poprzez 'konieczny, niezbędny, potrzebny' → 'pożyteczny'.

Brückner, ZfslPh, VII, s. 48. — Etymologia Rosta (s. 144, przypis 14), który wiąże wyraz połab. z ros. dial. *польга* jest nie do przyjęcia ze względów fonetycznych. Etymologię tę powtórzył za Rostem Vasmer, REW, II, s. 401.

pajn zob. pajn.

pajstě — 3. sg. praes. 'gwizdze': Péiste 'Pfeiffen' H, Peiste B.

pajstacě — ptc. praes. act. w wyrażeniu:

pajstacě mesak 'dudy' (dosłownie 'gwizdzący worek');

Peistansa Me-Mesak¹ 'Sack-Pfeiffe' H, Peistanza B, Péistansa B₁, Peistansa C.

*pišće (zamiast *pišćitō, zob. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 212), *pišćetjyjь, *pišćetjyjь měšьkō do *pišćati: pol. *piszczeć*, *piszcze* 'wydawać ostry, cienki, przenikliwy głos, dźwięk; odzywać się piskliwym głosem, wydawać pisk; o instrumentach piszczałkowych: wydawać tony, dźwięki; grać na piszczałce, flecie itp.; gwizdać, świstać; o przedmiotach: powodować, wywoływać ostry, przeraźliwy odgłos, skrzypieć', kasz. *pišćec*, *pišći* 'piszczeć, wydawać ostry, cienki, przenikliwy głos, dźwięk', sli. *pjišćec*, *pjišća* 'piepen', dł. *pišćas*, *pišću* || *pišćim* 'einen schwachen, schrillen Laut von sich geben, piepen (v. Vögeln); (v. Kindern) weinen, natschen, flennen; (spez. v. Wasser) mit einem piependen, pfeifenden Laut durchlaufen, durchsickern (durch ein Gefäß)', gł. *pišćec*, *pišću* 'plakać, kwilić; piszczeć; skrzypieć; wytryskiwać, wydobywać się skądś', cz. *pišćeti*, *pišćim* '(o niektórych zwierzętach) wydawać przenikliwy głos; (o człowieku) piszczeć, wrzeszczeć; (o przedmiotach) skrzypieć; (o instrumentach muzycznych) wydawać wysokie tony', sła. *pišćat*, *pišći* 'wydawać przenikliwie ostry, wysoki dźwięk', sch. *pišćati*, *pišćim* 'piszczeć, świstać, gwizdać; skrzypieć; grać (na piszczałce)', cs. *pišćati*, *pišćo* 'sonum edere', bg. *пишя*, *пишюу* 'piszczeć; głośno, piskliwie plakać', maced. *пишуму* 'piszczeć; gwizdać; syczeć', ros. *пишеть*, *пишю*, *пишюу* 'piszczeć; kwilić', ukr. *пишати*, *пишю* 'ts.', dial. także 'gwizdać', br. *пишюу* 'piszczeć', por. też w podobnych znaczeniach pol. przestarz. i dial. *piskać*, dł. dial. i daw. *piskaś*, gł. *piskać*, cz. *piškati*, sła. *piškat*, sła. *piškati*, *piškam* || *pišćem*, ros. dial. *пишкать*, ukr. *пишкати*, spoza słow. odpowiedników por. lit. *pyškėti*, *pyšku* 'knallen (von e. Peitsche), krachen (vom Eis)', lot. *pīkstēt*

'pfeifen (von Mäusen)', por. Trautmann, BSW, s. 221, Vasmer, REW, II, s. 363—364 (z dalszą bibliografią).

¹ Błąd zamiast Mesak.

pajstolkə — s. nom. sg. f. 'piszczałka, fujarka': Péistyolka 'Pfeiffe, wie die Kinder brauchen' H, Peistjolka B, Péistjolka B₁, Péistgolka B₂.

*pišćalьka: pol. *piszczałka* 'dęty instrument muzyczny w postaci długiej, wąskiej rurki z otworami, fujarka', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *pišćółka*, sli. *pjišćólka*, *pjišćo·ulkă*, dł. *pišćalka*, gł. *pišćalka*, cz. *pišćalka*, sła. *pišćalka*, sła. *pišćalka*, także *pišćaljka*, *pišćalka*, sch. *pišćaljka*, bg. *пишялка*, maced. *пишталка*, ros. pot. *пишялка*, ukr. *пишялка*, br. *пишялка*. — Pierwotne demin. do *pišćalь, por. pol. *piszczel* 'najdłuższa po kości udowej kość szkieletu, znajdująca się po stronie przyśrodkowej goleni i łącząca się u góry z kością udową, u dołu z napiętkiem', stpol. także 'piszczałka; rodzaj broni palnej', stdł. *pišćel* 'die Pfeife', gł. *pišćel* 'gwizdek; piszczałka, świstawka; piszczel', cz. *pišćel* 'piszczel', *pišćala* 'piszczałka, fujarka; piszczel', sła. *pišćala* 'ts.', sła. *pišćal* 'ts.; flet', bg. *пишял* 'goleń, piszczel', ros. dial. *пишяль* 'piszczałka, fujarka', dawne 'rodzaj broni palnej', ukr. hist. *пишяль* 'rodzaj broni palnej', br. *пишяль* 'ts.' (o formie *pišćalь zob. Meillet, Ét., s. 416—417). — Do *pišćati (zob. s. v. pajstě).

pajt — inf. 'pić': Johss zang minne tock peyohn¹ peit 'Ich wil mier ganz duhn trincken' PS.

paja — 1. sg. praes. 'piję': Jose peyang tyang Wäsche-tung² 'Ich trincke Deine Gesundheit' H, péyang B₁.

pajě — 3. sg. praes. 'pije': Peyje 'Trinken' PS, Peye H; Peye Wächgetung³ 'Gesundheit trincken' H; Páye 'Sauf-fen' H, Paje B; Páje 'Trincken' H, Páye B₂; Paje Peiwí⁴ 'Bier trincken' H, Páje B₁.

paj — 2. sg. imperat. 'pij': Taad stühe Peiwü pey⁵ 'Da stehet Bier trink' PS.

pãl — praet. sg. m. 'pił': Põl sabüt gõme⁶ 'Nous avons bu á votre santé' Pf, Póol Ec.

pãlã — praet. sg. f. 'piła': Jus pola ninna?⁷ 'Habt ihr getruncken?' Vand.

*piti, *pijõ, **pije(tõ)*, *piji, *pilã, *pila: pol. *pić*, *pije*, kasz. *pic*, *pije*, sli. *pjic*, *pjija*, dł. *piś*, *piju* || *pijom*, gł. *pić*, *piju*, cz. *píti*, *piji*, sła. *pit'*, *pije*, sło. *píti*, *píjem*, sch. *píti*, *píjēm*, scs. *piti*, *pijõ*, bg. *пия*, maced. *nue*, ros. *numь*, *ню*, ukr. *númu*, *n'ю*, br. *niųb*, spoza Słowiańszczyzny por. stind. *píbatí* 'pije', grec. *πίνω* 'pijē', łac. *bibō* (= *pibō) 'ts.' (Trautmann, BSW, s. 228—229, Vasmer, REW, II, s. 362 z dalszą bibliografią).

¹ *joz eã mině tok pajoně paĩt* = **jazõ xõtjõ mene tako pijanzjõ piti*. ² *joz pajã tüjã vãxõtõ* = **jazõ pijõ tvojõ oxotõ*. ³ *vãxõtõ*, por. wyżej, przypis 2. ⁴ *paĩvũ* = *pivo. ⁵ *tãd stüjẽ paĩvũ*, *paĩ* = *tãde stoje (zamiast *stojitõ*) *pivo*, *piji*. ⁶ *sã büdãm* = *sã bogõmb (zamiast *bogomь). ⁷ *joz pãlã ninã* = *jazõ pila nyně.

(kã) *paĩtẽ* — subst. verb., dat. sg. 'do picia': dodse minne¹ ka peitje 'gib mir zu trinken' PS; Kapeitga 'Geträncke' H, Kapeitje B.

*(kã) *pitũju* do *pitũje: pol. *picie* 'subst. do czasownika pić; napój', kasz. *picé* subst. verb., dł. *piśe* 'das Trinken; das Getränk, der Trank', gł. *piće* 'ts.', cz. *píti* 'napój', sła. *pitie* 'napój spirytusowy', sło. *pítje* 'das Trinken; der Trank', sch. *piće* 'napój, trunek', scs. *pitije* 'das Trinken, Trank, Quell', bg. *numé* 'napój', ros. *numě* 'picie; napój', ukr. *nummá* 'ts.', br. *niųę* 'ts.' — Subst. verb. do *piti (zob. s. v. *paĩt*), utworzone od ptc. praet. pass. *pitõ za pomocą sufiksu *-*ije*.

¹ *doz mině* = *dadjẽ mene (gen. zamiast dat.).

paĩvũ — s. nom.-acc. sg. n. 'piwo': Peywì 'De la bierre' Pf; Peiwì wóort¹ 'Brasser de la bierre' Pf; Tjem Crois² poýwi 'Gebt mir einen Krug bier' An; peiwì 'Bier' Vand, peiwi Do;

Taad stühe³ Peiwü 'Da stehet Bier' PS, Pervü⁴ O; Peiwie 'Bier' Bauc; Peiwí 'Bier' H, Peywý B₁; Peiwi wore⁵ 'Bier brauen' H, Peiwý B₁; Paje⁶ Peiwí 'Bier trincken' H, Peywý B₁.

paĩvo — gen. sg. (forma używana także w funkcji partytywnej) 'piwa': Peywò ou Peywì 'De la bierre' Pf; Smúdia⁷ Peywò 'De la Bonne bierre' Pf; Peywò ne dóga⁸ 'De la petite bierre' Pf; Dõbra⁹ peywò 'La bierre est bonne' Pf; Peiwò nitz dóga, ou degna, ou, Te peiwò ne dóga¹⁰ 'La bierre ne vaut rien' Pf; Dúbra⁹ paĩwò 'La bierre est bonne' Pf; Peiwò nitz daigna¹¹ 'Das Linnen tauget nicht' Vand; Peiwo 'Bier' Vand; zie peiwo nieh dagne¹² 'Dies Bier taucht nicht' PS; Peiwó 'Bier' Bauc; Peiwó 'Bier' H, Peywô B₁; ti peiwó ni dogã¹³ 'Das Bier taugt nicht' H, peywo B₁; ti peiwó gang dibbra¹⁴ 'Das Bier ist gut' H; rgõtga¹⁵ Peiwó 'Dünne Bier' H, Peywó B₁; Dirsõlsa wit¹⁶ Peiwó 'Sich enthalten vom Biere' H, Peywô B₁.

paĩvai — gen. sg. 'piwa': woypet tyénay¹⁷ Peiwoy 'die Kanne Bier austrincken' H, Peywóy B₁, Peiwóy B₂C.

*pivo, *piva, *pivu (pod wpływem tematów na **u?*)¹⁸, por. pol. *piwo* 'pianisty napój o małej zawartości alkoholu, wyrabiany z ekstraktu słodowego z dodatkiem chmielu', kasz. *piwo* 'ts.', sli. *pjivo* 'ts.', dł. *piwo* 'ts.', gł. *piwo* 'ts.', cz. *pivo* 'ts.', sła. *pivo* 'ts.', sło. *pívo* 'das Getränk; das Bier', sch. *pívo* 'ts.', scs. *pivo* 'Trank, Getränk', bg. rzad. *piwo* 'piwo', lud. 'napój', strus. *pivo* 'ts.; piwo', ros. *piwo* 'piwo', ukr. *piwo* 'ts.', br. *piwa* 'ts.' — Derywat od *piti (zob. s. v. *paĩt*) z sufiksem *-*vo* (o sufiksie tym zob. Meillet, Et., s. 371—373). Znaczenie pierwotne 'napój'. — Rzeczowniki w formie gen. sg. z funkcją partytywną łączyły się z określe- niami przymiotnikowymi w nom. sg., por. Polański, MZ, s. 12—13, por. także Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 33, przypis 3.

¹ *vorët* = *variti. ² *düj-mě kraiz* = *daji mi kruž. ³ *tãd stüjẽ* = *tãde stoje (zamiast *stojitõ). ⁴ Błąd zamiast Peiwü lub Peyvü. ⁵ *vorě* = *vare (zamiast *varitõ). ⁶ *pajẽ* = **pi-*

je(tā). ⁷ smuļā (z niem.). ⁸ ne dogā ≡ *ne (dogā z niem., zob. s. v.). ⁹ dūbrā ≡ *dobroje. ¹⁰ paivo nic dogā, degnā, tū paivo ne dogā ≡ *piva ničso (dogā, degnā z niem.), *to piva ne ... ¹¹ paivo nic degnā, por. wyżej, przypis 10; zob. także s. v. nic. ¹² sū paivo ni degnā ≡ *so (zamiast *se, zob. s. v. sō) piva ne (degnā z niem.). ¹³ tū paivo ne dogā, por. wyżej, przypis 10. ¹⁴ tū paivo jā dūbrā ≡ *to piva je(stā) dobroje. ¹⁵ rōtļā ≡ *rēdākoje. ¹⁶ dirzol-sā vit ≡ *dīžalā sē otā. ¹⁷ voipēt lēnāi ≡ *vypiti kony. ¹⁸ Lorentz, ZfslPh, IV, s. 60, uważa ten ostatni zapis za formę nom. sg. z dyftongicznym rozwojem *-o. Mało prawdopodobne.

paizdā — s. nom. sg. f. 'tyłek, dupa': Péysda 'Le cul' Pf, Peýsda Ec; peisda 'Hinterste podex' An; Peisda 'Der podex' Vand; Peissdah 'Harss' PS; Peisdach H, Peissdach O; Peisda 'Der Arß' Bauc; Peiseda 'Arsch' H; leise peisda Wappius ¹ 'S. v. Leck mir im H.' An.

vā paizde — loc. sg. 'w dupie': leiss minne Wappeisde ² 'Lick mir in M.' PS.

*pizda: pol. pizda 'srom niewieści, pudendum muliebre', kasz. pizda 'ts.', sli. pjždā 'ts.', dł. pizda 'ts.', cz. dial. i stecz. pizda 'tyłek, dupa', sła. pizda 'vulva', sło. pizda 'die weibliche Scham; der Feigling; der Hosenschlitz', sch. pizda 'vulva; cunnus', bg. dial. mizda 'die weibliche Scham', ros. muzdá 'ts.', ukr. muzdá 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. stprus. peisda 'Gesäß', alb. pið 'weibliche Scham' (Trautmann, BS W, s. 211, Rozwadowski, IF, V, s. 353 nn., Vasmer, REW, II, s. 355 z dalszą bibliografią). — Por. paizdā.

¹ laiz paizdā ≡ *liži pizda (składnia zniekształcona, nom. zamiast acc.). Dalsza część jest niejasna: może peisda jest dodane wtórnie, a Wappius jest zapisem zniekształconym zamiast Wappeisde, por. niżej, przypis 2. ² laiz minē vā paizde ≡ *liži mene vā pizdē (loc. zamiast acc.).

paizdā — s. nom. sg. f. 'tyłek, dupa': Péysda ¹ ou Peysedija 'Le cul' Pf, Peýsda ¹ ou Peysediá Ec; Peisedia 'Der Arß' Bauc; Peisediá 'Arsch' H, Peisediá A, Peisdia B₁.

Z pochodzenia chyba zdrobnienie pieszczotliwe do paizdā

(zob. s. v.) utworzone przez zmiękczenie ostatniej spółgłoski, por. pol. sporadyczne piżdza hypocor. do pizda, brzús hypocor. do brzuch, nozia hypocor. do noga itp.

¹ paizdā (zob. s. v.).

paizō — s. acc. sg. f. 'tyłek, dupę': Rispasteite miang ¹ Peisong 'Schlagt von einander meinen Hintersten' H.

Pożyczka z niem., por. prus-niem. puse f. 'cunnus, vulva', bremeń. puse f. 'ts.', por. także w gł. puža 'vagina'. Znaczeniowo por. słow. *pizda (zob. s. v. paizdā) — w jednych językach 'tyłek', w innych — 'srom niewieści'. — Wyraz zaliczony do rodzimych tematów na *-a, stąd w acc. sg. końcówka -ō ≡ *-o.

Rost, s. 176, przypis 16, Polański, MZ, s. 45, 125.

¹ rüsplästaitē müjā ≡ *orzplašćite mojō.

pajaiķā — s. nom. sg. m. 'pijak': Payeike 'Säuffer' H, Pageika B, Pageika B₁, Payeika B₂C.

*pijika — nomen agentis do *piti (zob. s. v. pait) utworzone za pomocą produktywnego w połabskim sufiksu *-ika (zob. np. bezaikā, skocaiķā), por. w tym samym znaczeniu z innymi sufiksami pol. pijak, kasz. piják, dł. pijańc, gł. pijak, cz. piják, sła. pijak, sło. pijānec, sch. pijānac, bg. пияница, ros. пьяница, dial. także nióka, nióxa, ukr. пияк, п'яниця, br. dial. пияка.

pajəvaićā — s. nom. sg. f. 'pijawką': Payewetzia 'Bludt-Igell' Bauc; Pagaweicia 'Blut-Igel' H, Pagaweizia B₁; Pagawéitza 'Egel' HB₁.

*pijavica (w innych językach słow. także *pijavzka): pol. pijawka 'pierzścienica z gromady o tej samej nazwie, Hirudo medicinalis L.', przen. o człowieku: 'zdzierca', stpol. też pijawica 'Hirudo medicinalis L.; pijak', kasz. rzad. pijawica 'tęczą' (bo według wyobrażeń ludowych pije wodę), dł. dial. pijawica 'der Blutegel', cz. pijavice, pijavka 'robak ssający

krew kręgowców; zdzierca, wyzyskiwacz', sła. *pijavica* 'ts.', sła. *pijâvica*, *pijâvka* 'der Blutegel; der Geldegel, der Schinder; das Canälchen, die Fistel; der Regenbogen', sch. *pîjavica* 'Hirudo', es. *pijavica* 'βδέλλα', bg. *пиявица* 'Hirudo medicinalis; žycica roczna, chwast zbożowy (Lolium temulentum)', maced. *пјавица* 'Hirudo medicinalis; natręt; zdzierca, wyzyskiwacz', strus. *пиявица*, *пјавица* 'βδέλλα', ros. *пиявка*, dial. także *пьявка*, *пиявица* 'Hirudo', ukr. *п'явка* 'ts.', br. *п'яўка* 'ts.' — Derywat od *piti (zob. s. v. *pait*) utworzony za pomocą sufiksu *-avica || *-avka, por. o podobnej budowie *ρῶκωναιέα*, *ζογωναιέα*. Pierwotne nomen agentis.

pajoně — adi. nom. sg. m. 'pijany': Peyohn 'truncken' PS; Johss zang minne tock peyohn peit¹ 'Ich wil mier ganz duhn trincken' PS; Pajona 'Vollsauffen' H, Pájona B₁.

pajonə — nom. sg. f. 'pijana': Jōs póla neyōme² 'J'ay bú' Pf.

*pijanəzjь, *pijanaja, por. pol. *pijany* 'odurzony alkoholem' (od XV w.), kasz. *pijani* 'ts.', dł. *pijany* 'ts.', cz. *pijan* s. 'pijak', sła. *pijan* 'ts.', sła. *pijan* 'berauscht, betrunken; berauschend', sch. *pîjan* 'pijany', scs. *pijanə* 'truncken, betrunken', bg. *пийан* 'pijany', maced. *пјан* 'ts.', ros. *пьяный* 'ts.', ukr. *п'яний* 'ts.', br. *п'яны* 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. stind. *pyanáh* 'ts.' (Zubatý, LF, XXVIII, s. 24 nn., Meillet, Ét., s. 438, Vasmer, REW, II, s. 476 z dalszą bibliografią).

¹ *joz ca mině tok pajoně pait* ⇐ **jazə xətjə mene tako pijanəzjь piti*. ² *joz bälə pajonə* ⇐ *jazə byla pijana. Ostatni wyraz zanotowany błędnie zamiast *peyōne*, por. Rost, s. 45, przypis 6.

pan — s. nom. sg. m. 'pień': Pân 'Stamm' H.

*panь: pol. *pień*, *pnia* 'część drzewa (rosnącego lub ściętego) od korzeni do gałęzi; ul zrobiony z pnia', kasz. *pień*, *pna* 'ts.', dł. dial. *peń*, *pna*, zwykle demin. *peńk* 'der Klotz, Stamm, Stock, der Baumklotz', gł. *pjeńk* 'pniak; kwiat doniczkowy; obcas', cz. dial. i książkowe *peň*, *pně* 'pień, kloc;

rodzaj ula zrobionego z pnia', sła. *peñ*, *pña* 'pień, kloc', sła. *pānj*, dial. także *penj* 'das stecken gebliebene Stück eines abgehauenen Baumes, der Baumstock; der Stamm, aus dem Bretter gemacht werden, der Brettbaum, das Riegelholz; der Bienenstock', sch. *pānj*, *pānja* 'pień, pniak, pieniek', bg. *пан* 'ts.', maced. *пен* 'ts.', ros. *пень*, *пня* 'ts.', dial. także 'ul', ukr. *пень*, *пня* 'ts.', br. *пень*, *пня* 'pień, pniak', z odpowiedników pozasłow. por. stind. *pīnākam* 'Stab, Stock, Keule', grec. *πίναξ* 'dyl, tarcica; tablica do pisania', śrdn. *vīne* 'Holzhaufen' (Vasmer, REW, II, s. 335 z dalszą bibliografią).

pantük — s. nom. sg. m. 'omlet, grzybek': Pantijüg 'Eyerkuhen' PS, Pan Tijüh O; Pantyik 'Eyer-Kuchen' H, Pantjik B, Pantgik B₁.

Z dn. *pannkōk* 'Pfannkuchen', por. też śrdn. *panne-koke* m. 'ts.'

Rost, s. 73, przypis 21 i 106, przypis 29.

papərnaiéə — s. nom. sg. f. 'młynek do pieprzu': Paperneicia 'Pfeffer-Mühle, damit mann den Pfeffer in der Hand klein machet' H, Paperneýtzia B₁.

*pyrpyrnica, por. pol. *pieprzniczka* 'małe naczynie stołowe do pieprzu', gł. *popjernica* 'ts.', *popjernik* 'młynek do pieprzu', cz. *pepřenka* 'pieprzniczka', sła. *péprnica* 'ts.', sch. *paprènica* 'rodzaj grzyba, kozłarz (Cantharellus cibarius)', bg. *пиперница* 'pieprzniczka', maced. *пиперница* 'ts.' — Derywat od *pyrpyrь (zob. s. v. *papär*) z sufiksem *-nica, por. o podobnej budowie *laistnaiéə*, *dōpnaiéə*.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 114.

papir — s. nom. sg. m. 'papier': Papir 'Du papier' Pf.

Z śrdn. *pappir* || *papir* n. 'papier'.

papär — s. nom. sg. m. 'pieprz': Papiorr 'Pfeffer' Bauc; Papiar 'Pfeffer' H, Papiâr B₁.

paprai — gen. sg. (partitivus) 'pieprzu': Paprey 'Du Poivre' Pf; Paprey 'Pfeffer' Vand; Paperey 'Pfeffer' H.

*рьрььь, *рьрььу: pol. *pieprz*, kasz. *pěpř*, sli. *pj̕epř*, dł. *peper*, gł. *popjer*, cz. *pepř*, sła. *piepor*, sle. *péper*, *póper*, *prper*, sch. *pāpar*, cs. *рьрььь*, strus. *рьрььь*, por. także ros. *непеч*, ukr. *непечь*, br. *непач* (= *рьрььььь). — Stara pożyczka z łac. *piper*, może za pośrednictwem wsch.-germ. (Vasmer, REW, II, s. 341 z dalszą bibliografią), por. też nowsze pożyczki w bg. *нѣпѣр*, maced. *нѣпѣр*. — O kategorii gen. partit. w połabskim zob. Polański, MZ, s. 12—13.

pardě — 3. sg. praes. 'pierzdi': Pahrde 'pfürzen' PS, pahrde J.

**pr̥de* (zamiast **pr̥dit̥*, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 212) do **pr̥dēti*: pol. *pierzdieć*, *pierzdi* 'wypuszczać głośno wiatry', kasz. *pěrzec*, *pěrzy* 'ts.; skrzypiec', dł. *pěrześ*, *pěrzim* 'farzen', gł. *pjerdźec*, *pjerdźi* 'ts.', cz. *pr̥dět* 'ts.', sła. *pr̥diel*, 'ts.', sle. *pr̥dēti*, *pr̥dīm* 'ts.', sch. *pr̥djeti*, *pr̥dīm* 'ts.', bg. *нѣрдѣ* 'ts.', maced. *np̥du*, ros. *нердѣмь*, *нердѣцъ* 'ts.', ukr. *нердѣму*, *нердѣцъ* 'ts.', br. *нердѣць*, *нердѣцъ* 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. lit. *pėrsti*, *pėrdžiū*, lot. *pir̥st*, *pe̥rdu*, *pi̥rdu*, stind. *párdatē* 'pedit', grec. *πέρδω*, *πέρδομαι*, stwn. *ferzan* (Trautmann, BSW, s. 220, Vasmer, REW, II, s. 337 z dalszą bibliografią).

pared — adv. 'przedtem, dawniej': parred 'vor diesem' PS; Parét 'Vorzeiten' H, Parrét B₁.

Z pierwotnego **per̥d̥* poprzez pośrednie **pred̥* z wtórnym *a* w pierwszej sylabie (zob. Schleicher, s. 30, Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 56—57), por. pomor. *pr̥od* adv. 'vorn, voran; früher, zuerst', stdł. *pr̥ed* adv. 'voraus, vorher', sle. *pr̥ēd* adv. 'zuvor, vorher, früher; vorwärts', ros. dial. *непѣд* adv. 'najpierw, uprzednio', ukr. rzad. *непѣд* adv. 'ts.', por. też kasz. *pr̥ódk* adv. 'przodem, w pewnej odległości przed kim; dawniej, ongiś; przed czasem', pol. dial. i daw. *pr̥ódy* adv. 'dawniej, przedtem, najpierw', gł. *pr̥jedy* adv. 'ts.', scs. *pr̥ěd̥* adv. 'voraus, voran'. — Wyraz ten występuje

w językach słow. przede wszystkim w funkcji przyimka, a także jako rzeczownik, por. połab. *prid* praep. 'przed' (przykłady zob. s. v.), pol. *przed* praep. z acc. i instr. 'ante, prae', z tymi samymi zasadniczo przypadkami i w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *před*, dł. *pšed*, gł. *před*, cz. *před*, sła. *pred*, sle. *prēd*, sch. *pr̥ed*, scs. *pr̥ěd̥*, bg. *непѣд*, maced. *непѣд*, ros. *непѣд*, ukr. *непѣд*, br. *непад*, pol. *przód* 'przednia część', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *pr̥ód*, dł. *pr̥edk* i *pr̥odk*, gł. *pr̥ědk*, cz. *před*, częściej *předek*, sła. *predok*, sle. *pr̥edek*, ros. *непѣд*, częściej *непѣд*, ukr. *непѣд*, br. *непад*. — Ps. **per̥d̥* pozostaje w takim samym stosunku do **per̥* (zob. s. v. *per*) jak **nad̥* do *na, **pod̥* do *po (Vasmer, REW, II, s. 338 z dalszą bibliografią). — Bardziej prawidłowy w połabskim jest rozwój fonetyczny *pared*; zmiana *e* w *i* przed przedniojęzykową twardą w przyimku *prid* tłumaczy się jego niesamodzielnością strukturalną, a może także stosunkowo wielką częstotliwością użycia, por. podobne zwięzienie samogłoski w przyimkach *priz*, *vit*, *pūd* (zamiast form oczekiwanych *prez, *vāt, *pōd). Zróznicowanie fonetyczne tego rodzaju występuje tu także w innych językach słow., zob. wyżej przykłady. — Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 56, 98, nieprzekonująco uważa za rzeczownik. Znaczenie niem. podane przez Henniga w formie rzeczownikowej uznać należy za pomyłkę.

paresě — comp. do *par̥* (zob. s. v.), w wyrażeniu: *vā paresě* 'dawniej, w dawniejszych czasach': Wa par̥essa 'In vorigen Zeiten' H, parr̥essa B₁.

**pr̥v̥ěj̥še*, **v̥z̥ pr̥v̥ěj̥še*, por. stpol. *napir̥wsze* 'najpierw, najprzód, przede wszystkim (innym)', kasz. *z p̥ěřsa* 'początkowo, z początku, zrazu', dł. *w p̥er̥w̥ej̥šem* 'zum allerersten, zum ersten', cz. rzad. *pr̥v̥ěj̥ší* 'pierwszy', sle. *pr̥v̥ěj̥ši* 'der frühere', scs. *pr̥v̥ěje* 'zuerst, eher, vor'. — Polański-Sehnert, PED, s. 107, mniej przekonująco rekonstruuje *par̥ějs̥ä* wyprowadzając z **pr̥v̥ěj̥šaja*. Hennig dość często wygłosowe *-ě* odaje za pomocą litery *-a*. — Rost, sl., s. v. *par̥éd* niesłusznie

uważa to wyrażenie za loc. sg. od *pared* rekonstruuując *va parédzē*.

parə (lub może *parĕ*) — num. ord., nom. sg. (rodzaj trudno ustalić, może n. lub f.; jeśli m., to w wygłosie spodziewalibyśmy się -ĕ, ale Hennig czasem wygłosowe -ĕ notuje przez -a) 'pierwszy': Para 'Erster' H, Pára B₁.

*pŕvoje (**pŕvaja?*, **pŕvǝjǝ?*), por. pol. *pierwszy*, stpol. *pierwy*, *pierzwy*, *pirwy*, *pirzwy*, kasz. *pěrši*, dl. *perwy*, cz. *prvŭj*, sła. *prvŭj*, sła. *pŕvi*, sch. *pŕvī*, scs. *pŕvǝ*, bg. *првѣ*, *нѣрвѣ*, maced. *прѣ*, *прѣу*, ros. *нѣрвŭjŭj*, ukr. reg. *нѣрвŭjŭj*, br. *нѣрвŭjŭj*. — Zanik *v* po *r* w połabskim jest niejasny, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 205, przypis 1.

parənaicə — s. nom. sg. f. 'kijanka (do prania)': parraneitz 'Waschholz' PS; Paraneiza 'Wasch-Holz' H, Parranéitza B₁.

*pŕranica — nomen instrumenti od *pŕrati (zob. s. v. *perĕt*) utworzone za pomocą sufiksu *-anica, por. w tym samym znaczeniu pol. *pralnik*, gł. sporad. *prajnica*, kasz. *pralnica*, dl. *pralnica*, sła. *prálec*, także *prálica*, sch. *prätljača*, ros. dial. *пральник*, *праник*, ukr. *пранік*. — Szydłowska-Cegłowa, Lud, XLVIII, s. 189, niesłusznie wyprowadza połab. formę z *pŕŕanica.

pargnĕ (*parχnĕ?*) — 3. sg. praes. 'pęka' lub może 'pęknie': Pârg-gene 'Bersten' H; Pargene 'Aufbersten, Aufspringen' HB₁.

parzenə (*parsenə?*) — ptc. praet. pass., nom. sg. (rodzaj trudno ustalić, prawdopodobnie n.) 'pęknięty': parsəna 'Geborsten' H, pársena B₁.

pŕgne(tə)* (pŕχne(tə)?*), *pŕženoje (**pŕšenoje?*) do *pŕgnoŕti (**pŕχnoŕti?*) — ze względu na to, że Hennig niejednokrotnie za pomocą litery *g* oddawał spółgłoskę *χ* (przykłady zob. s. v. v. *χlād*, *χlōd*, *neχət*), nie da się rozstrzygnąć, czy w formie połab. po spółgłosce *r* występowało *g*, czy może *χ*, w innych językach bowiem notowane są formy zarówno z *g* jak *χ*, por. pol. *pierzchnąć*, *pierzchnie* 'uciec; *g* skórze, cerze itp.:

stać się szorstkim, chropowatym, popękać na skutek działania wiatru, powietrza itp.', daw. też *pierzgnąć*, częściej z przedrostkiem *opierzgnąć* 'popękać (o skórze)', kasz. *pěrŕŕ* 'choroba skóry: łupież, liszaj', dl. *pŕchnuŕŕ*, *pŕchnu* 'mit den Flügeln schlagen, flattern; entweichen, fliehen', gł. *pŕerchnŭjĕ*, *pŕerchnŭjĕ* 'ts.', cz. *prchnouti*, *prchnu* 'uciec, pierzchnąć; spaść; zamienić się w parę', sła. *prchnūt'*, *prchne* 'uciec; zniknąć', sła. *pŕhniti*, *pŕhnem* 'wie Staub entfliegen, stieben; (Staub u. dgl.) hinstreuend werfen; (von einer leichten, schnellen Bewegung): huschen, entflattern, entfliegen; entrennen; entfliehen; werfen; morsch werden; mürbe werden; abfallen (von Laub, Blüten, Trauben, Samen u. dgl.)', sch. *pŕhnuti*, *pŕhnēm* 'frunąć, pierzchnąć, wzlecieć, zerwać się; zatrzepotać skrzydłami', bg. *пŕχна*, *пŕχнеи* 'ts.', maced. *пŕкне* 'ts.', ros. *нѣрχомь* 'łupież', ukr. dial. *нѣрχнŭjŭj*, *нѣрχнŭjŭj* 'uciec; najechać, nazjeżdżać się (np. o gościach)', może tu też pol. *pierzga* 'pyłek kwiatowy zbierany przez pszczoły do koszyczka na tylnych nóżkach, zanoszony przez nie do ula', sła. *pŕga* 'zermalmete, mit Lehm und Kalk gemischte Steine, der Grus; Griessand; das Mehl aus getrocknetem Obst; der Ölkuchen; der Schaf- oder Ziegenkoth', sch. *pŕga* 'Art Brei', strus. *perga* 'пŕяженные хлебные зерна', ros. *нѣргá* 'pierzga', ukr. *нѣргá* 'ts.', es. *isprŕgnoti* 'herausspringen'. — Ze względu na duże różnicowanie znaczeniowe prawdopodobnie chodzi tu o kilka pierwotnie odrębnych rodzin wyrazowych, których fonetyczna zbieżność jest przypadkowa, por. Brückner, SE, s. 410—411, Vasmer, REW, II, s. 337, 346, 412—413, Machek, ES, s. 393. — Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 62 i 228 transkrybuje *pargnĕ*, *parzenə*, nie uwzględniając drugiej możliwości. — Co do ptc. praet. pass. *parzenə* (*parsenə?*) por. formy *pácenə* od *páknĕ*, *vápədenə* = *upadenəje. W połabskim pod wpływem niem. tworzone ptc. praet. pass. także od czasowników nieprzechodnich.

parodlĕ — s. nom. sg. n. 'miejsce do prania': parrotte 'Waschkuhle' PS.

*pradło: pol. dial. *pradło* 'stolek, na którym kobiety piorą u rzeki', cz. *prádlo* daw. m. in. 'pralnia', ukr. *npáло* 'miejsce na rzece, gdzie kobiety piorą', sch. daw. *prālo* 'miejsce, gdzie się pierze bieliznę, lavationis locus'. — Nomen loci z sufiksem *-dlo od *prati (zob. s. v. *perēt*). O sufiksie *-dlo w funkcji tworzenia nominów loci zob. Rusek, ZNUJ, Filol. 4, PJ, 1958, s. 226—227, Boryś, RS, XXIX, s. 57—58. — Inaczej zapis Parum Schultzego interpretuje Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 189: *parottl'ě* = *pratzko, formacja deminutywna z sufiksem *-zko, przyjmując pomyłkowy brak zaznaczenia miękkości *t*. Parum Schultze jednak na ogół regularnie miękkość *t'* zaznaczał w swoich zapiskach; ponadto budowa *pratzko byłaby dość dziwna. Bardziej prawdopodobne wydaje się przyjęcie omyłki literowej w zapisie Parum Schultzego: *parrotte* zamiast *parrotle* czy *parrodle*. Tego rodzaju omyłek można u niego zanotować więcej, por. *büssedeissto*, *büssedeisla* O zamiast *büssedeissko* = *büza daisko*, *lymjorte* zamiast *eymjorte* = *aimortě* itp.

parstin — s. nom. sg. m. 'pierścionek; obrączka ślubna': Pórstin 'Une bague' Pf; Porstin 'Der Ring' Vand; Parstín, Porstín 'Ring' H; Parstín 'Trau-Ring' H, Parstýn B₁.

*prstěň: pol. *pierścień* 'metalowa obrączka, zwykle złota i z drogim kamieniem, nakładana na palec, anulus', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *prścėń*, dł. *pršćėń*, gł. *pjeršćėń*, cz. *prsten*, śl. *prsteň*, śle. *prstan*, *prsten*, sch. *prstēn*, scs. *prstěň*, bg. *prstěn*, maced. *prstēn*, ros. *пѣрстєнь*, ukr. *пѣрстєнь*, br. *пѣрцєнь*. — Derywat z sufiksem *-en- od *prstō 'palec', por. w tym samym znaczeniu gł. *porst*, cz. *prst*, śl. *prst*, śle. *prst*, sch. *prst*, scs. *prstō*, bg. *прст*, ros. książkowe i przestarz. *пѣрст*, ukr. przestarz. *пѣрст* (Meillet, Ét., s. 432, SC, s. 348, Brückner, SE, s. 410, Vasmer, REW, II, s. 344 z dalszą bibliografią).

pasinaičǎ — s. nom. sg. f. 'pszenica': Pasináicia 'Du blé' Pf; Pasináicia 'Du froment' Pf; Pessineitz 'Sperling (passer)'¹

An; Pasineicia 'Weitzen' Vand, Pasinaitzia Do; Presinnitzia² 'Weitzen' Bauc; Pissineiza, Pesineicia 'Weizen' H, Pissineitza B₁, Pesineitza AB₁.

*pršēnica: pol. *pszenica*, kasz. *prš'ėnica*, śli. *prš'ėncǎ*, dł. *pršēnica*, gł. *pršēncǎ*, cz. *pršēnice*, śl. *pršēnica*, śle. *pršēnica*, sch. *šēnica*, *pršēnica*, scs. *pršēnica*, bg. *пшєница*, maced. *пшєница*, ros. *пшєница*, ukr. *пшєница*, br. *пшєница*. — Derywat z sufiksem *-ica od ptc. praet. pass. **pršen-* do *prχati (Meillet, SC, s. 31 i 363, Vasmer, REW, II, s. 472 z dalszą bibliografią).

¹ Znaczenie omyłkowe, por. Rost, s. 1. ² Błąd zamiast Pessineitza.

pastraičǎ — s. nom. sg. f. 'żmija': Pastreitzia 'Otter, Natter' Bauc; Pastreicia 'Natter' H, Pástreitzia B₁.

*prstrica — derywat z sufiksem *-ica od nie zaświadczonego w zabytkach polab. przymiotnika *prstrō, por. pol. *pstry* 'różnobarwny, pokryty cętkami, plamkami; wielobarwny', *pstrzyca* 'owad dwuskrzydły, krótkorogi', cz. *pestrý*, stecz. też *pstrý* 'pstry', *pestrěnka* 'rodzaj owada', śl. *pestrý* 'pstry', śle. *pèster*, *pèstra* 'ts.', sch. dial. *pastrica* 'makrela, skumbria, ryba morska', cs. *prstrō* 'ποικίλος' bg. *пштрō* 'pstry', ros. *пштрō* 'ts.', ukr. *пштрō* 'ts.' — Nazwa od tego, że żmije są zwykle bardzo barwne.

paten zob. *paden*.

pate — s. nom.-acc. pl. 'naczynia': Gleinena¹ Patté 'Irden, irden Gefäß' H, Pattê B¹.

Pożyczka, por. śrdn. *pot* || *put* m. 'garnek, zwłaszcza gliniany', altmar. *pott* 'der Topf', pl. *pötte*. — Końcówka -e jest rodzima (= *-ě) i częsta w rzeczownikach zapożyczonych, zob. Polański, MZ, s. 38—42, 134.

Rost, s. 126, przypis 4.

¹ *glainenǎ* = *glinenyjě.

patkə zob. *pátkə*.

paucenə — adi. nom. sg. f. 'nadziewana (o kiszce)' w wyrażeniu:

paucenə pąskə 'kiszka nadziewana krwią': Pautzena Pangska 'Blud-wurst' Bauc.

Brak pewnej etymologii. Rost, s. 85, przypis 1, wiąże z *plaucə* = **pluca*, co jest mało przekonujące zarówno ze względów fonetycznych, jak znaczeniowych. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 100, zestawia wyraz połab. z pol. *puc*, *puca* 'człowiek pucowaty', *pucek* 'ts.', *puccaty* 'pyzaty, mający wydatne policzki', cz. *pucek* 'buclaté dítě, malý buclaty člověk', *buclák* 'buclatý hrnec na mléko, na květiny'. Za Brücknerem, SE, s. 447 i 403, uważa *puc* za oboczne do *pec*, *napećniały*, natomiast według Machka, ES, s. 405, *puc* jest pożyczką z niem. *Butz*. Za podstawę znaczeniową uważa Szydłowska-Ceglowa to, że kiszki są zwykle nadziewane w grube flaki.

paun || *païn* — s. nom. sg. m. 'funt': Paun 'Pfund' H; Poïn 'Une livre' Pf, Pöin Ec; Poïn 'Das Pfund' Vand; Päuun 'Pfund' PS.

pauno — gen. sg. 'funta' w wyrażeniu:

pöl pauno 'pól funta': Pelpaunu 'Halb-Pfund' H, Pël Paunú B₁, Pëlpaunu B₂C.

Z śrdn. *punt* n. 'funt', por. też szlez.-holszt. *pund*, *puunj*, pl. *punn* 'ts.' — Wyraz podciągnięto pod rodzime masculina kontynuujące pierwotne tematy na **-o-*, stąd w gen. sg. końcówka *-o* = **-a*. Pożyczka stara, o czym świadczy różnicowany dialektycznie rozwój rdzennego *u* jak w wyrazach rodzimych, por. Polański, StFPS, V, s. 365—369. — *Pöl* = **pölz*.

Polański, MZ, s. 14, 35, 102.

paustě — 3. sg. praes. 'puści', zaświadczone w wyrażeniu:
paustě vānaŋ 'wypuści': Pauste wannâf 'Auslaßen' H.

paust — 2. sg. imperat. 'puść', zaświadczone w wyrażeniu:

paust dānaŋ 'wpuść': Paust Dannâf 'Hinein laßen' H.

*puste (zamiast **pustitz*, zob. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 210—213), **puste vānu*, **pusti*, **pusti dānu* do **pustiti*: pol. *puścić*, *puszczę* 'przestać trzymać, spowodować, pozwolić, żeby coś leciało, płynęło, poruszało się, spadało itp.', w podobnych znaczeniach kasz. *puscĕc*, sli. *pūscĕc*, dł. *pušćiš*, *pušćim*, gł. *pušćić*, *pušću*, cz. *pustiti*, *pustím*, sła. *pustiti*, *pustí*, sło. *pustiti*, *pustím*, sch. *pùstiti*, *pùstīm*, ses. *pustiti*, *pušto*, ros. *nycmímь*, *nyuŋŋ*, ukr. *nycmímь*, *nyuŋŋ*, br. *nycuŋŋ*. — Rdzeń ten sam co w **pustz* (Trautmann, BSW, s. 209, Brückner, SE, s. 448, Vasmer, REW, II, s. 467 z dalszą bibliografią, Machek, ES, s. 408). — O funkcji pełnionej przez *dānaŋ* i *vānaŋ* zob. s. v. v.

pazdĕ — 3. sg. praes. 'wypuszcza wiatry z siebie, bzdzi': Pahssde 'fisten' PS, Wahsde O, pahssde?, pochssde? J.

*pazde (zamiast **pazditz*, zob. Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 210—213) do **pazdĕti*: pol. *bździeć*, *bździ* 'pedere', kasz. *bzżĕc*, *bzżi* 'ts.', dł. *bźeś*, *bźu* || *bźim* 'ts.', gł. *bzżĕc*, *bzżi* 'ts.', cz. dial. *bzđít* 'ts.', sła. *bzđiet*, *bzđí* 'powodować smród przez wypuszczanie wiatrów z siebie, smrodzić', sło. *pezdĕti*, *pezdím* 'Blähungen still abgehen lassen, fisten', sch. *bāzdjeti*, *bāzdīm*, daw. też *pazdjeti* 'cuchnąć, śmierdzieć', bg. dial. *пъздѣ* 'stinken, furzen' (Weigand), maced. *базду* 'śmierdzi, cuchnie', ros. *бздѣть*, *бздѣть* 'pedere', ukr. dial. *бздѣти*, *бздѣти* 'ts.', spoza słowiańszczyzny por. lit. *bezdĕti*, lot. *bezdĕt*, łac. *pĕdo* (= **pezdō*), grec. *βδέω* (= **bzdeŋō*), niem. *fisten*. — Pierwotnie dźwiękonaśladowcze (Vasmer, REW, I, s. 84 z dalszą bibliografią, Sławski, SE, I, s. 54).

páknĕ — 3. sg. praes. 'pada, upada, spada': Wan¹ *pákene* 'Er fällt' H, Poâkene B₁, Pakkene B₁, pakone B₂; Poakene 'Einfallen' HB₁; Poakene reesteidel² 'Von einand fallen' HB₁.

dānaŋ pākne 'wpada': Dannâf póakene 'Hinein fallen' H, poakene B₁.

pāci — 3. sg. aor. 'upadł, spadł, padł': Pattzie 'fallen' PS, Patzieh H; Wan¹ patzi 'Er ist gefallen' H, padsý B₁.

pāci del 'odpadł': Badsí deel 'Abfallen' HB₁.

ja pācenē — 3. sg. perf. 'spadł, upadł': gang Patséna 'Er ist eingefallen' HB₁.

**pākne(tə)*, **dānu pākne(tə)*, *pāće, **pāće (del z dn., zob. s. v.)*, **je(stə) pāčenjə* — Lehr-Splawiński, SO, V, s. 368—370, zestawia ze sł. *pekāti* 'an das Waschbrett schlagen', ros. *пoкнyтb* 'stukać' (źródła dla wyrazu ros. nie podaje), może też stpol. *pczony*, por. u Lindego *Masz tu pczonym dowodem słowo pańskie* (z „Jovialitates” W. Potockiego). Formę **pākne(tə)* uważa Lehr-Splawiński za oboczną do *pukati, a rozwój znaczeniowy wyrazu połab. przedstawia jako 'pukać, stukać' → 'upadać ze stukaniem' → 'upadać'. — Zupełnie nie przekonują ze względów fonetycznych i morfologicznych etymologie Rosta (z *potkne, s. 107, przypis 7) i Brücknera, ZfslPh, VII, s. 42, którzy zapisy Pattzie, Badsí itd. wiąże z pol. *padłszy*. — Forma *ja pācenə* jest utworzona na wzór niem. *ist eingefallen*. O funkcji przysłówka *dānaŋ* w połączeniach z czasownikami zob. s. v.

¹ *vān* ⇐ *onə. ² *pākne rōztaǰdəl* ⇐ *pāknetə orzkydlə.

pātinackə — s. nom. sg. f. 'ptaszek': Pattinätzke 'Vögelchen' H, Pattinätzka C.

*pātencēka — demin. od *pātincə*, zob. s. v., utworzony za pomocą sufiksu *-ka. Rodzaju żeńskiego jest również demin. od *vāuk* 'wilk', zob. s. v. *vāuckə*. — Rost, sl., s. 407, niesłusznie uważa za pl. — Por. sch. sporadycznie *ptencəc* 'ptaszek'.

pātincē — adi. nom. sg. m. 'ptasi', zaświadczone w wyrażeniu:

pātincē gorχ 'ptasi groch, ptasia wyka (rodzaj chwastu)': Pattinz Ggōrch 'Vogel-Wicken' H, Pattjintz B, Pattinze B₁, Pattinz B₂.

pātincē — nom.-acc. sg. n. 'ptasie', zaświadczone w wyrażeniach:

pātincē mlākə 'ptasie mleko': Pattinze Mlakaa 'Vogel Milch' PS, Patting¹ O.

pātincē zala 'ptasia wyka': Pattinze Salang 'Vogel-Wicken' H, Pattinze B₂C.

Rost, sl., s. 407, niesłusznie zapis Parum Schultzego Pattinze Mlakaa interpretuje jako pl. do *pātincə*.

*pātencējə, *pātencējə gorχə, *pātencēje, *pātencēje melka (gen. partitivus używany z określeniami przymiotnikowymi w formie nom.), *pātencēje zylə — derywat przymiotnikowy z sufiksem *-jə- od *pātincə* (zob. s. v.). Sufiks *-(ə)jə- był w połabskim dość produktywny, por. *gosa*, *korvə tüzə*.

¹ Błąd zamiast Pattinz.

pātinenaǰə — s. nom. sg. f. 'klatka na ptaki': Patinsneicia 'Une cage' Pf; Patinsneicia 'Käfig, Vogelbauer' H, Patinsneitzia B₁.

*pātencēnica — derywat z sufiksem *-nica od *pātencə (zob. s. v. *pātincə*). Brak dokładnych odpowiedników w innych językach słow., ale por. w tym samym znaczeniu pol. *ptaszarnia*, dł. *ptašnica*, gł. *ptačernja*, cz. *ptačinec*, ros. *птичник*.

pātincə — s. nom. sg. m. 'ptak' (w zabytkach notowane są też znaczenia 'zięba', 'wróbel', 'przepiórka', ale chodzi w nich chyba o przykłady niedokładności w określaniu znaczeń wyrazów połab.; informatorzy połab. pytani o połab. nazwy dla tych ptaków myśleli zapewne, że chodzi o nazwę dla ptaka w ogóle i taką podawali): Patinatz 'Un oiseau' Pf; Pattinatz 'Vogell' An; Wągala patinatz¹ 'Une Caille' Pf; Wągala patinatz¹ 'Die Wachtel' Vand; Patinaz 'Der Sperling' Vand; Patinatz 'Fincke' Bauc; Patinatz 'Fincke' HB; Pattinatz 'Vogel' H, Patinatz A.

pātincē — nom. pl. 'ptaki': Pattinze 'Vogel, plur.' H;

Pattintze Igotóya pit tunsá² 'Die Vögel fliegen unter den Wolcken' H.

*pātēnъь, *pātēnъci: cz. daw. *pteneo* 'ptaszek, ptaszę, pisklę', sch. daw. *pténac* 'ts.; młode zwierzę; źrebię', scs. *pātēnъь* (w Kodeksie Zografskim *pātēnъь*) 'νοσσός, νοσσίον', ros. *птенец* 'pisklę'. — Pierwotne demin. z sufiksem *-enъь (|| *-ēnъь, por. Meillet, Ét., s. 341—342) od *pāta, por. cs. *pāta* 'ptak'.

Por. pātka.

¹ *vagalə pātineo* — wyraz pierwszy jest prawdopodobnie pożyczką z dn. *vāgel* 'Vogel, Singvogel, Jagdvogel' i tym samym stanowi powtórzenie rodzimego *pātineo*, zob. Polański, MZ, s. 166. ² *pātineč lotojā pūd tōcā* = *... *lētajō(tā) podz tōčejō*.

pātka — s. nom. sg. f. 'genitalia' ('genitalia żeńskie, vulva; członek męski, penis'): Pattcah 'Matermonien' PS; Pattcha 'mänlich Glied' PS, pattehe J; Pootka 'Weiblich Glied' Bauc; Pōtka 'Das weibliche Glied' H, Pōdka B₁.

pātłaj — nom.-acc. pl., w znaczeniu przenośnym, pogardliwym, w odniesieniu do ludzi, por. następujący zapis Parum Schultzego:

Gramlien, wovon es eigentlich den Namen her hat: *Pattcken*¹. das Wort *Pattcken* ist von uralten Zeiten her, und ist der meisten Rede und Meinung, das der Name davon sey auf dieses Dorf kommen: Sie haben einen Todten nach dem Kirchhoff gefahren. Sie lassen den Fuhrmann mit dem Sarg oben auf dem Weg fahren ganz alleine, und sie gehen den untersten Steg über Landt und an den Moor bis zum Kirchhoff. wie sie da bey dem Wagen kommen, ist der Sarg inzwey, der Todter verlohren; da sagen sie einer zu dem Andern *sah laa māu Jissme rechte Patjey*², heisst auf deutsch „siehe, wir sind rechte Kutten“³. dieses ist unter die Leute kommen, wovon die Kremliner noch immer *Pattcken* genannt werden (Olesch, Fontes, s. 184).

Rost, s. 116, przypis 14, zestawia z dn. *Fotts* 'vulva' i pol. lud. *potka* 'ts.', Brückner, ZfslPh, VII, s. 43, odrzuca

pierwsze zestawienie, przyjmując tylko drugie. — Może z pierwotnego *pātka 'ptaszek' — demin. do *pāta (zob. s. v. *pātineo*), por. ros. dial. *nómka* 'ptaszek, mały ptak, zwłaszcza śpiewający; membrum virile', cs. *pātka* 'ptak', strus. *potka*, *pātka* 'ts.', br. dial. *nómka* 'тайный уд вообще' (Nosovič). Nazwy ptaków często bywają przenoszone na 'membrum virile', por. np. dn. szlez-holszt. *Piele* 'junge Gans oder Ente' oraz 'membrum virile' (zob. też Štrekelj, AfslPh, XXVII, s. 50—52, Koštiál, ibid., XXVIII, s. 398—399, Vasmer, REW, II, s. 418). — Rost, s. 65, przypis 24, bezpodstawnie wątpi w trafność podanego przez Parum Schultzego znaczenia 'männlich Glied' — język połab. ma tu dokładną paralełę znaczeniową w br., w którym *nómka* znaczy 'membrum virile' i 'vulva'.

¹ Forma połab. z końcówką niem. -en; podobny przykład stanowi forma *dörnichen*, zob. s. v. ² *zar-lə, moį jismě rechte pātłaj* = **zəri-lě, my jesmy (rechte z niem.) pātky*, ³ *Kutten* jest wyrazem dn., por. szlez.-holszt. *Kutt* 'weibliche Scham'.

pāun — adi. nom. sg. m. (forma krótka, pierwotnie nie złożona) 'pełny': Moniapōun¹ 'La pleine lune' Pf; Monian² paun 'Vollmond'³ H.

pāuně — nom. sg. m. (forma długa, pierwotnie złożona, zaimkowa) 'pełny': Paune 'Voll seyn'⁴ H, Pāune B₁; Pauna 'Voll' H, Paun B₂; Pauna teid⁵ 'Volle Zeit' H; kak tung pauna teid komóne⁶ 'Als die Zeit erfüllet ward, d. i. als die volle Zeit kommen' H; Pauna Mon⁷ 'Vollmond' H; Pauna mōn⁷ 'Vollmond' HB.

pāunə — nom. sg. f. 'pełna': Pauna launa⁸ 'Vollmond' H; Pauna Launa⁸ 'Vollmond' HB₁; Pauna Lgyōsda⁹ 'Voller Sterne' H.

pāunə — nom. sg. n. 'pełne': Pauna Ggōrsel¹⁰ 'Handvoll' H.

pāunə — nom.-acc. pl. n. 'pełne': pauna Zülissay¹¹ 'Volle Backen, aufgeblasene Backen' H; Pauna zülisay¹¹ 'Paust-Backen' H.

*pl'nō, *pl'nōjb, *pl'naja, *pl'noje, *pl'nyjē: pol. pełny, pełen, kasz. pālen, pālñi, dł. pólny, gł. polny, cz. plný, śl. plný, sle. pōln, sch. pūn, pūna, scs. plnō, bg. nълen, maced. полн, ros. полный, полон, ukr. повний, rzad. повен, br. нойны. Z odpowiedników pozasłow. por. lit. pilnas, lot. pilns, stind. pūrñah, goc. fulls (Meillet, Ét., s. 434, Trautmann, BSW, s. 218, Vasmer, REW, II, s. 394 z dalszą bibliografią).

¹ mon ja pāun ← *(mon z dn., zob. s. v.) je(stō) ... ² mon ja, por. wyżej, przypis 1. ³ Znaczenie niedokładne, por. s. v. mon. ⁴ Rost, sl., s. 410, jest skłonny ten zapis interpretować jako formę czasownikową. Nie przekonuje. ⁵ taid (z dn.). ⁶ kək tō pāunē taid komonē ← *kako tōnō ... (taid i komonē z niem., zob. s. v. v.). ⁷ mon (z dn.). ⁸ launō ← *luna. ⁹ gjozdō ← *gvězda. ¹⁰ gorlē ← *grstlōje. ¹¹ cilēsai ← *čelesi.

pāunü — adv. 'pełno': pauni Wóalscheitia¹ 'Voller Betrug, voller Falschheit' H; Pauný Wóalscheytga¹ 'Voller Poßen' HB₁; Pauni 'Voll' H, Pauný B₁.

*pl'no: pol. pełno, śl. pò-uno, dł. pólno, gł. polno, cz. plno, śl. plno, sch. pūno, bg. nълно, maced. полно, ros. полно, ukr. повно, br. нойна. — Derywat przysłówkowy od *pl'nō (zob. s. v. pāun), pierwotnie forma nom.-acc. sg. n.

¹ valšaitō (z dn.; końcówka -ō rodzima z pierwotnego *-a).

pažisōt zob. paždisōt.

paž — s. nom. sg. m. 'pieniądze; pieniądz, pfenig': Pangš 'Pfenning' H, Pangz B₁.

pažō — gen. sg. (także w funkcji partytywnej) 'pieniędzy; pieniądza': Pangsia 'Geld' H, Pañgsia B, Pañgsya B₂, Pangsy C; mōs¹ pangsia? 'Hast du Geld?' H, pañgsya B₂, pangsy C; Ne mang² pangsia 'ich habe kein Geld' H, pangsy B₂C.

*pěnezь: pol. pieniądz 'środek płatniczy przyjmowany w zamian za dobra i usługi', zwykle w pl. 'moneta lub banknot obiegowy', stpol. też 'konkretna (podstawowa, najczę-

ściej używana, bądź też najmniejsza) jednostka obiegowa pieniądza, też moneta', kasz. pėnož 'pieniądz', dł. pėnez w sg. rzad. 'das kleine Geldstück, der Pfennig', zwykle w pl. 'die kleinen Geldstücke, die Gelder, das Geld', gł. pjen-jez 'ts.', cz. peníz, pl. peníze 'ts.', śl. peniaz, pl. peniaze 'ts.', sle. pėnez 'die Münze', pl. penezi 'Geld', sch. reg. pjñēz, pl. pjñēzi 'ts.', scs. pėnezь 'δηνάριον', bg. dial. nenez 'Geld zum Schmuck' (Weigand), strus. пѣназь, пѣназь 'denar, srebrna moneta rzymska; złota moneta; drobna moneta; moneta; pieniądze', ros. przestarz. нѣнязь 'pieniądz, moneta', ukr. przestarz. нїняз, нїнязь 'pół grajcara', w pl. 'pieniądze'. — Stara pożyczka z germ., por. stwn. pfenning 'Pfennig', stsas. penning 'fränkischer Silberdenar' (Kiparsky, GLG, s. 256 nn., Meillet, Ét., s. 184, Vasmer, REW, II, s. 336 z dalszą bibliografią). — Rozwój w połabskim niezupełnie jasny. Rost, s. 142, przypis 17, przypuszcza wpływ dn. pennig. Nie przekonuje objaśnienie Lehra-Splawńskiego, który w Gram. poł., s. 154, jako pośrednie stadium rozwojowe przyjmował formę *pinąž (*ě nie mogło rozwinać się w i w połabskim).

¹ mos ← *jьmašb. ² ne məm ← *ne jьmamb.

papil — s. nom. sg. m. 'bąk, trzmiel': Pampil 'Un bourdon' Pf; Pampil 'Die Hummel' Vand; Pampiel 'Bremse' PS; Pampill 'Bremse' Bauc; Pámpil 'Bremse' H.

Brak pewnej etymologii. Zapewne dźwiękonaśladowcze, por. gł. pumptać 'mruczeć, pomrukiwać', pumpliczka 'gąsienicznik (gatunek owada)', kasz. paplac 'pluskać się, kąpać się (o kaczkach i gęsiach)', dł. pumptas 'undeutlich rumpeln; undeutlich und dumpf sprechen'. Sufiks -il może pod wpływem synomicznego stamil (zob. s. v.).

Rost, s. 73, przypis 6.

paškə — s. nom. sg. f. 'kielbasa, kiszka': Pangska 'Wurst' Bauc; Pangska 'Wurst' H.

jōtrenə paškə 'kiszka wątrobianka, jątznica, wątrobianka':

Guntrena Pangska 'Leber-wurst' Bauc; guntrena Pangska 'Leber-Wurst' H.

mašnenə paškə 'kielbasa surowa (do pieczenia)': Mangstnena Pangska 'Met-wurst' Bauc; Mangsnəna Pangska 'Mett-wurst' H.

paucenə paškə 'kiszka nadziewana krwią': Pautzena Pangska 'Blud-wurst' Bauc.

tösarenə paškə 'kiszka nadziewana kaszą': Tgesarena Pangska 'Grüz-Wurst' H.

paště — gen. sg. (partitivus) 'kiszki, kielbasy': Paŋgstie 'Un boudin' Pf.

Z śrdn. *panse* m. 'Wanst, Schmerbauch', por. też szlez.-holszt. *pans* f. 'Panse, Panze, der erste Magen der Wiederkäufer, Bauch, Wanst'. Por. Rost, s. 171, przypis 18: „Die Wurst wurde in einem Tierdarm oder Magen gefüllt, bezw. aus dem Magen selbst in Verbindung mit einigen anderen Ingredienzien eine Wurst hergestellt”. — Wyraz zasymilowano morfologicznie przez zaopatrzenie go w rodzimy sufix *-kə* $\Leftarrow$ **-ka*, por. Polański, MZ, s. 16, 129.

Reczek, Z badań..., s. 181, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 99—100.

pašt — s. nom. sg. f. 'pięść; dłoń': Pangst 'Le poingt' Pf; pangst 'La main' Pf; Pangst 'Die Hand' Vand; Pangst 'Die Faust' Vand; Pangst 'Faust' H.

sā paštā — instr. sg. 'pięścią, dłonią': sa Pangstang 'Mit Fäusten' H, Paŋgstang B₁.

*pešt, *sə peštjə: pol. *pięść* 'dłoń ze zgiętymi, skurczonymi palcami; kułak', kasz. *piśc* 'ts.', dł. *pěśc* 'ts.', gł. *pjasé* 'ts.', cz. *pěst* 'ts.', poet. 'reka', sła. *päst* 'pięść', sła. *pěst* 'die Faust; die hohle Hand, eine Handvoll; soviel man mit einem Griffe fassen kann, der Griff', sch. *pěst* 'Faust' (Vuk), cs. *pešt* 'ts.' ('*πυγμή*'), ros. *пясть* 'część ręki między nadgarstkiem a palcami, śródrezcze', dial. też 'garść', strus. *пасть* 'śródrezcze; pięść', ukr. reg. *п'ясть* 'pięść', br. *пяць* 'śródrezcze'. — O dalszych nawiązaniach etymologicznych zob. Vasmer, REW, II, s. 477 (z bibliografią).

pašt — num. card. 'pięć': Pangt 'Fünff' Bauc; Pangt 'Fünff' H.
*pešt: pol. *pięć*, kasz. *pińc*, *pać*, dł. *pěś*, gł. *pječ*, cz. *pět*, sła. *pät*, sła. *pět*, sch. *pět*, scs. *pešt*, bg. *nem*, maced. *nem*, ros. *пяць*, ukr. *п'яць*, br. *пяць*, z odpowiedników pozasłow. por. stind. *paṅktiḥ* 'piątka', stnord. *fimt* 'ts.' (Trautmann, BSW, s. 213, Meillet, Ét., 181, 280, s. SC, s. 129, Vasmer, REW, II, s. 479 z dalszą bibliografią).

paštədist (paštədist? z uproszczeniem *t* przed *d*) — num. card. 'pięćdziesiąt': Pangtisjunct 'Cinquante' Pf, Panctisjunct Ec; Pangtisjunkt 'Fünffzig' Bauc; Pangdisjunkt 'Funffzig' H, Pang tisjunct B₁, Pangdisiunkt B₂, Pangdisjunkt C.

*peštədesət: pol. *pięćdziesiąt*, kasz. *pińzesət*, *pażesət*, dł. *pěśzaset*, gł. *pječdziesiąt*, cz. *padesát*, sła. *pätdesiat*, sła. *pětdeset*, sch. *pedèset*, scs. *peštədesət*, bg. *nemdecém*, maced. *nedecem*, ros. *пятьдесят*, ukr. *п'ямдесят*, br. *пяцьдзесят*. — Pierwotne zestawienie z *pešt (zob. s. v. pašt) i gen. pl. *desət do *desətə (zob. s. v. dišt).

paštərü — num. coll. 'pięcioro': Pantarü 'Cinq' Pf; Pantarü 'Fünfe' Vand; Pangtari 'Fünff' Bauc; Pantarí 'Fünff' H, Pantarí B₁.

*peštəro (|| *peštəro): pol. *pięcioro*, kasz. *pińcoro* (pln.), *paćoro* (środk., pld.), sli. *pjincoro*, cz. *patero*, sła. *pätoro*, sch. *pètero*, *pètoro*, ros. *пяморо*, ukr. *п'яморо*, br. *пяѣра*, por. też dł. *pěšory* || *pěšery* 'fünffach', gł. *pječory* 'ts.', sła. *petēr* 'fünferlei', bg. *nemópeh* 'pięciokrotny' (o formacji tej zob. Meillet, Ét., s. 231).

paštədist || paštənocti — num. card. 'piętnaście':
paštədist: Pagnadjst 'Fünffzehn' Bauc; Pagnadist 'Funffzehn' H, Pagnadist B₂.

paštənocti: Pangtnótstü 'Quinze' Pf; pangtnotstü 'Funfzehn' Vand, Pangnotstü Do; Pangt nótstü 'Funffzehn' HB₁.
*peštəna-desətə: pol. *piętnaście*, kasz. *pińcnaśce* (pln.), *paštənaśce* (środk., pld.), sli. *pjincnaśca*, dł. *pěšnaśc*, gł.

pjatnaće, cz. *patnáct*, sła. *pätńást'*, sle. *petnájst*, sch. *pètnaest*, scs. *pět' na desete*, bg. *петнаѝсет*, maced. *петнаесет*, ros. *пятна́дцать*, ukr. *п'ятна́дцять*, br. *пятна́цаць*. O formach tych zob. Vaillant, GC, II, s. 638—641. Próbę objaśnienia zróżnicowania form połab. zob. Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 17—19, i Gram. poł., s. 203—205.

Polañski, Polabica I, s. 110—111; nieco inaczej transkrybuje Lehr-Splawiński, l. c.

pātstid'ě (lub może *pāstid'ě* z uproszczeniem *t* przed *s*) — num. card. 'sto': Panstüge 'Cent' Pf; Pangstige 'Hundert, 5. Steige' Bauc; Pangstige 'Hundert, 5. Steige' H, Pangstüge B₁.

disat pātstid'ě 'tysiąc': przykłady zob. s. v. *disat*.

Stara słow. forma **sato* w języku połab. nie utrzymała się lecz została zastąpiona przez wyrażenie opisowe 'pięć dwudziestek', tj. *pāt* (= **pět'*) + *stid'ě* nom.-acc. pl. do *stig* 'dwadzieścia sztuk, dwudziestka' (zob. s. v.). Rzadziej prawdopodobnie używano także wyrażenia *disatdisōt* (zob. s. v. *disat*).

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 204—205.

pātüste (*pāt'üste*?) — s. nom.-acc. sg. n. (lub może nom.-acc. pl.) 'Zielone Świątki': Pancjustée 'Pentecôte' Pf; Pancjustée 'Pfungsten' Vand, Panciustee Do; Panckjüst 'Pfungsten' PS; Pangtgiste 'Pfungsten' H, Pangtjisté B, Pangtgistê B₁, Pangtgisté B₂C.

Pożyczka, por. śrdn. *pinkesten* 'Zielone Świątki' a to z grec. *πεντηκοστή* (Rost, s. 142, przypis 24). W połabskim, podobnie jak w scs. *pětikost'je* 'ts.', nastąpiła kontaminacja z rodzimymi wyrazami *pāt* = **pět'* i *tüst* = **kost'*, zob. Polañski, MZ, s. 167, i Hinze ZfSl, IX, s. 692. Trudno rozstrzygnąć, czy wyraz otrzymał formę rodzaju nij. na **-bje*, czy może jest to nom.-acc. pl. na **-ě*. W każdym razie wyraz nie może być zwykłym zapożyczeniem, jak przyjmuje

Rost, l. c., ponieważ nie pozwalają na taką interpretację względy fonetyczne.

pātüstně (*pāt'üstně*?) — adi. nom. sg. m. 'dotyczący Zielonych Świątek', zaświadczone w nazwie miesiąca:

pātüstně mond 'czerwiec': Pancjusté¹ mōn² 'Juin. C'est à dire: le mois de Pentecote', Pancjustemōn Ec; Pangustne Mond³ 'Junius' H.

Derywat przymiotnikowy z sufiksem **-bn-* od *pātüste* (zob. s. v.). Nazwa miesiąca czerwca jest kalką niem. *Pfungstmonat*, zob. Heydzianka-Pilatowa, RPTNO, VIII, s. 60 i nast.

Polañski, MZ, s. 101 i 167.

¹ Błąd zamiast Pancjustne, por. niżej poprawny zapis Henniga. ² Błąd zamiast mōnd = *mond*, zob. niżej, przypis 3. ³ *mond* (z dn., zob. s. v.).

pekər — s. nom. sg. m. 'piekarz': Pekar 'Becker' H.

*pekarjь: pol. *piekarz*, kasz. *řekář*, sh. *pjiekōř*, dł. *pjakař*, dial. też *řekař*, gł. *pjekar*, cz. *pekař*, sła. *pekár*, sle. *pekár*, gen. *pekárja*, sch. *pèkār*, bg. *нека̀р*, maced. *некар*, ros. *некарь*, ukr. *некар*, gen. *некаря*, br. *некар*. — Forma utworzona pod wpływem germ., por. stsas. *bakkeri*, śrwn. *becker* (Meillet, Ét., s. 212, Brückner, SE, s. 406, Vasmer, REW, II, s. 330).

pekərnaicə — s. nom. sg. f. 'piekarnia': Peikarneicia 'Back-Haus' H, Peikarneizia B₁.

*pekarjьnica — derywat z sufiksem **-nica* od **pekarjь* (zob. s. v. *pekər*), por. sle. *pekárnica* 'das Backhaus, die Bäckerei', sch. *pèkārnica* 'ts.', cs. *pekarьnica* 'ts.', bg. *нека̀рница*, maced. *некарница*, por. także z innym sufiksem pol. *piekarnia*, kasz. *řekarńã*, dł. *pjakařńã*, gł. *pjekarnja*, cz. *pekárna*, sła. *pekáreň*, ros. *нека̀рня*, ukr. *нека̀рня*, br. *няка̀рня*.

pelāině — gen. sg. (partitivus) 'piołunu': Peleine 'Wermuht' Bauc; Péleine 'Wermuth' H, Péleyne B₁, Peleine C.

*pelynu do **pelynъ*: pol. *piołun*, stpol. też *piołyn* (forma

z sufiksem *-un* jest nowsza, zob. Brückner, SE, s. 414) 'Artemisia absinthium L.', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *połun*, dł. *pólyn* || *pólun*, także *pólun*, *pólyn*, gł. *połon*, cz. *pelyn* || *pelun*, śl. *pelin*, sch. *pèlin*, bg. *nelin*, maced. *nelin*, strus. *pelynə*, *pelynь*, ros. *по́льнь*, ukr. *полін*, br. *палін*, z odpowiedników pozasłow. por. łot. *pelane* 'piołun'. Dalsze nawiązania niepewne, por. Vasmer, REW, II, s. 401 (z bibliografią), Merkulova, Očerki, s. 121—122. — O kategorii gen. partitiwu w połabskim zob. Polański, MZ, s. 12—13.

per zob. *pir*.

peraiķə — s. nom. sg. f. 'praczką': Pereika 'Wäscherin' H, Peréika B₁, Péreika B₂C.

*perika — nomen agentis z sufiksem *-ika* do *prati, *perə (zob. s. v. *perět*); w innych językach słow. występują w tym znaczeniu odmienne formacje, zresztą bardzo zróżnicowane, por. pol. *praczką*, kasz. *pieralka*, cz. *pradlářka*, *pradlena*, śl. *perica*, sch. *pèrīlja*, ros. *пράчка*, ukr. *пράчка*, br. *пράчка*. — Sufiks *-aiķə* był w połabskim dość produktywny, por. *bezaīķə*, *skocaīķə*, *perdojaīķə*, i widocznie mógł tworzyć rzeczowniki zarówno rodzaju męskiego, jak żeńskiego. — Podstawą słowotwórczą dla formy połab. jest temat praes., podobnie w śl. i sch.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 190.

perdojaīķə — s. nom. sg. m. 'kupiec': Perdógeika 'Kauffmann' H, Perdogeika B₁.

*perdajika — nomen agentis z sufiksem *-ika* do **perdaje(tə)*, por. *perdojě*. O sufiksie *-aiķə* zob. s. v. *peraiķə*, Por. o zbliżonej budowie pol. *sprzedawca* 'ten co sprzedaje'. śl. *predavač* 'sprzedawca, ekspedient'.

perdojě — 3. sg. praes. 'sprzedaje': Perdóye 'Verkauffen' H, Perdoja B, Perdóya B₁B₂C.

pirdol — praet. sg. m. 'sprzedał': pirdohl 'verkaufen' PS.

pirdoně — ptc. preat. pass. 'sprzedany' w wyrażeniu:

mos pirdoně — perf. 'sprzedałeś' (dosłownie 'masz sprzedany'): mohss pirdohn 'hast verkauft' PS.

**perdaje(tə)*, *perdalə, *perdanəjə, *jəmašə perdanəjə: chodzi tu właściwie o dwa czasowniki, jeden dokonany (*pirdol*, *pirdoně* — do *perdati) i drugi niedokonany (*perdojě* — nie wiadomo jednak, jak rekonstruować inf., czy na **-vati* czy może na **-jati*). W tym znaczeniu formy z prefiksem **per-* tylko w pol. daw. *przedać*, dzis. rozszerzone o drugi prefiks *sprzedać* (Brückner, SE, s. 442), pomor. *předac*, dł. *pśedaś*, gł. *předač*, śl. *predat'*, w innych językach występuje tu prefiks *pro-*: cz. *prodati*, śl. *prodáti*, sch. *pròdati*, scs. *prodati*, bg. *npodávam*, maced. *npodava*, ros. *npodámь*, ukr. *npodámu*, br. *npadáуь*. Forma *mos pirdoně* jest kalką niem. *hast verkauft*. — O oboczności w prefiksie *per-* || *pir-* zob. s. v. *pir*.

perdoja — s. nom. sg. f. 'sprzedaż': perdóya 'Ver Kauffen' HB₁.

kā perdojě — dat. sg. 'na sprzedaż' (znaczenie podane w zabytkach należy rozumieć jako 'u niego można kupić'): wan mo¹ Keperdóye 'Er hat zu Kauffe' H, Ka perdóye B₂; Kaperdoye 'zu Kauffen' B₁.

*perdaja, *kə perdaji — derywat z sufiksem *-ja* od *perdati (zob. s. v. *perdojě*), por. pol. daw. *przedaj* 'sprzedaż', cz. *prodej* 'ts.', w tym samym znaczeniu śl. *predaj*, śl. *prodāja* i *prōdaj*, sch. *pròdaja*, ukr. dial. *npodáű*. O zróżnicowaniu w prefiksie **per-* i **pro-* zob. s. v. *perdojě*. O sufiksie *-ja* zob. Meillet, Ét., s. 394—400. Rost, sl., tylko zapisy Kaperdóye, Kaperdoye uważa za reprezentujące formę rzeczownikową, podobnie Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 161, obaj też uważają ten wyraz za formę rodzaju męskiego (Lehr-Splawiński rekonstruuje *kə perdaju), wiążąc go z odpowiednikami słow. na *-aj*. Kontekst jednak, w jakim notujemy zapis HB₁, świadczy raczej o tym, że zapis HB₁ jest nom.

sg. dla wyrażenia zanotowanego jako Kaperdoye, i że wobec tego wyraz połab. pod względem sufiksu jest zgodny z formacjami na *-aja*.

¹ *vân mo* ⇐ **onō j̥ma(tō)*.

perëndan — s. nom. sg. m. 'czwartek': Perendāan 'Jeudy' Pf, Perendān Ec; perendan 'Donnerstag' Vand; Perendan 'Vorgestern'¹ Vand; Perendān 'Donnerstag' H; perendān 'Donnerstag' HB₂.

bolē perëndan 'Wielki Czwartek': Byōla perendān 'Grüne Donnerstag' H.

Rost, sl., a za nim Pisani (For Roman Jakobson, Essays on the Occasion of His Sixtieth Birthday 11 October 1956, s. 391—392) transkrybują *peräunedan*, uważając pierwszy człon tego złożenia za kontynuację pierwotnej formy zaimkowej **perunjьjь*. Na taką interpretację nie pozwalają jednak systematyczne zapisy bez końcówki po *n* oraz z monoftongiem po *r*. Heydzianka, SO, III/IV, s. 332 i nast., transkrybowała *perēn dan*, interpretując wyrażenie połab. jako kalkę niem. *Donnerstag*, tj. wyprowadzając je z **perunō dьnь*. Za późną kalkę niemieckiego *Donnerstag* uważali wyraz połab. też Aničkov, Sl, II, s. 777, Brückner, IF Anz. XXVI, s. 46 i PF, XIV, s. 548, Trubetzkoy, ZfslPh, I, s. 155. Natomiast zdaniem Pisaniego, l. c., wyraz połab. swoim powstaniem sięga odległych czasów, gdyż znany był także i innym językom słow., o czym świadczy stbawar. forma *pherintag* 'piątek', zapożyczona z zach.-słow. **perunjь dьnь*, przy czym drugi człon tej pożyczki został przetłumaczony na niem. podobnie jak np. w stniem. nazwach dni *Ertag* (z grec. "Αρεως ήμέρα) czy *Pfinztag* (z grec. πέμπτη ήμέρα). Różnicę znaczeniową między połab. *perëndan* 'czwartek' i stbawar. *pherintag* 'piątek' tłumaczy Pisani przekonująco zmianami, jakie zaszły w traktowaniu tygodnia w związku z przeniesieniem jego początku na niedzielę. Słow. nazwy dni tygodnia świadczą mianowicie o tym, że tydzień zaczynał się poniedziałkiem (por. choćby pol. *wtorek*, ..., *czwartek*, *piątek* od liezebni-

ków porządkowych *wtóry*, *czwarty*, *piąty*). Nie zgadza się z tym tylko *środa*, która oznacza środek. Ma to być ślad dawniejszego układu orientowanego na sobotę. Pozostałością po nim jest również połab. nazwa czwartku, natomiast zach.-słow. **perunjь dьnь* wraz z wzmiankowanym przesunięciem zaczęło oznaczać dzień następny po czwartku, tj. piątek. Pisani ma chyba rację, ale wyraz połab. należałoby uważać podobnie jak ów rekonstruowany zach.-słow. za kontynuację złożenia, którego pierwszym członem była forma prosta nie zaś złożona, przymiotnika posesywnego **perunjь*, derywowanego od nazwy pogańskiego boga **Perunō* (Polański, RS, XX, s. 114—115, i StFPS, IV, s. 116). Sama nazwa tego boga jako taka w połabskim się nie zachowała, ale por. strus. *Perunō* 'bóg grzmotów i błyskawic u dawnych Słowian', ros. dial. *Перун* 'bóg grzmotów i błyskawic' (Dal), tu chyba też sch. *Perun* — nazwa miejscowa w Bośni, śle. *Perunja Ves*, *Perunji Vrh* — nazwy miejscowe w Karyntii, połab. *Perone*, *Prohn* — nazwy miejscowe (Vasmer, REW, II, s. 345—346, Trautmann, ZfslPh, XIX, s. 303). Nazwa boga pozostaje najprawdopodobniej w związku z wyrazem **perunō*: pol. *piorun* 'gwałtowne wyładowanie elektryczności pomiędzy dwiema chmurami albo pomiędzy chmurą a ziemią, któremu towarzyszy huk i błyskawica, grom', gł. *pjerun* 'piorunowa strzałka', cz. *perun* 'ts.; piorun', ros. daw. *перун* 'błyskawica, piorun', ukr. *перун* 'piorun, grom', br. *пярун* 'ts.' (Vasmer, REW, l. c., tam też o innych pomysłach etymologicznych z bibliografią).

¹ Znaczenie niedokładne, zob. Rost, s. 59, przypis 15.

perě — s. nom. sg. n. 'pierze, pióra; pletwy (u ryby); pióra u szpulki (w kołowrotku)': Pére 'Feder, plur.' H, Pére B₁; Pére 'Floss-Feder, plur.' HB₁B₂C; Pére 'Flügel, an einer Spulen, am Spinn-Rade' HC; Gūnse¹ pere 'Gänse-Feder' H.

*perьje — collectivum do **pero* (zob. s. v. *perü*) utworzone za pomocą sufiksu **-ьje*: pol. *pierze* 'pióra i puch pokrywające ptaki, upierzenie; odarte lub opadłe pióra pta-

ków (zwykle gęsi)', daw. 'pióro', stpol. też 'skrzydła', dl. *peře* 'die Federn, das Gefieder', gl. *pjerjo* 'upierzenie, pierze; powłoka młodych liści', cz. *peří* 'opierzenie; odarte pióra ptaków (zwykle gęsi) używane do wypełniania pierzyn', sla. *perie* 'upierzenie', sle. *pérje* 'Federn; Blätter, der untere Teil des Bergbohrers, der Zwickel', *pêrje* 'pierze, pióra', strus. *perije* 'pierze, pióra', ros. *перья* jako pl. do *перо* (zob. s. v. *perü*). — W połabskim, podobnie jak w ros., forma ta pełniła także funkcję tworzenia pl. do *perü* 'pióro'.

¹ *gōsě* ⇐ *gōsŷjeje.

UNIwersytet warszawski
Instytut filologii słowiańskiej
BIBLIOTEKA
00-927/1 Warszawa, ul. Oboźna 6

B. 7958

SPIS TREŚCI ZESZYTU 3

Dodatkowe skróty pozycji bibliograficznych	347
Słownik	349